

ALEXANDRU MITRU

LEGENDELE
OLIMPIILOR

EROI

ALEXANDRU MITRU

Legendele Olimpului

Lucrare distinsă cu premiul „Ion Creangă” al Academiei Române

Eroii

Volumul 2

Versiune electronică realizată
după edițiile 1978-1983

PERSEU

In cântecele vechi¹ se povestește că ar fi viețuit odinioară, în preavestitul oraș Argos², un rege care se numea Acrisiu. Și regele avea o fiică de-o frumusețe uimitoare. Copila se chema Danae. Poetii o slăveau în versuri și regii îi trimiteau daruri. Numărul pețitorilor era atât de mare, încât palatul lui Acrisiu nu dovedea să-i mai cuprindă. Și regii, care mai de care erau mai falnici, mai puternici. De ar fi fost unul ales, se supărau, desigur, ceilalți. S-ar fi iscat poate războaie. De-aceea regele Acrisiu stătea mereu în cumpănă și-i amâna pe fiecare cu vorbele-i meșteșugite, să treacă timpul, să se mai gândească.

Mai avea regele și-o supărare. Se făceau grâne prea puține, deși pământul era bun. Ploua prea rar, și râul³ ce străbătea întreg ținutul seca mereu în timpul verii. Poporul nu avea bucate.

Era nevoie de-un flăcău să țină frâiele puternic. Supușii deseori cârteau, pentru că-n casa lui Acrisiu erau bucate din belșug, iar pruncii lor piereau de foame. Și regele era bătrân. N-avea pe nimeni ajutor. Copila lui era prea slabă, și-apoi urma să se mărite, să plece din ținutul Argos. Îi trebuia deci regelui braț de bărbat pe lângă casă. Vroia să aibă un fecior.

S-a dus atunci regele-Acrisiu la un oracol⁴. A dăruit acolo aur, a făcut jertfe și libații, și a cerut zeilor sfat:

— Cum aș putea, preamăriți zei, să dobândesc încă un prunc, dar nu o fată – fată am! – ci un băiat, un fecior vrednic, care să-mi fie de-ajutor și la greutăți și la necaz?

Oracolul i-a dat răspunsul:

— Tu nu vei căpăta, Acrisiu, nici un flăcău; ești prea bătrân; dar fiica ta, mândra Danae, va fi-n puțină vreme mamă... Odrasla ei va fi băiat.

O! Cum s-a bucurat Acrisiu. A socotit că fiica sa va face nuntă în curând, își va găsi un mire bun și o să aibă un copil.

— Va fi băiat? îmi pare bine... Atunci... atunci, nu mai am grijă. Nepotul meu o să m-ajute și îmi va ține loc de fiu...

Însă oracolul acela a mai grăit:

— Va fi ce ți-ai dorit: fecior. Atâta că acest urmaș te va răpune într-o zi... Tu vei pieri de mâna lui... Deci, nu te bucura zadarnic.

— Mă va ucide el pe mine, bunicul lui? a strigat regele Acrisiu. Și cum?... Și când?... Grăiți, voi, zei nepieritori, cum să împiedic crima asta?...

— Nu poți s-o-mpiedici, au spus zeii. Tu vei muri, într-un amurg, de mâna fiului Danaei!...

ZEUS SE-NDRĂGOSTEȘTE DE DANAE

S-a-nspăimântat regele-Acrisiu și s-a întors în țara sa, cu ciudă-n suflet pe copila ce îi era-nainte. dragă. Și ca să-mpiedice ursita, a dat poruncă să se facă o închisoare sub pământ. Aici a dus-o pe Danae. A-nchis-o bine sub zăvoare și-a-ncredințat-o unei sclave. (O sclavă ce-i fusese doică.)

— Aici va sta ascunsă fata, până la moartea mea târzie, a rostit regele Acrisiu. Să nu o poată vedea nimeni, cât voi trăi. Că-i prea frumoasă și prea blândă, și s-ar putea s-o îndrăgească vreun prinț, sau poate chiar vreun zeu... și să mi-o ceară de soție. Sau, mai rău, să-mi răpească fata, fără măcar să-mi ceară voie. Fără de soț, ea n-o să poată să aibă nici copii. Și, neavând fecior Danae, nu sunt primejdii pentru mine...

Atât că-nspăimântatul rege uitase că-n Olimp sta Zeus cel cu puteri nemărginite. Zeus putea să vadă fata și-n închisorile de piatră.

Și aducându-i Hermes vestea că fata regelui din Argos a fost închisă sub zăvoare, Zeus a și cătat spre ea. I-a cercetat înfățișarea. Iară Danae era albă, cu pielea caldă, de mătase, cu ochii verzi ca valul mării și părul roșu ca vâpaia. Într-un cuvânt era frumoasă... Și Zeus s-a aprins pe dată.

— Danae, fata lui Acrisiu, va fi soția mea chiar astăzi!... a grăit Zeus către Hermes.

— Dar cum vei izbuti, o, Zeus? a-ntrebat Hermes cu mirare. Danae este zăvorâtă în temnița de sub pământ, bătută-n plăci grele, de bronz, și, nu știu, zău, cum vei pătrunde...

— N-ai teamă, fiule!... a zâmbit Zeus. Nunta ce vreau s-o săvârșesc va fi altfel decât socoți. Tu du-te-acum... Întoarce-ți fața și cată de păstrează

taina!

Și Zeus s-a schimbat, vicleanul, nu-n taur, flacăra sau cuc⁵, ci într-o ploaie aurie, care-a căzut peste orașul lui Acrisiu. Iar ploaia asta aurie a străbătut, după voința marelui Zeus, printre pietre și printre plăcile de bronz; și a ajuns în încăperea unde sta sub zăvor Danae. A-nvăluit-o pe copilă ca-ntr-o fierbinte-mbrățișare⁶

ACRISIU DESCOPERĂ CRIMA

Danae a devenit astfel soția lui Zeus, olimpiantul. Lunile-au început să treacă, și chiar la timpul convenit copila regelui Acrisiu a dobândit un fiu bălai, frumos ca soarele din slavă și fără seamăn de voinic, căruia ea i-a zis Perseu.

Nu știa, biata, cum s-ascundă această crimă a lui Zeus. Pruncul, ca toți copiii lumii, râdea, plângea și se juca. Dar, într-o zi, tatăl Danaei trecu pe lângă locul unde era închisă fata lui. Și dinlăuntru s-auzea glas de copil și râs zburdalnic.

Repede, tatăl smuci ușa, care fusese zăvorâtă. Trase pe doică la o parte... (deși sărmana încercase s-arunce-un vâl peste copil) – și ce văzu? Danae, fata ce fusese închisă să n-o vadă nimeni, ținea la sânul ei un prunc.

— Doica să fie spânzurată! a zis Acrisiu spre ostașii care stăteau la uși de pază. Iar tu, netrebnică Danae, mă vei urma pe loc în templu. Și ai să-mi juri cine e tatăl acestui prunc nelegiuit...

Dusă de plete până-n templul lui Zeus, care se ridica în mijlocul cetății, Danae-a trebuit să spună că regele din cer i-e soțul și tatăl pruncului Perseu.

— Minți, ticăloasă fără seamăn, a grăit regele Acrisiu. Și tare-aș vrea să te ucid cu mâna mea, aici, în templul marelui Zeus, olimpiantul, pe care tu-l năpăstuiești. De ți-ar fi soț, cum spui, nebuno, el ți-ar veni într-ajutor. Dar uite-l... Uite-l!... Stă pe soclu și te privește neclintit...

— Răspunde, Zeus, îți sunt soață?... Nu ai pătruns la mine tu, sub chipul unei ploi de aur, în acea zi de neuitat, și-apoi te-ai preschimbat în zeu, spunându-mi singur cine ești?... Răspunde, Zeus!... zicea fata, și pletele și le smulgea și se bătea în piept cu pumnii.

Însă mărețul olimpiant privea tot neclintit la fată. Privea cu ochii lui de piatră. Nu îndrăznea să scoat-o vorbă, pentru că se temea de Hera. Ea și aflase de-ntâmplare, stătea în cer, pe-un nor albastru, și asculta ce se vorbea.

... Și văzând regele Acrisiu că Zeus stă tot nemișcat, a chemat iute niște

meșteri. A poruncit să i se facă o ladă mare, aurită, un fel de cufăr zăvorât.

În acest cufăr a-nchis fata și pe micuțul ei Perseu. Le-a dat merinde: niște fructe și-o amforă plină cu apă. Și-a zvârlit cufărul în valuri fără s-asculte cum striga biata Danae hohotind:

— O, tată, rege, fie-ți milă... Nevinovată sunt, îți jur!... De nu vrei să te-nduri de mine, fii bun măcar cu acest prunc venit pe lume fără voie... Nepotul tău e, tată drag...

Dar valurile au luat lada și au purtat-o, îndelung, deasupra verzilor genuni unde sălășluia Poseidon⁷.

Zeus privea din cer cu grijă, dar nu putea să îi ajute, pentru că Hera-i sta alături și-l priveghea bănuitoare.

PESCARUL DICTIS AFLĂ PE MARE LADA

Si-a tot plutit în voie lada, pe valurile înspumate, trântită-n gropnițe de ape, lovită uneori de stânci, până când dusă de furtuni a nimerit între Ciclade⁸. Iar înlăuntrul ei ședeau, flămânzi și însetați, Danae și pruncușorul ei, Perseu. Erau și uzi până la piele, și tremurau, pătrunși de frig. Nu mai aveau nici o nădejde și așteptau să se cufunde sicriul plutitor, în care își trăiau ultimele clipe.

S-a întâmplat însă că-n ziua când a ajuns între Ciclade lada zvârlită de Acrisiu, să iasă un pescar pe mare. Acel pescar se numea Dictis. Pescarul și-a întins năvodul. Dar, când să tragă de frânghii, simte c-atârnă ceva greu. În năvod se găsea o ladă. Trage la țarm această ladă și o desface c-un topor. Și dinlăuntru i s-arată o biată mamă și-un copil.

Când o zărește pe Danae, pescarul Dictis stă-nlemnit. El nu văzuse încă-n viață ochi mai senini, mai blânzi, mai verzi. Nici trup mai mlădios, mai zvelt. Nici păr să aib-așa culoare de flacără cu vâlvătăi. Și nici nu auzise încă un glas atât de mângâios.

Fără să stea deloc pe gânduri, fără s-o-ntrebe cine e, pescarul îi așterne fetei un pat de ierburi verzi și moi și îi aduce pește proaspăt, fiert în căldare de aramă, și fructe dulci: curmale, rodii și-ntr-un poc al îi toarnă vin.

Pruncului său i-aduce lapte, de la o capră ce păștea pe lângă casa lui, pe coastă. Pe coasta insulei Serifos, unde trăia pescarul Dictis.

Înzdrăvenită, după hrană și băutură mai ales, Danae-i povestește totul. Și el, adânc induioșat, o roagă, plin de bunătate, să fie oaspetele său.

— Eu sunt pescar, i-a grăit Dictis. Sunt om sărac, însă cinstit. În casa mea poți fi stăpână. Te rog să fii soția mea. Și după-atâtea suferințe mă voi sili să-ți făuresc o viață cât mai fericită...

Ea a primit. Pescarul Dictis era un om plăcut și bun.

Iar anii s-au pornit să curgă prea repede pentru ei doi, ce viețuiau în fericire. Perseu creștea și el, grăbit, și se făcuse-un flăcăiandru isteț, voinic și priceput la pescuit și vânătoare.

Numai că-n insula aceea, unde-și avea pescarul casa, domnea pe-atuncea Polidecte, un rege lacom și hain. Deși era frate cu Dictis, regele-acesta îl ura și-l izgonise din palate. Și se temea nespuse de el, să nu-i râvnească cumva tronul. Cu-atât mai mult cu cât poporul era sătul de Polidecte, care îl asupra grozav.

Iar răul rege Polidecte, trecând prin insulă cu carul, văzu-ntr-o seară pe Danae.

REGELE INSULEI SERIFOS URZEȘTE UN PLAN

 Astfel de soție are Dictis, pescar sărac și amărât, ce-și ține zilele cu trudă?... Nu merită așa ceva"!... și-a zis în barbă Polidecte. „Asta-i femeie pentru-un rege, nu pentru-un nevoiaș ca el...”

Aflând apoi că bunul Dictis era din zori la pescuit, regele a intrat în casă.

— Frumoasa mea, i-a rostit el, ungându-și glasul cu dulceață, este păcat să te pălești într-o căsuță amărâtă, îngrijind de un biet pescar... Eu sunt un rege plin de fală. Și am palate – cred că știi! – și bogății nemăsurate. Te fac regină, dacă vrei, stăpână peste-aceste locuri... Și orice voie ți-o-mplinesc, dacă primești să-mi fii nevastă...

— Nu vreau!... Nu țin să fiu regină!... a spus Danae regelui. Soțul meu e blajin și harnic. Îl îndrăgește pe Perseu. Nu pot să-i fiu necredincioasă... Te rog, ne lasă și te du...

S-a mâniat rău Polidecte. Și-a vrut s-o prindă pe Danae și să o tragă cu de-a sila până la carul său regal. Noroc c-atunci venea călare, pe malul mării, și Perseu⁹. Auzind țipetele mamei, s-a repezit într-ajutor. Și-mbrâncindu-l pe Polidecte, a eliberat-o pe Danae din mâinile ce-o pângăreau.

Regele insulei Serifos ar fi putut să poruncească slugilor sale de credință să-i ia îndată viața tânărului ce-i sta-mpotrivă. Însă n-a vrut s-o îndârjească mai rău pe frumoasa Danae.

A mai lăsat să treac-anume câteva săptămâni sau luni. Și a trimis după Perseu, zicând că are să-i vorbească.

— Flăcăule, i-a grăit el. Am auzit că povestești celor se vor să te asculte că tatăl tău ar fi chiar Zeus. I-așa? Ori nu-i așa? Răspunde!

— Așa e, rege! Tatăl meu este însuși mărețul Zeus!

— De este astfel, precum spui, ar trebui să fii viteaz... Zeus este

stăpânul lumii. Și-n lume bântuie trei ființe îngrozitoare și hapsâne. Sunt cele trei surori gorgone, care-au ucis sute de oameni. Două surori, cele mai mari, sunt, precum știi, nemuritoare. Însă a treia, cea mai mică și cea mai rea, zisă Meduza, are o fire muritoare... Nu vrei să pleci tu, s-o răpui?...

— Da, Polidecte, voi pleca... Știu că de fapt îmi dorești moartea. Și totuși voi porni la luptă, pentru că vreau să scap pe oameni de mișeliile Meduzei... și când mă-ntorc vom mai vedea...

Regele a rânjit în barbă de bucurie și speranță că fiul frumoasei Danae o să se piardă-n lupta asta. Și-a mai rostit, în încheiere:

— Danae va rămâne-aicea, ostatică, până vii tu... De nu-ți păstrezi făgăduiala, de nu-mi aduci capul Meduzei, Danae va plăti cu viața...

Perseu s-a înclinat spre rege, în semn că totul se va face așa precum i-a poruncit, și a plecat întâi spre templu. Aici și-a ars pe altar jertfa și l-a rugat pe tatăl său:

— Tu m-ai adus pe lume, tată... Puterea ta-i nemărginită... Îți cer acum să mă ajuți în lupta grea ce vreau s-o-ncep...

Îndată a vuit din slavă un zgomot lung peste pământuri și peste ape, până-n Tartar. Și lângă tânărul Perseu s-a ivit însuși zeul Hermes, purtând o sabie întoarsă, cu lama bine ascuțită.

SFATUL ZEULUI HERMES

Frate Perseu. a grăit zeul, căci frate mi-ești tu, după tată... Zeus m-a trimis din Olimp să-ți dau în mână arma asta. Să-ți mai destăinui și o taină...

Flăcăul a luat arma-n mână și-a ascultat ce-i spunea Hermes.

— Gorgonele-nspăimântătoare au brațe lungi, roșii, de-aramă; gheare tăioase, de oțel; aripi de aur, și pe cap le-atârnă plete de aramă, în care-s încâlciți mulți șerpi. Dinții lor ca de porc mistreț, de o albeață uimitoare, sfâșie pe-orice muritor ce se abate pe la ele. Sub frunte au ochi mari, rotunzi. Dacă privesc pe cineva cu ochii lor sclipind de furie, omul acela împietrește. Dar tu să nu te temi, Perseu. Și ca să poți să te apropii, fără primejdie, de ele, Atena iată ce-ți trimite...

Și Hermes i-a întins un scut strălucitor, făcut din aur.

— Când ai s-ajungi lângă gorgone și vei dori să pornești lupta, a mai spus Hermes lui Perseu, să nu te uiți în ochii lor... Să cați în scut, ca-ntr-o oglindă. Și doar prin scut să le privești. Astfel vei fi ferit de moarte!... Pe trupuri sunt acoperite cu solzi albaștri, de oțel. Așa-s de tari solzii aceia, că nici o sabie sau lance nu le-ar putea pătrunde carnea. Doar sabia ce ți-o-prumut, lucrată de zeul Hefaistos, și care l-a răpus pe Argus, are puterea

de-a tăia și solzi, și oase, cu-nlesnire... Având această armă-n mână, pleacă pe cale, fără grijă, mereu spre asfințit, spre țara unde sălășluiesc zeul Tanatos¹⁰ și Nix, zeița-ntunecată, ce ține-n brațele ei noaptea. Caută în drum pe trei bătrâne, trei vrăjitoare ale mării, ce poartă numele de graie¹¹. Ele știu drumul cel mai scurt până la locul unde stau necruțătoarele gorgone... Fii priceput și fii viteaz. Atena, sora ta cerească, și eu te vom călăuzi...¹²

Perseu i-a mulțumit lui Hermes. A luat și scutul lat, de aur, trimis de sora sa, Atena, și, fără teamă a plecat pe calea lungă, către țărmul unde aflase că trăiau cele trei graie ale mării.

Și-a mers... A mers prin țări destule, și peste ape-nvolburate, și peste munți cu creste sure, și prin zăpezi, și prin arșițe... Dar, într-o seară, a ajuns în locul unde se aflau cele trei graie ale mării – surori cu cele trei gorgone.

Toate bătrânele acestea aveau însă un singur ochi, pe care-l foloseau cu schimbul, câte trei zile fiecare, în vremea cât stăteau de -strajă pe acel drum către gorgone.

Perseu s-a pitulat într-un tufiș. Alături și-a săpat o groapă. Știa că babele aveau și-un dinte fermecat, de forma unei suliți lungi, cu care-i omorau pe oameni, când îi zăreau pe malul mării – și trebuia să stea ferit.

PERSEU RĂPUNE MEDUZA

Astat de veghe cam trei zile. Însă în cea de-a treia noapte, Perseu s-a furișat prin beznă, până aproape lângă ele. Și a pândit când o bătrână își scotea ochiul din orbită, ca să-l întindă celeilalte. Atunci s-a repezit ca uliul și le-a smuls ochiul, într-o clipă, din ghearele-nfricoșătoare.

Ochiul ardea ca un tăciune. Perseu l-a azvârlit în groapă, punând deasupra lui pământ, și s-a ascuns iar în tufiș.

— Cine-i tâlharul?... Unde-i ochiul?... strigau, cu gemete de spaimă, cele trei graie, umblând oarbe pe țărmurile-ntinsei mări.

Perseu le-a spus atunci că este fiul lui Zeus și-al Danaei, și le-a cerut să jure toate, pe Stix, pe râul din Infern, că îl vor ajuta s-ajungă la cele trei surori gorgone... Numai așa le dă iar ochiul. Altminteri vor rămâne oarbe.

Văzând că nu mai au ce face, cele trei graie au jurat să îl ajute pe flăcău. Ba chiar l-au învățat să meargă, în primul rând, la niște nimfe, care păstrau într-un palat casca zeului Hades – Pluto. Casca¹³ aceasta, făurită de trei ciclopi, avea un har. Acel ce și-o pune pe cap se făcea-ndată nevăzut. Tot nimfele păstrau la ele două sandale-naripate și-un sac de piele

fermecat. În acel sac putea să-ncapă, după nevoie, doar o nucă (atuncea sacul se strângea) și tot la fel, putea cuprinde, lărgindu-se, o casă-ntreagă.

Perseu aude toate astea. Dă graielor înapoi ochiul și se pornește către nimfe. Ajunge la palatul lor. Și – poate învățat de Hermes – grăiește-atâta de frumos, că nimfele îi împrumută sandalele înaripate, sacul de piele fermecat, casca lui Hades, nevăzutul, și îl îndrumă mai departe cum să găsească pe gorgone.

Acuma da, putea să lupte, cu cele trei surori hapsâne! Perseu își pune la picioare sandalele înaripate și se înalță în văzduh. Pornește-n zbor, ca o furtună, către ținutul unde stau preafioroasele gorgone...

Chiar soarele se minunează, văzând sub bolta cea senină pe fiul ager al lui Zeus.

„Unde se duce? “ se întrebă marele Helios, în sine, și-l cercetează cu privirea, căci tare-i mai plăcea să știe și să vegheze-n lume totul.

Îl vede pe flăcău cum zboară spre-o insulă din piatră albă, ce se afla-n mijlocul mării. Gorgonele tocmai dormeau. Șerpii din pletele de-aramă se mișcau amorțiți de somn. Pe-o stâncă dreaptă ca un pat, pe așternuturi de mătase, gorgonele stăteau întinse. Iar solzii-albaștri de oțel, ghearele roșii, de aramă, și-aripile lor lungi, de aur, luceau cu scânteieri pe stâncă, gata aproape să-l orbească. Perseu s-avântă ca năluca lângă gorgonele ce dorm. Cu-nțelegciune se apropie, privindu-le nu drept în față, ci oglindindu-le în scut. Cu sabia lui ascuțită, retează, dintr-o izbitură, capul Meduzei cel hidos. Prinde de pletele de-aramă capul și îl aruncă-n sac. Iar cu piciorul îi împinge trupul în apă, rostogol.

Meduza, ce fusese una din soațele zeului mării, se zice c-a născut atuncea, din gâtul retezat, un cal. Un cal cu aripi la picioare, numit Pegas de-olimpieni. Calul s-a înălțat ca gândul și a pierit în înălțimi¹⁴. Însă zburând, a nechezat. Și-a nechezat atât de tare, c-a răsunat până la cer. Gorgonele nemuritoare, de zgomot, s-au trezit din somn, și glasurile lor de-aramă au țipat înfricoșător, văzând-o pe Meduză-n valuri.

Cu ele nu putea să lupte fiul Danaei și-al lui Zeus. Și, ascultând-o pe Atena, voinicul și-a-ndesat pe frunte casca albastră a lui Hades, devenind astfel nevăzut. A luat în mână sacul unde vârase capul plin de șerpi, și cu sandalele-i vrăjite s-a ridicat iute spre cer.

Gorgonele, pline de furie, auzeau vuietul prin aer, dar nu puteau zări nimic. Și, înălțându-se și ele, bătând cu-aripile de aur văzduhul străveziu și rece, au cercetat mai peste tot.

Însă Perseu, în vremea asta, zbura nestingherit spre zări mai azurii și mai senine...

LA TITANUL ATLAS

Trecuse peste mări și țări, și munți, și râuri cristaline... Plutea deasupra Africii...

Se povestește că, în cale, din sacul său ar fi curs sânge, câteva picături, în mare. Din ele s-a făcut mărgeanul – despre care cei vechi ziceau c-aduce-ntotdeauna lacrimi.

Alți picuri roșii, curși din sacul unde era capul Meduzei, au nimerit peste pământul cel ars de soare-al Libiei. Picurii s-au schimbat în șerpi. Iar șerpilor-aceia veninoși s-au înmulțit peste măsură, au ucis mii de animale, și Libia s-a pustii¹⁵.

... Și, tot zburând, fiul lui Zeus a ajuns, spre lăsatul-serii, deasupra unei țări de vis. În revărsarea purpurie a razelor din asfințit se vedea-n vale o grădină plină de roade și de flori, și-n ea sclipea un măr uriaș, cu fructele numai de aur.

Aici, în Mauritania, stăpânea regele Atlas, fiul titanului Iapet și frate bun cu Prometeu¹⁶.

Acum Perseu plutea deasupra acestei țări mari și bogate. Și-n-flămânzit de drum și lupte, s-a hotărât să se coboare și să mănânce niște fructe, să soarbă și puțină apă și să-și urmeze apoi zborul...

Numai că regelui Atlas îi prezisese un oracol că, într-o seară, va să vie fiul vrăjmașului său, Zeus, ca să-i ia merele de aur. Și cunoscând acest oracol, Atlas s-a mâniat nespus.

Și, coborându-se flăcăul în acea țară desfătă, cu gând să ceară de mâncare. s-a pomenit în piept cu pietre și palmuit fără cruțare cu vorbe grele, de ocară.

— Ce vrei?... Ce cauți?... striga titanul. Vrei poate merele de aur? Pleacă de-aici, că te ucid... Netrebnic fiu al celui care mi-a pus povara asta-n spate...

Și l-a lovit cu-atâta ură, încât Perseu, până la urmă, n-a putut să se stăpânească.

— Ești un titan bătrân și prost, a glăsuțit fiul lui Zeus. Tatăl meu te-a năpăstuit; dar eu nu-i seamăn în nimica. M-am luptat numai pentru oameni, și am răpus-o pe Meduză. Vream să mă lupt și cu alți monștri. Tu m-ai lovit însă cu ură, deși eram nevinovat. Nu-ți doream merele de aur. Îți ceream doar o-mbucătură, și cel mult un căuș de apă. Și fiindcă nu vreau să lovesc pe fiul marelui Iapet, am să-ți plătesc insulta altfel...

Și-a scos, din sacul fermecat, capul oribil al Meduzei. L-a pus în fața lui Atlas. Iar el – cum a cătat spre cap – a împietrit numaidecât. Oasele lui s-au făcut stânci. Umerii s-au schimbat în creste. Barba și perii de pe cap s-au preschimbat, ca prin minfune, în arbori deși, păduri întregi, întunecoase și-

ncâlcite. S-a făcut muntele Atlas, purtând încă pe umeri cerul, cu stelele-i nenumărate.

Spatele lui s-a-ncovoiat sub apăsarea dureroasă a bolții grele, înstelate. Cu deznădejde s-a-ncordat, să-și mai păstreze-nfățișarea de titan. S-a sprijinit pe talpa stângă și pe genunchiul drept. Zadarnic!... Soarta i-a fost pecetluită. Trupul i-a fost pietrificat¹⁷.

DEASUPRA ETIOPIEI

Si, întristat de întâmplare, Perseu s-a hotărât să plece din țara regelui Atlas. A luat din pomi câteva fructe, s-a adăpat la un izvor și s-a-nălțat din nou în slavă, cu-naripatele-i sandale.

A tot zburat întreaga noapte peste pământul Africii. În zori, cum povesteau aezi în cântecele de demult, s-a pomenit că se găsește sub cerul Etiopiei¹⁸.

„S-a făcut ziuă, și-a spus el. De zbor mai cu temei acum, și nu mă rătăcesc pe cale, până la noapte sunt acasă...”

Dar nu și-a isprăvit tot gândul și a zărit pe malul mării ceva cam neobișnuit. O fată tânără, gingașă, era urcată pe o stâncă. Trupul ei, jumătate gol, se zbuciuma, legat în lanțuri, și lacrimi i se prelingeau, în lungi șiroaie arzătoare, pe chipul alb, fermecător. O groază fără de pereche se oglindea în ochii săi, ce-aveau culoarea viorelei.

Iară pe mal gemeau părinții, regele țării și regina. Și sus, pe zidurile sure ale orașului regal, stătea mulțimea-ncremenită, și mulți plângeau înduioșați.

Ce se-ntâmplase?

Soția regelui Cefeu, Casiopeea, se luase într-o zi la ceartă cu niște nimfe nereide.

Dintr-una într-alta, cum e cearta, Casiopeea se lăudase că fața ei e mai frumoasă și ochii-i mai străpungători decât ai nimfelor din mare.

Nimfele mării, supărate, s-au plâns zeiței Amfitrita, soția zeului Poseidon, care era tot o copilă a zeului marin Nereu.

Zeița și-a vestit bărbatul. Și el a poruncit să plece către regatul lui Cefeu, cel mai teribil dintre monștri, pe care îi ținea în grajduri de marmură, în fundul mării. Să pustiască-ntreaga țară, și-n acest fel să le răzbune pe-acele nimfe nereide.

Monstrul s-a ridicat din valuri și-a pustiit tot țărmul mării. A mâncat oameni, vite, păsări. Nici un pescar nu mai putea să iasă-n largul apelor, și nici un vas nu mai sosea în porturile lui Cefeu.

Văzând nenorocirea asta, regele a plecat îndată la un oracol al lui Zeus

și l-a-ntrebat ce-i de făcut.

— Zeul Poseidon îți trimite osânda asta meritată, a răspuns Zeus, prin oracol. Ci, dacă vrei să-l îmblânzești, nu poate fi decât o cale. Să dai pe dulcea-ți Andromeda, copila ta cea mult iubită, acestui monstru, s-o mănânce, în ziua când ajungi acasă...

— S-o dau pe fată?... Pe-Andromeda?... Asta îmi e peste putință! a spus Cefeu, cu glasul stins.

— Ba ai s-o dai, a cerut Zeus. Altminteri monstrul o să-nghită toți oamenii de prin orașe, și blestemele au să cadă asupra ta, rege Cefeu...

PERSEU CUNOAȘTE PE FIICA LUI CEFEU

Incovoiat de-asemena durere, regele s-a întors acasă. A chemat Sfetnicii de taină și le-a mărturisit deschis poruncile date de Zeus. Iar ei, speriați, l-au sfătuit să o jertfească pe copilă.

— Nu, rege... Nu mai sta pe gânduri, au grăit sfetnicii cu grabă. Oare tu vrei să-ți pierzi puterea? O altă fată poți s-o capeți. Ești încă tânăr... și regina ți-e încă-ndeajuns de dragă... Dar alți supuși de unde-ți iei, de ți-i mănâncă pe toți monstrul?... Și, fără de supuși, puterea-ți se stinge ca o flacăra. Deci nu mai sta și socoti. Sacrific-o pe Andromeda...

Și regele, ascultând sfatul, a dat poruncă unor sclavi să o aducă pe copilă.

Sclavii s-au repezit îndată în încăperea luminoasă, unde fecioara, Andromeda, ședea cu prietenele sale, brodând o haină pentru rege. Au smuls-o ca pe-o mielușică, care e dusă la altar, să înroșească pedestalul cu sângele-i nevinovat. Au smuls-o și-au purtat-o-n brațe până la malurile mării.

În acest timp, aflând poporul de soarta ce se pregătea copilei regelui Cefeu, se grămădise sus, pe ziduri.

— Să n-o lăsăm!... glăsuiau mulți. De ce au osândit-o zeii pe ea, nu pe Casiopeea?... Casiopeea-i vinovată. Să moară ea, nu Andromeda...

Sfetnicii însă și oștirea îi îmbrânceau pe acei oameni. Îi goneau înapoi, pe ziduri.

— Poruncile, pe care Zeus se-ndură să ni le trimită, nu le putem noi cumpăni, răspundeau ei. Noi avem numai datoria să le-mplinem cât mai curând. Casiopeea ar fi vrut să se jertfească bucuroasă în locul fetei sale dragi, dar Zeus nu s-ar fi-nvoit...

Sclavii-au legat-o pe fecioară pe-o stâncă ce ieșea din apă. I-au pus, pe brațele mai albe ca marmura albă de Paros, lanțuri mâncate de rugină, lanțuri ce zornăiau cumplit.

Și-au așteptat să vină monstrul. Să se ivească dintre valuri și s-o înhațe pe copilă.

Cum au legat-o pe Andromeda, s-au văzut nimfe nereide scoțându-și pletele de aur din valurile înspumate și chicotind de mulțumire.

— În sfârșit, iată, ziceau ele, Zeus, din ceruri, ne răzbună cu mult mai bine ca Poseidon...

Însă tocmai atunci, prin aer, s-a arătat, zburând, Perseu. El a zărit-o pe fecioară. Lăsându-se domol pe stâncă a întrebat-o cu glas lin¹⁹:

— O, tu, care deloc nu meriți să porți aceste lanțuri grele, fii bună, spune-mi cine ești, pentru ce te-au înlănțuit?

Întâi, frumoasa Andromeda nu îndrăznea nici să privească de-a dreptu-n față un bărbat, și se sfia să-i și vorbească. A, dac-ar fi avut atunci mâinile libere, desigur și-ar fi ascuns fruntea sfioasă în palmele-i micuțe, reci. Ochii i s-au umplut de lacrimi: un șuvoi proaspăt și amar. Atât i-era îngăduit. Dar, nevroid să pară astfel că-i vinovată cu ceva, a deschis gura și-a grăit. I-a povestit flăcăului tot ce dorise el să afle.

N-a apucat s-asculte totul, că valurile înspumate au început să fiarbă-n clocot și să vuiască din adânc, și dintre ele a țâșnit un monstru fără de pereche, acoperind cu trupul său o mare-n-tindere de ape. El a pornit, săltând, spre stâncă...

MONSTRUL LUI FINEU ESTE RĂPUS

Frumoasa Andromeda plânge. Tatăl nenorocit și mama, sub biciuirea disperării, jelesc și gem îndurerați. Mai ales mama e zdrobită!... Dar ei nu pot să o ajute. Plângând, aleargă lângă fată și-i dau ultima-mbrățișare.

Perseu atunci le rostește:

— Eu sunt Perseu, fiul lui Zeus... Tot eu mai sunt și-nvingătorul Meduzei cea cu șerpi în plete... Și, după cum ați văzut singuri, călătoresc doar prin văzduh, având sandale-naripate. Sunt gata să mă lupt cu monstrul, călcând voința zeilor, pentru că hotărârea lor este nedreaptă și hapsână. Vă rog numai un singur lucru: dac-o salvez pe Andromeda, să mi-o dați mie de soție.

Părinții îi fâgăduiesc mâna copilei lor iubite. Și îl imploră să se lupte. Ba îi promit că-i vor mai da și tot avutul lor ca zestre...

Atuncea, tânărul erou se-nalță repede-n văzduh. Umbra lui lunecă pe apă. Monstrul se-agită-nnebunit. Își uită drumul către stâncă. Vrea să-lucidă pe flăcău...

Perseu, ca vulturul lui Zeus, se năpustește din văzduh și vără, până în

prăsele, sabia sa cea arcuită, în trupul monstrului uriaș.

Rănit, monstrul se saltă-n aer, ca să ajungă la Perseu, și iar s-afundă-n apa mării și se rotește ca un lup când este încolțit de câini.

Dar cu aripile-i ușoare, Perseu plutește-n jurul lui și-i ocolește mușcătura. În schimb îi tot dă lovituri, de câte ori îi vine bine, în cap, în spate și în coaste.

Monstrul împrășc-acuma apa, și-un sânge negru și vâscos curge din botul său oribil. Sângele-acesta se îmbibă în încălțările de piele pe care le poartă Perseu. Aripile de la sandale se moaie, nu mai au putere să îl înalțe pe erou. Dar el, luptând, sare pe-o stâncă al cărei vârf iese din apă... Cu mâna stângă se apucă de vârful stâncii colțuroase, iară cu dreapta își înfige sabia lui cea ascuțită, de trei sau patru ori, în monstru.

... Și viața monstrului se curmă. El piere-n apele adânci, urmat de nimfele speriate, care priviseră-n tăcere uluitoarea bătălie.

Iar strigătele de izbândă umplu de astă dată țărnul. Oamenii toți se bucură. Ecoul lor s-aude-n ceruri, până-n palatele lui Zeus. Stăpânul zeilor privește cu încruntare pe pământ. Ba pune mâna chiar pe-un fulger ca să-l azvârle în eroul care-i nesocotea porunca. Dar o zărește pe-Andromeda, cu lanțurile sfărâmate, strânsă în brațe de Perseu. Și-și amintește o prevestire făcută de zeul Uranus. Perseu urma să se însoare, după această prevestire, cu-o fată ce-o scăpa de moarte. Era, desigur, Andromeda. Iară din spița lui Perseu și-a Andromedei, soața lui, urma să se ivească-n lume cel mai mare dintre eroi, purtând numele de Heracle. Și-acest Heracle trebuia să-l apere pe însuși Zeus, într-o vestită bătălie, dată cu groaznicii giganți.

De-aceea Zeus și-a lăsat din mâini ucigătorul fulger, iertând de moarte pe erou, în timp ce regele Cefeu și soața lui, Casiopeea, pregăteau nunta fiicei lor cu îndrăznețu-i salvator²⁰.

LUPTA CU FINEU

Fros, zeul iubirii, și Himeneu, zeul căsătoriei, își aprinseseră și-și înteteau torțele lor strălucitoare, ca dragostea ce îi lega pe tineri să fie trainică, fierbinte. Flăcări – arzând esențe aromate – luceau pe margini, în trepiede. Casa era împodobită cu flori, în culori vii, îmbălsămate, și sunete de lire și de flaute se auzeau până departe. Ușile la palat erau deschise, și oaspeții se grămădeau la mese, care gemeau de bunătăți. Ospățul nunții începuse...

Peste vreun ceas sau două când mesenii, înveseliți de vin, râdeau mai tare și vocile se-amestecau voioase, toți l-au rugat pe tânăr să le spună marile întâmplări ce le trăise, și-n primul rând să povestească, pe îndelete,

cum nimicise pe Meduză.

Nu apucase el să termine ce-avea de spus, și ușile palatului s-au zguduit... În pragul lor s-a arătat crudul Fineu, frate cu regele cetății și unchi miresei, Andromedei. Fineu ceruse mai-nainte pe fată de soție, și-acum venise să și-o ia. În urma lui foiau oștenii mulți, mulți ca frunza și ca iarba.

— Iată-mă-s! strigă el cu ură. Eu sunt aici să pedepsesc trădarea. Trădarea care mi-a răpit mireasa de multă vreme hărăzită mie... Și nici sandalele lui Hermes, nici Zeus, tatăl tău, mișele, nu vor putea să-ți scape viața!...

Și își ridică sulița spre mire. Face și-un semn către oșteni, să sară cu armele lor la eroul ce-i este mire Andromedei.

— Stai, nu lovi, spune Cefeu, oprindu-l. Mireasa nu ți-a luaț-o el. Pierdut-a fost ea pentru tine, de când era înlănțuită, ca jertfă monstrului din ape. Tu n-ai sărit, n-ai vrut s-o aperi, nici ca logodnic, nici ca rudă. Și-acum, când altul a scăpat-o și-a dobândit-o, prin izbândă, cu ce drept vii tu s-o mai ceri?

Fineu nu scoate nici o vorbă. Ochii-i sunt cufundați în sânge. Aruncă lancea spre Perseu. Însă flăcăul se ferește, și lancea se oprește-n jilț. Perseu apucă iute lancea din lemnul găurit de ea și o întoarce spre Fineu. Fineu, la rândul-i, se apleacă, și fierul aprig se înfige într-un oștean, al cărui trup cade însângerat pe-o masă. Lupta se-ncinge îndârjită. Perseu înșfacă cupe grele de bronz și aur, de pe mese, pline cu vin, și le azvârle către oștenii care-l înconjoară. Apucă și trepiede fumegânde, și țestele trosnesc zdrobite.

Dar tot mai mulți vrăjmași de-afară vin împotriva lui Perseu. Chiar cântărețul, ce sunase din lira lui atât de dulce, la nunta fetei lui Cefeu, este lovit de-un fier în tâmplă, și cade jos rănit, gemând, și degetele i se-agață de coardele melodioase, ce dau un vaier trist, pierdut.

— Mergi în Infern! zice-un oștean. Tu, care ai cântat la nunta vicleanului Perseu, sfârșește-ți acolo, sub pământ, cântarea!...

Și rād oștenii lui Fineu.

Fiul lui Zeus vede totul. Stă sprijinit de o coloană. Luptă din greu, căci este singur. Oștenii sunt prea mulți. Au arme. Și în șirag se-ndreapt-acum, cu ochii încruntați, spre el. Fineu e-n frunte, blestemând, cu gura strâmbă de turbare.

Perseu se simte istovit. Și-atunci, c-o singură mișcare, își prinde sacul ce-l avea pe-o laviță, mai la o parte.

Scoate din sac capul Meduzei și îl îndreaptă spre oșteni.

— N-am vrut să mă slujesc de el, dar mă siliți... strigă Perseu. În schimb, voi, care-mi sunteți prieteni, dați-vă-ndată la o parte... Ascundeți ochii... Vă feriți!...

— Ha, ha, rânjește un oștean. Caută-ți pe alții să se teamă de-un cap ce nu are suflare.

Numai că râsul îi îngheață. Toți câți privesc capul Meduzei rămân pe lespezi, împietriți. Fineu îi cheamă iar la luptă. Le-atinge trupurile reci, ce nu mai fac nici o mișcare; căci fiecare a rămas statuie dreaptă, neclintită: unul cu sabia în sus, altul cu lancea prinsă-n mână.

De frică-acum lașul Fineu cade-n genunchi și îl imploră pe vajnicul erou Perseu:

— Tu ai învins, Perseu, ascunde capul acesta fioros. Nu mai am ură, nici dorința de a domni-n acest ținut. (De-aceea doar am pornit lupta!) Am să-ți dau totul, ce dorești, pe Andromeda și averea... Lasă-mi atâta, te rog, viața...

Zadarnic își ferește ochii; fiindcă, fără voia lui, tot își azvârle-o uitătură spre capul ce-l ținea Perseu. Și se preface într-o stană strâmbă, chircită, odioasă, având încă în ochii tulburi invidia ce îl rodea.

ÎNTOARCEREA ÎN ARGOS

După această biruință, Perseu a plecat spre Serifos, având alături pe iubita lui Andromeda, ca soție.

Însă cum au ajuns acolo, locuitorii insulei l-au și vestit că mama sa se ascunsese de mult timp în templul închinat lui Zeus. De-acolo nundrăznea să iasă. Stăpânul insulei Serifos, hainul rege Polidecte, voise iarăși s-o răpească, și ea fusese nevoită să-și caute adăpost în templu, să stea acolo ocrotită.

Auzind veștile acestea, Perseu s-a dus drept la palat.

— Ei, ți-am adus capul Meduzei, a spus Perseu lui Polidecte. Și-i vremea să ne socotim...

— Minți... Minți... Nu cred o iotă din tot ce spui... a țipat regele cu ură. Și am să te ucid pe tine, ca și pe mama ta, Danae...

— Dacă eu mint, acesta ce e?... a glăsuțit fiul lui Zeus și-a ridicat capul Meduzei.

Pe loc, preacrudul Polidecte a împietrit, s-a făcut stană, pe tronul lui înalt de aur, bătut în pietre nestemate. Și, după cum cântau aezii, veacuri întregi stana de piatră a stat acolo nemișcată, până s-a năruit palatul, iară pământul l-a-nghițit. În locul lui, a ajuns rege, în insula Serifos, Dictis.

După aceea, cum se spune, Perseu i-a-napoiat lui Hermes sabia lui cea

răsucită; nimfelor, sacul fermecat și-naripatele sandale; lui Hades, coiful său vrăjit, și-Atenei, scutul ei de aur. Și tot Atenei, ca dobândă, i-a dăruit capul Meduzei, pe care și l-a pus zeița pe platoșa ce-i ferea pieptul.

... Și s-au urcat, după aceea, pe o corabie, cu toții: Perseu, Danae și-Andromeda, și au pornit voioși spre Argos. Credeau că-i duc o bucurie regelui cel bătrân: Acrisiu. Dar el, temându-se, pesemne, de-oracolul care-l vestise că moartea lui o să se tragă din mâna fiului Danaei, și-a lăsat tronul și-a fugit într-un oraș numit Larisa. Acolo sta-n haine schimbate, ascuns și neștiut de nimeni. Tocmai erau puse la cale aci, -n Larisa, niște jocuri, unde erau poftiți toți regii și toți vitejii din Elada. Perseu, noul rege din Argos, a fost, de-asemeni, invitat.

Și a-nceput întâi concursul. Perseu era înscris și el. Au început s-arunce sulii. Au urmat alergări și curse cu caii înhămați la care. Perseu a câștigat mereu. Venea apoi întrecerea cea mai de seamă în Larisa, întrecerea la zvârlit discul. Au aruncat unii și alții. A venit rândul lui Perseu. El a luat discul, l-a-nvârtit și, când l-a aruncat în slavă, s-a dus ca vântul până-n nori. Și, din văzduhuri, ca un trăsnet, a căzut jos, izbind în creștet pe un bătrân ce sta-n mulțime și căta mut la concurenți. Când s-a uitat la el mai bine, bătrânul mort era Acrisiu. L-a cunoscut însuși Perseu.

Degeaba-și aruncase-Acrisiu fiica și pe nepot în valuri!... Degeaba, pe ascuns, fugise din țara lui, ținutul Argos²¹!...

... Și, amărât că-și ucisese fără de voia lui bunicul, Perseu n-a vrut să se întoarcă pe tronul regelui Acrisiu.

S-a înțeles cu un alt rege – regele din Tirint – să-și schimbe tronul între ei.

Astfel a luat în stăpânire Perseu regatul din Tirint. Aici s-a așezat cu soața, și-au viețuit în armonie. Cel dintâi fiu al Andromedei, după legendă, a fost Perses, strămoșul neamului de perși.

Iară când a murit Perseu²², Zeus a hotărât să-l urce pe bolta cerului albastru și l-a făcut o constelație. Și, tot spre cinstea lui Perseu, s-au preschimbat în constelații și Andromeda lui cea dragă, ca și părinții ei: Cefeu și soața lui, Casiopeea.

Note:

1. Povestea tristă a fiicei regelui Acrisiu, ca și copilăria eroului Perseu ne sunt cântate în elegia poetului liric elin din Ceos, Simonide, în oda a XVI-a din cartea a III-a a poetului latin Horațiu, și în versurile altor poeți de mai târziu.

2. Orașul Argos se află în Poloponez. Numele său se tâlcuia prin câmpie, în limba vechilor localnici. Orașul se afla în ținutul Argolidei, în fața golfului cu același nume. Prin Argos, însă, grecii, și chiar romanii (așa cum se vede din versurile lui Virgiliu), înțelegeau uneori tot ținutul argolic, alteori chiar întreg Peloponezul. Orașul Argos s-a făcut vestit prin eroii care au viețuit pe tărâmul său.

3. Este vorba de râul zeu Inahos, care uda Argolida și era socotit, după legende, întemeietorul țării. La drept vorbind, pe malurile sale par a fi fost cele dintâi așezări, încât grecilor, cu fantezia lor bogată, nu le-a fost deloc greu să-i atribuie lui Inahos calitatea de părinte al argienilor.

4. După unele legende, Acrisiu s-a dus la oracolul lui Zeus, după altele la acela al lui Apolo.

5. Se cunosc amănuntele, din cuprinsul primului volum, unde se vede că Zeus luase diferite înfățișări de animale, păsări sau elemente ale naturii, ca să poată cuceri zeițe, nimfe sau muritoare.

6 Într-un desen pe un vas antic, ce se află la marele muzeu de artă din Leningrad, Danae stă pe un pat de aur, și ploaia cade asupra ei. Iar ea privește către slavă. Pe aceeași temă a pictat și Rembrandt un tablou.

Copila regelui Acrisiu simbolizează, după unii învățați, tot ca și Cora-Per-sefona, sămânța îngropată în timpul iernii, în pământ. Cum trec zilele friguroase și se apropie primăvara, totul se umple de lumină și ploi de aur cad din cer, făcând să încolțească sămânța aflată în pământ. Holdele rodesc atunci bogate. Tot astfel, fata lui Acrisiu a căpătat și ea un prunc, care a devenit apoi legendarul erou Perseu.

7. Tema aceasta, a copilului aruncat pe ape, uneori singur, alteori însoțit de mama lui, este frecventă și în mitologia altor popoare din Asia și Europa. O găsim și în legenda biblică despre Moise, și în cea romană despre Romulus și Remus. Basmelor românești au preluat, de asemeni, această temă, în câteva variante, câteodată copilul fiind aruncat de tatăl său, sau de bunicul său, sau de mama vitregă.

8. Cicladele sunt un roi de insule în Marea Egee. Între ele se află și Serifos, insula unde se povestește c-ar fi ajuns până la urmă Danae.

9. Perseu în plinătatea voiniciei tinerești ne este înfățișat atât într-un bust celebru aflat în muzeul comunal din Roma, cât și într-un altul, sculptat în marmură de Paros de un artist din școala elină antică a lui Scopos, și care se află acum în galeriile de artă din

Cracovia.

10. Tanatos, zeul înaripat al morții, era fiul întunecatei Nix, zeița nopții.

11. Graie înseamnă în limba greacă tot bătrâne.

12. Variante ale legendei despre Perseu se află în folclorul și mitologia multor popoare. În folclorul nostru, de pildă, episodul cu graiele și gorgo-nele se găsește, bineînțeles sub altă formă, în numeroase basme, ca de pildă în „Harap-Alb”. Aici însă, în locul Meduzei se află cerbul, căruia viteazul Harap-Alb îi retează capul bătut cu pietre scumpe și ai cărui ochi aveau puterea să ucidă pe oameni.

13. În multe basme românești eroii dobândesc câte o căciulă, pălărie sau tichie fermecată, pe care, punându-și-o pe cap, devin nevăzuți ca și Perseu din legenda elină.

14. Într-o metopă din templul de la Selinonte – sud-vestul Siciliei – o fost înfățișată artistic clipa în care Perseu a răpus pe Meduză. Atena este alături, ca să-l ajute. În metopă se vede și Pegasul, calul născut în ceasul morții din grumazul acestei hidoase ființe, despre care vom mai vorbi, când vom ajunge cu povestirea la eroul Belerofon. Această scenă mitologică l-a inspirat, de altfel, și pe artistul italian din secolul al XVI-lea, Benvenuto Cellini, pictor, sculptor și bijutier. Acesta a făurit, turnând în bronz, o capodoperă de artă ce se găsește la Florența, în marea Loggia dei Lanzi. Este reprezentată aici victoria lui Perseu, care a nimicit Meduza și ține în mâna stângă capul ei retezat. Cu piciorul îi calcă trupul, pe care-l va zvârli apoi, imediat, în mare. Figura lui e luminată de bucuria biruinței. Statuia este atât de bine întruchipată de Cellini, încât Perseu crezi că respiră, și aștepti parcă din clipă-n clipă să sară de pe soclu și să s-avânte în văzduh.

15. Așa își explicau poetic vechii elini faptul că în Libia de odinioară erau prea puțini oameni și animale, iar prin pustiuri foiau șerpini.

16. Mauritania, adică țara maurilor, pământul ce se întinde în Africa septentrională, între Maroc, Algeria, Mali, Senegal și Oceanul Atlantic. Atlas este și el numit de obicei în legende titan. El era pedepsit de Zeus să poarte pentru veșnicie bolta cerului în spinare, pentru că se aliase cu Cronos în lupta împotriva noilor zei olimpici.

17. Într-o statuie cioplită de un artist necunoscut din secolul I al erei noastre, aparținând muzeului din Neapole, îl vedem pe Atlas susținând povara cerului, probabil în clipa când, după legendă, trupul său lua înfățișarea unui munte, muntele Atlas, din Africa.

18. Elinii socoteau că Etiopia era la marginea de miazăzi a pământului.

19. Întlnirea celor doi tineri este cântată admirabil în „Metamorfozele” poetului latin Ovidiu.

20. Legenda aceasta palpitantă a fost înfățișată în numeroase opere antice. Salvarea Andromedei o vedem într-un vestit relief la Roma, în muzeul Capitoliului, într-o pictură din Herculaneum și într-un fragment de pictură decorativă, ce se găsește în muzeul de artă din Cracovia. Pe urmă au zugrăvit-o Rubens, Pietro di Cosimo, Noel Coypel și alți artiști, iar Pierre Puget a dăltuit-o în marmura ce se găsește astăzi la

Luvru, în Paris. De asemeni Corneille a scris o tragedie intitulată „Andromeda”, fără să mai amintim versurile cântate în veac de atâția și atâția poeți.

21. Ideea unei soarte hotărâte dinainte de o putere supranaturală a fost născocită de aceia care vroiau să-i facă pe cei asupriți să creadă că trebuie să se supună așazisului destin, să se împace cu suferințele. Ca să-și atingă acest scop, se foloseau de legende ca aceea despre Perseu și Acrisiu, arătând că bătrânul rege din Argos nu putuse scăpa de soarta orânduită de zei. Prin astfel de amănunte, căutau să întunece adevărul că eroii luptau pentru binele oamenilor, din dragoste pentru cei oropsiți, întărind în schimb ideea unui imaginar destin și a unor zei atotputernici, căroro muritorii de rând trebuiau să li se supună, în orice împrejurare, fără șovăire.

22. Pe seama lui Perseu, elinii puneau și alte isprăvi. Astfel, povesteau că el ar fi zidit faimosul oraș Micena, din Argolida, cu ajutorul ciclopilor. Ruinele orașului Micena, din blocuri mari, grele, de piatră, se văd în Grecia și astăzi. De aici a pornit căpetenia aheilor, regele Agamemnon, în marele război troian, după cum se va vedea mai târziu, în povestirile noastre.

HERACLE

Se mai spunea-n legende că Zeus cel puternic, purtătorul de fulger, hotărâse odată să aibă un fecior cu totul deosebit, un erou fără seamăn, care să-i fie sprijin la vreme de nevoie¹. Și-a ndreptat deci privirea către pământul larg, unde erau atâtea femei încântătoare. Și a zărit-o pe Alcmena.

Prin frumusețea feței, prin mlădierea taliei, prin gingășia ei, precum cântau poeții, Alcmena întrecea toate femeile. Din pletele-i bogate și pleoapele-adumbrite se desprindeau o vrajă, o grație sublimă, mult asemănătoare celei a Afroditei cu podoabe de aur. Zeii și muritorii îi laudau frumusețea. Atâta că Alcmena, în tainicele-adâncuri ale inimii sale, îi păstra soțului o dragoste fierbinte. Pentru că ea, Alcmena, era căsătorită. Soțul său era rege, pe nume-Amfitrion, și locuia la Teba².

Zeus însă n-a vrut să țină seama de dragostea femeii, și-a așteptat o vreme când bărbatul Alcmenei tocmai pornea la luptă. Cum l-a văzut că pleacă, a coborât în Teba. A făcut semn cu mâna, și-n urmă-i s-a ivit o oaste numeroasă. S-a preschimbat la chip, luându-și înfățișarea bărbatului Alcmenei. A pătruns în palat, în sunete de tobe, făcându-se că este chiar el Amfitrion și că se-napoiase mai repede din luptă.

— M-am reântors, iubito, a glăsuț el vesel. Dușmanul l-am învins la porțile cetății...

— Bine-ai venit, stăpâne, s-a bucurat Alcmena, plecându-se-nainte-i și desprinzându-i coiful, și pavăza, și scutul.

Iar el a-mbrățișat-o pe soața credincioasă a lui Amfitrion.

ZEUS VESTEȘTE SOSIREA PE LUME A FIULUI SĂU

Când s-a mplinit sorocul și Alcmena a fost gata ca să devină mamă, Zeus, plin de mândrie, i-a adunat pe zei în palatul de aur, rostind în acest fel:

— O, zei, și voi, zeițe, ascultați-mă bine ce am să vă destăinui, așa cum mă îndeamnă cugetul meu divin. Chiar astăzi se va naște, din spița lui Perseu³, cel mai mare erou. Un erou fără seamăn. Acesta va domni ca rege-n Argolida, în cetatea Micena. Iar celelalte rude, toți, îi vor fi supuși. Vor trebui s-asculte de el, ca de-un stăpân. Așa hotărâsc eu, ce stăpânesc Olimpul, și astfel va rămâne...

Auzind vorba asta, Hera – care aflase de noua-nșelăciune a soțului său, Zeus – arsă de gelozie, a spus cu îndârjire:

— De vrei să ai crezare, jură-ne chiar acuma pe râul din Infern, întunecatul Stix, că-ntr-adevăr copilul ce se va naște azi, din spița lui Perseu, va fi rege-n Micena, iar ceilalți sclavii săi...

— Atâta vrei? Ei bine, a dat răspunsul Zeus, dacă-mi ceri numai asta, îți jur cu bucurie... Mă jur pe râul Stix că hotărârea luată va fi de neclintit!...

O! Cum a mai răs Hera, văzând că soțul său alunecase-n cursă... Și, fără de zăbavă, s-a avântat pe-un nor, plutind spre țara Argos, spre cetatea Micena.

Aici luase domnia alt fiu al lui Perseu, ce se numea Stenelos⁴. Iar soața lui Stenelos urma să fie mamă peste vreo două luni.

Hera, fără zăbavă, a săvârșit o vrajă și a făcut ca soața stăpânului Micenei să nască mai curând. În schimb, tot printr-o vrajă, a silit-o pe Alcmena să nască mai târziu, poate cu-o zi sau două.

S-a-ntors după aceea, cu grabă, în Olimp, și a rostit lui Zeus:

— Tu ai jurat că fiul care s-o naște astăzi din neamul lui Perseu va fi rege-n Micena. Află dar, o stăpâne, că el s-a și născut. E fiul lui Stenelos. Se cheamă Euristeu.

Trăsnetul greu, ce-l poartă în pumn mărșul Zeus, să-l fi lovit în frunte, nu l-ar fi zguduit mai mult ca știrea asta.

— Ce-ai spus? a răcnit el.

— Am spus ce-ai jurat tu, i-a dat răspunsul Hera. Flăcăul prevestit a și venit pe lume... Însă nu e odrasla pe care-o așteptai în palatul din Teba, nu e feciorul tău și-al reginei Alcmena, pe care-ai amăgit-o. Nu. Nu e cum credeai.

— Cum? Hera!... îndrăznești? a tunat iarăși Zeus. Dar Hera a urmat:

— Cel care s-a născut și o să fie rege se cheamă... Euristeu. Iacătă-l în Micena... E fiul lui Stenelos din țara Argolidei. Ha, ha, ha, ha... Zeus, păcălitul ești tu!...

S-a mâniat stăpânul, s-a clătinat Olimpul sub furia lui cumplită, a azvârlit mănunchiul de fulgere în lume, făcând prăpăd și moarte, dar n-a schimbat nimica. Făcuse jurământul ce nu-l putea călca. Feciorul lui Stenelos urma să fie rege, și fiul său un sclav.

ALCMENA DEVINE MAMĂ

Iar la puțină vreme, în palatul din Teba al lui Amfitrion, scăpată de sub vrajă, năștea în chinuri grele și Alcmena doi feciori. Erau doi feciori gemeni... Unul avea ca tată pe Zeus, olimpianul, și se chema Alcide⁵, și celălalt, Ificle – fiul lui Amfitrion.

Cum s-a născut Alcide, s-a auzit un glas:

— De n-ai s-asculți, Alcmena, poruncile divine, vei suferi amarnic. Copiii-ți vor pieri. Soțul tău o să cadă răpus în bătălie, și tu o să te-afunzi în Tartarul lui Hades, fiindcă ai mâniat-o pe Hera din Olimp. De vrei să scapi de toate, azvârle-l pe Alcide!... Du-l pe un câmp pustiu și-acolo părăsește-l!...

Alcmena, -nspăimîntată, a luat copilu-n brațe și a-ncercat să fugă.

Vocea o urmărea.

— Azvârle-l pe Alcide... Tot n-ai să-l poți scăpa...

Și ea, strângându-și fiul la piept, s-a dus pe o câmpie și, deznădăjduită, vărsând lacrimi amare, l-a părăsit acolo.

Știa cât era Hera de neîndurătoare, când își dorea ceva și când era pătrunsă cumplit de gelozie.

Numai că din văzduhuri mai priveghea și Zeus. El auzise glasul. O văzuse pe Alcmena ducându-și copilașul pe acel câmp pustiu. Iară fiul Alcmenei trebuia să trăiască și să-l ajute-n lupte. Și, repede, din slavă, a poruncit să vină pristavul de credință, fiu-i înaripat, prea istețul zeu Hermes.

— Te du, a rostit Zeus, și ia din câmp copilul. Adu-mi-l în Olimp și fă tu cum vei face, ca să-l așezi la pieptul soției mele, Hera, fie doar pentru-o clipă. Așa, ca el să sugă laptele nemuririi chiar de la sânul ei.

Hermes n-a așteptat să-i spună-a doua oară. Punându-și la picioare cele mai rezezi aripi, a coborât în locul unde se-afla copilul. L-a luat cu el în grabă. S-a întors în Olimp. S-a apropiat de Hera, care tocmai dormea, și i l-a pus la sân.

Alcide, mititelul, flămând precum era, a început să sugă, cu poftă,

licoarea parfumată.

Când s-a trezit zeița l-a smuls. L-a aruncat. A vrut să-l șiucidă. Atâta că prin voia părintelui său, Zeus, ca și prin istețimea fratelui vitreg, Hermes, noul născut supsesse laptele nemuririi.

Faptul era-implinit.

În cântece, poeții ne povestesc că Hera, când l-a smuls pe Alcide, vrăjmașă, de la sân, mai multe râulețe de lapte-ar fi țâșnit. Aceste râulețe s-au risipit în cer și s-au schimbat în stele scânteietoare, albe, numite de elini, cum știm: Calea lactee sau Calea laptelui⁶.

LUPTA CU ȘERPILII ZEIȚEI HERA

Așa fiul lui Zeus scăpă nevătămat din cel dintâi pericol, și Hermes îl întoarse la mama sa, Alcmena.

Nici nu-i venea să creadă că-l are lângă ea, că nu-i mâncat de fiare, și povestea adesea:

— Feciorul meu, acela ce l-am jelit atâta, acum i-acasă iar. Ss joacă. E voinic. În fiecare seară îl îmbăiez cu grijă, la fel ca pe Ificle, pe celălalt copil, și le întind blănițe de iepure, molcuțe, pe-un scut larg, de aramă, de-al lui Amfitrion, și-i leagăn, și-i adorm în cântece duioase... Vai, nu e mulțumire mai mare pentru-o mamă decât să-și vadă pruncii că-s cufundați în somnul cel lin, odihnitor, și nu-i pândesc nici rele, nici inimi dușmănoase...

Astfel grăia Alcmena. Și-așa trecură-n tihnă vreo șapte sau opt luni.

Părea că trec în tihnă!... Căci în Olimp sta Hera. Ea cerceta-ncrunțată palatele din Teba și socotea în sine: „Cum pot să-l fac să piară pe-acest fiu al Alcmenei? El ar putea să fie mai îndrăzneț ca Ares, mai îndrăgit de Zeus decât feciorii mei. I-adevărat c-a supt laptele nemuririi; dar sunt încă mijloace...”

Tot cugetând, zeița zărește-ntr-o pădure doi șerpi. Nu șerpi, balauri. Încolăciți pe-o ciută, o strângeau de grumaz și-i strecurau otrava prin colții veninoși.

Și-ndată poruncește șerpilor să pornească spre palatul din Teba, unde pe-un scut de-aramă dormeau cei doi copii: Alcide și Ificle. Cam pe la miezul nopții șerpilii-au ajuns la Teba. Amândoi monștrii, lacomi de sângele cel tânăr, se târau pe pământ, și-n încolăciturile se-ndreptau către scutul unde dormeau copiii. Din ochii lor aprinși țâșneau scânteii verzui și-n gușă prefirau un venin negricios.

Se apropiau întruna, și limbile-otrăvite le jucau printre colți.

Pe negândite însă, fiul drag al Alcmenei s-a deșteptat din somn. (Poate-l trezise Zeus care vedea din slavă tot ce se petrece!) Și o lucire vie a luminat

palatul. Orbit de-așa lumină, Ificle a sărit și el din așternut. Și-a zărit, plin de groază, cei doi șerpi monstruoși, ajunși chiar lângă scut. Văzând colții oribili și limbile-ascuțite, a țipat cu putere și a luat-o la fugă. În timp ce el fugea cu lacrimi pe obraz, țipând prin tot palatul, fiul lui Zeus s-a săltat în genunchi și a prins în mânuțe grumazurile reci și înfricoșătoare ale celor doi șerpi. Le-a strâns ca într-un clește. Șerpii au încercat cu mii de ncolăciri să scape de strânsoare și să cuprindă trupul micuțului băiat care îi sugruma. Dar mâinile acelea, care-i strângeau puternic, erau parcă din fier. Și el i-a strâns atâta, până ce monștrii Herei au pornit să-și desfacă inelele-albăstrii...

Când au venit părinții, treziți de gălăgia făcută de Ificle, au început să strige de teamă și uimire. Și pruncul ce-nfrânăsese dihaniiile, c-un strigăt de izbândă, a arătat Alcmenei și lui Amfitrion monștrii fără de viață, zvârlindu-i la picioare⁷.

AMFITRION ÎL TRIMITE PE ALCIDE SĂ ÎNVEȚE MEȘTESUGUL ARMELOR

Se zice că Alcmene, după această primă victorie-a lui Alcide, a chemat pe-un proroc – Tiresias pe nume – și i-a cerut să-i spună viitorul ce-o să-l aibă predragul ei copil.

Tiresias, prorocul, i-a dat răspunsul astfel:

„Fiul tău o să fie un erou neînvingător la vârsta bărbăției. El o să împlinească douăsprezece munci, o să distrugă monștrii și o să biruiască războinici renumiți. Apoi o să se-nalțe spre bolta înstelată, urcându-se cu cinste în palatul lui Zeus...”

Aflând această veste, bunul Amfitrion a cugetat că-i bine ca tânărul Alcide să-nvețe meșteșugul cel aspru-al armelor.

— De trebuie să lupte, să dea piept cu primejdii, vreau ca acest fecior să-și învingă dușmanii! a spus Amfitrion, și mama s-a-nvoit.

Alcide a-nvățat, în anii ce-au trecut, să-nfrunte pe oricine, în lupta corp la corp, cu pumnii sau cu arcul, cu sabia și lancea. Amfitrion, de-asemeni, l-a deprins să conducă în goana cea mai mare carul de bătălie și să vâneze fiare. Și s-a silit Alcide cu-atâta vrednicie să-și însușească arta cea grea a luptelor, să-și sporească puterea, încât, în scurtă vreme, și-a întrecut tatăl, și pe prietenii săi, războinicii din Teba⁸.

GELOASA HERA ÎL LOVEȘTE DIN NOU CRUNT PE FIUL ALCMENEI

Era acum Alcide un flăcău minunat, de optsprezece ani: frumos, voinic și ager, și drept, și înzestrat cu alte multe haruri. Ducea o viață simplă. Nu-i plăcea să îmbrace veșminte-mpodobite, ca alți feciori de regi. Se hrănea-n timpul zilei cu fructe și legume; seara, cu carne friptă; și-arareori bea vin. Era de-o vitejie nemaivăzută încă. Odată înfruntase el singur o oștire – ce năpădise-n Teba, și-o jefuia de aur, și luase mii de sclavi – doar cu-o măciucă-n mână. Și izgonise oastea și pe regele ei.

Creon, regele Tebei, acela ce-i ținea la el în ospetie pe-Amfitrion, Alcmena, Alcide și Ificle, era nespus de vesel. „Iată că și feciorul seamănă tatălui, își spunea el în gând, și-mi va fi de folos”. Și, fiind regele Creon atât de mulțumit de biruința asta, a făurit un plan. Avea și el o fată, ce se chema Megara. N-ar fi putut găsi un ginere mai bun decât mândrul Alcide. Știa că de-i va fi urmaș la tron Alcide, scăpa de orice grijă. L-a chemat deci la sine pe voinicul Alcide și l-a rugat să-i fie ginere și urmaș.

Tânărul s-a-nvoit.

— Mărețe rege Creon, a glăsuț Alcide, ne-ai găzduit și prieten ne-ai fost întotdeauna. Voința ta-i poruncă. Mă-nsoțesc cu Megara. Să ne gătim de nuntă...

În anii ce-au urmat, Megara a avut trei prunci de la Alcide. Eroul îi iubea, le cânta cântece sau îi purta pe cal, în goana cea mai mare. Alteori se juca alături de ei, prin ierburile verii, răsând și chiuind, privegheați de Megara.

Dar iată că-ntr-o zi, când se jucau cu toții, și hohotele lor răsuna în văzduh, Hera își lasă ochii către cetatea Teba. Îl vede pe Alcide, fiul rivalei sale, Alcmena cea frumoasă. Și-n inima zeiței se-aprinde o mânie atât de ncrâncenată, încât nu ține seama de bieții copilași fără de nici o vină.

Cere unei zeițe, Mania, fioroasa, ce păstra o otravă într-o cupă de aur, s-alerge pe pământ. Să-i rătăcească mintea eroului Alcide.

Zeița nebuniei, Mania, a zburat și-a-mprăștiat veninul asupra lui Alcide. I-a insuflat dorința să își răpună fiii și tânăra-i nevastă.

Atunci, bietul Alcide, cu mintea răvășită, a socotit că pruncii și soața sa, Megara, ar fi niște ciclopi. Numai c-o lovitură i-a răpus pe tuspatru. Apoi s-a prăbușit cu fruntea în țărână, cu sufletul zdrobit⁹.

LA ORACOLUL DIN DELFI

Când s-a trezit sârmanul, a vrut să se azvârle de pe o stâncă-naltă. Gemea, îmbrățișându-și copiii, pe Megara; se blestema amarnic pentru grozava-i faptă. Dar s-a ivit Atena, sora sa din Olimp, zeița-nțelepciunii, și l-a oprit, zicându-i:

— Nu te pripî, Alcide. Tu nu ai nici o vină. I-o răzbunare-a Herei. Erai prea fericit. Ea a orânduit ca să-ți lovești copiii și să fii nevoit să ispășești o crimă care nu e a ta. Deși nu este drept, deși ești fiu lui Zeus, ceilalți zei din Olimp vor fi de partea Herei, căci e răzbunătoare și toți se tem de ea. Nimeni nu-i stă-mpotrivă. Chiar Zeus însuși tace de-atâtea ori molcom, căci Hera e șireată și poate să-și lovească și soțul uneori. Doar eu am să te-ajut, căci n-o iubesc pe Hera. E prea înfumurată... Și poate zeul Hermes, pristavul tatălui. Acuma părăsește Teba cu șapte porți. Te du până la Delfi și purifică-ți trupul, cum poruncește legea hotărâtă de Zeus. Puternicul Apolo o să-ți aducă știre ce trebuie să faci...

Cu fruntea în pământ, cu umerii plecați, a părăsit Alcide Teba regelui Creon, și s-a-ndreptat spre Delfi.

În templul de la Delfi, Apolo l-a vestit pe feciorul Alcmenei că este osândit de zeii-olimpieni – așa cum cerea Hera – să-și ispășească fapta, slujind în chip de sclav regelui din Micena.

— Va trebui, ca sclav, a glăsuț Apolo prin gura Pitiei, marea sa preoteasă, să-i îplinești cu sârg regelui Euristeu toate poruncile – douăsprezece-s toate – primejduindu-ți viața.

Tot el i-a dat acuma numele de Heracle, știind că o să-nvingă, cu glorie deplină, toate primejdiile pe care Hera i le va pune-n cale.

Heracle a primit această ispășire și a plecat în lume, mergând către Micena.

TÂNĂRUL ALEGE DRUMUL VIRTUȚII

Mergând el zbuciumat, îngândurat și trist, pe drumurile vieții, a întâlnit deodată, la o răspântie, două femei ciudate¹⁰. Una era boită, cu ochii vineții, gătită în veșminte de stofă țipătoare; avea brățări, inele, podoabe, și pe plete vâluri trandafirii, și, chicotind, zvârlea zâmbete deșucheate oricui îl întâlnea. Cealaltă era demnă, într-o haină ca neaua. Avea o frunte dreaptă; semăna cu Atena. Privirea sa senină te cerceta în față. În mână ea purta o cunună de laur.

— Îți cauți drumul, voinice? l-a-ntrebat cea dintâi, văzându-l pe Heracle.

— Nu știi care-i mai drept, i-a dat răspuns flăcăul.

Atuncea ea, grăbită să-l și cuprindă-n mreje, a mai rostit mieroasă:

— Pot să-ți arăt o cale lipsită de greutate. Urmează-mă pe mine...

— Eu nu fug de greutate, a glăsuț Alcide. Doresc să merg în viață fără de ocoliș și să slujesc dreptatea, binele și pe oameni... Dar cine ești, femeie?

— Cine sunt? a spus ea c-un glas amăgitor. Eu aduc fericirea, cu toate că adesea mulți îmi spun... Desfrânarea. Urmându-mă pe mine, poți trândăvi în voie, poți dobândi belșugul din munca altora, și nu ai altă grijă decât să te desfeți... Haide, urmează-mă! L-a apucat de mână și a vroit să-l tragă pe drumurile ei. Dar cealaltă femeie le-a răsărit în cale și-a glăsuț așa:

— Stai, nu pleca, voinice. Pe drumul Desfrânării, plăceri – e drept – sunt multe. Însă acela care se dăruiește lor devine un nevolnic, disprețuit de toți, și bătrânețea lui e tristă, rușinoasă. Drumul meu e mai greu, e presărat cu lupte, cu trudă și primejdii. Dar la capătul lui se află biruința.

— Tu cine ești?

— Virtutea. Eu însoțesc vitejii ce luptă pentru oameni, și cinste, și dreptate. Îi ajut să zdrobească relele-n a lor cale și să triumfe astfel binele pe pământ.

Heracle, auzind-o, s-a smuls din mâna celei ce îl târa pe calea plăcerilor ușoare.

— Și eu, deși puternic, a glăsuț Heracle, sunt urgisit de Hera să fiu sclav unui rege nevolnic, din Micena. Zeii m-au osândit, după dorința Herei. Eu nu mă tem de soartă și nu m-aș fi supus; dar vreau să ispășesc îngrozitoarea-mi crimă, făcută fără voie, luptând neînfricat și preschimbând tot răul, urzit acolo-n slăvi, în bine pentru oameni... Tu-mi poți fi de folos?

— Ți-am spus-o, ți-o repet, a glăsuț Virtutea. Urmându-mă pe mine, vei fi victorios, iar după moartea ta, numele lui Heracle va fi slăvit pe veci.

— Mai bine dăruiește-ți viața numai plăcerii, l-a-mbiat Desfrânarea. Vei

fi mai mulțumit...

— Eu te aștept, Heracle, pe drumul gloriei, a spus din nou Virtutea.

La vorbele acestea, Heracle a pus mâna pe greaua lui măciucă. S-antors spre Desfrânare și i-a rostit cu silă:

— Josnică Desfrânare, nu mă poți amăgi!... Am să mă lupt cu Hera și, când o voi înfrânge, am să fiu fericit. Aleg drumul Virtuții...

Din clipele acelea – cum au cântat poezii – fără de șovăire, Heracle n-a urmat decât drumul cel aspru, arătat de Virtute, oricâte piedici, lupte și primejdii cumplite i-au așternut în cale necruțătoarea Hera, regele Euristeu, alți regi, monștri și fiare, dușmanii mii și mii...

SOSIREA LA MICENA

Si a plecat Heracle spre regele Micenei, cel sprijinit de soața puternicului Zeus. A ajuns la cetate, la Poarta leilor, într-un amurg de vară. Tocmai în acea vreme feciorul lui Stenelos aducea sacrificii pe un altar al Herei. Cu mâinile întinse spre cerul roșietic, în fumul jertfelor, Euristeu glăsua:

— Îți mulțumesc, zeiță cu brațele ca neaua! Prin voia ta sunt rege în splendida Micenă. Și osândit de tine, Heracle-i sclavul meu. El trebuie să-mplinească douăsprezece munci, și într-una dintre ele să piară negreșit. Ți-o jură Euristeu!...

Nu își sfârșise vorba, și-un sfetnic, alergând, a ajuns la altar:

— Slăvite!... Mare regel!... Heracle a sosit...

— Heracle?... Unde este?... a rostit Euristeu, lăsându-și brațele să-i cadă fără vlagă.

— E dincolo de ziduri, la Poarta leilor. Vrea să intre-n oraș...

— Să intre?... Nu se poate... a mai spus Euristeu cu glasul răgușit. Dați-i porunci la poartă. Să plece, să ucidă pe leul din Nemea, fiul monstrului Tifon și-al viperei Ehidna.

Și tremura fricosul. Ar fi fugit, desigur, de nu ar fi știut că-i e de sprijin Hera.

— Nu! Nu mă tem de dânsul! striga el ascuțit. Eu sunt stăpân, el sclav...

— Adevărat, stăpâne, glăsuiău sfetnicii. Puterea ți-e divină. Supușii tăi nevrednici datori sunt să te-asculte, fără de nici un murmur.

— Să plece de îndată!... striga iar Euristeu. În ținutul Nemeei zac munți de oseminte. Câți s-au încumetat să dea lupta cu leul, acolo-au putrezit. Heracle, n-o să scape nici el din lupta asta!...

— Nu. N-o să scape! Nu! îi ziceau sfetnicii. Fii liniștit, stăpâne...

Și toți râdeau cu poftă, fiind siguri c-o să piară Heracle, sfâșiat de colții leului.

Iar el mergea întins spre ținutul Nemeei¹¹, unde-ntr-o peșteră și-avea culcușul leul.

Poeții povestesc că feciorul Alcmenei a aflat văgăuna, dar n-a găsit pe leu. Și-a așteptat un timp, până ce cruda fiară s-a reîntors sătulă. Mâncase-n acea ziuă o turmă și-un păstor.

Heracle a văzut-o săltând printre coline. Fiara era uriașă. Avea niște ochi mari, roșii și plini de sânge. Colții săi ascuțiți erau ca niște săbii și străluceau în soare. Răgea-nfiorător. Întinzând bine arcul, a tras prima săgeată. Săgeata a zburat și l-a lovit pe leu; dar s-a izbit de el ca de un zid de piatră. Nu i-a putut clinti măcar un fir de păr.

RĂPUNEREA LEULUI DIN NEMEEA

Heracle s-a mirat cum n-a pătruns săgeata în trupul leului. Și a țintit mai bine. A tras încă o dată. Și iar s-a dus săgeata vâjâind prin văzduh, s-a lovit ca de-o stâncă și a lunecat jos.

Leul răgea cumplit, și cu coama zbârlită, cu ochii-nsângerăți, se pregătea să sară către voinicul nostru.

Heracle nu s-a-nspăimântat. A mai tras o săgeată; dar s-a-ntâmpnat la fel. Nici ultima săgeată nu l-a rănit pe leu.

Putea să tragă el și-o mie de săgeți. Pielea acestui leu, fiu al monstrului Tifon¹² și-al viperei Ehidna, era de nepătruns. Nici sabia sau lancea n-ar fi putut străbate în trupul leului. Pielea i-era vrăjită. Chiar Tifon i-o vrăjise, cu învoirea Gheei.

Dar după ultima săgeată, leul s-a repezit, într-un salt, la Heracle, răgind atât de tare, că s-auzea în cer.

Din jilțul său de aur, stăpânul zeilor privea această luptă, neîndrăznind să-i vină-n vreun fel în ajutor viteazului Heracle, pentru că lângă el sta așezată Hera. Preaputernicul Zeus își lăsa astfel fiul să-nfrunte moartea singur. Atâta că voinicul nu lupta pentru zei. Dornic să-și ispășească fapta cea-ngrozitoare, făcută fără voie, se lupta pentru oameni, să nimicească fiara care făcea prăpăd, vărsând atâta sânge în ținutul Nemeei.

Văzând eroul nostru că leul se repede, a ridicat măciuca și l-a lovit în creștet. Puterea lui Heracle era-nspăimântătoare. De-ar fi izbit o casă, cumva, atât de tare, casa s-ar fi sfărâmat în mii de bucățele. Leul s-a clătinat, dar pielea lui vrăjită l-a apărut și-acuma. Măciuca lui Heracle s-a rupt de la mijloc. Fără să stea pe gânduri, voinicul s-a săltat spre gâtul leului, să-l prindă, să dea lupta. Numai că de-astă dată leul s-a-nfricoșat.

Urlând, s-a întors pe labe, mai că s-a răsturnat, fugind spre peșteră, și s-a ascuns acolo.

Fiara, ce răpusesese atâtea mii de oameni, vedea că i-a sosit acum și ei sfârșitul.

Peștera leului avea două intrări. Fiul marelui Zeus a smuls din munte o stâncă și-a zăvorât cu ea una din intrări. Apoi, fără de arme, a pătruns înăuntru. Călcând peste mormane de oase omenești, Heracle a intrat tot mai adânc în bezna acestei peșteri mari. Deodată a zărit două făclii aprinse. Așa i s-au părut eroului, în beznă, ochii sticlind de ură ai leului uriaș. Iar urletele sale clătinau stâncile. Labele lui zgăriau pereții peșterii. Colții albi străluceau.

— Aicea ești? Hai, vino! a glăsuț Heracle.

Leul la rândul său, cu botul larg căscat, a sărit la Heracle.

Ce-a fost nu știe nimeni. A fost o-nvălmășeală cum nu s-a mai văzut. Cât a durat? O zi, poate chiar două, trei. Dar până la sfârșit, Heracle a cuprins leul strâns de grumaz.

L-a strâns atât de tare, până l-a-năbușit.

Leul, atunci, răpus, a căzut la pământ¹³. Sub bufnitura lui pământul s-a crăpat. Apucându-l de ceafă, învingătorul său l-a tras îndat-afară, cu gândul să-l despoaie de blana lui roșcată.

„Din blana ăstui leu, ce n-o poate străpunge, în veacuri, vreo săgeată, sau sabie, sau lance, am să-mi fac eu veșmântul, a cugetat Heracle. Și țeasta lui de fier, am să mi-o pun pe cap. Nu-s platoșe sau coifuri mai bune decât ea”.

A tras însă zadarnic de piele s-o desprindă. Cât era de puternic, n-ar fi putut Heracle, muncind luni, poate ani, să-l jupoaie pe leul ce fusese vrăjtit de fiorosul Tifon.

Atâta că Heracle nu era doar puternic, îndrăzneț și viteaz. Era și înțelept. Și cugetând mai bine, și-a dat repede seama că sabia sau cuțitul nu-i erau de folos. Și a-ncercat flăcăul să jupoaie de piele îngrozitoarea fiară chiar cu ghearele ei.

Și-așa a izbutit.

Cu ghearele tăioase, întoarse în fel și chip, Heracle a reușit să-l desfacă de piele. Să-i desprindă și țeasta. Și, precum hotărâse, s-a-nveșmântat cu pielea, iar pe cap și-a pus țeasta.

Prin vitejia lui își dobândise în luptă o platoșă și-un coif, prin care nu puteau să pătrundă săgeata, nici sabia sau lancea.

Așa înveșmântat, a plecat la Micena.

SPRE MLASTINILE LERNEI

Auzind Euristeu de-această biruință n-a mai îngăduit eroului Heracle să vină nici la poarta Micenei cea bogată. Atât i-era de teamă. Mai ales că aflase cum oamenii de Argos, poporenii de rând, îl urmau în șiraguri și îi strigau voioși:

— Îți mulțumim, Heracle! Tu ne ajuți pe noi, acei ce ne luptăm adeseori cu fiare și monștrii-ncrâncenați. Regele te-a trimis la moarte, în Nemeea. Dar tu ai biruit. Noi suntem lângă tine. Cheamă-ne, și venim să te-nsoțim la luptă.

Și, ca să nu-l mai vadă pe eroul Heracle, regele Euristeu i-a poruncit s-aștepte poruncile regale, trimise printr-un crainic, în orașul Tirint.

— Să plece, săucidă, deastă dată, hidra care sălășluiește în mlaștinile Lernei¹⁴, spusese Euristeu. Este tot ca și leul, odraslă a lui Tifon și-a viperei Ehidna. De-a nimicit pe frate, sărăpună și sora. Ea pustiește turme, cirezi, holde de grâu, și-i omoară pe oameni. Nici unul n-a scăpat din câți au vrut s-ajungă la mlaștinile Lernei. Nu cred c-o să mai scape acum fiul lui Zeus și-al frumoasei Alcmena...

— Nici noi nu credem!... Nu!... râdeau toți sfetnicii înconjurând slugarnic jilțul lui Euristeu.

— Să plece deci la Lerna! glăsuise stăpânul. Și să nu se întoarcă decât biruitor sau mort, adus pe scut...

... Și s-a gătit Heracle să plece către Lerna.

Vrusese să pornească pe jos, ca de-obicei. Dar tânărul Iolau, feciorul lui Ificle, a cerut învoire tatălui să-l conducă pe eroul Heracle cu carul, până-n Lerna.

Îl iubea pe Heracle mai mult decât pe-oricine, și-l admira nespus.

— Atâția oameni vor să fie lângă el în ceasurile grele, spusese lui Ificle. În numele mulțimii, vreau să-l însoțesc eu. Și vreau să-l cruț măcar de truda drumului. Să-l duc până la Lerna, în goana cailor...

Tatăl a-ncuviințat; dar eroul Heracle n-a vrut să se-nvoiască.

— Nu pot să-l iau cu mine, spusese lui Ificle. Iolau e mult prea tânăr, și-n Lerna sunt primejdii ce pot să-l coste viața!...

Numai că îndrăznețul flăcău al lui Ificle atâta se rugase de unul și de altul, atâta stăruise, pregătise și caii, și carul pentru drum, încât până la urmă Heracle a primit să meargă cu Iolau.

Și-au plecat împreună. S-au dus până la Lerna, în goana cailor. Din zare se vedeau aburi verzi, otrăviți, care se ridicau din mlaștina întinsă, unde stăpânea moartea.

LUPTA CU HIDRA

Hidra dormea la ceasul când au sosit cei doi. În jurul ei erau mormane fără număr de ființe omenești, răpuse și târâte până-n sălașul său. Nu le putea mânca, atât erau de multe, și putrezeau prin mlaștini, umplând întreg văzduhul c-un miros otrăvit.

Heracle și Iolau s-au apropiat încet, purtând în spate lemne și-o grămadă de fân. Iolau a aprins focul. Apoi fiul lui Zeus a început să-ncingă săgețile în foc și să tragă cu ele în hidra adormită.

— Te scoală, blestemată odraslă a lui Tifon, a glăsuț eroul, țintind-o iar pe hidră cu câteva săgeți, în vârful cărora legase șomoioage de fân aprins în foc.

Împunsă de săgeți, dihania uriașă s-a ridicat din mlaștini. A avea nouă gâtlejuri și nouă capete – și-unul mai gros ca toate: capul nemuritor. Din boturile-i hâde, ca niște flăcări verzi, țâșneau limbi otrăvite și șuiera cumplit. Fără să piardă vreme, Heracle a sărit la ea cu ghioaga-n mână. Întâia lovitură a și făcut să-i zboare unul din capete. Numai că-n locul unde fusese un singur cap creșteau acum două.

Mult s-a mirat voinicul și a lovit din nou. Dar orișicât lovea, în locul fiecărui cap smuls de pe gâtlej, se-nălțau altele. Încât, în loc de nouă, se ridicau acum verzi, mucedoase, hidoase, cu boturi plescăind și colții ca pumnale de fier, cincizeci de capete.

Cu-aceeași istețime, pe care-o dovedise și-n lupta din Nemea, Heracle i-a strigat flăcăului Iolau:

— Adu-mi lemne aprinse și arde fiecare gâtlej, de unde smulg căpățânile hidrei.

Iolau s-a repezit, și cu bucăți de lemn, care ardeau în flăcări, a împlinit porunca. În acest fel, curând n-au mai putut să crească alte noi capete.

În vremea asta însă, hidra își răsucise coada ei de balaur peste picioarele eroului Heracle. Iar un crab monstruos, mare cât un vițel, răsărit de sub mlaștini la șuierile hidrei, încerca să-i reteze, cu cleștii lui tăioși, unul dintre picioare.

Îi sfâșiasse carnea și-i tăia poate osul, de nu sărea Iolau c-un bolovan în brațe și nu-i sfărâma trupul, cufundându-l în mlaștini.

Lupta durase din zori până-n amiaz. Și încă-a mai durat până către amurg.

În acel ceas târziu, Heracle-a izbutit să-i zdrobească odraslei lui Tifon și-a Ehidnei capul nemuritor, care era mai sus ca toate celelalte și pe-un grumaz mai gros, în care gălgaia venin negru-verzui. L-a zdrobit cu

măciuca; dar chiar așa, zdrobit, capul împrăștiat miasme otrăvite, colții puteau să muște, și ochii lui aprinși azvârleau încă flăcări. Și-atunci am-pins Heracle și-a răsturnat deasupra-i o stâncă grea și-naltă, care se ridica în mijlocul mocirlei, lângă sălașul hidrei.

— Aici, sub stânca asta, a glăsuț Heracle flăcăului Iolau, capul nemuritor va sta pe veșnicie, fără nici o putere. În schimb eu am să-mi moi toate săgețile în sângele acesta înveninat al hidrei...

— Va fi vai de dușmanii pe care-i vei ținti, i-a dat răspuns Iolau.

Heracle și-a muiat toate săgețile în sângele-otrăvit al hidrei de Ja Lerna.

Le-a pus apoi în tolba și s-a urcat în car, alături de Iolau, pornind către Tirint.

PĂSĂRILE STIMFALIENE

Dar nici nu apucase să-și odihnească trupul Heracle, la Tirint, că i-a venit poruncă să plece iar la drum. Trebuia să se lupte c-un soi de păsări mari, cu mult mai mari ca omul, care sălășluiau în niște smârcuri negre, pe țărmurile mării, lângă un oraș, Stimfalos¹⁵. Iar păsările-acestea aveau ciocuri de-aramă și aripe de bronz. Din aripe zvârleau pene ca niște lănci. Doborau animale și oameni deopotrivă. Luau oamenii în gheare. Se urcau în văzduh, și-acolo îi mâncau în timpul zborului. Cursese-atâta sânge în toată-mprejurimea orașului Stimfalos, încât locuitorii îl părăsiseră, înfricoșați de moarte. Se pustiise locul.

Nimeni nu îndrăznea să se lupte cu ele, pentru că păsările-acelea slujeau cruntului Ares, zeul războiului. Și el se desfăta, auzind gemete, sau când vedea-n Stimfalos sângele șiroind.

— De va scăpa de păsări, nu o să-l ierte Ares, socotea Euristeu, trimițând pe Heracle în smârcuri, la Stimfalos. Teafăr tot n-o să iasă din încercarea asta...

Și a plecat Heracle către golful argolic, unde se afla smârcul. Câți îl vedeau pe cale, îl îndemneau să stea sau să se-ntoarcă-acasă.

— Euristeu vrea să pieri! îl sfătuiau ei toți. Cum poți tu să te lupți cu monștrii zburători, ce trimit din înalt lănci tari din aripe? Ares le ocrotește. N-am încercat și noi? Iar locul e deschis, n-ai unde te feri... Mult au mai pătimit oamenii din Stimfalos și din împrejurimi. Cu miile s-au stins. Nu vrem să mori și tu... Tuturor ne ești drag. Tu ne-ai scăpat de cele două-nfricoșătoare odrasle-ale lui Tifon.

— Am să gonesc acum și-aceste păsări negre, le răspunse Heracle. Poate să fie Ares oricât de mânios.

— Să te-nsoțim și noi, îl rugau oamenii.

— Nu, nu... voi merge singur. Eu mă pot apăra cu blana mea de leu. Voi însă ați pieri...

Și mergea mai departe.

Ducea cu el voinicul două timpane mari, făcute din aramă. Ajuns la țărmul mării s-a urcat pe un deal, ce era lângă smârcuri. A început să bată puternic în timpane. La zgomotul acesta s-au ridicat în stoluri păsările lui Ares, mii, mii și zeci de mii.

Cerul se-ntunecase de-atâta păsărime, și țipetele lor umpleau întreg văzduhul. Le-auzeau Euristeu și sfetnicii-n Micena.

— Aha! Își spuneau ei. Auziți ce se-ntâmplă! Acesta e sfârșitul feciorului Alcmenei...

Și nu știau că el, învăluit în blana de leu, nepătruns, având coiful pe cap, nu se temea de păsări. Trăgea din arc săgeți, ce străbăteau deodată câte-o sută de păsări, ba poate și mai bine. Azvârlea și cu lancea. Lovea și cu măciuca, de-i era la-ndemână. Și, nu în lungă vreme, în smârcuri se scăldau cu aripile negre, întinse, fără viață, mormane mari de păsări.

Tot locul se-nvelea, ca într-un giulgiu negru, cu păsările-acestea. Puține rămâneau. Însă, de frica morții, zburau țipând cu grabă spre portul Euxin¹⁶, într-o insulă mică, ridicată din ape de Tetis, la dorința preacrudului zeu Ares.

Ba, după cât se spune, dornic de răzbunare, Ares s-ar fi ivit c-o sabie-n mână în fața lui Heracle. Însă eroul nostru și-a ridicat măciuca, gata să îl lovească. Și Ares, sângerorul, a fost cuprins de frică numai văzându-i ochii cu care îl țintea și a luat-o la goană. A pierit în văzduh. Dar s-a jurat s-ajute pe Hera totdeauna în contra lui Heracle.

Astfel s-a isprăvit și-această încercare – a treia, după număr.

Heracle-a luat cu sine un trup de pasăre, străpuns de-o săgeată, să-i fie mărturie, și-a plecat spre Tirint.

Pe drum se întâlnea cu oamenii în cete, oameni ce se-ntorceau spre orașul Stimfalos. Și ei îi mulțumeau cu lacrimi pe obraz, fericiți că puteau să-și regăsească iar căminul părăsit, fără primejdie pentru copiii lor.

CĂPRIOARA ZEIȚEI ARTEMIS

Dumai că inima haină a regelui Micenei nu se îndestula nicicând cu suferința eroului Heracle. Și, fără să-i mai dea răgaz să se-odihnească, l-a trimis să-i aducă, din munții Arcadie, o iute căprioară a sorei lui Apolo, zeița Artemis. Căprioara aceasta avea coarne de aur și picioare de-aramă. Fusesse hărăzită de zeița fecioară să facă pagube

în livezi și pe-ogoare, și-așa să-i pedepsească pe bieții muritori. Se mâniase tare pe ei zeița vânătoarei, fiindcă nu-i aduceau destule jertfe-n templu. Și oriunde dădeau rod livada sau ogorul, grădina sau pășunea, căprioara sosea, la porunca zeiței. Călca-n picioare totul, lovea cu coarnele și părăduia rodul. Degeaba o rugau oamenii pe zeiță să nu-i mai pedepsească, ea nu se îndura.

Acum pleca Heracle să prindă căprioara, s-o aducă legată în orașul Tirint.

— Pe-această căprioară n-o poate nimeni prinde. Fuge ca o săgeată... râdeau toți sfetnicii strânși lângă Euristeu... Și-apoi chiar de-o va prinde, s-adună dușmănia zeilor olimpieni. Pe lângă zeul Ares, îl va urî și-Artemis. Toate sunt ticluite să-i grăbească sfârșitul feciorului Alcmenei...

— Așa e! Va pieri! scrâșnea și Euristeu, cu ochii mici de ură. Și-abia atuncea, prieteni, am să fiu mulțumit și am să fiu pe plac ocrotitoarei mele, marea zeiță Hera.

Într-adevăr, Heracle, după ce colindase prin desele păduri ale Arcadiei, aflase anevoie sălașul căprioarei cu coarnele de aur. Însă cum a zărit-o, i-a și pierit din ochi. Nu părea că aleargă sau c-atinge pământul. Semăna c-un vârtej care alunecă, cu vuiet, pe-o câmpie, se-ntoarce, stă o clipă și iarăși se pornește, ca să-l și pierzi din ochi.

Era o căprioară cum nu se pomenise. Numai că nici Heracle nu se lăsa învins. Și se spune-n legendă că, fără de odihnă, adesea fără hrană, sau apă, sau chiar somn, a urmărit-o-ntruna. Ea s-a-ndreptat, în goană, întâi spre miazănoapte, ajungând în ținutul zis hiperborean, la marginile lumii, unde izvora Istrul, după străvechi legende¹⁷. Aici era s-o prindă; poposise o clipă, doar cât a răsuflet. Dar ea, făcând un salt, a și țâșnit din nou, pornind spre miazăzi. Au fugit amândoi, așa, un an de zile. Oamenii îi vedeau trecând cum trece vântul. Ar fi vrut să-l ajute pe dragul lor Heracle. Atât că nici o ființă, de pe întreg pământul, nu mai putea s-alerge atât de repede cum fugea căprioara, urmată de Heracle.

Alergând amândoi, pe când se-mplinea anul, au ajuns la un râu, albastrul râu Ladon. Și dincolo de râu era templul zeiței. Și dacă apuca să pătrundă în templu, căprioara zeiței era la adăpost. Heracle nu putea s-o mai scoată de-acolo.

Pân-atunci se ferise să folosească arcul. Văzând că peste-o clipă căprioara zeiței o să ajungă-n templu, Heracle a țintit-o, din fugă, cu-o săgeată, în piciorul ei stâng. Animalul rănit s-a oprit locului. Heracle, din doi pași, a și fost lângă ea și a prins-o de carne. I-a scos grabnic săgeata din piciorul său ager. Legând-o c-un curmei de celelalte trei picioare de aramă, a luat-o pe spinare.

— Unde te duci, Heracle? i-a strigat Artemis, de pe o culme înaltă. Dă-i drumul căprioarei. I-ai supărat pe Hera, pe Ares, și acuma mă mâni și pe mine?

— Nici nu mă gândesc, zeiță! i-a-ntors răspuns voinicul. Este porunca Herei, dată prin Euristeu, basileul din Argos. Cere-i ei socoteală. Eu sunt doar mulțumit că i-am scăpat pe oameni de-atâtea stricăciuni pe care căprioara le-aducea câmpurilor.

Și-a plecat mai departe, lăsând-o pe zeiță să strige cât poftea¹⁸.

MISTREȚUL DIN ERIMANT

Stăpânul cel nevolnic trăgea acum nădejde că viteazul Heracle, după atâtea lupte: cu leul din Nemea, cu hidra de la Lerna, păsările lui Ares, și goana necurmată, mai bine de un an, pe urma căprioarei zeiței Artemis, a obosit de-ajuns.

— Îl voi trimite dară, spunea celor din jur, în munții Erimant¹⁹, să-mi aducă de-acolo, viu și nevătămat, mistrețul fioros, care părăduiește codrii deși ai Psofidei²⁰, distrugând așezări și nimicind pe oameni. Să plece deîndată!

— Să plece deîndată! strigau toți sfetnicii.

Și iar pleca Heracle – deși abia sosise – săvârșind calean-toarsă către Arcadia.

Pe când mergea, eroul a întâlnit în cale pe centaurul Folos²¹. Centaurul acesta avea o fire blândă. Fiind prieten cu Heracle, l-a poftit la un ospăț și-o oră de răgaz, după atâta trudă. Ba, vrând a-i fi pe plac, a mai desfundat Folos și un butoi cu vin, pe care îl primise de la Dionisos, zeul viței de vie.

Era un vin din care nu sorbeau decât zeii. Aroma lui era atât de-mbătătoare, încât s-a răspândit peste tot muntele, amețindu-i pe oameni, pe monștri și pe fiare. Cei dintâi au simțit aroma-mbătătoare frații centaurului. În tropote grozave, au alergat cu toții spre peștera în care Folos îl găzduia pe voinicul Heracle.

— De ce ai desfundat butoiul fără noi? au răcnit ei spre Folos. Nemernicul acesta, sclavul lui Euristeu, a băut vinul nostru?

Și, fără să aștepte răspunsul fratelui, s-au repezit cu stânci și trunchiuri de copaci să-l omoare pe fiul reginei de la Teba. Unul i-a aruncat o stâncă mare-n frunte, altul l-a izbit strașnic cu un trunchi de stejar. De nu era Heracle atâta de puternic, ar fi pierit îndată.

Atunci, s-a ridicat preavoinicul Heracle, cum sare o scânteie din focul cel uriaș, care cuprinde-un rug. Ușor ca rândunica, dar îndârjit ca leul când e rănit de moarte, s-a avântat Heracle la cel dintâi centaur și, lovindu-l cu pumnul, l-a și răpus pe loc. A pus mâna pe ghioagă, pe ghioaga lui cumplită, sfărâmând țeste, piepturi și șale de centauri, culcându-i la pământ. Centaurii, cu spaimă, câți mai erau în viață, s-au năpustit afară

din peștera lui Folos.

Heracle, fugărindu-i, i-a țintit cu săgeți. Nici unul n-a scăpat.

Încă nepotolit de-această supărare, s-a dus în Erimant, căutându-l pe mistreț. L-a aflat cu greutate, ascuns într-un desiș. Avea niște colți albi, lungi de un stat de om, tăioși ca niște lănci.

Văzându-l pe Heracle, mistrețul – ce fusese vestit de Artemis că vor veni primejdii – s-a zvârlit într-un trunchi înalt, gros, de stejar. Cu râțul lui enorm l-a smuls din rădăcină, trântindu-l spre erou.

Heracle s-a ferit. A vrut să ia el trunchiul care căzuse jos, să-l zvârle spre mistreț. Însă și-a amintit că trebuie s-aducă mistrețul viu și teafăr crudului Euristeu.

Mistrețul ar fi vrut să fugă către vale; dar Heracle, strigând și aruncând cu pietre, l-a silit să se urce spre vârful Erimant. Căzuse peste munte zăpadă proaspătă. Mistrețul luneca sau se împotmolea, gâfâia tot mai mult. Nu mai putea să fugă. Isteț, sprinten, voinicul s-a repezit pe-o culme. De-acolo a sărit de-a dreptul peste fiară. A lovit-o în ceafă de i-a tăiat suflarea, și fiara s-amblânzit.

A luat-o pe spinare și-a pornit spre Micena.

Auzind Euristeu că a ajuns Heracle cu fiara la Micena, că a intrat pe poartă și vine la palat, a început să strige spre sftnici să-l oprească. Dar nimeni nu-ndrăznea să i s-arate-n cale.

De frică, lașul rege a fugit, s-a ascuns într-un butoi de-aramă și, tremurând, țipa:

— Omoară-l sau dă-i drumul să plece unde-o ști! Nu-mi trebuie mistrețul. Pleacă de-aici cu el.. Nu uita că-mi ești sclav, și-așa îți poruncesc...

— Am primit să-ți slujesc, nu fiindcă prețuiești în ochii mei ceva, i-a dat răspuns Heracle. Datina noastră cere ca pentru orice faptă de sânge să plătești, stând un timp în sclavie. Și eu m-am supus ei. Dar află, Euristeu, că eu orișice muncă nu o fac pentru tine, ci o fac pentru oameni, pe care îi iubesc. Pentru ei am plecat, să-i scap de-această fiară, pe care-o port în spate...

— Fă cu ea tot ce vrei, dar lasă-mă să ies din butoiul de-aramă, se tânguia fricosul.

Și nu s-a liniștit decât când a văzut mistrețul jupuit și carnea lui încinsă în frigare de-aramă.

GRAJDURILE LUI AUGIAS

Atunci a prins curaj, a ieșit din butoi și-a început să spună cu amenințări în glas:

— Du-te acum în Elida, la regele Augias, fiul lui Helios, puternicul zeu soare. Iar regele Elidei are trei mii de boi, din care-o parte au picioarele ca neaua, alții-s în întregime albi, parcă-s lebede, și alții-s purpurii, ca stofa sidoniană. Și între toți aceștia un taur, Faeton, se aseamănă c-o stea de aur sclipitor. În grajdurile sale, gunoiul vitelor, neridicat de veacuri, s-a înălțat ca munții. Și vitele acelea, ce-s date în păstrare regelui chiar de soare, nu mai au loc în grajd. Du-te deci la Augias și curăță gunoiul...

— Mă duc, a spus Heracle, fiindcă știu prea bine câți sclavi au fost uciși de regele Augias, pentru că n-au putut să curețe gunoiul. Știu câți ar mai pieri...

Și a plecat Heracle la regele Augias, să-mplinească porunca.

— Regele Euristeu te-a trimis pentr-un an, i-a glăsuț Augias, văzându-l pe Heracle. Eu cred că nici în zece, poate nici într-o viață, nu ai să izbutești să-mi cureți grajdurile. Și de nu izbutești, să știi c-ai să-ți pierzi viața aicea, în Elida...

— O, rege, a zis Heracle, omul are și minte, nu numai braț de fier. Ce-ai zice tu, de pildă, dacă eu aș putea să-ți curăț într-o zi gunoiul tot din grajduri, și nu-ntr-o viață-ntreagă?...

— Atunci ți-aș da răsplată, din cirezile mele, trei sute de boi buni. Dar nu e cu puțință așa ceva, Heracle. Nici zeii n-ar putea, dar tu, un muritor... Gândește-te ce spui.

— Să încercăm?

— Firește, dacă te încumeți!...

— Și-ți ții făgăduiala?

— Fac chiar și-un jurământ.

— Bine. Atunci, privește!...

Și istețul Heracle a scos vitele-afară, ducându-le-ntr-un câmp. A pus mâna pe ghioagă. A lovit cu putere în zidul cel înalt, din fundul grajdurilor, făcând două spărturi. Din dreptul fiecărei spărturi făcută-n zid, a săpat după-aceea câte o albie, spre cele două râuri aflate-n apropiere: Alfeul și Peneul. Apa a intrat pe albiile acestea, pe urmă, prin spărturi, în grajdul lui Augias. Heracle avusese grijă, mai înainte, să spargă și în față zidul cel gros la fel. Apa intra prin fundul acelu grajd uriaș și se vărsa prin față, ducând cu ea gunoiul.

Nici nu venise seara, și grajdul lui Augias fusese curățat, găurile din

ziduri astupate la loc. Alfeul și Peneul curgeau iarăși în mătci, iar albiile noi, umplute cu pământ, nu se mai cunoșteau.

— Ce zici acum, Augias? l-a întrebat Heracie. M-am ținut de cuvânt? Hai, ține-te și tu!...

Dar șiretul Augias, văzându-și împlinită dorința ce-o avea, s-a răzgândit îndată.

— Ești sclav și împlinești poruncile primite, a glăsuț el aspru. Pleacă spre Euristeu. Față de sclavi, un rege nu este nevoit să-și păstreze cuvântul.

— După datina veche, acel ce nu-și păstrează cuvântul va să piară! i-a dat răspuns Heracle. Când am să ajung liber, mă voi lupta cu tine, rege fără cuvânt, și am să te răpun.

— Pleacă, îți poruncesc! a rostit regele.

Heracle a plecat, dar, după cum se spune, s-a-ntors când a fost liber. S-a luptat cu Augias și i-a învins oștirea care îl apăra. Regele a căzut. Eroul, după luptă, a răsădit acolo trei sute de măslini și a statornicit serbările vestite, numite olimpiade, în cinstea biruinței dobândite de el, spre slava fără moarte a celor îndrăzneți, puternici și cinstiți²².

TAURUL LUI POSEIDON

După ce a curățat și grajdul lui Augias, Heracle a primit o nouă însărcinare, mult mai primejdioasă. Euristeu l-a trimis afară din Elada, în regatul lui Minos, ce se afla în Creta, insula minunată, unde copilărise odinioară Zeus, ascuns de mama sa și de bunica-i, Gheea.

Acolo se afla un taur alb ca spuma, trimis de zeul mării, Poseidon furtunosul. Și taurul acesta era, spune legenda, turbat ca vijelia. Ochii-i ardeau văpaie, din bot îi curgeau bale, mugea-n-fiorător. Străbătea toată Creta, călcând-o sub copite. Mușca oameni și vite. Cu carnea strica locuințe și grajduri, livezi, grădini și holde. Chiar regele din Creta, Minos, fiul lui Zeus și-al frumoasei Europa, stătea-nchis în palat, înfricoșat de taur. Nici el, nici sfetnicii și nici oștenii lui nu cutezau să lupte cu taurul turbat al zeului Poseidon.

Ci, iată că sosește Heracle cu o barcă.

Porunca îi suna să-l aducă pe taur în Argos, viu și zdravăn.

Ca să-l poată supune, fără să-i ia și viața, Heracle și-a făcut din fire de oțel o plasă, cum sunt cele cu care se prind pești. A pornit după taur, l-a

ațâțat la luptă cu strigăte și pietre. Iar când s-a repezit, cu coarnele plecate, taurul lui Poseidon a nimerit în plasă. Heracle i-a strâns botul în pumnii lui de fier. I-a-ncovoiat grumazul.

Și în puțină vreme, taurul lui Poseidon fusese îmblânzit. Îi asculta porunca viteazului Heracle. Stătea cu fruntea-n jos și-n-genunchea-nainte-i, mugind încetișor, parcă-și cerea iertare.

Luându-și deci rămas bun de la regele Minos și de la poporenii din insula lui Zeus – ce-l binecuvântau că-i scăpa de urgie – Heracle s-a urcat pe taur, ca pe-un cal. Ținându-l strâns de coarne, a-ndreptat taurul spre valurile mării. Taurul a intrat în marea lui Poseidon, și-a înotat cu sârg până-n Peloponez. De-aici, prins într-un ștreang, l-a dus fiul Alcmenei până-n ținutul Argos și l-a închis în grajdul regelui Euristeu.

Și iarăși Euristeu s-a ascuns în butoi, strigând înfricoșat slujitorilor săi ca să desfacă poarta la grajduri și să lase taurul lui Poseidon să fugă undeo ști.

Taurul lui Poseidon, când s-a văzut scăpat, a fugit ca năluca. S-a dus în Atica, pe câmpul Maraton, unde-l va doborî un alt erou, Tezeu.

PLECAREA SPRE TRACIA

După ce s-a întors Heracle și din Creta, Euristeu a-ntrebat-o pe stăpâna sa, Hera, unde să-l mai trimită.

Hera i-a amintit că este-n Tracia un fecior al lui Ares, stăpân peste bisoni, pe nume Diomede. Regele Diomede are grajduri de-aramă, și-n ele se găsesc niște cai fără seamăn. Sunt negri ca tăciunii, gonesc ca niște vulturi când zboară prin văzduh. Dar sunt legați în lanțuri, pentru că se hrănesc numai cu carne vie. Orice străin ajunge în Tracia e prins de crudul Diomede și dus, târâș, la grajduri; e zvârlit cailor, care-l sfâșie-ndată, flămânzi ca niște lupi.

— A scăpat el de multe, glăsuia Euristeu, auzind sfatul Herei, dar de caii aceștia nu cred c-o să mai scape. Îi vor veni de hac. Aceasta-i munca a opta. Socot că-i ultima. Regele Diomede este fiul lui Ares. Ares o să-l învețe pe fiu-i, Diomede, ce trebuie să facă, să nu poată scăpa din nou teafăr Heracle.

Și-a plecat iar voinicul. Euristeu îi dăduse o corabie mare, în frumosul port Argos, cum ceruse Heracle, s-aducă pe ea caii – dacă-i va putea lua.

În drum, prins de furtună, a poposit o vreme pe țărmul tesalian. Aici domnea, în Fera, prietenul său, Admet. Heracle s-a gândit că n-ar putea să treacă pe lâng-orașul Fera, fără să se oprească la regele Admet.

Atâta că la vremea când a sosit Heracle, în casa lui Admet intrase

nenorocul. Hades cel mohorât trimisese să-l ia pe regele Admet în negrul lui sălaș.

— Gătește-te, Admet, spusese solul morții. Am venit să te iau. Totuși ai mai putea să viețuiești un timp, de s-ar găsi o ființă care îți este dragă să vie-n locul tău, jos, sub pământ, la Hades.

S-a îngrozit Admet. Cine se învoiește bucuros să pornească înspre tărâmul morții, când este încă tânăr și-i însetat de viață?

A întrebat Admet cine ar vrea să plece în locul lui, la Hades. Nimeni nu a primit. Nici părinții, și nici bunicii, cât erau de bătrâni, nici slugile, supușii, nici prietenii cei buni. Nimeni n-a vrut să plece. Ba da, a vrut o ființă, și cea mai dragă lui – preatânăra-i soție. Aceasta, auzind ce glăsuise solul mohorâtului Hades, fără a fi-ntrebată, fără să stea pe gânduri, s-a hotărât să plece ea însăși în Infern, în locul lui Admet.

BIRUINȚA ASUPRA MORȚII

Soțul mi-e mult prea drag, a spus ea solului. Țin la zilele lui mai mult decât la mine. Singura mea durere e că n-o să-l mai văd. Altminteri, eu sunt gata să plec, fără zăbavă, jos, sub pământ, la Hades, doar să trăiască el.

Iar solul, zeul morții, Tanatos, cel ce are o sabie tăioasă, s-a învoit s-o ia pe tânăra Alcesta, în locul lui Admet. S-a apropiat de ea, cu sabia în mână, tăindu-i o şuviță din părul mătăsos. Cum i-a tăiat şuvița, Alcesta a-nchis ochii, scoțând doar un suspin:

— Admet, rămâi cu bine. Eu te-am iubit nespus...

A lunecat pe lespezi. Trupul i s-a răcit.

Vă-nchipuiți ce jale a potopit palatul! Inima lui Admet s-a sfâșiat de chinuri, văzând pe cea mai bună și cea mai credincioasă dintre soțiile ce-au trăit pe pământ pierind sub ochii lui.

— Mai bine muream eu, zicea, plângând, Admet. Cum să se ducă ea, atâta de frumoasă, atât de tânără? Cum să-și jertfească ea zilele netrăite, doar ca să trăiesc eu? Nu-mi trebuie nici mie viața fără de ea.

Tocmai când aveau loc întâmplările-acestea în palatul din Fera, a sosit și Heracle. Admet, care-l iubea și-l prețuia nespus pe eroul Heracle, n-a vrut să-l întristeze cu suferința sa.

Și nu i-a spus nimic din chinul ce-l rodea. A poruncit să fie Heracle ospătat cu tot ce-avea mai bun: bucate, băuturi și fructe din grădini. I-a ntins o masă mare.

Atâta că Heracle, în timp ce sta la masă, a și băgat de seamă că toți aveau șiroaie de lacrimi pe obraz.

A întrebat pe-o slugă, a întrebat-o pe-alta, și până la sfârșit a aflat adevărul.

„O, preabunul meu prieten, a cugetat Heracle, n-ai vrut să mă mâhnești! Numai că am aflat. Mă voi lupta cu moartea ce ți-a răpit soția, și am s-o smulg lui Hades. “

Noaptea, când toți dormeau, Heracle s-a sculat ușor din așternut. Știa că-n prima noapte, după ce-nchidea ochii oricare muritor, venea zeul Tanatos ca să ridice umbra trupului adormit.

S-a furișat Heracle, în taină, spre lăcașul unde zăcea Alcesta. Potrivit datinei, nu avea voie nimeni să stea prin apropiere când trebuia să vină zeul morții, Tanatos. Însă eroul nostru s-a așezat la pândă. A așteptat un timp, și-a auzit deodată fâlfâitul de aripi al zeului Tanatos. Atunci s-a repezit și l-a cuprins pe zeu în brațele-i vânjoase. S-au luptat toată noaptea. Spre ziuă l-a trântit Heracle pe Tanatos cu pieptul la pământ și l-a legat în ștreanguri. Moartea fusese-nvinsă²³.

— Nu-ți mai dau de-aici drumul, iar sabia ți-o sfarm, i-a glăsuțit Heracle, dacă nu redai viața soției lui Admet și dacă n-ai să juri că și prietenul meu va rămâne în viață.

Nemaiavând ce face, Tanatos a jurat. A-ntors-o iar la viață pe tânăra regină; l-a lăsat și pe Admet să viețuiască-n tihnă.

ADUCEREA CAILOR LUI DIOMEDE

Fra spre dimineață când au intrat Heracle și-Alcesta în palat. Admet se hotărâse să-și ridice viața cu un pumnal de fier și să-și urmeze soața în ținutul lui Hades. Văzând-o pe Alcesta vie, surâzătoare, tânără și frumoasă, nu știa ce să creadă.

— E vis sau e aievea? glăsuia el, strângând-o la piept pe soața dragă.

— Aievea e, Admet, îi răspundea Alcesta. Heracle, pentru noi, l-a biruit pe zeul ce taie firul vieții. Îți mulțumim, Heracle!

— Îți mulțumim, Heracle! glăsuia și Admet, dezlipindu-și obrazul de cel al dragei sale.

Dar feciorul Alcmenei nu mai era. Plecase. Lăsase fericire în palatul din Fera și pornise din nou, să-și îplinească slujba.

Plutise iar pe mare, și-n sfârșit ajunsese la cruntul Diomede, regele bistonian, pe care zeul Ares îl vestise din vreme. Și debarcând acolo, se văzuse pe dată încercuit de sute și sute de războinici. Totuși, până la urmă i-a biruit pe toți. A luat din grajduri caii, legându-i peste boturi cu lanțuri de aramă, și i-a pornit spre țarm, să-i suie pe corabie. Tot atunci, regele, cu o altă oștire de călăreți armați cu săbii, lănci și arcuri, l-a atacat din nou.

S-a luptat iar, trei zile. În cea de-a treia zi, oștenii bistonieni, câți mai erau în viață, au trebuit să fugă. Regele Diomede a căzut însă prins în mâna lui Heracle. El l-a suit pe punte; dar caii flămânziți, pe drum, l-au sfâșiat. Mânia zeului ce-ațăță la războaie a sporit și mai mult; dar Ares n-a-ndrăznit să se arate iar și să-l cheme la luptă pe feciorul Alcmenei.

Întorcându-se-n Argos, Heracle-a adus caii în orașul Micena.

Regele Euristeu, aflând că Diomede a fost mâncat, pe drum, de propriii lui cai, iarăși s-a-nspăimântat și-a sărit în butoi. Heracle a-nchis caii în niște grajduri largi, dar regele Micenei a poruncit din nou slujitorilor săi să le deschidă poarta, să fie lăsați liberi. Aceștia au fugit. În goana lor nebună au ajuns în pădurea ce-mprejmuia Olimpul, muntele cel înalt. Zeus s-a mâniat și-a trimis niște lupi, care i-au încolțit și i-au mâncat pe toți.

CINGĂTOAREA HIPOLITEI

De opt ori a scăpat până acum Heracle, și-a rostit Euristeu, dar trebuie să vie și ziua așteptată. Odată și odată soarta îl va lovi, cum îi urzește Hera. O! Cât am să mă bucur, când am să-l văd pe rug!... “

Și l-a trimis s-aducă o cingătoare scumpă, dăruită cu vrăji de zeii olimpieni, pe care o avea regina Hipolita.

Viteaza Hipolita și mândra Antiopa – copilele lui Ares, zeul războiului – domneau peste poporul de femei luptătoare, numite amazoane, care sălășluiau la Pontul Euxin²⁴.

Câțiva eroi vestiți, ca Tezeu din Atena, Peleu și Telamon, știind ce îndurase Heracle pân-atunci, n-au vrut să-l lase singur în țara amazoană. S-au adunat în Argos. Au stărui să-i fie și ei însoțitori. Heracle s-a-nvoit. Și s-au urcat cu toții pe o corabie, plutind neîntrerupt, până ce au ajuns în Pontul Euxin.

Au debarcat pe țărmul cel larg și nisipos, străjuit de amazoane, femei războinice, călărind pe cai iuți, purtând pe spate arcuri și-n mâini lănci ascuțite.

I-a-ntâmpinat la țărmuri preamândra Hipolita. Ea a rămas uimită de chipeșii flăcăi ce coborau pe țărm. I-a întrebat ce vor. Heracle i-a răspuns cu glas blând, arătându-i că vine din Micena, trimis de Euristeu, să-i ceară cingătoarea, semnul ei de regină.

— Eu îți cer cingătoarea, după porunca Herei. Fata lui Euristeu, care e preoteasă chiar în templul zeiței, dorește să o aibă, i-a mai rostit Heracle. O dai de bună voie? Sau trebuie să ți-o smulg, luptându-mă cu tine și cu oștirea ta?

— O dau de bunăvoie, i-a glăsuie regina. Nu vreau să lupt cu voi.

LUPTA CU AMAZOANELE

Din cer, în vremea asta, priveghea însă Hera. Ea a văzut că-i pace și că fiul Alcmenei dobânda prea ușor, prin vorba-i iscusită, splendida cingătoare. Regina era gata s-o scoată de pe mijloc s-o dea, fără zăbavă, eroului Heracle.

Atunci s-a prefăcut și ea în amazoană, călare, înarmată. A sărit în mijlocul femeilor strigând:

— Minciună ne rostește acest fiu al Alcmenei! El nu vrea altceva decât să ne omoare și să ne ia regina, nu numai brăul ei.

Și a vorbit zeița atât de-nversunată, încât războinicele femei s-au și aprins. S-au pregătit de luptă. Lăncile au lucit. Din arcuri a țâșnit o ploaie de săgeți.

Degeaba Hipolita încerca să le țină. Nimeni n-o asculta. Toate intrau în luptă, repezindu-se, dârze, s-arunce lănci, săgeți sau pietre, în eroi.

Dar și fiul Alcmenei, și toți ceilalți eroi nu s-au înspăimântat. Au tras roi de săgeți și lănci spre amazoane.

Când a intrat Heracle în luptă, mai ales, părea că se abate furtuna într-un lan. Ca spicele cădeau vestitele-amazoane, trântite la pământ, cu caii lor cu tot.

Au căzut prizoniere frumoasa Antiopa și-o căpetenie, pe nume Menalipa. Regina Hipolita ținea nespuse de mult la fecioara aceasta. Și – fiindcă Menalipa plângea și se zbătea sub brațul lui Heracle – regina Hipolita i-a dăruit, în schimbul libertății fecioarei, scumpa ei cingătoare, plină toată de vrăji, să o ducă Admetei, fiica lui Euristeu, preoteasă a Herei. Frumoasa Antiopa a rămas însă pradă eroului Tezeu.

VACILE LUI GERIONE

Cea de-a zecea ispravă săvârșită cu cinste de eroul Heracle s-a petrecut departe, în asfințitul lumii.

— Te vei duce, Heracle, i-a poruncit din nou regele Euristeu, la marginile lumii, unde seară de seară coboară Helios – strălucitorul soare, ca să se odihnească. Acolo vei afla pe-un uriaș, Gerione, într-o insulă mică,

numită Eritia. Uriașul Gerione, un nepot al Meduzei, are cirezi bogate de vaci roșii ca focul dăruite de zei. Tu să mi le aduci pe toate la Micena, și, de nu ești în stare, te voi scurta de cap, cu legea-mi de stăpân.

Și-a trecut Heracle marea în Africa, cu-o plută săvârșită de mâna lui, pe țărm, dintr-un copac uriaș. De-aici, prin Libia, a sosit după multă, prea multă oboseală, străbătând tot pustiul, chiar la capătul lumii²⁵. Acolo-i o strâmtoare, unde se întâlnesc Oceanul nesfârșit, Africa și Europa. Pentru că acest drum îl istovise mult, Heracle-a vrut să lase, pe veci, o amintire a suferinței sale. Și-atunci a smuls din coaste două stânci mari, albastre. Le-a așezat cu grijă, de-o parte și de alta, în strâmtoarea aceea care unea Oceanul cu Africa și-Europa. Stâncile din strâmtoare s-au numit de-atunci „Coloanele lui Heracle”²⁶.

Insula Eritia, ținta eroului, se găsea însă-n larg. Nu era nici un mijloc s-ajungă pân-acolo. Pe țărm nu se vedeau copaci să-și facă-o plută.

Venise însă seara, și zeul Helios se cobora cu carul înflăcărat din slavă.

Din razele ce-ardeau pe fruntea zeului se răspândea dogoare atât de nemiloasă, încât bietul Heracle n-a mai putut s-o-ndure. Și, supărat amarnic, a pus mâna pe arc. Era gata să tragă în zeul Helios, crezând că vrea anume să-i pârjolească trupul. Dar zeul Helios, mișcat de voinicia eroului teban, l-a îndemnat să-și lase armele la o parte:

— Lasă arcul încolo, căci eu sunt Helios, zeul ce încălzesc pământul și pe oameni. Și, fiindcă știu că vrei s-ajungi în Eritia, uite, îți împrumut barca mea cea rotundă, făcută de Hefaiostos din aur și argint, a rostit Helios. Însă-o să-ți fie greu să lupți cu Gerione. El nu are un trup, ci trei, prinse din mijloc. Are trei capete și șase mâini enorme. La fel, șase picioare. Luptând, el te izbește cu câte trei săgeți și trei lănci dintr-o dată. Mai bine nu pleca.

Totuși, fiul Alcmenei nu s-a înfricoșat. A și sărit în barca rotundă, fermecată, vâslind spre Eritia. La țărm s-a arătat alt uriaș, Eurition – ciobanul ce păzea cirezile de vaci ale lui Gerione – și câinele său, Ortos.

Ortos avea și el două capete hâde și era frate bun cu câinele lui Hades, paznicul din Infern.

După ce-a biruit pe cioban și pe Ortos, Heracle-a fost silit să dea piept cu stăpânul cirezilor de vaci, uriașul Gerione.

Lupta n-a fost ușoară, Heracle-a fost lovit; dar vitejia lui și ghioaga cea grozavă l-au ajutat să-nvingă. El a suit în barca de aur cea rotundă a soarelui cireada de vaci nemaivăzute, și a plecat spre casă.

Trecuse în Europa și își mâna cireada prin munții Pirinei, prin Galia, pe urmă prin Italia. Aici zeița Hera i-a răzlețit o vacă, ce s-a pornit înot până-n Sicilia. A trebuit s-o caute, să lupte pentru ea c-un fiu al lui Poseidon, care o ascunsese într-o cireadă-a lui. A ajuns după-aceea la Marea Ionică. Aici, zeița Hera a semănat turbarea în toate vacile. Lovite de turbare, s-au rătăcit prin lume, în cele patru colțuri. Iar le-a căutat voinicul. Cu greu le-a adunat

și le-a adus pe toate regelui Euristeu.

Numai că Euristeu a poruncit să fie vacile înjunghiate și carnea lor jertfită ocrotitoarei sale, soaței lui Zeus, Hera.

ÎN ȚINUTUL LUI HADES

Se spune că, de ciudă, regele Euristeu s-a dus pe urmă-n templul zeiței și, plângând, îi glăsuia astfel:

— Cum? Nu e nici un mijloc să-l răpun pe Heracle? Nu este nici un monstru să-l facă bucațele? O, Hera, tu mă-nvață unde să-l mai trimit? În tine mi-e speranța. Tu ai făcut, prin vraja ca să ajung pe lume eu înaintea lui, și astfel să fiu rege iar el numai un sclav. Ajută-mă și-acuma! Nu mă lasă zeița Mi-e teamă de Heracle, căci el e prea puternic, și eu sunt prea slab. Și cum să lupt cu el? Aș vrea... aș vrea, zeiță, să-l văd odată-nfrânt. Și să respir în voie, scăpat de marea teamă că se va răzbuna...

— Nu plânge, zicea Hera. De-asta te-am înălțat pe tronul din Micena, ca tu să te jelești? Iar el să biruiască un monstru după altul, fără a păți nimic? Ascultă, Euristeu. Nu pierde nici o clipă. Trimite-l dar la Hades, să-ți aducă pe Cerber, câinele lui de pază, cel cu trei capete. Așa se va sfârși!...

— Pe Cerber?... Cum?... La Hades?... Cum de nu m-am gândit?... Îți mulțumesc, zeiță!

Și-ndată-a dat poruncă regele din Micena sclavului său, Heracle, să plece în ținutul cel negru al lui Hades. Să-i aducă pe Cerber, teribilul dulău, cu capete de-aramă, cu inimă de piatră și șerpi încolăciți, în gheme, pe grumaz.

— Să mi-l aduci, dar iute... s-a răstit Euristeu. De nu pătrunzi la Hades și nu-l răpești pe Cerber, s-a terminat cu tine, știi moartea ce te-așteaptă!... Știi că ești blestemat chiar prin voința Hereil!...

Și eroul Heracle a pornit iar pe cale. A unsprezecea muncă știa că e mai grea ca toate celelalte.

RĂPIREA CÂINELUI CERBER

Si-a mers, a căutat locul, o peșteră adâncă, prin care se putea pătrunde în Infern. Infruntând genii, monștri, care-i stăteau în cale, ajunge pân'la Hades. Umbrele din Infern, cum îl zăresc, aleargă și s-ascund prin cotloane. Pentru că și Heracle era-nfiorător, mai ales la mânie. Și ghioaga lui uriașă, și chiar pielea de leu purtată pe spinare îl făceau mai cumplit.

Pe-o stâncă stă în lanțuri, greu osândit, Tezeu, acel care-l urmase la Pontul Euxin, în țara amazoană, pe viteazul Heracle. Era înlănțuit pentru că încercase s-o fure pe soția regelui din Infern, pe Cora-Persefona, pentru prietenul său, regele Piritou

Heracle-i rupe lanțul doar cu o smucitură, îl trage de pe stâncă și îi arată calea de-ntoarcere acasă prietenului Tezeu.

Pe urmă se îndreaptă către tronul lui Hades și-i glăsuiește tare:

— Venit-am pân'aci ca să ți-l iau pe Cerber, paznicul tău și-al morții. Și nu te-mpotrivi. Căci îl voi lua oricum...

Hades a înțeles, la fel ca zeul Ares, că lupta cu Heracle nu ar fi fost ușoară. N-a îndrăznit să-i stea prea tare împotriva, dar i-a răspuns viclean:

— Poți să mi-l iei, Heracle, dacă te simți în stare să mi-l dobori pe Cerber, fără să lupți cu arme.

— Las ghioaga la o parte, nu folosesc nici arc, nici paloș și nici lance. Cu mâna ți-l dobor! a mai rostit Heracle.

Și s-a și repezit. L-a înșfăcat pe Cerber, temeinic, de grumazuri, și l-a strâns ca-ntr-un clește. Șerpii lui șuierau și încercau să-l muște. Coadă i se zbătea. Însă era-n zadar. L-a strâns atât pe Cerber, atât l-a gătuie, până ce și-acest monstru s-a prăvălit ca mort.

— Lasă-l! a strigat Hades. Lasă-l! L-ai biruit. Poți să mi-l iei, Heracle, numai nu-mi omorî pe bietu-mi câine, Cerber.

Și-atunci, eroul nostru l-a aruncat pe-un umăr pe câinele lui Hades, și-a pornit spre Micena, spunându-i la plecare zeului din Infern:

— Nu fi mâniat, Hades, că ți-am înfrânt pe Cerber. Și moartea uneori o putem birui, dacă o înfruntăm, dar pe un biet cățel, care-i paznicul ei!...

Pe drum, pe cât se spune, din gurile lui Cerber a picurat venin, și de pe trup o spumă. Era sudoarea lui. Unde au căzut spuma sau verdele venin, au crescut buruiene: cucută, mătrăgună... Tot ce-i otrăvitor. Și-așa, după legendă, s-au ivit plantele veninoase

Auzind Euristeu că a sosit Heracle cu Cerberul pe, spate, înspăimântat de moarte și tremurând ca varga, a sărit în butoi. În butoiul de-aramă,

unde se ascundea de câte ori Heracle aducea câte-un monstru – tot din porunca lui. Și de-acolo țipa:

— Du-l înapoi, Heracle... Du-l înapoi, te rog... A fost numai o glumă. Ce să fac eu cu Cerber? Nu am câini destui? Du-l înapoi lui Hades. Te rog acum ca prieten. Nici nu-ți mai sunt dușman.

S-a-ntors din nou Heracle în Infernul lui Hades și i-a zvârlit dulăul în peștera de piatră unde sălășluia.

ÎNFRÂNGEREA LUI NEREU

Dar, cum s-a văzut liber de spaimă și primejdii, regele Euristeu și-a schimbat iarăși glasul:

— Bine. Până acum, Heracle, ai împlinit mereu poruncile primite. Adică unsprezece. Mai este încă una. Douăsprezece-s toate. Și de vei izbuti, s-a oțărât tiranul, vei fi eliberat. De nu... Știi tu prea bine... Te-așteaptă... ai să vezi... Deci ia-ți din nou măciuca și pleacă să-mi aduci merele fermecate. Da, merele de aur, despre care aud că s-ar găsi-n grădina nimfelor hesperide²⁷... Pe unde-o fi grădina nu știu, nu mă privește... Dar să-mi aduci trei mere... Pornește! Poruncesc...

S-a dus din nou Heracle pe căile robiei, și iar a colindat lumea toată de-a rândul, cum cerea Euristeu, cel sfătuit de Hera.

Și unii spun c-Atena i-ar fi destăinuit eroului Heracle că drumul spre grădina cu merele de aur îl știe doar Nereu – un bătrân zeu al mării. Atâta că Nereu nu-l va mărturisi decât silit prin luptă.

A trebuit s-aștepte, pe țărmurile mării, Heracle, multă vreme, până ce l-a zărit pe zeul cel bătrân, când a ieșit odată, să stea puțin la soare. Și, fără multă vorbă, eroul i-a sărit îndată în spinare și s-a luptat cu el. Era dibaci bătrânul și-avea mușchi de oțel.

S-au luptat mult acolo, pe prundurile mării, s-au prăvălit în ape, s-au ridicat pe țărm și, în sfârșit, Heracle l-a strâns peste mijloc cu mâinile-nclăștate și l-a legat burduf. Zadarnic zeul mării a luat înfățișări de taur și de cal, berbece și chiar câine – n-a mai putut să scape.

Silit, zeul Nereu a spus unde-i grădina: la marginile lumii, în locul unde Atlas ține pe umeri cerul. Iar grădina se află sub paza unor nimfe – numite hesperide – niște nimfe-ale serii – și-a unui monstru, Ladon, c-un ochi neadormit.

De va putea Heracle s-ajungă pân-acolo, să-l învingă pe monstru, să treacă și prin vraja nimfelor hesperide, va putea să culeagă din fructele de aur. Dar calea spre grădină nu o știe nici el, cu toate că e zeu.

— Și cine-o știe oare? l-a strâns tare Heracle.

— O știe unul singur, însă el e-nălțat din porunca lui Zeus pe-o piatră colțuroasă, pe Elbrus, în Caucaz, și-un vultur îi sfâșie ficatul ne-ncetat...

— Acesta-i Prometeu, părinte-al omenirii, a glăsuțit Heracle. Nu-i nimeni ca să fie mai prețuit de mine în toată lumea asta. S-a jertfit pentru oameni. Zace de-atâta vreme în lanțuri pe nedrept, greu osândit de Zeus. De când râvnesc la cinstea de a-l elibera...

— Să nu cutezi, Heracle, a spus zeul Nereu. Pe nimeni nu urăște mai mult marele Zeus decât pe-acest titan, ce-a îndrăgit pe oameni, supărându-i pe zei...

— Încotro este drumul spre Elbrus? a-ntrebat, cuprins de nerăbdare, fiul mândrei Alcmena.

— Încolo! i-a răspuns Nereu cu încruntare, arătându-i cu mâna spre răsăritul lumii. Dar stai, nu te pripici...

Însă fiul Alcmenei nici nu-l mai asculta. Cu pas grăbit pornise voios spre răsărit.

ELIBERAREA LUI PROMETEU

Si-a mers, a mers Heracle, străbătând mări și țări, și s-a luptat pe drumuri cu un uriaș, Anteu, un alt fecior al Gheei. Acest uriaș vestit chema pe trecătorii prin țara lui la luptă, și toți erau învinși.

De fapt, Anteu, uriașul, avea o taină-n luptă. El fiind feciorul Gheei, cât timp atingea țărâna, pământul ce-l născuse, era nebiruit. Pământul larg – chiar Gheea – îi da din nou puteri.

Și cum trecea Heracle prin Libia²⁸, uriașul l-a strigat:

— Voinice, vino-ncoace să ne-ncercăm puterea, și care-o fi învins să i se stingă viața. Te învoiești?

— Firește!... a-ncuviințat Heracle.

În acest fel s-au prins la luptă îndârjită. Dar feciorul lui Zeus – și voinic, și isteț – a cam băgat de seamă că ori de câte ori îl ridica pe-Anteu, iute-i slăbea puterea. Și, cum îl trântea jos, cum atingea uriașul doar talpa de pământ, iarăși se-nviora.

Dornic să nu-i mai scape, l-a prins de subțiori, l-a ridicat în sus și l-a ținut așa o vreme-ndelungată, strângându-l tot mai tare, zdrobindu-i os de os.

Nemaiputând s-adune putere din pământ, Anteu, sleit cu totul, s-a prăvălit, învins.

S-a mai luptat pe urmă eroul și cu-alți regi, căci era calea lungă. Dar până la sfârșit, tot a ajuns pe munte, pe Elbrus, în Caucaz.

Aici zăcea feciorul titanului Iapet, cel osândit de Zeus la chin pe veșnicie, pentru că dăruise celor de pe pământ focul răpit de zei. El sta în lanțuri cu mâinile la spate și un piron în piept. Și vulturul lui Zeus, flămând neconținut, cu ghearele înfipte în trupul său slăbit, îi scormonea ficatul cu ciocu-nsângerat, fiindcă nici o clipă titanul osândit nu s-a plecat lui Zeus și n-a cerut iertare.

Dar Prometeu, titanul, de mii și mii de ani înlănțuit pe stâncă, privea tot ne-nfricat spre cer și spre pământ.

— Așadar tot aicea te afli, Prometeu? a glăsuț Heracle, când a ajuns acolo și s-a urcat pe munte, luptându-se cu vântul ce aducea cu sine grindini biciuitoare.

— Tu cine ești, voinice? a murmurat titanul, văzându-l pe viteaz în vârful muntelui.

— Heracle mă numesc. Sunt fiu de pământeană. Tu suferi pentru oameni. Și-un om te va salva.

— Dar nu te temi de Zeus și de mânia lui?

— Nu. Nu mă tem de nimeni. Tu singur ne-ai dat pildă. Ai ridicat din tină pe muritori, titane. Le-ai dăruit puterea de-a înfrunța pe zei.

Din cer, în acea clipă, s-a auzit un țipăt și-un vâjâit de spaimă. Venea, dinspre Olimp, chiar vulturul lui Zeus, cu aripile-ntinse, cu ochi roșii, de foc, cu ciocul de oțel. Se rotea împrejurul acelei stânci înalte, țipând cu-amenințare, gata să se repeadă către cei doi eroi, gata să-i pedepsească în numele lui Zeus.

— Ferește-te, Heracle! a rostit Prometeu, în timp ce vântul aspru urla peste Caucaz. E vulturul lui Zeus, cu ciocul de oțel, cel care îmi sfâșie ficatul zi de zi...

— E vulturul lui Zeus? a hohotit Heracle. De azi nu va mai fi. Și și-a pus o săgeată, muiată în veninul hidrei ucisă-n Lerna, în arcul său temut. Și-n timp ce-naripatul trimis al cerului se avânta spre ei, a țintit plin de grijă. Coarda a zbârâit. Săgeata și-a luat, zborul, și vulturul lui Zeus, cu aripile-ntinse, dând țipătul de moarte, s-a prăvălit străpuns, în marea furtunoasă.

Se spune că atuncea vântul s-a întetit. Prometeu se zbătea în lanțurile sale, dar ele, cetluite de zeii olimpieni, erau cu mult prea tari pentru puterea lui, atât de mult sleită în veacurile lungi de când sta osândit.

Însă fiul Alcmenei și-a proptit un picior în colțuroasa stâncă și, când a tras de lanțuri, le-a rupt numaidecât. A smuls apoi pironul gros și lung, de-aramă, din pieptul celui care suferea pentru oameni.

Furtuna și mai tare s-a întetit atunci. Cerul s-a despiciat. Bubuituri grozave au sunat din Olimp. Valuri de grindină i-au izbit pe eroi cu pietre mari cât oul. Muntele cel înalt se clătina și el, încât părea că este o plută frământată de valuri, pe ocean.

— Olimpul clocotește de ură și mânie că m-ai eliberat, a mai spus

Prometeu...

— Zadarnică mânie, a rostit liniștit sclavul lui Euristeu. Coboară-te, titane... Sprijină-te pe mine...

Și fiul lui Iapet, deși sleit de chinuri, s-a coborât încet, dar maiestuos, din munte, sfruntând cu ochii cerul, în mijlocul acelei cumplite vitejii. Marele Prometeu uitase cum se umblă, și greu putea păși.

Spun unele legende că Zeus ar fi vrut să-și ucidă feciorul în clipele acelea de groaznică mânie, văzându-l pe Heracle că a eliberat, din lanțuri, de pe munte, pe dușmanu-i de moarte, pe dârzul Prometeu. L-a domolit Atena, ce i-a reamintit că, după prevestirea bătrânului Uranus, puteau să se ridice din nou feciorii Gheei, giganții fioroși, la luptă contra lui și-a olimpienilor. Și-atunci și-ar pierde tronul însuși marele Zeus, de n-ar putea să aibă pe fiul său, Heracle, alături, în război. Mai bine să-i dea pace.

— Prometeu a scăpat din lanțurile sale. Dar e prea ostenit. Nu mai poate lupta. Și fiindcă el a fost osândit să rămână înlănțuit de-o piatră, să facă făurarul, Hefaistos cel șchiop, un inel, o, verigă. La ea să pună-o piatră. Iară acel inel să-l poarte Prometeu. Eu însămi i-l voi da. Pe mine mă va crede că nu-i un viclesug. Așa rămâne totul în lume neschimbat. Nici Heracle nu pierde, și-ți poate ajuta la vreme de nevoie, iar Prometeu păstrează lanțul – acea verigă legată de o piatră – precum ai jurat tu.

Și atunci se zice că s-a făcut inelul cu piatră nestemată, ce se poartă și astăzi în amintirea celui ce-a fost înlănțuit.

După această faptă, Prometeu a plecat într-o insulă mică de la capătul lumii – unde sălășluia bătrânul zeu Uranus, cel doborât de Cronos – să-și odihnească trupul atât de chinuit.

HERACLE ADUCE MERELE DE AUR

Hi s-au îmbrățișat, și Prometeu, titanul, l-a-nvățat pe Heracle, în ceasul despărțirii, ce drum urma s-apuce, ca să ajungă grabnic în țara hesperidă:

— Acolo, în grădina nimfelor hesperide, a rostit Prometeu, cresc merele de aur. E toată avuția pământului furată și-nchisă într-o grădină de zeii olimpieni. Tu du-te și le-o smulge. Adu-o întregii lumi.

— Voi fi tare ca tine... a glăsuțit Heracle și a pornit la drum. N-a trecut mult, și sclavul regelui din Micena a ajuns la Atlas, în țara hesperiană. Aici ședea Atlas cu picioarele-n mare, și pe umeri purta larga boltă cerească. Mai departe de el, se întindea grădina în care străluceau, prin frunzele de aur, merele fermecate, bogate în parfum.

Când a sosit Heracle, a rostit lui Atlas:

— Bătrân slăvit, sunt fiul Alcmenei și-al lui Zeus, trimis de Euristeu să-mi dai câteva mere...

— Eu am să-ți dau ce-mi ceri, a glăsuț titanul, da-n schimb să ții tu cerul cât timp le voi culege.

— Ți-l țin, a spus Heracle.

— Bolta-i nespus de grea!

— Nu-mi pasă, tot o țin, a glăsuț Heracle.

Și fiul lui Iapet i-a trecut lui Heracle bolta, ușor, pe umăr. Era atât de grea, că mușchii lui Heracle s-au îngroșat ca munții. Sudoarea-i curgea-n râuri. De șale se plecaseră aproape de pământ.

Atlas, în vremea asta, s-a dus și a cules numai câteva mere. S-a-ntors apoi și-a spus:

— Te-ai înșelat, Heracle... Te voi lăsa aici, în locul meu, pe veci. M-am săturat să port povara blestemată, pe care însuși Zeus mi-a pus-o pe spinare... Te las aici cu bine. Iar eu plec la Micena cu merele de aur.

Și, hohotind de râs, Atlas a vrut să plece.

Heracle, pentru o clipă, n-a știut ce să facă, pe urmă i-a răspuns:

— Desigur, ai dreptate, ai îndurat destul... Dar eu nu sunt ca tine sămânță de titan... și umărul mă doare. Aș vrea să-mi pun pe umăr blana asta de leu, să-mi fie mai ușor... deci ia-ți înapoi, Atlas, bolta, numai atât cât îmi aștern pe umăr blana moale, de leu.

Atlas era șiret; dar nu și înțelept. A pus merele-alături și-a luat pe umăr bolta.

— Hai, potrivește-ți blana, a spus el lui Heracle.

Însă Heracle a râs:

— Așa te socoteai, bătrânule Atlas, că poți să mă înșeli? Dar una-i socoteala și alta e isprava... Rămâi deci tu, cu bine... Îmi pare rău de tine, dar nu-ți pot ajuta...

Și luând acele mere, de-unde erau lăsate de titanul Atlas, Heracle a pornit cu ele spre Micena.

Euristeu le-a primit negru de supărare.

Nici cea din urmă muncă nu i-a fost de folos și n-a putut s-aducă pieirea lui Heracle.

Nemaiavând ce face, regele Euristeu a trebuit să spună, înaintea tuturor, că eroul Heracle a împlinit cu cinste douăsprezece munci. Poate să plece liber din orașul Micena.

Scăpase deci Heracle de cruntul Euristeu²⁹, dar în Olimp zeița cea nemiloasă, Hera, tot îl mai urmărea și nu vroia să-l ierte că s-a ivit pe lume, din dragostea lui Zeus cu regina Alcmena.

ÎNȘELĂCIUNEA LUI NESUS

Si-a trebuit Heracle să intre-n alte lupte... Să-nfrunte și alți monștri, și fiare, și alți regi... Nici nu pot fi descrise, atâtea sunt de multe aceste întâmplări. L-a ajutat pe Zeus să-nvingă pe giganți. A pedepsit pe-un rege, Laomedon din Troia, care îl înșelase. S-a războit cu Ares și cu feciorii lui; și i-a înfrânt în luptă. S-a bătut cu Apolo și-a-nfrânt pe Ahelou, un fluviu zeu puternic, fecior al lui Ocean. Acesta își pusese privirea însetată pe o copilă dalbă, mândra Deianeira, pe care și-o dorea Heracle de soție. Biruind pe-Ahelou, Heracle s-a-nsurat cu frumoasa fecioară.

Plecând apoi spre casă, Heracle și cu soața au întâlnit alt fluviu cu apele umflate. Aici sta un centaur cu numele de Nesus.

Centaurul acesta ajuta călătorii, în schimbul unei plăți, să treacă peste fluviu.

Ajungând și Heracle cu tânăra-i soție prin locurile-acestea, Nesus s-a îmbiat să treacă pe mireasă pe malul celălalt. Heracle s-a-nvoit, ba i-a mai dat și plată. Atunci Deianeira s-a urcat pe spinarea centaurului Nesus. Urma ca mai apoi să-l treacă pe Heracle.

Atâta doar că Nesus și el se-ndrăgostise de frumoasa mireasă.

De cum a trecut râul, a vrut s-o ia la fugă, să răpească mireasa, să piară prin păduri. Însă Deianeira a început să țipe.

Heracle-auzind glasul iubitei lui soții, deși năvălea râul cu unde învârtite, s-a năpustit înot. Sosind apoi pe țărmul care-i sta împotriva, a pus săgeata-n arc – săgeată ce avea vârful muiat în fiera dihaniei din Lerna.

Iar centaurul Nesus s-a prăvălit în tină, cu sângele curgându-i șuvoi otrăvitor.

Dar nici centaurul n-a vrut să-și dea sfârșitul fără se răzbuna. Fiind sfătuit de Hera, Nesus, în ceasul morții, a strâns tot acel sânge într-un vas de pământ, l-a dat Deianeirei, învățând-o așa:

— Tu, preafrumoasă fată, ești cea din urmă ființă pe care o trec râul și, fiindcă te-am iubit, doresc să-ți fac și-un dar. Uit ura pe Heracle. Trăiește fericită. Dar ia sângele-acesta, care-mi curge din rană. Adună-l într-un vas și tănuiește-l bine. Dacă nu păstrezi taina, sângele-și pierde vraja. Și dacă vreodată Heracle și-o răci dragostea pentru tine, îmbibă-i puțin haina în sângele-mi jertfit, și el se va întoarce. Nici o altă femeie nu va mai izbuti atunci să-i fie dragă... Păstrează însă taina, a mai murmurat Nesus, cu ultimul suspin, și-ncrede-te în mine.

Mândra Deianeira s-a lăsat amăgită, cu gândul să-și păstreze dragostea lui Heracle. Copilă fără minte, s-a încrezut în Nesus. Aproape fără voie, a luat vasul cu sânge și l-a vârât sub haină.

Tocmai venea Heracle. El l-a împins pe Nesus în apă cu piciorul. Luând-o pe soața sa de mână, cu iubire, au pornit împreună spre casă, mai departe.

HERA URZEȘTE EROULUI NOI SUFERINȚE

Părea acum că totul, în sfârșit, va fi bine. Deianeira, soața frumoasă, iubitoare, i-a dăruit și-un prunc. Un băiat dolofan, care se numea Hilos. Tare-i mai îndrăgea Heracle și pe soață și pe flăcăul lui!

Numai zeița Hera, cu ura ei nestinsă, nu se mai potolea. Și-ntr-o zi, când Heracle ședea cu un bun prieten, Ifite, sus, pe zidul cetății din Tirint, vorbind de câte toate, l-a zărit iar zeița ce îl ura de moarte. Și ce i-a dat prin gând? A fost Heracle sclav la regele Micenei, dar a scăpat cu bine. Hai să-l robească iarăși și să-i pricinuiască alte noi suferințe. Și a trimis o furie, un geniu al lui Hades, să-i rătăcească mintea. Heracle a simțit o fierbințeală-n piept, ochii i s-au făcut ca la un lup turbat, brațul împins de Hera l-a lovit pe Ifite fără de pricină, și el a căzut jos, izbindu-se la frunte, rămânând mort pe loc.

După legea cea veche, urma a ispăși pentru-o astfel de faptă, și pedeapsa era vinderea lui ca sclav oricui, în lumea largă.

Așa, fiul Alcmenei s-a pomenit iar sclav. L-a cumpărat Omfala, o regină trufașă, bogată, capricioasă, stăpâna Lidiei. L-a luat pentru trei ani.

În timpul cât Heracle a fost sclavul Omfalei a-ndurat umilințe. O, ce mai umilințe...

Regina îl silea pe voinicul bărbat să se-nveșmânteze-n văluri, ca fetele de casă. Să toarcă pe fus lână. Să țese la război pânzeturi pentru ea, cu mâna lui deprinsă numai în luptă grea. Iar ea-și punea în schimb blana cea fioroasă, ce se târa pe jos, și lua în mână scutul, și își punea armura, și se juca cu ghioaga ce nimicise-n luptă și monștri și balauri.

Astfel se străduia să-l facă de ocară pe voinicul Heracle.

Și el, cu moliciune, uitându-și bărbăția, privea la ea oftând, căci și-acolo-n robie, Hera tot nu-i da pace. Trimisese pe Eros să-i săgeteze pieptul, să-i tulbure simțirea, făcând să-i izvorască o dragoste nedemnă de un erou ca el, pentru acea regină din țara Lidiei, care îl umilea.

Dar au trecut și anii cei negri de sclavie. Deianeira, soața, îl aștepta plângând. Știa c-o să sosească acasă, lângă ea. Nu mai avea răbdare. Ieșea

mereu la porți și cerceta în zare.

Când, iată-i vine veste că-n drumul către casă, însoțit de tovarăși viteji, tot ca și el, s-ar fi luptat c-un rege, care-l batjocorise. Că regele acela ar fi căzut în luptă, și fiica lui, Iola, o preagingașă fată, se afla între robi. Mai mult, chiar se zvonește că eroul Heracle a-ndrăgit-o pe fata regelui doborât și-o va lua de soție.

— Cum? Eu l-am așteptat atât de credincioasă, jelea Deianeira. și el m-a și uitat? A îndrăgit pe alta?...

Dar vestea o dăduse din nou zeița Hera, în ura ei nebună, căci, fără îndoială, nici nu era așa. Heracle se gândise că va-nsura pe Hilos, fiul său mult iubit, cu gingașa Iola.

Atunci Deianeira, prinsă de deznădejde, și-a amintit de sfatul ce i-l dăduse Nesus, în ceasul când pierise. A luat pe loc o haină. A îmbibat-o-n sânge. În sângele lui Nesus, otrăvit de săgeata ce fusese-nmuiată în verdele venin al hidrei de la Lerna. Și a trimis veșmântul iubitului Heracle, socotind că prin farmec își va recâștiga dragostea lui pierdută.

APOTEOZA LUI HERACLE

Acest trimis al soaței a sosit la Heracle tocmai când se serbau biruințele sale și când se pregătea să se întoarcă-acasă. Și în semn de cinstire pentru Deianeira, Heracle-a vrut să-mbrace haina abia primită. Însă, punând eroul veșmântul pe spinare, a simțit o arsură, și stofa s-a lipit și i-a pătruns în carne. Parcă-l bătea în cuie. Parcă-l frigea cu jar.

A vrut să-și smulgă haina, dar cum trăgea de stofă, i se rupea și pielea. Carnea se sfâșia și îl durea mai tare.

— O!... a-nceput să spună Heracle. E prea mult. Cad, în sfârșit, din voia preadușmănoasei Hera. Tu, Zeus, care știi că nu am nici o vină, fiindcă ți-am fost fecior, primește-acum ofranda!... Iată, sunt jertfa ei...

Și el a dat poruncă să fie dus pe-o targă de ramuri, sus, pe muntele Eta, lângă orașul Trahis. Aici să se ridice un rug, ca pentru morți.

Cu ultimele forțe, în chinuri mai cumplite ca ale lui Tantal – căci tot mai mult otrava îi pătrundea în sânge – Heracle s-a urcat pe rugul pregătit.

— Unde-i Deianeira? a întrebat eroul. Unde e soața mea?

— Soața ta și-a vârât în inimă un paloș, aflând că vei muri, au răspuns cei din preajmă.

— Dar Hilos unde e?

— El este lângă tine și se va însura cu prințesa Iola, precum ai hotărât.

— Atunci totul e bine. Să se aprindă rugul... Aprindeți! Poruncesc!...

Cum? Nu-ndrăznește nimeni?...

— Nu, nu putem, Heracle, au răspuns toți bărbații ce erau lângă el. Cine să îndrăznească să dea foc unui rug, care va arde trupul celui mai viteaz om, celui mai bun din lume?... Tu, ce-ai distrus pe monștri și-ai luptat pentru oameni, să pieri de mâna noastră? Heracle, nu putem...

— Aprindeți iute rugul... Mă chinuiesc prea mult... a mai rostit Heracle.

Înduioșat pesemne, Filoctet, un bun prieten, care îl însoțise în lupte deseori, a scăpărat amnarul și a vârât scânteia sub rugul cel înalt.

Focul a prins să ardă, și trupul lui Heracle s-a-nvăluit încet în flăcări orbitoare.

Plângeau toți cei de față, gemând cu întristare. Numai el nu gema. Sta neclintit în giulgiul de flăcări ce îl învăluia.

În clipita aceea, legendele ne spun că s-a despiciat bolta, și trăsnete-au căzut, și fulgere mai albe ca neaua de pe munți.

Un car făcut din aur s-a coborât din cer, și-n el se aflau Hermes, Atena și Nike, zeița biruinței. Nike conducea carul. Iar Hermes și Atena l-au ridicat îndată pe erou între ei. L-au purtat spre Olimp. Acolo, însuși Zeus la-ntâmpinat la porți și, după-atâta trudă și-atâtea suferinți, pe care le-ndurase în viața sa Heracle, s-a-nduplecat și Hera.

În cântece voioase Zeus a poruncit ca eroul Heracle să rămână-n Olimp; și-n semn de-mpăcăciune, Hera i-a dăruit pe fiica ei de soață, pe grațioasa Hebe, zeița tinereții³⁰.

Note:

1. Zeus știa, așa cum s-a mai arătat, de la bunicul său, Uranus, cel dintâi zeu al cerului, că în anumite lupte, cum au fost bunăoară cele date cu giganții, n-ar fi putut să învingă fără ajutorul unui pământean. De aceea hotărâse ca pământeanul care trebuia să-l ajute în aceste lupte să fie un fecior al său.

2. Regele Micenei, Electrion, o făgăduise pe fiica sa, frumoasa Alcmena, de soție, aceluia care-l va scăpa de urgia unor triburi vecine, ce-l jefuiau de aur și cirezi și-i ucisese feciorii. Amfitrion îl scăpase de primejdie pe regele Micenei și, drept răsplată, o primise pe Alcmena de soție. Dar, dintr-o întâmplare nenorocită, fără să vrea, Amfitrion își lovise socrul, pe regele Electrion. După datini, trebuise să-și răscumpere vina, părăsind Micena. Se stabilise, împreună cu Alcmena, la Teba, fiind primit cu mare cinste de către regele Creon căruia îi plătea ospetea, apărându-l cu armele de dușmani. Zeus se înflăcărase de dragoste pentru Alcmena într-un astfel de răstimp, când soțul ei era plecat la război.

3. Regele Electrion – tatăl Alcmenei cea frumoasă – era fiul eroului Perseu și al Andromedei. După ce întemeiasse Micena, eroul Perseu îl făcuse regele orașului pe fiul său, Electrion. Deci fiul Alcmenei, Alcide sau Heracle, se trăgea din spița lui Perseu, fiind un strănepot al acestui erou.

4. Stenelos era cel de-al doilea fiu al lui Perseu și al Andromedei. După Electrion, el urmase pe tronul de mare basileu al Micenei.

5. Numele de Alcide, dat odraslei lui Zeus și a Alcmenei, pare că înseamnă „Vigurosul”.

6. Aceasta întâmplare a fost pusă pe pânză de Tintoret și Rubens, doi pictori renumiți. Iar poetul romantic, Alfred de Musset, a zugrăvit-o în versuri nespuse de delicate.

7. Într-o statuie, care se află la Roma, în Capitoliu, este înfățișat Alcide-Heracle – copil – când nimicește șerpii. Pe unul îl ridică la înălțimea ochilor, privindu-l fără teamă. Iar celălalt se află aproape mort, pe scut. Între ruinele orașului Pompei, în Italia, s-a aflat, de asemenea, pe ziduri, o pictură cam asemănătoare. Aici este însă de față și Alcmena, trezită de Ificle, cu plânsetele lui. Este și Amfitrion cu sabia în mână. Privesc amândoi, înmărmuriți, cum un copil răpune doi monștri ca aceia ce fuseseră trimiși de Hera.

8. Apolodor, poet măiestru din Atena, și alți cântăreți din vremea lui povesteau că Heracle ajunsese de o forță și o grandoare neobișnuită. Era înalt și falnic. Ochii îi scânteiau. Când trăgea cu arcul sau când azvârlea lancea, pământul se zguduia. Nu se întâmpla niciodată să-și greșească ținta.

9. Scena este zugrăvită impresionant pe un vas antic. Heracle își ucide copiii. Megara încearcă să fugă. Totul se petrece sub ochii îngroziți ai Alcmenei și ai prietenului său, Iolau, sub blestemele zeiței nebuniei, Mania. Pe această temă au mai scris două

piese și marele poet elin Euripide și scriitorul latin Seneca.

10. Despre această întâmplare ne povestește Xenofon, discipolul filozofului Socrate, reluând unele legende mai vechi. Artele plastice au ilustrat din plin această povestire.

11. Văgăuna leului legendar se vede și astăzi în Grecia, lângă urmele fostului oraș Nemeea, din Argolida.

12. Tifon, cel mai puternic gigant, feciorul Gheei, avea și el, într-un anumit fel, puteri divine. Se luptase cu Zeus, și la început îl învinsese. Abia târziu, și greu de tot, a fost și el învins.

13. Scena luptei cu leul a fost cântată de nenumărați poeți, între care și de Apolodor din Atena. Pictorii au zugrăvit această luptă cel mai des pe vasele eline, dintre care unele au ajuns până la noi. La muzeul de artă al României se află una dintre cele mai renumite pânze ale lui Rubens, pe această temă, ca și o copie după cunoscuta operă sculpturală a lui Antoine Bourdelle: Heracle arcaș, Heracle trăgând prima săgeată în leul din Nemeea. Leul din Nemeea a fost urcat, după legendă, de Zeus însuși pe boltă. O constelație a căpătat numele lui. În cinstea acestei biruințe s-au organizat în Argolida celebrele jocuri nemeice, sărbătoare care avea loc din doi în doi ani, unde participau tineri din toate colțurile Eladei. Biruința eroului asupra leului reprezintă în mitologia elină lupta grea, dar victorioasă, a omului cu fiarele monstruoase și de mărimi colosale, ce populau pământul în timpurile geologice, primejduind existența omenirii. Iată de ce artiștii au cântat cu atâta patos această legendară ispravă a lui Heracle.

14. Lerna se află în preajma golfului Argos. Era un loc mlăștinos, în care băntuiau întotdeauna molimile. Dealtminteri, pentru vechii greci, hidra din Lerna se pare că semnifica tocmai molimile ce iau naștere în locurile umede și mocirloase. Ea era tot fiica monstrului Tifon și a viperei Ehidna, din care cei vechi pretindeau că s-ar fi născut o mulțime de alte ființe monstruoase la înfățișare și răufăcătoare pentru oameni. Heracle a fost la început un mit solar. El reprezenta însă nu strălucirea soarelui, ca zeul Apollo, ci puterea lui. Soarele usucă mlăștinile cu razele fierbinți și face să piară molima, tot așa cum Heracle, cu săgețile lui încinse în foc, nimicește teribila și ucigătoarea hidră din Lerna. În locurile uscate – scăpate de sub domnia hidrei, ucisă de Heracle – au putut trăi apoi oamenii și s-au putut întinde holdele cu grâne. Poetizarea acestei forțe solare de către oameni este una dintre cele mai interesante din întreaga mitologie a elinilor. Pentru a slăvi această biruință, cei vechi au dat numele hidrei de la Lerna unei constelații ce se află, dealtfel, chiar lângă constelația Heracle. Tema aceasta este frecventă și în majoritatea basmelor noastre, unde voinicii înfruntă și răpun fel de fel de balauri, monștri zburători sau subpământeni.

15. Păsările stimfaliene simbolizează, după unii mitologi, ploile cu grindină, care cădeau cu prisosință, în timpuri foarte, foarte vechi, și nimiceau vegetația, omorând animalele și chiar oamenii. Soarele, încălzind atmosfera, făcea să nu mai cadă astfel de ploi. Aici este o nouă aluzie la Heracle ca putere solară.

16. Legenda spunea că puținele păsări stimfaliene, scăpate cu viață pe țărmul golfului argolic, s-ar fi refugiat într-o insulă necunoscută din cuprinsul Mării Negre.

17. Elinii socoteau că Dunărea – Istrul, cum o numeau ei – izvorăște din marginea de miazănoapte a pământului.

18. Căprioara zeiței Artemis, căprioara cerinitică, așa cum se mai numea – după locul unde își avea sălașul: Cerineia, în Arcadia – se pare că simbolizează sălbăticiunile atât de numeroase în vechime, care distrugeau semănăturile și grădinile oamenilor. La Pompei, între ruinele îngropate sub lavă, a fost găsită o statuie de bronz, înfățișându-l pe Heracle prinzând căprioara zeiței Artemis. Eroul este prezentat cu un genunchi pe trupul animalului, ținându-l cu mâinile de coarne. Și citești în atitudinea ei nobilă setea de libertate. Îi vezi parcă picioarele tremurând de încordare. Îi simți răsuflarea întretăiată, după goana istovitoare. Această operă de o rară măiestrie se găsește acuma în muzeul de artă din Palermo. Altă lucrare vestită este un mozaic de marmură, ce se găsește în galeriile de artă ale Cracoviei.

19. Muntele Erimant se află între vechile ținuturi ale Arcadiei și Elidei. Era un munte bântuit de fiare. Mistreții, mai ales, se pare că ar fi fost nenumărați și distrugători în codrii deși ai Erimantului. Lupta lui Heracle cu mistrețul mitic din Erimant simbolizează, neîndoios, și de această dată, efortul omului de apărare împotriva fiarelor din perioadele foarte îndepărtate ale istoriei.

20. Psofis era tot un oraș arcadian. Ținutul din jur purta numele de Psofida.

21. Centaurii erau niște ființe ciudate, jumătate oameni – până la brâu – și jumătate cai. Ei se pare că reprezentau, în imaginația celor vechi, furtuna care se dezlănțuie pe munte. Atunci când izbucnește vijelia în pădurile munților, când bolovanii se prăbușesc în prăpăstii, iar copacii se agită, izbindu-și coroanele, pare uneori că aleargă în tropot herghelii întregi de cai, nechezând și sforăind. Se prea poate ca de la aceste zgomote să se fi născut personificarea fabuloșilor centauri ai mitologiei eline.

22. Se știe că jocurile olimpice, după unele legende, reeditau luptele lui Heracle, făcându-se întreceri de alergare, de curse cu carul, aruncări cu discul și lancea și trageri cu arcul. Învingătorilor li se puneau pe frunte cununii din rămurele verzi de măslin și primeau cele mai mari onoruri. În timpul serbărilor olimpice, orice certuri sau războaie încetau între orașele grecești, pentru ca atleții cei mai de seamă să poată veni în Elida.

23. În folclorul nostru se găsește, de asemenea, motivul prinderii și legării morții de către un flăcău îndrăzneț. Mitul acesta reprezintă dorința de totdeauna a oamenilor de a se lupta cu moartea și a o birui.

24. Amazoanele aveau, după legendă, o țară pe țărmurile Mării Negre, unde cârmuiau numai femeile. O dată pe an, ele se însoțeau cu vecinii lor, gargareenii. Dintre pruncii care se nășteau, păstrau numai fetele. Le tăiau însă sânul drept, ca să poată ținti bine cu arcul. Le învățau să călărească și să lupte, spre a deveni războinice temute.

25. Grecii vechi credeau că marginile lumii sunt coasta de asfințit a Africii și, în răsărit, Caucazul. La miazăzi era Libia, iar la miazănoapte așa-zisele ținuturi hiperboreene.

26. Este vorba de strâmtoarea Gibraltar. Se spunea că Heracle a fixat stâncile uriașe, ce domină de-o parte și de alta această strâmtoare. Multă vreme aceste stânci au purtat numele de „coloanele lui Heracle” (sau Hercule, așa cum îl numeau romanii).

27. Țara hesperidă, sau țara înserării, se pare că era pentru cei vechi occidentul

Africii. Elinii, plutind pe Marea Mediterană, vedeau acolo, în zare, muntele Atlas. Așa le-a venit, probabil, gândul că muntele de piatră sprijină cerul. Dincolo de munte vedeau, în fiecare seară, cum soarele asfințește, lăsând în urma lui valuri de foc și nori poleiți, ca o grădină, minunată cu fructe de aur. Își închipuiau că acolo este țara nimfelor hesperide. Deși Atlas fusese prefăcut în munte, în legenda lui Perseu, îl regăsim ca titan în legenda lui Heracle. Cei vechi își permiteau de multe ori astfel de ciudățenii și contradicții în legendele povestite de ei.

28. Într-o povestire, Anteu apare chiar ca rege al Libiei.

29. Legenda arată că regele Euristeu și-a primit mai târziu pedeapsa pentru suferințele pricinuite lui Heracle. Într-o luptă, pe care Euristeu ar fi dat-o în orașul Atena, a fost învins de heraclizi, urmașii lui Heracle. Regele a fost luat prizonier de nepotul și tovarășul de luptă al lui Heracle, lolau. A fost adus ca sclav la Atena. Acolo, Alcmena, mama lui Heracle, l-a răzbunat pe fiul ei, scoțându-i ochii lui Euristeu și poruncind apoi să fie ucis.

30. Căsătoria lui Heracle cu Hebe, în Olimp, simbolizează că biruințele sunt aproape întotdeauna legate strâns de tinerețe. Soarele însuși, pentru grecii vechi, era întotdeauna tânăr. Heracle care – așa cum am arătat mai sus – reprezenta și soarele în putere, a luptat contra Herei, a cerului umed, înnorat. Norii dimineții, lungi, semănând cu șerpilor, par a fi, dealtfel, alegoria șerpilor, monștrilor, pe care el i-a sugrumat când era copil. Heracle, ca forță tânără solară, a combătut tot ce era nesănătos. A ars capetele hidrei, simbolul molimii în teren mlăștinos. A biruit pe Cerber, paznicul morții, și moartea însăși. Apoi, după ce a făcut să piară atâția monștri, a sfâșiat haina îmbibată cu sânge, ca norii purpurii în asfințitul zilei, și a dispărut din vârful aceluși munte, Eta, într-un vârtej de flăcări. În cinstea lui Heracle, a puterii solare, grecii au orânduit serbări heracleene în Teba, Sicione, Maraton, Atena, unde aveau loc jocuri și lupte fastuoase. Marii poeți Sofocle, în piesa „Trahinienele”, Euripide, în piesa „Heraclizii” (unde se vede moartea dată lui Euristeu de mama lui Heracle), Apolodor din Atena, romanul Ovidiu și alți artiști de seamă l-au cântat pe Heracle în versurile lor.

În plastică, de asemenea, figura lui Heracle a generat veacuri de-a rândul atâtea monumente și opere de artă, cum n-au avut nici zeii olimpieni și nici un alt erou. Isprăvile lui au fost pictate pe zeci, sute de vase, în nenumărate tablouri, au fost săpate în metope, pe frize, pe frontoane, pe marmure votive, pe stele funerare, monede și efigii. În afară de cele două lucrări amintite mai înainte – tabloul lui Rubens: „Lupta cu leul” și „Hercule arcaș” de Bourdelle – într-un tablou, aflat tot în galeriile de artă ale Palatului Regal din București, pictorul spaniol Ribera ne înfățișează lupta lui Heracle cu centaurul. O altă operă, pe aceeași temă, era odinioară la galeriile din Dresda, realizată de pictorul Silvestre. A fost distrusă de urgia războiului. La Ermitajul din Leningrad se mai găsește o statuie a lui Heracle matur. Iară la Belvedere, în Roma, se află un tors de o mare perfecțiune. Heracle stă în repaos și, din toată ținuta pe care o are, se degajă un simțământ de liniște și pace. Este chiar simțământul pe care-l dă conștiința puterii fără seamă. Totuși, se crede că statuia „Hercule Farnesse” este desăvârșită. Statuia e cioplită de marele artist Glicon, din Atena. Se pare că Heracle este înfățișat în clipa când se întoarce cu merele de aur la regele Micenei. Stă sprijinit pe ghioagă. În mâna dreaptă ține fructele dobândite după atâta trudă. Statuia înfățișează idealul de forță, cum îl visau cei vechi; forța care înfrânge obstacolele și relele iscate de natură; puterea omenească mare, triumfătoare, care civilizează și aduce progresul prin efort necurmat. Parcă ar fi un imn de slavă închinat de artist puterilor umane, eroice, uriașe și binefăcătoare, ce domină pământul și – apoteozate – pătrund și în Olimp.

TEZEU

Se povestește că un rege-al Atenei, numit Egeu, era foarte, foarte mâhnit. Fusese însurat de două ori și de la nici una dintre cele două soții nu căpătase vreun urmaș.

Ce n-a făcut? Pe unde nu s-a dus? Pe la oracole, la oameni înțelepți, la prieteni. S-a sfătuit. I-a întrebat. A adus jertfe zeilor și i-a rugat în fel și chip. Dar n-a fost cu puțință să aibă vreun copil.

... Și, amărât, regele-Atenei s-a dus în ospetie la un prieten al său, ce domnea-n Argos, și-anume la regele Piteus, în orașul Trezena.

— Eu nu mai sunt prea tânăr, și fratele meu, Palas, un om hain și crud, are cincizeci de fii, la fel de răi ca el, a glăsuțit Egeu regelui din Trezena. Ar vrea să-i vadă regi în orașul Atena. Are de gând să-mpartă între acești feciori și tronul, și orașul. Cu toții-au pus la cale – după cum am aflat – să-nceapă un război și, luându-mi viața, să se-nscăuneze ei. Acum mai am putere. Pot să-i înfrunt în luptă. Dar ce fac mai târziu? îmi trebuie un fecior, sprijin la bătrânețe. Cum să mi-l dobândesc?...

Regele din Trezena a stat un timp pe gânduri. Pe urmă i-a răspuns:

— Uite, iubite prieten, eu am o fiică: Etra... Țin foarte mult la ea. Și tu mi-ești drag. De-aceea, gândindu-mă-ndelung, am socotit că-i bine să ți-o dau de soție... Spune-mi, te învoiești?...

— O, preadevotat prieten, s-a bucurat Egeu, cinstea e mult prea mare... Tu vrei să-mi salvezi viața, și tronul, și orașul... Și vrei să-mi dai de soață, astăzi, pe fiica ta, pe Etra... Ei bine, mă-nvoiesc cu multă bucurie...

— Ți-o dau, a spus Piteus, însă te rog ceva... E singura-mi copilă, și eu

sunt cam bătrân. Să nu mi-o iei cu tine. Să stea aci-n Trezena, până ce voi muri... Pe urmă în Atena va locui mereu...

— Ruga ta-i o poruncă... Să fie precum vrei!... a glăsuț Egeu.

Așa s-a pus la cale nunta între fecioara din orașul Trezena și regele Atenei.

Atât că-n apa mării sta de veghe Poseidon. El o-ndrăgea pe Etra, copila lui Piteus. Și-o dorea de soție. Ceva mai mult, făcuse și anume semne, prin care îl vestea pe regele Trezenei că va fi socrul său.

Dar bătrânul Piteus, din marea prietenie ce-o purta lui Egeu, n-a vrut să țină seama de zeul mărilor, și a hotărât nunta copilei sale, Etra, cu regele Atenei.

— Vai vouă, a zis Poseidon, aflând această știre. Vai Etrei, lui Egeu și regelui Piteus! Nemernici muritori, care nesocotiți, cu-atâta îndrăzneală, dorința unui zeu...

Dornic să se răzbune, Poseidon a ieșit din valurile mării; pândind-o pe mireasă, când făcea sacrificii, pe un altar la țărm.

Puternic ca toții zeei, Poseidon a cuprins-o la pieptul său pe Etra, fără să țină seama de gemetele ei, de rugăminți și lacrimi... Și-n timpul cuvenit, prințesa din Trezena a născut lui Poseidon un prunc de-o frumusețe de neînchipuit.

MICUL TEZEU ÎL CUNOAȘTE PE EROUL HERACLE

Egeu, care n-aflase crima ce-o săvârșise zeul atunci, pe țărmul mării, căci Etra, din rușine și teamă, nu-i spusese, s-a bucurat nespun și-a trimis la Atena solie, precum că are-un prunc.

— Fiul meu se numește Tezeu¹, vestise el, prin crainici, tot poporul. Are cine-mi urma la tron, când mă voi stinge... Nu mă mai tem de Palas, nici de feciorii lui...

Curând, chemat de treburi, a fost silit să plece și el către Atena. Mai înainte însă, luând-o cu el pe Etra la marginea Trezenei, i-a arătat o stâncă mai grea decât o casă. Egeu era voinic. A săltat puțin stâncă și și-a vârat sub ea sandalele și-o spadă.

— Când o să crească mare feciorul tău, Tezeu, i-a spus mahnitei soațe, să vină la Atena. Dar ca să-l recunosc, să poarte în picioare sandalele acestea, și peste mijloc spada, ce le-am ascuns aici, așa cum ai văzut...

Îmbrățișându-și apoi soția și feciorul, regele a pornit cu carul spre Atena.

Și-a început să treacă vremea, cum trece de-obicei, când te grăbești, alene, și, dimpotrivă, iute, când vrei să zăbovească...

Tezeu se-nălța însă mai repede ca alții, căci era fiu de zeu.

Crescuse cam de-o șchioapă, când s-auzi-n Trezena că va veni Heracle, eroul renumit, ce răpusese fiare și monștri fără număr. Într-adevăr, Heracle se arătă pe drum. Iar regele Piteus îi ieși înainte cu dregătorii săi și-l rugară să intre în marele palat cu porțile de-argint, care se ridica în oraș, pe-o colină, și-l poftiră la masă.

I se fripsese-anume un bou, doar pentru el, și i se adusese și un butoi cu vin.

Mai înainte însă, sclavii s-au grămădit să-l spele pe erou și să-i îmbospăteze trupul trudit de lupte și de atâta cale.

Heracle și-a scos blana de leu cea fioroasă, ce o purta pe spate, și-a azvârlit-o-n lături, ca sclavii să-și golească vasele lor de apă pe trupul dezvelit.

Copiii ce prin preajmă îl priveau pe erou, văzând această blană, au crezut că-i un leu ce are încă viață, și-nspăimântați la culme, cu țipete și lacrimi, au zbughit-o la fugă care-ncotro putea.

Numai Tezeu, micuțul fecior al lui Poseidon, s-a repezit afară, a-nșfăcat o secure și s-a întors îndată să dea lupta cu leul.

Cu toții-au răs cu poftă, dar cel mai mult Heracle, care-a glăsuț mamei:

— Puțini or să-i stea-n fața fiului tău, Tezeu, și multe biruințe va dobândi în viață. Sunt sigur că odată elinii-l vor cinsti și-i vor înălța temple...

Astfel a dat copilul întâia lui dovadă – în fața lui Heracle – că va fi un viteaz.

DOBÂNDIREA SABIEI ȘI SANDALELOR LUI EGEU

Aezii povesteau apoi cum a crescut Tezeu în casa lui Piteus, până ce-a împlinit cam șaisprezece ani, vârsta de bărbăție, cum s-a deprins să lupte cu sabia și lancea, să-și încordeze arcul, cu praștia să tragă, să mânuiască ghioaga și să-și conducă-n goană cai-nhămați la car².

Era, spuneau aezii, un flăcău zvelt și-nalt. Avea ochii albaștri, și părul în inele îi luneca pe umeri, negru, strălucitor.

Când Etra a văzut că Tezeu a ajuns la vârsta bărbăției, că e voinic, viteaz și priceput în lupte, i-a arătat și stâncă sub care se-ascundeau sandalele și spada soțului său, Egeu.

Se spune că-n Trezena unii cunoșteau taina ce-o rostise Egeu soției la plecare. Poate-o spusese vântul, sau soarele din ceruri, sau poate c-o șoptise vreo nimfă, vreun satir... Destul e că mulți tineri și-au încercat puterea, silindu-se s-apuce sandalele și spada, și-avându-le să plece spre orașul Atena, dându-se drept Tezeu, ca să ia moștenirea bătrânului părinte.

Ei s-au silit să-mpingă stâncă aceea mare oleacă mai deoparte. S-au unit câteodată și doi, trei sau mai mulți, fără să izbutească... Stâncă sta neclintită, parcă era un trunchi răsărit din pământ.

Dar într-o ziuă Etra l-a chemat pe Tezeu la marginea Trezenei și i-a povestit totul.

Flăcăul s-a apropiat de colosul de piatră. S-a încordat o dată, l-a ridicat în mâini și l-a zvârlit în vale, și-n locul unde stâncă stătuse pân-atunci era – scânteietoare ca soarele amiezii – sabia lui Egeu, cu prăsele de fildeș, bătută-n nestemate. Și-alătura de ea, sandalele regale.

Toți câți erau de față s-au minunat de forța ce o avea Tezeu. Etra l-a strâns în brațe, l-a sărutat pe frunte și i-a rostit duioasă:

— Feciorule, e vremea să pleci către Atena, spre regele Egeu, ce sigur că te-așteaptă... Urcă-te pe-o triremă, căci calea peste mări este mult mai ușoară. Pe drumuri sunt tâlhari ce jefuiesc pe oameni, și-i lovesc, și-iucid...

— Am să plec spre Atena, a hotărât Tezeu, dar nu plutind pe mări... Nu caut calea ușoară, ci drumul cel mai greu și cel mai plin de lupte...

PRIMELE LUPTE ALE FECIORULUI ETREI

oricât au vrut Piteus și Etra să-l silească să plece cu-o triremă, pe care vâsleau sclavi, Tezeu n-a vrut s-audă, și a plecat pe jos, spre Atica, spre-Atena – prin istmul de Corint.

Numai că-n vremea asta preavoinicul Heracle căzuse în sclavie – cum îi urzise Hera – la regina Omfala, departe, -n Lidia. Și mulți tâlhari și monștri, aflând despre sclavia eroului Heracle, bântuiau prin Elada, săvârșind multe crime.

Și tocmai de aceea pleca pe jos Tezeu, prin istmul de Corint. Vroia să-i nimicească pe toți acei tâlhari și monștri nemiloși, ce-i asupreau pe oameni.

Așa s-a și-ntâmplat, c-abia plecat, Tezeu a fost silit să lupte c-un fiu al lui Hefaistos, pe nume Perifete. El oprea toți drumetii, zdrobindu-i cu o ghioagă teribilă, de-aramă, făcută-n fierăria Olimpului de zeul cel meșter,

tatăl său.

— Ia stai, drumețule, l-a strigat Perifete. Ce te grăbești atâta? Viața tot ți-e sfârșită – ești doar în mâna mea...

Și și-a ridicat ghioaga să arunce cu ea. Dar Tezeu s-a ferit. Arma a fulgerat pe lângă el cu zgomot, a frânt câțiva copaci și s-a-nfipt în pământ adânc, la câțiva stânjeni.

Până ce Perifete s-o poată ridica, Tezeu n-a pierdut vremea. I-a sărit de grumaz...

Perifete, uimit că un flăcău ca el cutează să-l înfrunte, a dat un răget groaznic. S-a trântit la pământ, căutând să-și afle ghioaga de unde-o azvârlise. Însă Tezeu, cu sete, l-a tot împuns cu lancea, până ce l-a răpus.

După victoria asta, feciorul lui Poseidon și al frumoasei Etra a plecat mai departe, prin istmul de Corint, purtând în mâna dreaptă ghioaga lui Perifete³

Trecea cântând un imn, când, dintr-o pădurice, i-a ieșit înaintea preafiorosul Sinis.

Sinis era o ființă cu trei ochi, cu cocoasă, picioare răsucite și-o forță fără seamăn. Oprind și el drumeții, întâi îi jefuia, pe urmă apropia doi pini unul de celălalt, lega pe călător de cele două vârfuri ale copacilor, în strașnice curmeie, și, hohotind sălbatic, le dădea iarăși drumul. Pini, scăpați din mâna monstrului Sinis, se și-ndreptau la loc, smucindu-se puternic și sfâșiind în două pe bietul călător.

Sinis îi taie drumul și strigă îndârjit:

— În dimineața asta n-am vărsat încă sânge. Bine c-ai venit tu...

Ba, dă să-l și înșface pe voinicul Tezeu, dar el, cu arma nouă pe care-o dobândise, ghioaga lui Perifete, îl miruiește zdravăn.

Și-i dă...

Și-i saltă-n mână ghioaga cea năzdrăvană, parcă-i o nuielușă.

Sinis însă-i răspunde cu bolovani și trunchiuri, zvârlindu-le spre el cu multă-nverșunare.

Lupta s-a purtat aprig, din zori până spre seară; dar, în cele din urmă, flăcăul l-a culcat pe Sinis la pământ. A aplecat, la rându-i, două trunchiuri de pin și l-a cetluit bine de vârfurile lor. De unul dintre vârfuri l-a legat de picioare, de altul – de grumaz. Și le-a dat apoi drumul trunchiurilor de pin din zdravănă strânsoare, lăsându-le să-l rupă în două, din mijloc. Astfel a răzbunat mii, mii de călători uciși nevinovați de acest tâlhar crud, care înfricoșa tot istmul de Corint⁴.

SCIRION ȘI PROCUST

Când s-a aflat de moartea monstruosului Sinis, a răsuflat tot istmul.

După ce i-a scăpat pe oameni de fiorosul Sinis, Tezeu a plecat iar. Drumul către Atena ducea pe malul mării, deasupra unor stânci drepte, prăpăstioase, și la poalele lor marea se zvârcolea gemând, vuind cumplit.

Aici hălăduia un rege numit Sciron. El pretindea, drept plată, celor care treceau prin locurile lui, să-l spele pe picioare. Însă când călătorul se apleca să-l spele, Sciron îi da un brânci și-l prăvălea în mare. În apă viețuiau niște broaște țestoase enorme și flămânde. Iar preacruntului Sciron îi plăcea să mănânce numai broaște țestoase. Pentru ca broaștele să aibă carnea mai fragedă, mai bună, el le hrănea cu oameni, cu bieții trecători ce-i arunca în valuri.

Așa a-nceput Sciron să-l azvârle și pe fiul prințesei din Trezena și-al zeului Poseidon. Dar el, băgând de seamă că nu-i lucru curat, s-a prins bine de glezna pe care i-o spăla răului rege Sciron și, când l-a-mbrâncit, Tezeu s-a ținut strâns. Apoi s-a ridicat și, luând vasul de aur, unde-i spăla piciorul, i l-a trântit în cap.

În lupta-nversunată, care s-a dat pe țărm vreme de două zile, Sciron a fost înfrânt și aruncat în mare broaștelor să-l mănânce.

Dreptatea s-a făcut!...

Și s-a luptat, pe urmă, Tezeu și cu alți regi la fel de nemiloși...

Cea de pe urmă luptă a dat-o cu Procust, pe malul unui râu ce se numea Cefis.

Procust, tot un tâlhar, pândea ades pe calea ce ducea spre Atena. Când vedea un drumeț, îl oprea dușmănos:

— Cum îndrăznești să treci pe plaiurile astea, fără de voia mea?

Drumețul se oprea și își cerea iertare. Îi dăruia averea, și hainele, și carul, ba-i mai făgăduia și plată, mai târziu, doar să-l lase cu viață.

Procust era înalt și-avea o față neagră, păroasă, încruntată. Cum să nu pieri de spaimă și cum să nu-i cerșești lui Procust îndurarea?

Dar el nu se-ndura...

— Uite, mai rostea Procust, cu voce tunătoare, ca să te iert, te culcă pe acest pat de-aramă. Dacă ești lung cât patul, te las și poți pleca...

Călătorul, sărmanul, tremurând, se culca pe patul de aramă, însă rar se-ntâmpla să fie de-o măsură cu patul lui Procust.

Și când era mai lung, îi tăia cu-o secure picioarele și capul; și când era mai scurt, zicea că-l alungește, zdrobindu-i os de os cu un ciocan de-aramă.

Dar, iată că acuma trecea pe lângă râu preaveselul Tezeu.

Procust îi sare-n față c-un răget, și-l oprește:

— Stai! Nu te mai mișca!...

Și-i spune ce dorește. Să se lungească-n pat, ca el să-i ia măsura.

Nestând însă de vorbă, Tezeu îi sare-n piept și-ncepe-o luptă grea cu uriașul Procust.

Se luptă ei trei zile. Alunecă-n Cefis. Se vâără prin nămoale. Se bat. Se răsucesc. Ajung din nou în iarbă și, până la sfârșit, Procust, cu toată forța uriașă ce-o avea, a trebuit să recunoască, în fața lui Tezeu, că este biruit..

Eroul îl silește să se urce pe pat, să-i ia și el măsura, așa precum o lua și Procust, de-obicei.

Patul, de bună seamă, era cu mult prea mic pentr-un uriaș ca el, și-atunci Tezeu ridică sabia lui tăioasă și-l spintecă pe mijloc, ca să-l facă mai scurt.

Astfel s-a stins din viață și ultimul tâlhar ce chinuia drumeții spre porțile Atenei.

Auzindu-se vestea că Procust a pierit, s-a adunat mulțimea: bărbați, femei, copii. Toți erau fericiți că au scăpat de groaza uriașului Procust.

Apoi, înconjurat de un alai măreț, Tezeu s-a îndreptat către templul lui Zeus, aflat chiar lângă râu.

Vărsase pe drum sânge și nu putea intra cu trupul pângărit în orașul Atena.

După legea străveche, Tezeu și-a spălat trupul și-a săvârșit trei slujbe cerute după datini și s-a purificat⁵. Acum, purificat, putea să calce pragul tatălui adoptiv, al regelui Egeu, în orașul Atena⁶.

INTRAREA ÎN ATENA

Soarele, Helios cu fața lui împurpurată, ca un disc roșu, de aramă, se cobora în apa mării – după credințele străvechi – la ceasul când Tezeu, fiul prințesei Etra, intra cu pasul sigur în Atena. Ce-i drept însă – pe cât ne spun poeții – nici chipul său, nici toată înfățișarea nu-l arătau că este un erou. Și asta pentru că Tezeu era frumos și delicat ca o fecioară. Părul său negru – strâns altminteri în concii, să nu-l împiedice în luptă – și-l slobozise de-astă dată, în valuri lucitoare, peste umeri. Purta o haină lungă, ionică, în falduri. Iară cu ochii săi albaștri cerceta toate clădirile mărețe din Atena.

Tocmai trecea prin fața unui templu ce se zidea în cinstea lui Apolo. Mai mulți artiști, care ciopleau în piatră chipuri de zei, văzându-l pe Tezeu că trece cu pasul grațios, au început să râdă între dâșii:

— Priviți coala!... Țsta-i băiat?...

— Ba nu, i-o fată!... Voi nu vedeți că are părul lung și desfăcut, să-l vadă lumea?... Iar haina lui în falduri se târăște și mătură tot praful de pe uliți...

Tezeu s-a încruntat puțin auzind răsul. Nu le-a răspuns însă nimic, ci s-a-ndreptat mai lângă templu, unde era un car cu boi. În car se adunase piatră și marmură. Dejugând boii cu iuțea, el a-nșfăcat în brațe carul. I-a făcut vânt și l-a zvârlit, ca pe o minge, peste templu.

Speriați, sculptorii au fugit ca niște iepuri prin Atena, temându-se că-i paște moartea. Însă flăcăul din Trezena a răs și și-a văzut de drum... și, întrebându-i pe unul, pe-altul, iată-l ajuns degrabă și la palatul lui Egeu.

În vremea asta, regele Egeu primise în palat pe-o vrăjitoare, despre care vom mai vorbi-n alte povești. Numele ei era Medeea. Ea îi făgăduise lui Egeu – cam gârbovit de ani și lupte – c-o să-i întoarcă tinerețea.

Egeu se tot temea că Palas, fratele său, îi va lua tronul. Ca să se apere de Palas și cei cincizeci de fii ai lui, vroia să fie iar voinic. De-aceea se și învoise să o primească pe Medeea, care știa atâtea vrăji și îi spusese că-l va face, la trup și fire, ca atunci când avea douăzeci de ani.

Cine n-ar vrea să fie tânăr, când oboseala bătrâneții îl încovoia spre pământ?

EGEU ÎȘI DESCOPERĂ FIUL

Dar, între timp, sosise la poarta regelui Egeu voinicul tânăr din Trezena.

— Cine ești tu? îl întrebase o strajă pe Tezeu. De unde vii?

— Sunt un drumeț. Sosesc din Creta. Știu să și cânt. Vreau să-l desfăt pe regele Egeu, rostindu-i versuri și cântându-i imnuri.

— Atunci, străine, calcă-i pragul!... zisese straja spre drumeț.

Tezeu intrase în palate și se plecaser regelui și, după datina cea veche, bătrânul rege îl poftise pe oaspetele său la masă, neîntrebându-l cine este. Ședeau la masă el, Medeea și tânărul abia sosit.

Însă Medeea, cu puterea de vrăjitoare ce-o avea, aflase că era Tezeu. Și se temuse că bătrânul – de-o ști că i-a venit feciorul – să nu se lepede de ea. De-aceea-i strecurase lui Egeu, în șoaptă, că tânărul ce sta la masă era un criminal trimis de fratele său, Palas, să-l omoare. Ba-i mai dăduse, pe furiș, și-un suc să-l toarne lui Tezeu în vin. Un suc făcut din floare de cucută, ce ucidea fulgerător.

Egeu, înspăimântat, umpluse cu vin pocalul lui Tezeu, și-n el turnase sucul de cucuta.

Tocmai atunci feciorul Etrei scosese sabia de la brâu, să-și taie o bucată de friptură, din hălcile de carne de pe masă.

Văzând această sabie, Egeu strigase tare:

— Stai!... Nu sorbi din vin, băiete...

Și-și aruncase ochii spre sandale.

— Tu ești Tezeu, zisese el, feciorul soaței mele, Etra. Te recunosc. Porți în picioare sandalele ce le-am ascuns sub stâncă, acuma șaisprezece ani. Și sabia strălucitoare, pe care-o ții în mână e a mea. Medeea, vrăjitoarea cea hapsână, m-a pus la cale să îți dau otravă... Fugi, vrăjitoare blestemată... Fugi, cât nu pun să ți se toarne pe gât pocalul cu cucută...

Și-a izgonit-o pe Medeea. L-a strâns la sânul-i pe Tezeu și a-nceput să-i povestească despre Palas că uneltise să-lucidă.

— În curte-s tocmai vestitori care mi-anunță despre Palas că s-a pornit către Atena cu cei cincizeci de fii ai săi!... a spus bătrânul lui Tezeu. Tu ce gândești? Putem noi oare să-i înfruntăm, să-i alungăm?...

— O, tatăl meu, a zis flăcăul. De vreme ce-am ajuns aici, fii bun și lasă-mi mie cinstea să mă lupt singur, să-i înving...

Fără a aștepta răspunsul, Tezeu, strângându-și armele în pripă, a părăsit îndată masa și a pornit să-ntâmpine dușmanul.

S-a dat o luptă crâncenă lângă Atena. Fiii cei răi ai unchiului său Palas s-au pregătit să-l înconjoare și să-l lovească din trei părți.

Însă Tezeu – aci trăgând cu arcul, aci-nfigându-și lancea în vrăjmași, tăind cu sabia, izbind cu ghioaga – s-a luptat vitejește șapte zile și șapte nopți...

La capătul celor șapte zile, nici un vrăjmaș nu mai trăia. Erau cu toții-ntinși pe ruguri. Iară femeile-i boceau.

— Trăiască tânărul de la Trezena!... Să fie preamărit în veci!... striga mulțimea-nsuflețită, mirată de-ndrăzneala mare și de puterea lui Tezeu. Dar n-ar putea tot dânsul, oare, să scape lumea și de taur? De taurul adus din Creta, odinioară, de Heracle, din ordinul lui Euristeu?...

— Vorbiți de taurul pe care l-a scos Poseidon dintre valuri?

— De el vorbim. Acum e liber și pustiește Atica, mai ales câmpul Maraton... Nu vrei să-l răpui tu, voinice?...

— Bine – am să încerc! a spus Tezeu.

Și a plecat spre Maraton, pe unde viețuia în voie taurul zeului Poseidon.

A dat cu el o luptă dârză. L-a prins de coarne; l-a plecat cu fruntea albă în țărână, și dup-aceea l-a-njunghiat, scăpând lumea de înc-un monstru.

PLECAREA ÎN INSULA CRETA

Venind Tezeu iar în oraș – după o biruință-atât de mare – s-a cam mirat că atenienii nu se înflăcărau deloc. Nu-l aplauda aproape nimeni. Ba, dimpotrivă, era jale. Femeile plâneau în hohot lângă palatul lui Egeu. Iară bărbații, cu mâhnire, cătau spre ele și tăceau.

— Ce s-a-ntâmplat?... De ce-i atâta tristețe în oraș? L-a-ntrebat dânsul pe tatăl adoptiv, Egeu.

Și regele, plin de durere, i-a povestit că mai de mult venise la Atena fiul regelui Minos de la Creta – ca să ia parte la niște concursuri. Și la concursurile acelea, fiul lui Minos, luptând strașnic, i-a biruit pe toți flăcăii care s-au întrecut cu el la jocurile din Atena.

— Atunci, beat de succes, fiul regelui Minos a jurat tare către prieteni că este gata să doboare și taurul din Maraton. Taurul alb al lui Poseidon, răpus acum de tine! a spus bătrânul rege lui Tezeu. Numai că planul său, făcut cu ușurință, a dat îndată greș...

— Taurul l-a ucis, pesemne?

— Da. L-a ucis... L-a luat în coarne. Și ca pe-o zdreanță l-a purtat până aproape de Atena... Ajuns aici, l-a aruncat doar ca să-l calce în copite... și bietul tânăr a murit...

— Iar voi l-ați îngropat, firește...

— L-am ars pe rug și l-am cinstit... Dar Minos, regele din Creta, auzind vestea, a venit cu arme. Ne-a asediat și ne-a lovit, zicând că noi suntem de vină... Noi l-am trimis la Maraton... Iar Zeus, ce ținea cu Minos – știi doar că el îi e fecior!... – ne-a trimis foametea și ciurma. În acest fel am fost înfrânți... și, drept tribut plătim cu jale, în fiecare an, lui Minos, șapte băieți și șapte fete...

— Ce face el cu acești tineri?

— Vai nouă! a grăit Egeu. Pe toți îi vâra-n labirint⁷, un palat mare de la Cnosos, cu zeci, sute de coridoare, de unde nu mai pot ieși... Acolo îi sfâșie-o fiară... O fiară zisă Minotaur, ce-i de la brâu în jos ca omul, iar de la brâu în sus e taur...

— Dacă-i așa, dă-mi voie, rege, să plec și eu când dai tributul, și să-l înfrunt pe Minotaur. Socot că am să-i vin de hac și am să curm această crimă, pe care-o săvârșește Minos asupra tinerilor noștri...

— Nu. Nu pleca!... a spus bătrânul. Nu pot să mai conduc Atena, decât având sprijinul tău. Povara anilor m-apasă și forțele mi s-au sleit. Te-am așteptat atâta vreme, și vrei iar să mă părăsești?...

— N-ai teamă, tată drag... Ascultă... îmbrățișează-mă mai bine, de bun

rămas...

Și cum la țarm era trirema gata să pornească-n larg, Tezeu s-a dus întâi în templu și-a adus jertfe Afroditei, i-a strâns apoi pe ceilalți tineri, care alcătuiau tributul, și le-a grăit voios așa:

— Veniți cu mine, n-aveți frică!... I-am adus jertfe Afroditei și m-am legat să o slujesc întotdeauna după plac, dacă și ea o să ne-ajute. Puterea dragostei întrece, de-atâtea ori, pe-a altor zei. E cea din urmă oară, prieteni, când pleacă tineri din Atena. Iar noi ne vom întoarce-acasă, învingători și sănătoși...

— Dacă te-ntorci cu biruință, să pui triremei pânze albe, a rostit regele Egeu. Acuma iată-s agățate pânze de doliu, sus, pe stâlpi. Și eu, de astăzi înainte, spre depărtări am să privesc... Te-oi aștepta și zi, și noapte, să-mi vii, băiete, înapoi...

— Prea bine, tată... și, să știi, la-napoiere, pânza neagră va fi schimbată de cârmaci cu pânza albă-a veseliei... Adio... Voi veni curând.

LA ZEUL MĂRILOR POSEIDON

Așa plecat-au, către Creta, Tezeu și ceilalți atenieni: șase băieți și șapte fete. Au plutit mult, pe mări senine și pe furtuni, dar au ajuns...

Și intrând în orașul Cnosos s-au dus de-a dreptul la palatul lui Minos cel neîndurător.

Minos ședea pe-un tron de piatră, între curteni, și lângă el era o fată frumoasă, dulce și duioasă, ce Ariadna se numea.

— Voi sunteți? a glăsuț Minos, cercetându-i pe atenieni.

— Noi suntem!... i-a răspuns Tezeu.

— Plecați-vă pe lespezi fruntea!...

— Nu vrem, căci noi nu suntem sclavi!... a dat din nou răspuns Tezeu.

— O să vedem, când veți ajunge acolo, jos, în labirint... Iară pe una dintre fete... pe ea... (și-a arătat cu mâna pe o copilă, Eriboia) pe ea o iau de soață eu, pentru trei zile. Doar atât. Pe urmă... Ha!... Am s-o ucid... V-o trimit tot în labirint...

— Să n-o jignești pe Eriboia, a zis Tezeu cu îndrăzneală. Este fecioară ne-ntinată și-i fiica regelui Megarei.

— Tu cum cutezi, măi, băietane, să-mi stai așa trufaș în față? Eu nu sunt rege ca oricare, ci sunt fecior de olimpian...

— Și eu sunt tot la fel ca tine, a spus Tezeu, fără de teamă, căci tată bun îmi e Poseidon...

— Îți e Poseidon?.. Ce minciună!... Dacă-i așa, azvârl în valuri acest inel

cu piatră scumpă. Tu sări în mare și te du la zeul apelor, Poseidon... și să ți-l dea el înapoi. De nu-l aduci, îți retez capul...

— Mă duc, și am să-ți dovedesc că sunt feciorul lui Poseidon. Tu poți să mă ucizi, de vrei, dar nu ai dreptul să mă insulti...

Așa a spus Tezeu, voinicul, și s-a și repezit în mare. Apa a făcut vălurele și l-a-nghițit într-o clipită.

— S-a dus, și nu va mai veni!.. a glăsuțit regele Minos.

— S-a dus!... S-a dus frumosul tânăr. O tată, ești prea nemilos!... a început să hohotească gingașa fată a lui Minos.

Căci Afrodita – care-i da sprijin lui Tezeu, fiindcă-i jurase s-o slujească – îi insuflase Ariadnei o dragoste nemărginită pentru preachișul erou.

Minos s-a necăjit, desigur, văzând că fata, Ariadna, e-ndrăgostită de Tezeu, și-a poruncit:

— Am să te pedepsesc, să știi, făptură fără rușine, îndrăgostită de un sclav, ce zace-acum pe fundul mării, sfâșiat poate de rechini...

Atâta că, în apa mării, când se zvârlise cu curaj, Tezeu simțise că e prins de cineva necunoscut. Era Triton cel monstruos trimis de tatăl său, Poseidon, să-l ia cu sine pe Tezeu. Și, pân-a-și da mai bine seama de ce se petrecea cu el, Tezeu văzuse-n fața sa un palat mare, de cleștar. Aici, pe-un jilț înalt de aur și pietre scumpe, sta Poseidon. Iar lângă el se afla dalba și minunata lui soție.

— O, ce frumos e fiul tău! a spus zeița Amfitrita. Ce voinic e! Parcă-i un zeu... Să mi s-aducă o cunună...

Trei nimfe s-au și repezit în tănuitele cămări și au adus stăpânei lor cununa cea mai măiestrită, din aurul cel mai curat, și ea i-a pus-o peste plete:

— S-o porți cu fală, fiul meu!...

Iară Poseidon poruncise în astă vreme unor pești să afle unde e inelul pe care-l aruncase Minos, și i l-a-ntins, dându-i învăț:

— Îți dau acest inel de aur. Cu el tu poți să dovedești că mama ta mi-a fost soție... și tu mi-ești fiu, aici, în ape... însă pe țărmuri ți-e Egeu, bătrânul vrednic din Atena... Și încă vreau să-ți spun, Tezeu: pe viitor să te ferești să cazi cumva în apa mării. Numai o dată poți scăpa. A doua oară, nici Triton, nici Amfitrita, nici chiar eu nu mai putem să-ți salvăm viața...

Făcând un semn către Triton, apele s-au involburat. Din ochii lui Tezeu s-au stins palatul mare, de cleștar, nimfele mării nereide, zeii, pe tronul lor de aur, și totul ce-i înconjura... și s-a văzut din nou pe coastă.

TINERII SUNT SALVAȚI

Minos privea și nu credea... Tezeu îi întindea inelul, și Ariadna, prăbușită jos, la picioarele lui Minos, plângea. Plângea, dar nu de spaimă. De bucurie hohotea!

— Vezi, tată?... Vezi că-i fiu de zeu?...

Dar regele a luat inelul și mâniaș a poruncit ca-n dimineața următoare Tezeu și ceilalți atenieni să fie-nchiși în labirint.

Atâta că în timpul nopții, fiica lui Minos, Ariadna, s-a strecurat în cămăruța unde sălășluia acela care zidise labirintul, un arhitect numit Dedal.

— Dă-mi ajutor!... i-a grăit dânsa. Dă-mi ajutor să-l scap de moarte pe tânărul iubit de mine. Ajută-mă, fii bun, Dedal!...

Acesta a-nvățat-o-n taină să-i dea voinicului Tezeu un ghem ceva mai gros de ață. Să-i dea și un pumnal tăios.

Fata s-a furișat prin beznă și, dându-i dragului Tezeu ghemul de ață și pumnalul, s-a-ntors tiptil în încăperi.

Spre dimineață i-au luat sclavii pe atenieni, mai mult în brânci, și i-au împins în labirintul unde stătea înfometat preaodiosul Minotaur.

Tezeu a prins chiar la intrare, de-un stâlp al porții, un cap de ață, și ca să nu se rătăcească pe coridoarele-ncâlcite, a început să desfășoare ghemul cel gros, pe-unde mergea. Deodată le-a ieșit în cale îngrozitorul Minotaur. Tezeu și-a ridicat pumnalul și, când dihania aceea s-a repezit spre-atenieni, flăcăul l-a împuns în coastă. Fiara s-a-ntors mugind spre el.

Toți erau înlemniți de spaimă. Numai Tezeu, cutezător, l-a apucat pe Minotaur de-un corn și l-a ținut așa, lovindu-l fără încetare în ochi, în coaste, sau în piept, și fiara care mânca oameni s-a prăvălit răgind cumplit⁸.

Tinerii s-au pornit să sară în chiote de bucurie. L-au sărutat pe-nvingător și, urmărind firul de ață desfășurat prin labirint, au ieșit toți, teferi, afară.

S-a-ncins apoi o horă mare. O horă nemaipomenită, cu chiote de bucurie, de care s-a vorbit mult timp și-a fost cântată de aezi⁹.

Cât timp s-a tot danțat acolo, Tezeu s-a înțeles, pesemne, cu fata regelui din Creta și, chiar în noaptea următoare, fata lui Minos, Ariadna, s-a strecurat pe nesimțite până la țărmurile mării. Aici o aștepta Tezeu. Iar tinerii ce-l însoțeau spărseseră cu grabă mare toate corăbiile lui Minos. Numai trirema ateniană se legăna încă pe valuri.

Și-așa, precum spune legenda, ei au plecat nestingheriți... Tezeu ședea vesel la cârmă și-n brațe își ținea iubita. Iar ea, nespuse de fericită, căta

duioasă-n ochii lui.

Dar zeii sunt geloși pe oameni. În calea lor s-a ivit zeul bețiilor destrăbălate, Dionisos, fiul lui Zeus. Nu l-a văzut decât Tezeu, și tot doar el a auzit glasul acestui zeu, rostind:

— Fata lui Minos, Ariadna, e hărăzită, din Olimp, să-mi fie soață numai mie... Chiar Afrodita s-a-nvoit. Deci tu câtă s-o părăsești, făcând popas, acolo-n Naxos, insula ce se vede-n zări. De n-ai să lași copila-n Naxos, ca s-o iau eu, nu-ți mai vezi casa, nici tu, nici soții tăi de drum... pentru că vă prefac în broaște...

Și zeul vinului, cu tirsul, a făcut semn de-amenințare către toți tinerii-atenieni.

TEZEU AJUNGE REGELE ATENEI

Tezeu, cuprins de deznădejde, a cătat către soții săi. Făgăduise să-i aducă teferi și sănătoși la ei acasă.

„Eu i-am scăpat de Minotaur, și-acum tot eu să-i nimicesc? I-așteaptă mame-nlăcrimate. Am oare dreptul să-iucid? Trebuie să-mi jertfesc iubirea”.

Cu moartea-n inimă-a lăsat-o pe Ariadna lui în Naxos – pe când dormea, la miezul nopții – și el, suindu-se cu ceilalți, iar, în triemă, au fugit¹⁰.

Când s-a trezit spre dimineață, fata lui Minos a plâns mult fuga iubitului Tezeu. Dar zeul vinului s-a-nfățișat plin de splendoare și a cerut-o de soție. Ea n-a-ndrăznit să-i stea-mpotrivă, și nunta s-a făcut pe loc. Astfel prințesa Ariadna a devenit și ea zeiță. Deși în suflet – cum se pare – l-a păstrat veșnic pe Tezeu.

În vremea asta atenienii, purtați de vânturile bune, pluteau mereu, neosteniți, și se-apropiaseră de Atena.

Atâta doar că-n tulburarea ce-i cuprinsese, părăsind-o pe Ariadna, ei au uitat să dea jos pânza neagră, de doliu, ce era prinsă de cel mai-nalt catarg.

Egeu, ce-i aștepta pe coastă, văzând că pânza nu e albă, a socotit că au pierit toți tinerii plecați în Creta. Că a pierit deci și Tezeu.

Îndurerat prea mult, bătrânul s-a aruncat în apa mării. Iar valurile l-au izbit de stâncile din țarm, zdrobindu-l.

De-atunci și marea, unde el și-a sfârșit viața, a luat numele de Egeea.

Când a ajuns Tezeu pe țarm și a aflat ce s-a-ntâmplat, a vrut și el să se omoare. Însă mulțimea adunată l-a dus cu sila la palat. L-a-ncununat și i-a grăit:

— Tu ne-ai scăpat de-atâtea fiare și de tributul rușinos... De aceea te alegem rege.

Tezeu nu s-a împotrivit. A rămas rege în Atena. Dar a trimis un car să-i vină mama sa, Etra, din Trezena, să nu mai fie-atât de singur, de trist și de nemângâiat.

Și mulți artiști de la Atena, din Argos sau din alte părți, au început să dăltuiască sau să picteze toate-ntâmplările acestea.

PIERDEREA ANTIOPEI

Tezeu n-a fost nicicând un trândav, precum se știe că sunt regii. Cât a domnit el în Atena n-a pierdut vremea la ospete, ci s-a nsoțit cu alți viteji și a pornit spre Calidon, unde a fost o vânătoare vestită-n lumea de-altă dată. Pe urmă a plecat cu Iason și-argonauții să găsească lâna berbecului de aur¹¹.

Alături de celălalt voinic, fiul Alcmenei de la Teba, s-a dus în țara amazoană, pe țărmurile Mării Negre. Iar amazoanele, învinse, au trebuit să lase pradă biruitorilor pe mândra și preafrumoasa Antiopa.

Heracle, vrând să-l răsplătească pe prietenul de la Atena, i-a-ncuviințat s-o ia ca sclavă pe-această fiică a lui Ares, sora reginei Hipolita.

Însă Tezeu, cum ați aflat, era și chipeș, și voinic. Era, cum îl cântau aezi, cu fruntea lată și senină. N-avea statură herculeană, însă era mai grațios.

Și ea, frumoasa Antiopa, deși fusese luată pradă, s-a-ndrăgostit de-vingător. Și el de ea. În acest fel, s-a făcut nunta la Atena.

Au mai trecut, spune povestea, un an întreg, ba și mai bine... și, din iubirea asta mare, care-i lega pe amândoi, s-a născut un fecior bălai, numit de mamă Hipolit.

Numai că în puțină vreme, oștirile de amazoane – nemulțumite că Antiopa fusese luată de Tezeu – au pornit marșul spre Atena. Ele au înconjurat orașul și i-au silit pe atenieni să se retragă pas cu pas, până pe Acropolă. Acolo i-au asediat câteva luni.

Lipsiți de hrană, atenienii, în frunte avându-l pe Tezeu, porneau din când în când la luptă și atacau colina lui Ares¹², unde stăteau de luni de zile teribilele amazoane.

Pe lângă soțul său lupta, ca să respingă pe-amazoane, însăși regina Antiopa. Da. Ea – aceea ce fusese învinsă de elini, dată ca pradă lui Tezeu – lupta acuma să nu fie eliberată din sclavie. Pentru că ea uitase totul, pe credincioasele-amazoane și viața ei de-odinioară. Îndrăgostită peste fire, nu mai avea altă dorință decât să stea mereu alături de preaiubitul ei Tezeu.

Dar într-o zi, se povestește c-a fost o mare-ncăierare acolo, pe areopag...

În fruntea oștii-ateniene, Tezeu lupta nebiruit, și lângă el sta Antiopa. Deodată scânteiază-o lance. Parcă-i o flacără-n văzduh...

O amazoană îl țintise cu îndrăzneală pe Tezeu.

Era – cât să fi fost?... o clipă... și lancea l-ar fi nimerit. Și-atunci... Atunci... Zei!... ascultați!... s-a repezit în fața lancei, cu pieptul gol, ea, Antiopa.

Lancea i s-a înfipt în piept.

— Tezeu!... Eu mor... a spus regina.

Ochii i s-au încețoșat și, scăpând sulița din mână, a căzut jos, șoptind ușor:

— Ai grijă doar de Hipolit!...

Lupta a încetat pe dată. Și toți războinicii s-au strâns – și amazoane și elini. Au înălțat un rug uriaș. Țimbalele-au țipat a jale și trâmbițele au sunat tristul sfârșit al bătăliei.

Pacea s-a încheiat, firește, dar prea târziu... mult prea târziu... Frumosul trup al Antiopei se preschimbase într-o mână – fierbinte încă – de cenușă... și amazoanele-au plecat spre țara lor cea depărtată de lângă Pontul Euxin.

Tezeu a rămas trist și singur lângă mormântul Antiopei.

O UNELTIRE A ZEIȚEI AFRODITA

Ca mângâiere-i rămăsese numai micuțul Hipolit. Și el creștea sub privegherea tatălui său și a bunicii, regina Etra din Trezena. Crescând mai mare, Hipolit prinsese gustul vânătoarei, și timpul tot și-l petrecea colindând codrii deși ca peria, umblând după sălbăticiuni. De-aceea, dânsul se pleca zeiței Artemis, fecioara ce ocrotește vânătoarea. Și, tot ca ea, nu vrea să-audă de legătura căsniciei. Iar la-mbierile-Afroditei sta rece și nepăsător.

— Zeița Afrodita este prea dezmățată, zicea el, iar fiul ei, smintitul Eros, își bate joc de muritori, trăgând săgeți la întâmplare... Ah!... sunt besmetici amândoi...

... Și, oricât s-au silit zeița care dă patima iubirii și fiul ei, arcașul Eros, nu l-au clintit din hotărârea pe care-o luase Hipolit de-a nu iubi nici o femeie. Și, supărată rău, zeița a hotărât să se răzbune. În acest timp Minos murise. În locul lui, pe tron, în Creta venise rege Deucalion.

— Vreau să am pace cu vecinii... și-n primul rând cu atenienii, spusese noul rege-al Cretei. Vreau să se stingă vechea vrajbă...

Ca să se facă-mpăcăciunea, el a pornit către Atena. A stat de vorbă cu Tezeu și l-a rugat să-i facă cinstea și să primească de soție pe sora lui, numită Fedra. Mai trebuie spus că Ariadna, întâia soață-a lui Tezeu, cu Fedra și cu Deucalion, erau toți frați.

Tezeu a stat puțin pe gânduri... Dacă primea s-o ia de soață, pacea-ntre Atica și Creta s-ar fi statornicit deplin.

Înăbușindu-și dară jalea, ce încă îl mai mistuia, după regina Antiopa, Tezeu a-ncuviințat ca nunta să aibă loc cât mai curând.

A spus însă că face nunta, numai dacă frumoasa Fedra jură că va fi mamă bună fiului său, ce-l dobândise odinioară cu-Antiopa.

Mireasa a jurat în templul zeiței Hera c-o să fie într-adevăr o mamă bună și, isprăvindu-și jurământul, nunta îndată s-a pornit...

— Ei, iată c-a sosit și vremea să-l pedepsesc pe Hipolit, care mă tot nesocotește, a spus zeița Afrodita, aflând această întâmplare.

Chemând la sine pe arcașul cel zburător, tânărul Eros, i-a poruncit să-și pună-n arc săgeata cea mai otrăvită și s-o țintească pe mireasă, umplându-i inima de fiere și dragoste nelegiuită pentru feciorul lui Tezeu. Iar Fedra s-a simțit, pe dată, îndrăgostită nebunește de vânătorul Hipolit.

— Cum îl iubesc!... își spunea ea.

Și-nveninată de săgeata preaușuraticului Eros, Fedra, cu mintea rătăcită, îl implora pe Hipolit:

— Hai să fugim, lăsând uitate și-Atena cea cu cer senin, și pe Tezeu, Să ne aruncăm pe o triemă și să plutim spre depărtări – până la marginile lumii.. Să ne ascundem fericirea... Hai, vino, vino, Hipolit...

Dar Hipolit, cu ochii-n flăcări, o izgonea, zicând așa:

— Femeie fără de rușine... Tu pângărești tot ce-i mai sfânt: respectul meu de fiu, și chiar iubirea ce-o datorezi soțului tău. De mai rostești doar un cuvânt, scot paloșul din cingătoare și ca pe-o fiară teucid...

Iar Fedra a-nceput să țipe și să-l blesteme pe flăcău:

— O!... M-ai jignit... Cum m-ai jignit... Dar pentru asta, Hipolit, ai să plătești și tu cu viața...

Și-a alergat până la rege, s-a zvârlit în genunchi, pe lespezi, și a strigat spre el, plângând:

— Soțul meu drag, stăpân și rege, mi-a fost dat astăzi să îndur cea mai amarnică insultă. Uitând cât sunt de credincioasă, nesocotitul Hipolit m-a conjurat să fug cu el, să făptuiesc, în acest fel, cea mai grozavă dintre crime. Răzbună-mă, căci altfel mor!...

Așa grăia, mințind anume, regina Fedra, mâniată că Hipolit o alungase. Așa grăia și nu știa că vorbele i le șoptește, de fapt, în taină, la ureche, răzbunătoarea Afrodita.

TRAGICUL SFÂRȘIT AL LUI HIPOLIT ȘI-AL FEDREI

Lovit ca de-o măciucă-n creștet, Tezeu a rămas nemișcat un timp destul de lung pe tronu-i. El auzea vorbele Fedrei. Vorbele ce-l învinuiau atât de tare pe feciorul cel mult prea drag, pe Hipolit, și totuși nu-i venea să creadă.

Dar Fedra hohotea acolo și-l implora cu glasul stins:

— Răzbună-ți soața, o Tezeu!...

Atunci Tezeu s-a ridicat, pășind încet spre malul mării. Mergea ca orb. Se clătina. Ajuns pe prunduri, a rostit:

— Tată!... Poseidon!... Eu nu pot să-mi pedepsesc feciorul drag. Te rog pe tine. Fă dreptate și lovește-l pe Hipolit pentru insulta odioasă adusă Fedrei, soața mea!...

Tocmai gonea pe țărmul mării, către Micena, Hipolit. El se urcase într-un car. Și la car înhămasese, zdravăn, doi cai sălbatici, ce-l duceau ca vântul, să se răcorească de jarul care îi frigea inima lui nevinovată.

Tatăl nu s-a uitat spre el; dar în clipitele acelea, din apa mării s-a ivit – prin hotărârea lui Poseidon, la rugămintea lui Tezeu – un monstru mare cât un munte, cu șapte capete, trei cozi și cu colți lungi ca niște sulți. Iar caii s-au speriat de el. Neascultându-și vizitiul, caii s-au avântat pe stânci și, sfărâmând în bucăți carul, l-au omorât pe Hipolit.

Regina Fedra ce-l urmase pe soțul său, Tezeu, pe țărm, văzând pe Hipolit cu fruntea făcută țândări, între stânci, deodată și-a venit în fire. Vraja zeiței Afrodita s-a risipit.

— Vai, ce-am făcut! a rostit ea, trecându-și mâna peste tâmplă și, cuprinsă de remușcări, a început să strige tare:

— Nu! Nu-i adevărat, Tezeu!... Hipolit n-a fost vinovat. Ci eu, doar eu am fost aceea care l-am ispitit – să știi!... Eu, numai eu sunt ticăloasa!...

A alergat către palat: și-a pus pe gâtul alb un ștreang. Și astfel, Fedra și-a dat moartea cumplită, prin spânzurătoare.

Din cer, zeița Afrodita văzuse totul și zâmbea. Dorința ei se împlinise. Pedepsa ei căzuse grea.

E lesne de-nțeles durerea ce l-a-ncercat iar pe Tezeu.

O!... Cât l-a plâns pe Hipolit... ¹³

ÎNLĂNȚUIREA DIN INFERN

Dar timpul care trece poartă cu el uitarea, cel mai divin balsam. El șterge suferința și face să renască, tânără și voioasă, în inimă, speranța – dorința de-a trăi.

Deci, socotind curtenii că prea e lung amarul regelui lor, Tezeu, au început să-i spună, cu vorbe iscusite, că omul e o ființă ce nu poate trăi doar în singurătate. I-au amintit că n-are nici un urmaș pe tron. Hipolit a murit. Cine o să-i ia locul? Apoi i-au povestit că regele din Sparta are o fată mândră, ce se cheamă Elena.

Ba chiar l-au îndemnat să meargă s-o răpească, căci regele din Sparta nu vrea s-o dea de soață nimănui.

Ascultând glasul lor, Tezeu s-a hotărât să-și ia o nouă soață, să aibă un fecior. Și fiindcă i-au vorbit de frumusețea fetei regelui din Sparta, s-a pregătit de drum.

— De e atâta de frumoasă Elena, copilul ce s-o naște va fi la fel cu ea, a cugetat Tezeu.

Mergând însă pe cale s-a întâlnit c-un prieten, rege peste lapiți, pe nume Piritou. Și el vroia să aibă o soață-ncântătoare, precum era Elena.

S-au înțeles atunci să se ajute-n luptă, răpind-o pe fecioară. S-o ducă la Atena și aici s-arunce zarul. Cui or să-i cadă sortii – s-o aibă pe Elena. Iar cel ce-o câștiga-o în acest fel, la sorti, să-l sprijine pe celălalt să-și găsească o soață tot la fel de frumoasă.

Zis și făcut. Voinicii, cum au călcat în Sparta, au aflat pe Elena, ce tocmai dănuia la niște mari serbări în cinstea lui Artemis. Dând ei o luptă grea cu oastea de la Sparta, au răpit pe Elena. Au suit-o-ntr-un car și-au dus-o la Atena.

Pe drum au tras la sorti. Și cel ce-a câștigat-o a fost însuși Tezeu, regele din Atena. Gingașă era fata, și bucuria mare pe rege și curtenii... Dar rămânea acum, potrivit învoielii, ca Tezeu să-l ajute pe prietenul lapit să-și afle o soție la fel de minunată.

Iar regele lapit i-a cerut lui Tezeu să-și părăsească soața, prima zi după nuntă, și să meargă cu el pe tărâmul lui Hades.

— Ce să facem acolo? l-a întrebat Tezeu.

— S-o furăm pe nevasta lui Hades, Persefona... și să mi-o fac regină în ținutul lapit...

Nu ar fi vrut Tezeu să-și părăsească soața prima zi după nuntă, și-apoi să se coboare în regatul lui Hades. Dar n-a grăit nimica. Făcuse jurământul să-l ajute pe prieten, și nu-l putea călca.

Lăsându-și dară soața în grija mamei sale, buna regină Etra, Tezeu s-a îndreptat cu regele lapit spre tărâmul lui Hades.

Printr-o peșteră-adâncă, ce se găsea în Argos, au intrat în Infern; și-au mers drept spre palatul măreț, de-argint, unde locuia zeul cel veșnic mohorât.

— Ce vreți?... Cum ați intrat pe tărâmul acesta, fără de vrerea mea? i-antrebă, rece, Hades.

— Iat-am venit la tine să-mi dai pe Persefona, s-o iau eu de soție!... a răspuns Piritou. Am sprijin la nevoie pe eroul Tezeu. Deci nu-ncerca, bătrâne, să mi te-mpotrivești. Noi știm să ne luptăm... și nu ne este teamă de tine nici atât...

Și-a început să rîdă.

Hades s-a mâniat pentru așa-ndrăzneală, dar chipul i-a rămas la fel de neclintit, rece și mohorât.

— Bine! a glăsuț. Dar fiindcă ați venit până-n Infern, la mine, vă rog să stați puțin și să vă odihniți pe acel jilț de piatră...

Piritou, fără frică, Tezeu, prevăzător – s-au așezat pe jilț. Dar cum s-au așezat pe jilțul fermecat, au și rămas lipiți. Și n-a putut Tezeu să-și salte multă vreme, cu tot zbuciumul său, trupul lipit de piatră. Ba, l-a legat și-n lanțuri zeul cel mohorât.

A trebuit să vină Heracle în Infern, ca să-l elibereze pe eroul Tezeu, smulgându-l de pe stâncă.

Și s-a întors acasă Tezeu, după atâția ani... Ca rege-a găsit însă pe-un dușman, Menesteu. Iar mama și soția răpitate de spartani.

Mâhnit s-a hotărât să se retragă-n Scira, o insulă frumoasă, să viețuiască-n pace, dar și-aci l-a urmat ura lui Menesteu – care tot se temea că eroul Tezeu va cere-napoi tronul. Și printr-un vicleșug, Tezeu a fost urcat pe-o stâncă de la Scira. Iar de sus, prin trădare, el a fost prăvălit în genunea de ape. Eroul s-a izbit cu fruntea sa senină de colțuroase stânci. Dar valurile mării l-au aruncat la țarm. Brațele lui vânjoase, ce-au apărat Atena, au rămas fără vlagă, și ochii săi albaștri cercetau muștrători Olimpul depărtat.

Oameni necunoscuți l-au adunat din ape; i-au pus, pentru odihnă, oasele în mormânt.

Aici a stat, în Sciron, uitat, destule veacuri, până ce a venit un trimis al Atenei și i-a aflat mormântul.

Când a venit trimisul, un vultur din văzduh s-a coborât în Sciron, scormonind o movilă cu ciocul său de fier¹⁴.

Tezeu, spuneau aezi, fusese luat în slavă și făcut semizeu, pentru faptele sale, de zeii olimpieni, cum le ceruse însuși stăpânul mărilor, ce îi era părinte.

Săpându-se movila, pe care se lăsase vulturul din văzduh., s-au găsit

oseminte, lângă ele un paloș și-o lance ascuțită. Osemintele-acestea au fost duse-n Atena. Iară peste mormântul cel gol, lăsat în Sciron, a fost zidit un templu eroului Tezeu¹⁵.

Note:

1. Tezeu ocupa în vechile legende ale elinilor, alături de Heracle, un loc de frunte. Acești viteji, Heracle și Tezeu erau, de altminteri, socotiți un fel de eroi naționali, adică ai tuturor elinilor, pe când toți ceilalți au mai mult caractere regionale, locale. Fiecare basileu dorea să se tragă dintr-un anumit erou, și fiecare ținut vroia să se mândrească cu vitejii săi. Întâmplările prin care trec Heracle și Tezeu sunt însă de multe ori asemănătoare. Heracle era, bunăoară, fiul lui Zeus, și Tezeu, fiul lui Poseidon, fratele lui Zeus. Amândoi zeii se însoțiseră cu mamele celor doi eroi, fără de voia acestora.

2. Cel care povestește viața lui Tezeu, după cântecele vechi ale aezilor, este cunoscutul scriitor Plutarh, născut în Beoția, către anul 46 al erei noastre, autorul marelui lucrări „Vieți paralele”, unde sunt evocate și alte figuri istorice, ca Licurg, Solon, Temistocle, Pericle etc.

3. Pe temeiul acestei legende, voinicul Tezeu este și el înfățișat de multe ori pe vase și în sculpturi, purtând în mână o măciucă sau o ghioagă de aramă – ghioaga cucerită de la hainul Perifete, fiul lui Hefaistos.

4. De la numele monstruosului Sinis cred unii că ar veni cuvântul sinistru – ceva sau cineva care provoacă spaimă, oroare. Ca și Heracle, Tezeu este un nimicitor al monștrilor și răufăcătorilor, care bântuiau odinioară lumea. În amintirea biruinței asupra lui Sinis, chiar pe locul unde se zicea că ar fi fost el răpus, au fost organizate, după legende, de însuși Tezeu, așa-numitele jocuri istmice, în cinstea zeului Poseidon. Biruitorii în concursurile la suliță, disc, alergări cu carul sau în lupte, erau încununăți cu ramuri verzi, de pin. Jocurile aveau, pare-se, valoarea unui simbol al luptei împotriva răului.

5. Pare foarte curios că mulți dintre monștrii doborâți de Tezeu erau socotiți fiii lui Poseidon. Alegoria pare că vrea să amintească de timpurile acelea când pământul Eladei, zguduit de vulcani, se tot cutremura și se prăbușeau coaste sau insule, în mare. Iar valurile tulburi năpădeau peste țărături și părăduiau așezările, nimicind pe oameni. Toți acești monștri întruchipează relele pe care le poate face marea. Tezeu este și el un fiu al lui Poseidon, deci tot un fecior al mării. Însă mama lui este Etra. (Etra se tâlcuiește prin „cerul cel senin”.) Grecilor le plăcea să spună că pământul Eladei răsărise din mare, sub cerul cel albastru. Tezeu este în acest caz simbolul poporului Eladei, viețuind între cerul albastru și senin și marea nesfârșită, cu valurile sale verzui; poporul care luptă cu urgia naturii: cutremure, furtuni, revărsări de ape, pustii și cu monștri zămisliti în apele marine. Inițial deci, Tezeu a reprezentat, ca și Heracle, forțele omenești, care biruie toate relele ce le stau în cale. Mai târziu, aristocrații au impus transformarea mitului său popular în acela de erou al aristocrației gentilice, și apoi chiar al aristocrației funciare sclavagiste, ce cârmuia Atena. Astfel i-au atribuit împărțirea populației în trei clase (nobili, agricultori și meseriași) și hotărârea ca toate funcțiile statului să fie ocupate numai de nobili. Despre el se povestea că instituiseră serbările Panatenee, poate cele mai mari și mai fastuoase serbări din Elada. În general, de mitul nobil al lui Tezeu s-a folosit mult aristocrația sclavagistă, cu scopul de a-și întări stăpânirea asupra poporului. Prin legendele născocite despre el se stabileau avantajele aristocrațiilor.

6. În tragedia „Tezeu”, poetul francez Quinault, din secolul al XVII-lea (pe muzică de Lulli) ne cântă sosirea fiului Etrei și al lui Poseidon, în triumf, la Atena.

7. Despre labirint, un palat cu multe culoare încâlcite, în care se afla monstrul Minotaur, și despre Dedal, constructorul său, se povestește mai pe larg în legenda următoare.

8. Scena a fost zugrăvită, între altele, pe un vas antic, aflat la muzeul din Berlin.

9. Hora de la Cnosos, după biruința lui Tezeu, a fost cântată de însuși Homer în „Iliada” *:

*Tineri acolo și fete bogate în boi o mulțime
Joacă-mpreună în cerc și cu mâinile prinse de-olaltă.
Fetele toate au gingașe rochii de in și flăcâii
Bine țesute veșminte ce scânteie blând ca oleiul.
Ele au conciuri pe cap, frumoasă podoabă de aur,
Dânșii au săbii de aur la chingă de-argint atârnate.
Joacă ei toți. Și aci-ndemânateci și iute s-avântă
Hora învârtind ca o roată ce-o mișcă, de-o-ncearcă cu mâna-i
Meșter olarul, aci în șiraguri se saltă-mpotrivă.
Lumea-ndesită înconjură hora cea plină de farmec
Și se desfată privind. De zei luminat cântărețul
Zice din liră-ntre ei. Și-n vreme ce cântecul sună,
Se învârtesc doi ghiduși, se dau tumba în mijlocul gloatei.*

10. Nemuritoare este o marmură ce o înfățișează pe Ariadna adormită, în timp ce atenienii fug. Pe fața încântătoare a fetei s-a așternut un zâmbet blând. Zâmbetul ei de fericire. Visează, cu siguranță, la Tezeu. Iar privitorul își închipuie durerea care o să brăzdeze chipul acesta când, în curând, se va trezi și va vedea că a fost părăsită.

11. Este vorba de faimoasa călătorie o argonauților, despre care se povestește mai departe, în paginile acestei cărți.

12. Colina lui Ares sau areopagul.

13. Durerea lui Tezeu răsună încă și astăzi în tragediile celebre scrise de Euripide, Seneca și Racine.

Legenda lui Hipolit și a Fedrei a fost zugrăvită pe un vas aflat la muzeul din Berlin. Tot acolo, artistul antic pune alături și pe zeița Afrodita. Însă rar poate fi văzut ceva mai frumos decât întreaga legendă a lui Hipolit și a Fedrei, așa cum o fost înfățișată de un sculptor din vechime, pe un sarcofag care se găsește la Ermitajul din Leningrad.

14. Legenda cu vulturul coborât din slavă peste mormântul lui Tezeu – care nici nu știm dacă o fi existat vreodată, sub acest nume sau sub altul – a fost născocită de aristocrați. Ei urmăreau să dea un nimb de divinitate lui Tezeu, pentru a-și întări (așa cum arătam și mai sus) măsurile și legiuirile asupraitoare pentru popor, alcătuite de ei, la adăpostul legendei despre Tezeu. Acela care se spune că i-a adus osemintele lui Tezeu la Atena a fost aristocratul Cimon.

* „Iliada” - în românește de G.Murnu , E.S.P.L.A. 1955

15. Templul închinat lui Tezeu se numea Tezeion. În Tezeion putea, dealtfel, să găsească azil oricine, chiar aceia care erau urmăriți de puternicii zilei, chiar sclavi sau condamnați. Ajunși în acest templu, ei erau ocrotiți. Nu putea să-i mai atingă nici un aristocrat, nici un stăpân de sclavi, câtă vreme se găseau la adăpostul templului. Compatrioții lui Tezeu, atenienii, l-au mai cinstit pe eroul lor, organizând serbări, când mulțimea striga:

„Nimic fără Tezeu!... El este apărătorul orașului Atena, al doilea Heracle!.. “

După unele legende, în marea bătălie dată la Maraton, se spune că în ceasul cel mai greu, s-ar fi ivit pe câmpul de luptă Tezeu, ca o umbră ce purta în mâna dreaptă o lance, și în cea stângă un scut, și el ar fi luat conducerea oastei de viteji atenieni, până ce aceștia au biruit.

În artă, Tezeu a fost zugrăvit pe vase în culori roșii, de către artiștii Hahrilion și Eufroniu. A fost pictat de Micon și Poligonte. Iar alții l-au sculptat în marmură și lemn sau l-au turnat în bronz. Înfățișarea sa, din aceste sculpturi, seamănă uimitor cu a unui alt erou, renumitul Perseu, feciorul lui Zeus, născut în Argos de frumoasa Danae.

DEDAL ȘI ICAR

Zeus se prefăcuse odată-n taur și o răpise pe Europa, copila unui rege fenician. Pornind înot prin apa mării, stăpânul a purtat-o pe fecioară până într-un tărâm îndepărtat. Această parte-a lumii avea să poarte, mai târziu, numele ei¹. Iar coasta unde-a poposit cu fata Zeus era a unei insule. Insula Creta².

Din dragostea lui Zeus cu fata feniciană, cu Europa, s-au născut doi feciori. Minos a fost întâiul. Al doilea: Radamante.

Dar Zeus, părăsind-o pe tânăra-i soție – cum avea obiceiul – ea s-a căsătorit, a doua oară, cu regele din Creta: Asterios, pe nume.

Nu peste multă vreme, Asterios s-a stins. Și, murind el, poporul s-a adunat la Cnosos, orașul cel mai mare din vremurile-acelea, s-aleagă un nou rege.

Atunci, precum se pare, Minos a luat cuvântul și a rostit semeț:

— Tronul, pe care-l lasă pustiu azi vechiul rege, mi se cuvine mie. Nu doară fiindcă mama a fost aici regină... E vremea să dezvălui acum o taină mare. Asterios nu-i tatăl copiilor Europei. El nu e tatăl nostru... Zeus ne-a zămislit pe mine și pe fratele meu, ce e aici de față. Dar eu sunt cel mai mare, primul născut de mama. Și Zeus, știți prea bine, s-a născut tot în Creta. Creta e țara lui. Urmașii săi se cade să ia în stăpânire insula și poporul. Poate nu vă-nvoiți?...

— Ba ne-nvoim, firește, au răspuns toți cretanii, dacă ne dovedești că tatăl tău e Zeus.

— Mărturie mi-e mama, a grăit iară Minos.

— Asta nu-i de ajuns, au spus unii bătrâni. Noi vrem altă dovadă...

— Și ce dovadă vreți?

— Uite, au zis bătrânii, dacă-i ești fiu lui Zeus, într-adevăr, cum spui, zeii or să te-asculte... Cere-i tu lui Poseidon, să vedem, împlinește o rugămintea ta?... Roagă-l să scoată-ndată, din valurile mării, un taur fermecat...

— Nu cere, a spus Europa feciorului său Minos. S-ar putea ca Poseidon să nu vrea să te-asculte. Și-atunci cobori ocară grea și pe capul meu...

— Ba, totuși am să-ncerc, a mai dat răspuns Minos. E fratele lui Zeus, și el o să-implinească, desigur, ce-l rog azi.

Minos – cu un cortegiu de fete și femei – s-a dus către un templu închinat lui Poseidon și s-a rugat de zeu să-i împlinească voia și să scoată un taur din apa verde-a mării.

— Iar taurul acesta, prin care tu vei face dovadă că sunt fiul lui Zeus, ți-l voi jertfi tot ție, preaputernice zeu!... a făgăduit Minos zeului mărilor.

TAURUL LUI POSEIDON IESE DIN MARE

De cum și-a sfârșit ruga Minos, cu-aceste vorbe, marea s-a-nvolburat și s-a pornit să geamă. Apele au crescut. Valuri albe de spumă s-au repezit spre țărm și au adus cu ele un taur fermecat³.

Nici nu se mai văzuse un astfel de-animal. Avea un trup uriaș. Ochii ca de safir și părul mai bălan decât petala albă a unei flori de crin.

Cu pasul maiestuos, taurul s-a-ndreptat către fiii lui Zeus. Ajuns în fața lor, s-a plecat de genunchi. Mai ales către Minos.

— O, e adevărat!... au glăsuț bătrânii cei neîncrezători în vorbele lui Minos. Europa, fii slăvită, ai fost soața lui Zeus și i-ai născut feciori! Pe unul dintre ei ți-l facem astăzi rege. Pe Minos... Tu, ce spui?

— Asterios s-a dus... Cenușa lui e rece. Sunt trei zile din ceasul când l-am urcat pe rug. Ne trebuie alt rege, a glăsuț Europa, și feciorul meu Minos e cel mai potrivit...

— Să fie dară rege!... au glăsuț bătrânii.

— Să fie!... au strigat toți.

Astfel a ajuns rege peste insula Creta feciorul cel mai mare al frumoasei Europa. Dar cum s-a văzut rege, nu a mai vrut s-aducă jertfa făgăduită. Taurul ce ieșise din valurile mării era mult prea frumos și s-a gândit că este mai bine să-l păstreze.

... Și, precum i-a fost gândul, a săvârșit și fapta. A dus într-o pădure taurul lui Poseidon, și-acolo l-a ascuns, legat între copaci. În schimb a dus,

drept jertfă, un animal ca toate, din cirezile lui.

Când a văzut Poseidon înșelăciunea asta, s-a mâniat grozav și a vrut să-l ucidă pe mincinosul rege, lovindu-l cu tridentul; dar și-a adus aminte că Minos e feciorul olimpicului Zeus. Și-a cugetat că-i bine să-l pedepsească altfel. Nu chiar așa fățiș. Ca Zeus să nu afle că i-a lovit odrasla și să nu se răzbune.

A mai lăsat o vreme, până când noul rege a vrut să se însoare și aflat că el și-a ales ca mireasă pe, dulcea Pasifae, o fată-a soarelui.

— Aha!... a spus Poseidon. Iacătă și sorocul. De când îl așteptam...

Într-o lună sau două s-a pregătit și nunta. La nuntă-au fost poftiți eroi și regi și zei. Printre ei și Poseidon, alături de-Afrodita și Helios, părinte al gingașei fecioare, Selene și mulți alții. Cine poate să știe câți or fi fost cu toții?!...

A început ospățul, a avut loc și danțul. S-a răs. S-a petrecut zile nenumărate.

Poseidon a glumit cu oaspeții, cu Minos și chiar cu Pasifae; dar n-a uitat o clipă că el venise-acolo doar spre a-și împlini dorința de răzbunare.

Iar când a fost să plece – având și ajutorul frumoasei Afrodita – zeul stăpân al mării a săvârșit o vrajă. Și mândra Pasifae, sub vraja asta cruntă, și-a simțit ochii tulburi și inima pierdută și gândul răvășit. Nu mai știa să vadă cele din jurul ei, precum, erau aievea. I se părea, de pildă, că taurul cel alb, scos de zeul Poseidon din valurile mării, este-un tânăr viteaz, frumos, voinic și falnic. Iar pe soțul ei Minos îl vedea ca pe-o fiară ce-ar vrea să o sfâșie. Osândă mai cumplită dată de olimpieni unei tinere fete nentinată la suflet, în ziua ei de nuntă, nici că s-a mai văzută

REGINA ODRĂSLEȘTE PE MINOTAUR

Si nu i-a fost nici asta de-ajuns zeului mării. A făcut, tot prii vrajă, ca tânăra regină să odrăslească – biata! – un monstru fără seamăn. Monstru-nfiorător.

Trupul ciudatei ființe era de om, firește, dar cap avea de taur... cu bot, cu păr, cu coarne. Și ochi avea, sub frunte, răi, înecați în sânge.

Dihania aceasta – numită Minotaur⁴ – nici nu dorea să sugă, cum se hrănesc copiii când sunt încă micuți. Nici nu poftea să pască la fel ca vițelușii. Ci vroia să sfâșie, ca lupul, numai carne. Și-n primul rând, de om.

Îndurerată, Pasifae jelea înfricoșată, înțelegând c-a fost lovită de Poseidon, ca și de Afrodita. Iar regele, tăcut, își ascunsese fruntea în palmele-amândouă, gândindu-se mereu:

„Unde-ar putea să fie ascunsă fiara asta atât de sângeroasă, pe care o

născuse regina Pasifae? Unde-ar putea s-o ducă, să nu-i mai vadă chipul atât de monstruos? Și să nu-i mai audă răgetul său de foame, care umple palatul, răsună peste tot și-ncarcă de rușine pe regele din Creta. O!... zei, ce-i de făcut? “

În marea disperare care îl cuprinsese, Minos și-a amintit că locuia în Creta artistul atenian, ce se numea Dedal.

El făptuise lucruri cu totul minunate. Legende ne spun c-a inventat securea, burghiul, ferăstrăul, cleștele și ciocanul și chiar firul cu plumb. Și, tot după legende, acest artist a fost primul sculptor de vază și primul arhitect.

Înainte de dânsul statuile-ar fi fost, precât se povestește, numai butuci de lemn, ciopliți puțin, ici-colo... Artistul le-a dat formă de trupuri omenești butucilor de frasin, de fag sau de stejar. El a cioplit cu dalta picioarele, mijlocul, și brațele, și gâtul, și a săpat în lemn trăsăturile feței: nasul, gura și ochii. Xoanele diforme, statuile de lemn din timpurile vechi – când erau măiestrite de mâna lui Dedal – păreau că-s în mișcare, că râd sau glăsuiesc. Precum se povestește, când au zărit cretanii cele dintâi statui cioplite de Dedal, le-au zăvorât în beciuri sau le-au legat cu sfori, ca nu cumva să fugă. Socoteau că sunt vii. Chiar voinicul Heracle, trimis de Euristeu să prindă taurul, a văzut o xoană creată de Dedal. Socotind că-i o ființă ca toate celelalte – luând-o chiar drept dușman – s-a repezit furios și s-a luptat cu ea, spre hazul tuturor – până s-a dumirit că-i neînsuflețită, fiindcă s-a sfărâmat în mii de bucățele, sub pumnul lui grozav.

Și iată că acuma regele trimisese niște slugi de credință să-l cheme pe Dedal.

— Să-mi faci, a rostit Minos artistului Dedal, un palat măiestrit. Nu știu cum... dar să-l faci așa, c-un meșteșug... Cine-o intra acolo să fie bun intrat. Să nu poată ieși, oricât s-ar strădui...

— Îți trebuie curând?

— Curând?... Ha!... și mâine... și astăzi de-ai putea.

— S-ascunzi pe Minotaur?...

— Pe Minotaur, da. Nu mai pot să-l aud. Nici nu mai pot să-l văd. Aș vrea să-l șiucid, dar s-a născut, cum știi, la mine în palat... îmi este deci fecior, prin voia lui Poseidon... Dacă-l țin în palat, îmi sfâșie supușii; vrea doar carne de om. Trebuie să-l închid...

— Și cu ce-l vei hrăni?

— Cu prinșii din război și cu cei condamnați. Dar asta-i treaba mea... Tu ești dator să-mi faci clădirea poruncită. De nu vei izbuti, tu însuși vei fi dat drept hrană-acestui monstru născut de Pasifae. Ai înțeles, Dedal?

— Prea bine, tot, stăpâne... Mă duc să-mi înjghebez un plan pentru palat la marginea grădinii...

— Te du... și te aștept cu planul pregătit, să vii cât mai curând.

DEDAL CONSTRUIEȘTE LABIRINTUL

Si a plecat Dedal. S-a apucat de lucru și în puțină vreme a făcut un palat cum nu se mai văzuse în lume nicăieri. Era clădit din piatră. Era înalt, înalt; dar neacoperit. În el se-ntortocheau zeci, sute de culoare, de săli și chiar de scări. Toate se-ncruciașau, urcau sau coborau într-un astfel de chip, încât te năuceau. Dacă intrai acolo, te-ncurcai pe culoare, și, vrând să ieși, de pildă, te afundai mai rău. Și oricât te sileai nu mai nimereai drumul. Nu mai puteai ieși.

În acest larg palat, în acest labirint⁵ – cum l-a numit Dedal – a-nchis regele Cretei pe fiara Minotaur. Și ca să-i ție viața hidosului său fiu, Minos îi aducea în negrul labirint pe prinșii din războaie și pe alți condamnați. Când n-avea prizonieri, îi azvârlea acolo păsări sau alte ființe și faguri de albine, cu miere-nmiresmată.

Însă stăpânul Cretei era rege războinic, și supunând popoare, ținuturi, peste tot, îi silea pe aceia care erau învinși să-i plătească tribut. Dar ce tribut? În sânge. Fecioare și flăcăi ca jertfă pentru fiara ascunsă-n labirint.

... Și, tot luptând prin lume, Minos a biruit cândva și pe-atenieni și, după obiceiul pe care și-l făcuse, i-a silit și pe ei să-i trimită tribut, în fiecare an, câte șapte fecioare și alți șapte flăcăi.

Au plătit atenienii de două ori tributul, fără de nici un murmur, însă a treia oară, între cei hărăziți ca hrană pentru fiara închisă-n labirint, a venit și Tezeu. Iar buna Ariadna – cu sfatul lui Dedal – și-a ajutat iubitul. El a doborât fiara și a fugit din Creta.

Și cine să plătească? Cine să ispășească și pentru Minotaur, și pentru că Ariadna fugise cu Tezeu?

Regele a aflat că artistul Dedal a dat sfat Ariadnei și ea l-a ajutat pe iubitul-i Tezeu. L-a chemat pe Dedal și i-a strigat așa:

— Tu le-ai dat ajutor?... Tu... câine atenian? Și-ai socotit, pesemne, că scapi neosândit?

— Eu le-am dat, da, stăpâne, a glăsuț Dedal. Ai omorât atâția tineri nevinovați din ținuturi călcate de tine în picioare. Atâția osândiți de tine pe nedrept, chiar din insula Creta, au fost mâncați de fiară, crudele basileu. Nu mai puteam să-ndur. Făptuiești numai crime. Ucide-mă acuma, de vrei, nu mă-nspăimânt...

— Nu. N-am să te ucid, căci mintea ta isteată, harul tău de artist îmi sunt de trebuință. Dar am să te închid – a spus regele Minos – în schimb, în labirint, cu fiul tău Icar. Să nu-ți treacă prin minte, cumva, să-ncerci să fugi...

CĂDEREA LUI ICAR

Si, la semnul lui Minos, sclavii s-au repezit. L-au înșfăcat de umeri, și-așa, mai mult târâș, l-au purtat prin grădină până la labirint.

Alți sclavi, în vremea asta, i-au adus și feciorul, ce se numea Icar, pe care-l dobândise dintr-o căsătorie cu-o sclavă a lui Minos. El se uita-ngrozit la zidurile-nalte.

Tatăl și-a luat feciorul în brațe și-a grăit:

— Dacă regele Cretei ne-a-nchis drumul pe ape și drumul pe pământ, a mai rămas văzduhul...

— Cum, tată, să zburăm?... Dar ce suntem noi, păsări? a întrebat Icar.

— Da, dragul meu copil! Astăzi a sosit vremea ca să-i învăț pe oameni să zboare prin văzduh. Nutream de mult în mine un gând de acest fel. Ce-i drept, nu socoteam că am să fiu silit atâta de curând să fac astfel de aripi ca să scăpăm cu ele din ghearele lui Minos... Să ne-apucăm de lucru. Ajută-mă și tu...

Și-ndat-a luat bătrânul, ajutat de fecior, pene, oase de păsări, rămase-n labirint din timpul cât trăise preahădul Minotaur, și le-a legat cu fire din haina lui desprinse și le-a lipit cu ceară, făcând patru aripi⁶.

Două și le-a pus sieși, prinzându-le-n curmeie făcute din veșminte, și celelalte două i le-a pus lui Icar. S-au urcat sus, pe ziduri.

Chemându-l pe Icar aproape, lângă sine, l-a învățat să zboare:

— Privește cum se-nalță vulturul prin văzduhuri! Vâslește rar din aripi. Nu sta nici prea aproape de valurile mării, ca apa să nu-ți ude aripile ușoare, i-a dat sfaturi bătrânul; dar, în aceeași vreme, nu te-nălța prea tare și fără chibzuială. Nu te-apropia de soare. Aripile acestea nu am avut mijloace, aici în labirint, să le alcătuiască așa cum aș fi vrut, și ceara se topește. Aripa se desprinde și-ai să te prăbușești. Să te iei după mine. Bagă de seamă... Și-acumă să zburăm spre dulcea libertate

— Hai să zburăm, hai, tată, a glăsuț Icar, cuprins în inimă de-o aprigă dorință de-a spinteca văzduhul și-a se-nălța spre cer.

Și au vâslit din aripi. S-au ridicat spre boltă și au pornit în lume. Creta era în urmă, abia se mai vedea. De pe țârmuri păstorii, pescarii și alți oameni se uitau, cu mirare, cum niște pământeni puteau zbura ca zeii. Nu le venea să creadă. Trecuseră de Delos și de insula Paros, cea plină de miresme.

În depărtări s-arată și fermecata Samos. Când fiul lui Dedal, îmbătat de vârtejul aceluși zbor înalt, bate din aripi tare. Se ridică mai sus.

— Icar, îi strigă tatăl, nu uita ce ți-am spus și fii prevăzător!

Numai că el n-ascultă. Simte că se înalță ca vulturul în slavă. Îi vine să și cânte, să chiuie, să strige. Și zboară, se ridică, mai sus, mai sus, mai sus... Parc-ar vrea să se smulgă din trup, ușor ca gândul și slobod să plutească până-n nemărginiri.

Dar Helios, din ceruri, gelos pe pământeni care zburau ca zeeii, a început să ardă, să dogorească tare. Era către amiază. Helios trimitea valuri, valuri de flăcări.

— Icar, oprește-te! îi strigă tatăl care, simțind căldura, se apropia de ape, ca să se răcorească.

Însă Icar, în zboru-i, nici nu-l mai auzea. El se-nălța întruna, înconjurat de flăcări de aur, ca un nimb. Avântul lui spre ceruri nu-l mai putea opri cu strigătu-i Dedal. Se-apropia sfârșitul urzit de Helios.

Ceara care lipea aripile ușoare a prins să se topească, să curgă încetinel. Penele s-au desprins. Degeaba da din brațe feciorul lui Dedal, nu-l mai ținea nimica sub cerul arzător.

De la acea-nălțime, c-un țipăt disperat, Icar s-a prăbușit în valurile mării.

Apa l-a înghițit pe loc. L-a dus la fund⁷.

Dedal, auzind glasul, s-a-ntors îngrijorat și și-a strigat feciorul:

— Icar!... Pe unde ești?... Unde ești?... Unde ești?...

LA REGELE COCALOS

Dar nu i-a răspuns nimeni. Icar nu mai era. Dedal, îndurerat, n-a mai avut ce face. A zburat mai departe, până-n Sicilia, la regele Cocalos, și ajungând la el, i-a cerut adăpost. Tocmai se auzise zvonul că dinspre Creta s-ar apropia și Minos, cu oaste, să-l găsească pe bătrânul artist și să-l închidă iarăși la el, în labirint.

Cocalos, rege pașnic, s-a-nvoit să-l ascundă pe bătrânul Dedal. Cine n-avea nevoie de un artist ca el?

... Și l-a adăpostit într-o clădire mică, chiar de pe malul mării, unde sălășluiau și copilele lui.

Au trecut doar trei zile, și iacătă și Minos coboară cu oștirea în față la palat. Cocalos îl pofteste la el în ospetie, și Minos îl întreabă:

— N-ai auzit, tu, rege, cumva de-un sclav al meu, bătrân, care-a zburat, cu aripi făurite de mâna lui isteată, peste mări și pământuri?

— N-am auzit, vezi bine, a dat răspuns Cocalos. Poate s-a rătăcit... sau a căzut în mare... Mai știi ce s-a întâmplat!...

— Ei bine, nu-i nimica, a rostit iarăși Minos, de nu știi ce-i cu sclavul, eu nu m-oi supăra... Dar între timp, ascultă... Am să te-ntreb ceva. Nu-i mare lucru... însă nu știi cum aș putea să vâr un fir lung, de mătase, în

scoica răsucită a unui melc de mare. Firul să intre tot, iar scoica să rămână întreagă, nesfărâmată. Ce zici tu, s-ar putea?...

— Să vâri un fir de ață într-o cochilie, fără ca s-o sfărâmi? Stai că-ți aduc răspunsul...

Și regele Cocalos, bietul, nu prea deștept, a lunecat în cursa dibace a lui Minos. A fugit la Dedal și l-a-ntrebat pe el.

— E lucru foarte simplu, a glăsuț Dedal, ce-avea răspuns la toate. Legi firul de mătase cu grijă de-o furnică. Îi dai după aceea drumul furnicii-n scoică. Ea intră să s-ascundă. Tărăște cu ea firul. Scoica rămîne-ntreagă. E simplu, precum vezi...

— Am și dezlegat taina, a glăsuț Cocalos către vicleanul Minos ce sta și-l aștepta în sala tronului. Facem așa și-așa... Și-a spus ce-l învățase înțeleptul Dedal.

— Ai dezlegat tu asta?

— Desigur. Se-nțelege...

— Nu. Nu-i adevărat, a rostit iară Minos, privind cu-amenințare. Numai un singur om putea să născocească un astfel de răspuns. Se numește Dedal. Se află-aici, la tine. De nu mi-l dai, Cocalos, eu poruncesc oștirii să-ți ardă-ntreg orașul...

La astfel de cuvinte și regele Cocalos s-a-nduplecat, firește. Atâta l-a rugat pe feciorul lui Zeus: să mai rămână-o seară acolo, în palat, și să se odihnească. Să stea cu el la masă și să se veselească după atâta cale.

Înainte de masă, regele l-a poftit să se și îmbăieze. Dar bătrânul Dedal, care aflase totul, s-a și grăbit spre beciuri. A oprit repede apa care curgea către sala de baie, cea mare, pentru oaspeți. Și-a-ncălzit în cazan, în loc de apă, smoală.

Când a intrat în baie prearăul rege Minos, a început să curgă, în loc de apă caldă, o smoală clocotită care l-a-năbușit și l-a fiert ca pe-un rac.

Așa a scăpat lumea de regele din Creta⁸. Dar după moartea sa, Zeus l-a coborât în ținutul lui Hades. Acolo l-a făcut, ca și pe Radamante, celălalt fiu al Europei și-un alt fecior al său, ce se numea Eac, mare judecător. Cu toții hotărau destinul celor care, după ce se stingeau, veneau, aduși de Hermes, la Hades, în Infern.

Note:

1. Știm că numele continentului nostru s-a dat – după legendă – de la acela al frumoasei prințese feniciene răpită de Zeus sub chip de taur și dusă în Creta.

2. În cântecele „Odiseei” *, istețul Ulise, în haine preschimbate, întors în patrie, după călătorii îndelungate, grăiește astfel Penelopei:

„... I-o țară
 Ce-i zice Creta, mândră, roditoare,
 Cu ape-n jur, că e-n mijlocul mării,
 Și oamenii foiesc în ea puzderii.
 Pe-ntinsul ei sunt nouăzeci de orașe
 Cu fel de fel de limbi: ahei, și mândri
 Eteocreți, cidonieni alături
 De doriene războinici și de oameni
 Dumnezeiești, pelasgi. Între orașe
 E unul mare, Cnosos, unde Minos
 Fu împărat la nouă ani și cel mai
 Apropiat de Joe... “

3. Este vorba de taurul care, turbând mai târziu din porunca lui Poseidon, pustia toată Creta. Cunoaștem din legendele anterioare că taurul a fost îmblânzit de Heracle și adus la Micena, dar aici lăsat liber de Euristeu, care se temea să nu facă stricăciuni. Mai târziu, celălalt erou, Tezeu, l-a prins pe câmpul Maraton și l-a răpus.

4. Am amintit despre acest Minotaur, ca și despre Dedal și Ariadna, încă din legenda anterioară despre Tezeu.

5. Labirintul construit de Dedal era considerat una dintre cele șapte minuni ale lumii.

6. Legenda aceasta antică are, fără îndoială, multă legătură și cu legenda românească despre „Meșterul Manole”. Locul unde legenda spune că ar fi căzut în acea zi Icar este Marea Icariană, lângă insulele Samos. Se povestea că mai târziu i s-ar fi găsit trupul și ar fi fost înmormântat chiar în insula Samos. În artă, legenda lui Icar a fost des ilustrată. A fost cântată mai ales de Ovidiu.

7. Icar pare a fi simbolul dorinței omului de a se depăși pe sine, de a se ridica, în zborul său spre libertate, cât mai sus. Iar prăbușirea sa se datorește, pe de o parte lipsei sale de experiență în îndepărtatul trecut istoric, pe de alta acelor forțe dominante, care doresc să împiedice progresul, urcușul omului spre cele mai înalte culmi.

Într-un splendid basorelief din secolul al doilea înaintea erei noastre, și pe un vas pictat de un artist cretan, îl vedem pe Dedal făurind aripi pentru el și Icar. Drama căderii lui Icar o găsim înfățișată în picturi murale nespuse de expresive, aflate sub lava

* „Odiseea”, în românește de G.Murnu, E.S.P.L.A., 1956

din Pompei. Iar în plastica modernă se află o operă celebră a sculptorului francez Rodin.

8. În Creta se mai află și astăzi multe urme ce amintesc de legendarul Minos. Așa este palatul descoperit la Cnosos, zugrăvit în zeci de culori. Nu știm dacă povestea despre labirint, desigur mult transformată de-a lungul veacurilor, nu se referă chiar la acest palat. Mai sunt și alte ruine, la Festos, la Hagia-Triada și-n alte părți. Se mai găsește și un jilț regal, despre care s-a spus că e tronul lui Minos. Mai sunt și multe vase în culori minunate. Taurul se pare că era un simbol al soarelui pe vremuri – cum e la egipteni taurul care poartă un astru între coarne. Oamenii din Creta își puneau la sărbători și jocuri, pe frunte, câte o mască, întruchipând un taur, să aibă înfățișarea soarelui adorat. Așa se găsește o statueta arhaică de bronz – un amulet probabil – ce se află acum în muzeul din Luvru, înfățișând o ființă cu trup omenesc, dar cu cap de animal. Când s-a distrus regatul străvechilor cretani, s-au găsit multe statuete și vase dintr-acestea, care prezintă oameni cu capete de taur. Probabil că astfel s-a creat legenda despre un mare taur din regatul lui Minos – adică un Minotaur – care s-ar fi născut sub niște blesteme divine, în palatul din Cnosos – legendă care a fost apoi înflorită în cântecele aezilor.

CASTOR ȘI POLUX

In țara mândră a Laconiei, pe valea râului Eurot, trăia cândva regele Tindar. Soția lui se numea Leda¹.

Pe țărmurile râului Eurot creșteau mirți înfloriți și sălcii cu ramuri lungi, plecate peste ape. Dar, mai cu seamă, viețuiau în cârduri lebede grațioase, albe. Mai albe uneori decât Taigetul, muntele care se-nălța în zare și-avea pe fruntea lui semeață, în timpul iernii, cununi de gheață orbitoare. La miazănoapte de Eurot, puternică, nebiruită, era cetatea ce se numea Lacedemonia sau Sparta.

... Și, dacă Tindar era vrednic, aezii nu știau să spună... Nu cunoșteau nici ei prea multe... În schimb, știau că acest rege-o disprețuia pe Afrodita. Nu-i aprindea focuri în templu... Nu-i aducea pe altar jertfe... Și, supărată, Afrodita a hotărât să-l pedepsească pe Tindar, regele din Sparta. Cum? Ațâțându-l pe însuși Zeus la dragoste nelegiuită față de soața regelui, frumoasa Leda.

ZEUS SE PREFACE ÎN LEBĂDĂ

Iar Zeus s-a prefăcut, cântau aezii, în lebădă cu pene albe – o lebădă strălucitoare, cu ciocul roșu ca mărgeanul și ochii scânteind ca jarul – și a chemat-o pe Afrodita:

— Tu ai să iei înfățișarea de vultur care urmărește... o biată lebădă prin

aer... Și lebăda am să fiu eu!... a râs cu hohot olimpiantul. Să mă gonești în așa chip, încât s-ajung pe lângă Leda, la ceasul când se scaldă-n râu.

— Am înțeles, slăvite Zeus, i-a dat răspunsul Afrodita.

Și s-a schimbat pe loc în vultur, cu ciocul umezit de sânge, ce-a început să-l izgonească pe Zeus, lebăda măiastră.

Gonindu-l prin văzduh, zeița, care se preschimbase-n vultur, andreptat lebăda, pe Zeus, chiar înspre râul unde venea, seară de seară, regina Spartei să se scalde.

Era către amurg, când râul pare tot poleit cu aur, când prin frunzișul din platani își cântă vântul melodia, iar pe Taiget răsare luna cu fermecata ei făclie. Regina, ca întotdeauna, venise singură la râu. Zvârlindu-și vâlul sub un mirt, se afundase-n apa rece.

Deodată vede prin văzduhuri venind o lebădă spre ea. În urma lebedei, un vultur zbura cu aripile-ntinse. Lebăda se părea că-i cere soției regelui s-o scape de vulturul urmăritor.

Leda – uimită de albeața acestei păsări maiestuoase, cu ciocul roșu ca mărgeanul și ochi de flăcări, ce-i grăiau cu o privire rugătoare – sare din râu. Fuge pe țarm și-ntinde mâinile spre ea, să-i dăruiască ocrotire.

Pasărea albă se preface că-i este frică și s-azvârle în brațele reginei Leda, în timp ce vulturul se-ntoarce în slăvile îndepărtate și-și ia din nou înfățișarea obișnuită de zeiță.

Soția regelui spartan mângâia lebăda cu gândul că va să-i potolească spaima. Iar Zeus, bucurându-se că se găsea la sânul ei, o-mbrățișează pe regină.

Și Leda a adus pe lume în timpul convenit – ca păsările – două ouă. Dintr-un ou s-au ivit atuncea Polux și sora lui Elena – de-o frumusețe fără seamăn; iar, din cellalt, s-au ivit Castor și o copilă, Clitemnestra.

Polux și sora lui, Elena, erau odraslele lui Zeus. Iar Castor și cu Clitemnestra lui Tindar îi erau copii².

ELIBERAREA ELENEI DIN TROIA

In acest fel au văzut lumea cei doi băieți: Castor și Polux. Și ei s-au luat îndată-n brațe, și-au început să gângurească și să se joace împreună.

Zeus ar fi vroit – se pare – să-și ia pe fiul său, pe Polux, și să și-l crească după voie. Gândea să-l facă un erou, poate asemeni lui Heracle. Însă, văzându-i pe băieți jucându-se doar împreună, s-a răzgândit să-i mai despartă. A poruncit zeului Hermes să-i ia pe unul și pe celălalt, să-i ducă înspre miazănoapte, într-un ținut îndepărtat³. Aici, sub aspră priveghere,

Hermes i-a învățat să lupte cu iscusință, fără teamă.

Aezii povesteau că Polux lupta neîntrecut cu pumnii și arunca greutăți, departe, cât nici nu se vedea cu ochii. Castor, în schimb, fugea mai bine și călărea ca o nălucă; iar carul lui zbura pe țărături, ca rândunica în văzduhuri.

Au mai deprins și meșteșugul de-a naviga pe mări, cu plute și în corăbii înzestrate cu pânze și cu vâsle bune.

Ba, după cum se povestește, cutreierau în vremurile-acelea niște pirați pe marea largă, ardeau orașele pe țărături, jefuiau pe neguțători și-i ucideau fără cruțare. Nu mai puteau pluti corăbii. Și-atunci, cei doi flăcăi și-au spus că-i datorii lor să plece și să-i răpună pe tâlhari, să scape oamenii de rele, de moarte, jafuri, de urgii.

Însoțiți doar de câțiva prieteni, s-au îmbarcat pe o triremă și s-au luptat cu toți tâlharii – pirații, care bântuiau apele din arhipelag. I-au nimicit până la unul.

Crescuseră acum feciorii destul de mari, ca să se-ntoarcă la vatra părintească-n Sparta. Aveau cam treisprezece ani. Mai ales că se zvonise despre Elena, una din cele două fete, c-a fost furată de Tezeu.

Fata era de-o gingășie cum încă nu se mai văzuse. De pe atunci se auzise în lumea-ntreagă despre ea. Iar Tezeu, regele Atenei, venise și răpise fata, pe când dansa la o serbare; apoi o luase de nevastă⁴.

Fără a sta în cumpănă, voinicii-ncalecă pe cai, urmați de oștile spartane, și se pornesc către Atena, ca să dea lupta cu Tezeu și să-și elibereze sora.

Din fericire pentru ei, Tezeu, de cum făcuse nunta, plecase în Infern, la Hades.

Vroia s-ajute pe un prieten, care domnea peste lapiți, să și-o răpească din Infern pe blânda Cora-Persefona.

În timp ce el era-n Infern, intră și frații, dioscureii, cu oastea lor în Atica. Zdrobesc armata ateniană. Cuceresc sate și orașe și-Atena cea cu temple multe. Dar cruță, plini de-nțelepciune, grădinile lui Academos⁵, unde se adunau adesea, să stea de vorbă, filozofii.

Cătând după aceea bine, Castor și Polux izbutesc să afle locul unde sta închisă sora lor, Elena, păzită de prințesa Etra, mama eroului Tezeu.

Când o găsesc – ce bucurie!... Nici nu o cunoșteau destul, cu toate că le era soră; căci ei crescuseră departe, în Macedonia muntoasă, pe când Elena rămăsese lângă părinții săi, în Sparta.

Se-ntorc deci toți, cu voie bună, ducând cu ei, ca sclavă Spartei, pe Etra, mama lui Tezeu.

La-ntoarcere au fost primiți cu ospete și veselie și sărbători strălucitoare... Au petrecut ce-au petrecut și s-a curmat de la o vreme și bucuria revederii. Cine e vrednic n-o să șadă mereu la danțuri și la mese... E însetat să săvârșească fapte de glorie și cinste!...

SPRE ALTE ISPRĂVI

Tocmai se pregătea-n Elada – la Calidon, într-o regiune rău pustiiată de-un mistreț, o vânătoare renumită. Vitejii se porneau acolo. Unii-și aveau drumul prin Sparta și povesteau despre mistreț și lupta ce se pregătea. Și auzind, Castor și Polux n-au stat pe gânduri nici o clipă. S-au gătit repede de drum și, însoțindu-i pe ceilalți, au luat parte la vânătoare.

Pe urmă frații dioscuri au plecat cu argonauții, să dobândească, din Colhida, lâna berbecului de aur, și-au săvârșit isprăvi de seamă ce i-au făcut nepieritori⁶. Corabia, numită Argo, plutea pe mări de multă vreme, purtată de un vânt prielnic. Era pe lângă Tracia. Deodată s-a stârnit furtuna, cu trăsnete-nfricoșătoare. Marea, cu colții ei de spumă, părea o fiară îndârjită, care urla plină de ură și era gata să-i înghită. Gropi mari de apă se căscau. Corabia cădea în ele, cu trosnituri de lemnărie, și iarăși valul o sălta până la bolta înnegrită, ce atârna deasupra mării, sau o izbea de stânci cumplite... Nu mai era nici o nădejde. Zadarnic se trudeau eroii, Iason, Heracle și mulți alții, să țină vâslele în mâini, în timp ce frații dioscuri vroiau să sprijine catargul, ce se frânsese între stânci... Zadarnic încerca să cânte Orfeu⁷ din lira lui divină, gândind să îmblânzească zeii... Furtuna se dezlănțuia tot mai avană și mai cruntă...

Și-atunci, precum cântau aezii, Castor și Polux au chemat pe Zeus, stăpânul din cer:

— Tu, cel ce ne-ai răpit de-acasă și l-ai trimis pe zeul Hermes să ne învețe meșteșugul cel viforos al armelor și navigația pe mări, de ce oprești acuma drumul corăbiei, care ne poartă spre țara unde se găsește lâna de aur mult dorită?... De ce, o tată – ne răspunde?...

Dacă ar fi să dăm crezare poemelor din alte vremi, Zeus, care vroia să fie vestit și prin feciorii săi, ar fi răspuns atunci c-un tunet, și două flăcări aurite au lunecat peste catarg. S-au prefăcut în două stele, ce-au luminat pe dioscuri. Furtuna a-ncetat pe dată.

Cu toții s-au mirat nespuse de o asemenea minune și, de atuncea, corăbierii, de câte ori erau furtuni, rugau pe zei și dioscuri să le dea sprijin, să-i salveze. Pe dată înceta furtuna și se zăreau aceleași flăcări, ce parcă lunecau din cer⁸.

Tot în acea călătorie Castor și Polux s-au luptat cu doi uriași. Unul, feciorul lui Poseidon, un rege neospitalier, pe care îl chema Amicos. Altul, un monstru de la Creta, cu piept de foc și de aramă, ce purta numele de Talos. Acești uriași nu-i ospețeau pe-aceia ce-și căutau, pe țarmuri, un

adăpost și-un pic de hrană. Îi ucideau pe corăbieri și scufundau vasele-n apă. De-aceia frații dioscouri i-au nimicit, făcând dreptate.

În sfârșit, dup-atâtea lupte, Castor și Polux s-au întors la casa părintească-n Sparta. Mama lor, Leda, tatăl Tindar și Clitemnestra și Elena i-au primit plini de bucurie. Iară regina le-a grăit, îmbrățișându-i cu mândrie:

— Bine că v-ați întors acasă. Regele-a cam îmbătrânit și n-avem sprijin la nevoie... Să vă-nsurați, feciorii mei, să împărțiți pământul între voi. Să-l stăpâniți cu braț vânjos...

Frații au răs:

— Prea bine, mamă... Ne vom căuta niște soții... și vom avea un trai tihnit...

CEARTA CU FII LUI AFAREU

Părea că totul se așterne senin, frumos, în viața lor. Numai că, în puțină vreme, s-a întâmplat ca dioscourii să se certe cu niște veri. Verii erau Linceu și Idas, odraslele lui Afareu – care era cu Tindar frate.

Unii pretind că toată cearta s-ar fi pornit pentru că verii i-ar fi-nșelat pe dioscouri cu niște boi dintr-o cireada adusă din Arcadia. Și ei nu-ngăduiau pe nimeni ca să-i înșele cu ceva... Dar alții spun că pricina ar fi iscat-o, de fapt, Eros. C-ar fi trăit atunci, pe lume, două fecioare-ncântătoare, fiicele regelui Leucip. Una Hilera; alta Feba. Iar micul Eros, într-o zi, vrând să se joace, a pus în arc patru săgeți muiate-n fiere și le-a dat drumul în văzduh. Săgețile i-au nimerit pe toți flăcăii, drept în piept. Tuspatru veri au îndrăgit acele fete-ncântătoare pe care le avea Leucip.

Ca să n-apuce însă verii, Linceu și Idas, să le ceară pe fetele lui Leucip, flăcăii Ledei s-au gândit că trebuie să le răpească.

Pe cai sălbatici, dioscourii au năvălit ca o furtună, le-au smuls pe cele două fete dintr-o grădină unde ele culegeau flori. În acest timp, șiretul Eros ținea frâiele cailor. Pe câmp ardea soarele viu și, totuși, în înalt, erau și niște nori, care vesteau primejdia ce s-apropia...⁹

Se povestește că Linceu era-nzestrat cu o privire ce străbătea până departe, prin case, prin păduri, prin munți. Iar Idas, frate cu Linceu, avea o-asemenea putere că nici un muritor din lume n-ar fi-ndrăznit să se măsoare, cumva, cu el, în luptă dreaptă. El se luptase și cu zeul Febus-Apolo, pentru-o fată, și-l biruise la sfârșit.

... Și dioscourii au pornit cu caii în galop, ducând, la piepturile lor bărbate, pe fetele ce le-ndrăgeau. Linceu, ce străjuia Taigetul, muntele

lacedemonian, cu ochiul său pătrunzător, i-a și văzut pe cei doi frați gonind cu fetele în brațe. El l-a chemat grabnic pe Idas și-au pornit după dioscuri.

POLUX ÎȘI ÎMPARTE NEMURIREA CU FRATELE SĂU CASTOR

Lupta a fost îngrozitoare.

Tăind prin muntele Taigetul, Linceu și Idas se ivesc, călări, în fața gemenilor. Ochii lor sunt înflăcărați.

— Dați-ne fetele! le strigă Linceu, cu glas întărâtat.

— Vin de le ia! răspunde Castor.

— Atunci să ne-ncercăm puterea, și care-o fi învingător să aibă parte de soții. Ceilalți să piară! Vă-nvoiți?

— Ne învoim, de bună seamă, răspund în hohot gemenii. Curând o să mușcați pământul. Luptăm cu rândul câte doi...

Cei dintii se ciocnesc, cu furie, Castor cu vărul său Linceu.

Cu sulite scânteietoare, ei se reped unul spre cellalt, în timp ce fetele-i privesc înmărmurite, fără glas. Dar sulitele se sfărâmă în scuturile de aramă și în armurile de fier.

Dușmanii se opresc o clipă, cătându-se adânc în ochi.

Păreau că-s stane, nu flăcăi. Numai panașele, pe coifuri, se clătinău, sub adierea vântului dinspre miazăziuă.

Și, dintr-o dată, amândoi, cuprind și săbiile-n mâini.

Și – iată-il... se avântă iarăși ca doi vultani înfometati...

Lupta durează ceasuri multe, până ce Castor, mai dibaci, împunge pe Linceu în pântec; și-acesta cade, sfârșit, jos...

Idas atuncea se repede, vrea să-l răzbune pe Linceu. Înșfacă iute o coloană de marmură, de pe mormântul tatălui lor, abia-n-gropat, și o azvârle cu putere în pieptul agerului Castor.

Castor nu stă nici el degeaba și îl țintește cu-o săgeată pe Idas cel voinic, în coaste.

Polux sare atunci degrabă să-și sprijine iubitul frate, pe Castor cel lovit de moarte și să-l doboare pe Linceu. Dar Zeus curmă bătălia și, cu un fulger din văzduh, arde pe Idas și Linceu, și îi prefăce în cenușă, pe groapa fără de coloană, a tatălui lor, Afareu.

Castor se stinge-acum pe-ncetul. Pieptul lui e aproape rece. Ochii sticloși privesc spre cer. Șoptește-ncet:

— Nu-mi pare rău că părăsesc acest pământ. Dar inima mi-e-ndurerată că mă despart de tine, Polux...

Și Polux cade în genunchi. Sărută fața-ngălbenită, și disperat strigă spre Zeus:

— Tată, tu știi că fără Castor viața mea n-are nici un rost... Și nu-i nimic mai sfânt, mai nobil, decât o dragoste de frate, care ți-e în același timp prietenul cel mai devotat... Dă-i, tată, deci lui Castor viață sau – de nu vrei – încuviințează să plec alătura de el spre negrele genuni, la Hades...

Auzind vorbele acestea, din Olimp, Zeus i-a răspuns:

— Tu ești nemuritor, o, Polux, și ai dreptul să viețuiești cu frații tăi: Atena, Hermes, Apolo, Artemis și ceilalți, fără să-mbătrânești vreodată, sus, în Olimpul luminos... Dar Castor e fiul lui Tindar și-i muritor ca tatăl său. Vrei să-ți pierzi oare nemurirea, ca să trăiască din nou Castor, un sărman fiu de pământean?

— Deși n-avem același tată, frăția care ne-a legat îmi e mai dragă decât slava ce aș avea-o în Olimp, a răspuns Polux către Zeus. Vreau să trăim, deci, împreună, sau să murim alătura. Ori amândoi nemuritori, ori împreună în Infern...

Mișcat de-asemenea credință, de prietenia ce-i lega pe dioscouri unul de altul, Zeus a dat poruncă morții să-și strângă aripile negre, ce le lăsase peste Castor. Și dioscourii să rămână, ca și-nainte, laolaltă. Însă, din an, o jumătate să și-o petreacă în Olimp. Iară cealaltă jumătate să se coboare în Infern.

Cum a sunat porunca asta, Castor s-a ridicat din morți. Și-ncălecând pe cai cu aripi, cei doi frați gemeni s-au urcat până-n palatele cerești. Aici ei au căpătat dreptul să ocrotească totdeauna neprețuita prietenie între popoare și-ntre oameni¹⁰. Iar, mai târziu, ca să-i scutească să se coboare și-n Infern, Zeus i-a preschimbat în aștri¹¹.

Cinstind pe Castor și pe Polux, adică însăși prietenia, elinii le-au clădit altare și temple mari, împodobite cu marmure, în care ei sunt dăltuiți ca doi flăcăi cu trupuri goale, având în mâini sulite lungi, iară pe cap coifuri rotunde¹². Adeseori ei sunt călări, pe cai ca spuma, nepătați. Iară pe creștetele lor, întotdeauna-i câte-o stea¹³.

Note:

1. Primul rege al Laconiei a fost, în legendă, Lelex. Urmașul lui, Eurot, a dat numele râului ce uda Laconia. Copila lui Eurot ar fi fost Sparta. Ea a dat numele orașului cel mai important din Laconia. Sparta s-a căsătorit cu Lacedemon, fiul lui Zeus și al nimfei Taigeta. Sparta se mai cheamă și Lacedemonia. Iar muntelui învecinat i se mai spunea Taigetul. La rândul ei, Sparta ar fi născut pe Amicle – întemeietorul celuiilalt oraș

important al Laconiei: Ameiceleea – și care era strămoșul direct al lui Tindar, soțul reginei Leda, mama celor doi eroi: Castor și Polux. Regii Spartei se mândreau mult cu această genealogie și mai ales cu faptul că aveau strămoși pe cei doi vestiți eroi gemeni.

2. Legenda despre Leda și lebăda, în care Zeus se transformase, ca s-o înșele pe soața regelui din Sparta, a fost sculptată și pictată de artiști în nenumărate rânduri. Se găsește astfel la Roma o splendidă marmură, sculptată de un artist antic, al cărui nume nu-l cunoaștem. O altă statuie de seamă mai este la Veneția, în muzeul San-Marco. Iar în pictură e faimoasa pânză lucrată de Corregio, aflată la Berlin.

Tot la Roma, se mai găsește și o copie după tabloul lui Leonardo da Vinci: pe malul râului Eurot, sub mirții înfloriți, se află Leda cu lebăda alături. În depărtare, pe un deal înalt, se înalță zidurile Spartei. Scena se petrece în amurg. Pe o pajiște smălțuită de flori se văd cele două ouă, din care tocmai se ivesc perechile de copilași – asemeni unor pușori. Toți cată spre mama lor care-i privește înduioșată, zâmbind discret și parcă trist. Penelul marelui Leonardo da Vinci a ilustrat cu meșteșug sensul străvechilor credințe ale elinilor. Ei se întrebau de ce vin oare, uneori, pe lume, în loc de un copil, doi sau mai mulți? Ce poate să însemne acest lucru? Și, pentru că știința medicinei era încă la începuturi, ei își explicau această taină numai printr-o intervenție divină. Considerau că dintre gemeni unul este poate copil de zeu. (Se știe foarte bine că și Heracle, care era feciorul lui Zeus, avea un frate geamăn, feciorul regelui Amfitrion.)

3. Se spune că în copilărie cei doi eroi ar fi trăit o vreme pe tărâmurile Macedoniei, în partea de miazănoapte a Greciei. Ei sunt cunoscuți în povestiri și poeme, nu numai ca fii ai lui Tindar, soțul legiuit al Ledei – tin-darizi, – ci și ca dioscuri – feciori ai lui Zeus (dios).

4. S-a arătat într-o legendă anterioară cum Tezeu, însoțit de Piritou, regele tesalian, o răpit-o pe frumoasa Elena, în vârstă numai de 13 ani, din templul zeiței Artemis. Poeții spuneau că la această dată Tezeu era în vârstă de cincizeci de ani. Mai târziu, frumoasa Elena se va mărita cu regele Menelau și din pricina ei se va isca războiul troian.

5. În grădinile învățatului Academos a întemeiat filozoful Platon celebra lui Academie. De aici vine numele cunoscut până astăzi, dat celei mai înalte instituții de știință și cultură.

6. Despre Iason se va povesti în legenda călătoriilor pe corabia Argo, către îndepărtatul ținut al regelui Eete, fiul soarelui.

7. Despre Orfeu se va povesti în legenda „Orfeu și Euridice”.

8. Când se sfârșesc furtunile, pe mare se văd adesea niște fășii luminoase în jurul catargului, partea cea mai înaltă a corăbiei. Acestea sunt – cum se înțelege – numai ultimele descărcări electrice. Navigatorii din vechime nu puteau înțelege acest fenomen, știința nu descoperise încă electricitatea, și ei și-l explicau născocind legenda despre Castor și Polux, care l-au rugat pe Zeus în timpul unei furtuni să-i ajute.

9. Răpirea celor două fete este zugrăvită pe unele vase. Scena este sculptată de un meșter necunoscut pe un sarcofag ce se găsește la Florența. Frumoasă este însă și opera creată pe această temă de marele pictor Rubens, aflată în galeriile de artă din Munchen. Se văd dioscureii răpind fetele, în timp ce micul zeu Eros ține frâul calului, pe care se vor urca. Soarele arde pe câmpie și, totuși, în înalt, se văd norii prevestitori de rele.

10. Tot atunci Poseidon le-a dăruit și el dioscurilor dreptul de a comanda vânturilor și valurilor mării, de a ocroti pe navigatori în timpul furtunilor și a-i putea scăpa de moarte.

11. Este vorba de constelația cunoscută sub numele de „Gemenii”, care apare pe boltă în luna mai.

12. Coifurile lor rotunde evocă ouăle din care se născuseră cei doi flăcăi.

13. Cultul dioscurilor s-a răspândit în toate coloniile grecești, și în Sicilia și la Roma. În imperiul roman împricinații trebuiau chiar să-și facă jurământul în tribunale pe Castor și Polux. Bărbații jurau pe Polux, iar femeile pe Castor.

În Sicilia, elinii au clădit un faimos templu, în localitatea Agrigente, închinat dioscurilor. (Templul a fost mai târziu refăcut de romani.) În acest templu, în fiecare an, în anotimpul parfumat când înfloresc migdalii, se organizau niște sărbători strălucitoare. Veneau atunci solii de cântăreți,

dansatori și poeți, ca să-și arate măiestria sub semnul dragii prietenii. Oamenii au râvnit mereu înțelegerea și pacea, și aici, în templul lui Castor și Polux, au răsunit cândva și niște versuri ca acestea, rostite de Bakchilyde, poetul grec din sec. al V-lea î. e. n., intitulate: „Lauda păcii” *:

*Mărețe lucruri naște pacea: flori,
belșug de artă gureșă și dulce.
În flacără de aur pe altare
de murmură s-aprinde pentru zei
carnea cornutelor și-a mieilor
lânoși. Junețea cugetă la lupte
pe moale țarnă în arenă și
visează doar la fluier și la hore.
Pe chinga scutului își țese pânza
păianjenul. Iar lancea ascuțită
și spada cu tăișuri, două, sunt
amarnic măcinate de rugină.
A amuțit trompeta de aramă.
Nimic din gene nu alungă somnul
chemat să-mprospăteze inima.
Serbări senine înfloresc pe uliți,
și arde cântecul slăvind frumusețea.*

Tradiția aceasta, iubită de mulțimi, se mai păstrează. Cu ani în urmă, la Agrigente, ansamblul românesc a dobândit premiul cel mare al păcii și al prieteniei, prin danț și cântec popular, și a luat medalia de aur, pe care e înfățișat templul lui Castor și al lui Polux.

* În trad. lui Lucian Blaga, din volumul „Lirica Universală”, E.S.P.L.A., 1959

BELEROFON

Dacă în Creta, Argos sau Sparta sau Atena au fost eroi vestiți, nu mai puțin Corintul¹ avea vitejii săi.

În orașul Corint, așezat pe un istm și-adăpostit de-un munte, înalt, prăpăstios², văzu lumina zilei fiul regelui Glauc³, pe nume Hiponou. Tatăl lui Hiponou⁴, trufașul rege Glauc, era bogat în cai. Hergheliile lui cutreierau tot istmul. Iar caii și-i hrănea cu ființe omenești, ca să-i facă mai iuți⁵. La fel ca și Tezeu, voinicul Hiponou era de-o frumusețe care-i uimea pe toți. Poeții spun că el se-asemăna c-un zeu, atât la înfățișare, cât și la grai și port. Numai că nenorocul nu-ți cată frumusețea când e să te lovească. Deci, împlinind băiatul cam cincisprezece ani, se zice c-a avut o ceartă cu un tânăr, ce se chema Beler. Și cum era din fire cam aprig la mânie, s-au încleștat în luptă și s-au izbit cu pumnii. Tânărul corintian s-a prăbușit în țărână cu tâmpla sfărâmată. A rămas nemișcat și fără de suflare.

Dornic să-și spele crima, făcută fără voie, tânărul fiu de rege a trebuit să-și schimbe numele ce-l purta, cu al victimei sale – cum suna datina. Și, astfel, Hiponou, tânărul din Corint, a fost supranumit, de-atunci, Belerofon.

Pentru purificare, el a pornit departe, spre țara Argolidei, în orașul Tirint, cârmuit pe-acel timp de-un rege numit Pret, prieten cu tatăl său. Aici Belerofon a-ndeplinit ritualul sfânt, de purificare, în sanctuarul lui Zeus. S-a spălat cu uleiuri. Preoții au danșat în jurul lui cu sulii și scuturi de aramă. Apoi, cu pompă mare, au pus pe el veșminte din lână de oi albe și l-au stropit cu vin și apă, deopotrivă.

Sfârșindu-se ritualul, frumosul fiu de rege s-a pregătit să plece înapoi spre Corint. A luat cu el merinde în sacii largi de piele și apă în burdufuri.

S-a-nveșmîntat cu-o haină scurtă și cenușie, cum se cerea la drum; și-a vrut să-și ia adio de la regele țării și de la soața sa, ce se chema Anteea.

Corabia, în care urma să plece el, se legăna la țarm. Vântul sufla prielnic. Sclavii stăteau plecați pe ramele de lemn. Și alții așteptau doar semnul să întindă pânzele cele albe, cu frânghii, pe catarg.

Anteea nu-l văzuse până atunci pe tânăr. Ritualul, după datini, cerea unei femei de rang înalt și nobil să stea cât mai departe de cel ce ispășea, până-n ceasul plecării.

ANTEEA ÎL ÎNVINUIEȘTE PE NEDREPT

Acum, cătând Anteea la fiul lui Glauc, se simte străbătută de un fior ciudat. El este drept și-nalt ca bradul din pădure. Și umerii săi largi și mijlocul subțire îi dau o-nfățișare de statuă cioplită de-un artist iscusit. Iar fruntea sa e lată și sub ea strălucesc doi ochi, ca două stele, ce-i țintesc inima... Și inima reginei se zbate tare, tare, precum e păsărica închisă-n colivie, ce-și caută libertatea și își izbește fruntea de gratiile tari.

Ea nu putea să știe că n-avea nici o vină, fiindcă îl îndrăgise pe fiul lui Glauc, în clipa despărțirii. Eros, prea crudul Eros, îl dușmănea de moarte pe prințul din Corint, pentru că-l întrecea cu mult în frumusețe și, plin de gelozie, vroia să se răzbune. Și încordându-și arcul, Eros, zeul iubirii, trăsese o săgeată cu vârf înveninat în inima reginei. Ea își uitase soțul – ca altă dată Fedra, nevasta lui Tezeu – și se înflăcărare pentru Belerofon.

Prin vorbele viclene pe care le rostise, Anteea izbutise să-l silească pe tânăr ca să mai întârzie la dâșii, în Tirint, și să le fie oaspe în palatul regal. Belerofon, cu toate că era pregătit să urce pe triremă, n-a putut stampotriva preacaldei rugăminți, și i-a făgăduit să-ntârzie trei zile în orașul lui Pre. Dar, la lăsatul serii, regina a venit lângă Belerofon, în timp ce tot palatul clocotea la ospăț.

— Tare-s nefericită lângă soțul meu Pret, i-a glăsuț regina, cu lacrimi în priviri. Tu-mi ești mai drag ca viața. Astăzi, când te-am văzut, am înțeles că ești acel pe care biata de mine-l așteptam... pe care l-am visat, în mintea mea de fată, când nu eram regină.

Și-Anteea – înnebunită de dragostea pe care i-o insuflase Eros – l-a conjurat pe tânăr să-l ucidă pe Pret, să-i ia în stăpânire orașul lui și tronul. Și amândoi, pe urmă, să facă nunta-n voie...

Însă Belerofon, care era un tânăr cinstit și curajos, s-a mâniat nespun ascultând îmbierea reginei din Tirint. Smulgându-se cu sila din brațele ei albe, el i-a rostit așa:

— Deși nu-i încă ziuă, mă duc să-mi adun sclavii, să mă urc pe triemă și să părăsesc țara unde regina însăși are-un pumnal în mână, vrând să-și răpună soțul... Legea căsătoriei aici e pângărită și nu mai stau un ceas. Mi-e scârbă și urăsc asemenea femei, precum ești tu, Anteea...

Prinsă atunci de spaima că el o să arate regalului său soț crimanfricoșătoare pe care o urzise, Anteea a fugit. S-a dus iute la rege și a-nceput să țipe și să se văicărească, trăgându-se de păr.

Aezii povesteau în versurile lor cum regina Anteea, mințind fără rușine, l-a învinovățit pe tânărul lor oaspe că el îi propusese înjositoarea faptă, că el ținuse planul de a-i răpune viața regalei sale gazde.

— Atât sunt de jignită, pare c-a zis Anteea către regele Pret, încât, de nu-i dai moartea acestui oaspete atât de ticălos, nu pot să mai trăiesc. Îmi voi lua zilele, zvârlindu-mă în mare...

Dar Pret, regele țării, era un om blajin și nu vroia să calce legile ospetiei. Ce-i drept, și-nvinuirea adusă de Anteea era atât de grea, încât trebuia dată osânda cea mai aspră. Dorind să-mpace legea veche-a ospetiei, cu datoria lui de-a-și răzbuna soția, Pret a ales o cale ceva mai ocolită, pentru a-l pedepsi.

A poruncit să vină la el Belerofon și i-a cerut să plece în țara Liciei⁶, unde domnea Iobate, părintele Anteei – să-i ducă un răvaș.

— Îți cer acest serviciu, i-a spus regele Pret, și pentru prieteșugul ce-l am cu tatăl tău și pentru ospetia care ți-am oferit-o, când te-ai purificat de crima săvârșită în țara ta natală...

La astfel de cuvinte, tânărul corintian nu putea să răspundă decât că se-nvoiește.

REGELE PRET ÎL TRIMITE LA MOARTE

Atunci regele Pret se apucă să scrie pe-o tăbliță cerată răvașul spre Iobate. În răvaș îi cerea, prin anumite semne regelui Liciei să-l scurteze de zile pe fiul lui Glauc. Apoi lipi tăbliței o scândură deasupra și o pecetlui, să nu-i citească slova, cumva, Belerofon

Acesta luă răvașul, în care-i era scrisă osânda lui la moarte. Îl ascunse la piept, ca să-l păstreze bine. Se urcă pe triemă și, bucuros de vântul care sufla din nord, pluti spre Licia⁷.

Și, ajungând flăcăul în Licia depărtată, a fost bine primit regele Iobate. Sângele-a nouă tauri a curs îmbelșugat, vreme de nouă zile, cât a durat ospașul; și-abia-n a zecea zi Iobate l-a-ntrebat pe fiul lui Glauc să-i spună cine este și de ce a venit?

— Eu sunt Belerofon, a răsunat răspunsul, și-ți aduc un răvaș de la regele Pret, stăpânul din Tirint. Ce scrie înlăuntru nu știu, căci n-am citit. Îți dau însă tăblița, și singur vei afla...

Și feciorul lui Glauc i-a ncredințat tăblița pe care-o adusese și unde era scris să i se curme viața.

S-a gândit mult Iobate – ce este de făcut? N-ar fi vroit să calce nici el străbuna lege, care-l oprea să ia zilele unui oaspe. Ca să-l răpună totuși cum îi cereau și Pret, și fiica lui, Anteea, Iobate-a făurit la rândul său un plan. Și chemându-l pe tânăr, i-a povestit că-n țară hălăduiește-n voie monstruoasa Himera, care-i altă fiică a viperei Ehidna și a gigantului Tifon.

Iar Himera aceasta avea corpul de capră, cu-o coadă de balaur, un grumaz de leoaică și două capete. Din boturile ei țâșneau, când răsufă, torente-nvăpăiate de foc mistuitor. Pe unde trecea ea nu ramânea nimica, decât pământul ars, izvoarele secate și oamenii răpuși.

— Îți cer, i-a spus Iobate, în schimbul ospetiei, dacă ești un viteaz, cum te arăți a fi, să te lupți cu Himera și să o nimicești..

Belerofon, voinicul, putea să spună nu – când monstruoasa fiară secera mii de vieți și pustia pământul?

Și-a primit bucuros să se lupte cu fiara și să o nimicească, scăpând pe bieții oameni ai Licieii de groază.

Așa, Belerofon s-a pregătit de luptă. Știa că se găsește în lume calul Pegas, calul înaripat, cu părul alb ca neaua, feciorul lui Poseidon – cel care izvorâse din gâtul retezat al hidoasei Meduze, răpusă de Perseu.

PRINDEREA CALULUI ÎNARIPAT, PEGAS

Calul acesta, Pegas, odraslă olimpiantă, zbura fie-n Focida, pe muntele Parnas, în preajma lui Apolo, fie-n Beoția, pe culmea Helicon, unde era-ngrijit de cele nouă muze, ca un fecior de zeu. Și, lovind cu copita în stânci, pe Helicon, vijeliosul Pegas făcuse să țâșnească un izvor: Hipocrene⁸. La izvorul acesta veneau să-și spele trupul și să-se-mprospăteze copilele lui Zeus cu voci melodioase, preagingașele muze, după ce dănțuiau pe verzile coline de-aici, din Helicon. Și poate tot de-aceea plecau la Hipocrene poeții din Elada și, sorbind apa rece de la acest izvor, se socoteau pătrunși de harul poeziei, al artei inspirate de cele nouă muze.

Atâta doar că Pegas, uneori, mai zbura și pe Acrocorint, muntele cel înalt de la marginea mării, lângă orașul unde Belerofon văzuse întâi lumina zilei. Acolo sorbea apă, dintr-un izvor, Pirene.

Aezii povesteau și cum s-a-ntors eroul în istmul de Corint, ca să-l-afle

pe Pegas, și-ncălecând pe el să pornească la luptă⁹. Dar oricâtă silință și-a dat Belerofon, n-a izbutit să prindă calul înaripat. De simțea o mișcare ca fulgul de ușoară, Pegas se ridica, în vuiet de aripe, sus, dincolo de nori, până ce rămânea numai un punct pe boltă.

Trecuse multă vreme de când se tot trudea să-l prindă cu arcanul de gâtul încordat sau să-i apuce-n lațul de sfoară o copită. Însă Belerofon tot nu se da bătut... și, într-o zi, s-a dus la altarul zeiței Atena, înțeleapta, care era clădit chiar pe Acrocorint. S-a rugat de zeiță să-i vină-ntr-ajutor cu sfaturi cât mai bune. Ba, mai mult, venind noaptea, și-a așternut culcușul alături de altar.

Cam pe la miezul nopții, prin vis i s-a ivit zeița-nțelepciunii, și ea i-a glăsuț:

— Ți dau un frâu de aur, mândre Belerofon. Cu el vei stăpâni calul înaripat, pe care ți-l dorești, ca să lupți cu Himera. Dar adu întâi jertfă un taur din cireada părintelui tău Glauc, mărețului Poseidon. Pegas e fiul lui. Și de se-mpotrivește zeul cutremurelor, nu poți să stăpânești calul înaripat...

Trezindu-se din vise, a cercetat în preajmă. Și ce să vezi? Pe lespezi, chiar lângă așternutul unde dormise el, era un frâu de aur, dăruit de Atena.

Sculându-se în pripă, a adus întâi jertfă un taur, lui Poseidon; și-a-nceput să pândească.

N-a stat prea multă vreme, și dintre nori, deodată, cu vâjâit de aripi, s-a lăsat la izvor calul așteptat, Pegas.

Belerofon atunci, sărind din ascunziș mai repede ca vântul, gata! – i-a și pus frâul. I-a sărit în spinare și, neînfricoșat, a tras voios de hățuri. Calul s-a repezit îndată către slavă. Zbura atât de iute, că nu vedea flăcăul nimic în fața lui. I se părea că este tot pradă unui vis, căci luneca-n abisuri, parcă fără sfârșit, când Pegas cobora până deasupra mării. Și iar urca spre ceruri, încât simțea dogoarea soarelui călător că îi mistuie trupul. Dar, până la sfârșit, calul înaripat, simțind că are-n spate un stăpân hotărât, s-a îmblânzit ca mielul¹⁰.

PIEIREA HIMEREI

Pegas i s-a supus, și, călare pe el, Belerofon s-a-ntors în țara Licie. Câtând din înălțimi, asemenea lui Zeus, el a văzut Himera, ce străbătea în goană regatul lui Iobate – lăsând în urma ei pământul pârjolit. Belerofon a tras spre monstru o săgeată. Himera a urlat și a deschis, flămândă, gurile-nflăcărate.

Lupta s-a și pornit. Belerofon țintea dihania în coaste, în capetele hâde

sau coada ei solzoasă. Dar lupta era grea, căci odrasla lui Tifon era înșelătoare. Părea o dată capră, sărind cu sprinteneală, sau se târa pe jos cu trupul de balaur, și când nici nu gândeai, răgea asurzitor, la fel ca o leoaică. Iar flăcări izbucneau, în valuri, până-n cer.

Și poate că Himera l-ar fi răpus pe tânăr până-n cele din urmă. Însă Belerofon avea la cingătoare – învățat de Atena – trei țepușe de plumb. Văzând el că Himera e tot mai îndârjită, flăcăul i-a azvârlit, în gurile deschise, țepușele de plumb, și ele s-au topit sub potopul de foc ce-l respira Himera, Plumbul i s-a prelins adânc în măruntaie, și odrasla lui Tifon, censpăimântase lumea, a căzut la pământ, împrăștiind în jur duhori otrăvitoare¹¹.

Dobândind biruința și scăpându-i pe oameni de spaima monstruoasei odrasle a lui Tifon, voinicul i-a cerut regelui învoirea să plece spre Corint. Dar bătrânul Iobate, urmând acea scrisoare, pe care-o adusesese însuși Belerofon, i-a mai cerut să-ndure încă trei încercări, mult mai primejdioase ca lupta cu Himera.

L-a mai trimis să lupte cu un neam de tâlhari, ce se chemau solimi, din munții Licieii. Ei năvăleau în vale și prăduiau totul. Dădeau foc la orașe și jefuiau prin sate. Luau orice avuție și hrană și veșminte și mai ales copile, pe care le duceau cu ei între prăpăstii. Se desfătau o vreme, apoi le ucideau izbindu-le de stânci.

Belerofon, călare pe Pegas, zburătorul, s-a repezit în munți. A căzut ca un fulger în cuibul de tâlhari, și, luptând cu-ndrăzneală zile nenumărate, a nimicit cu totul neamul crud de solimi.

Iobate l-a pornit, pe urmă, și în țara pe care-o stăpâneau vitezele amazoane. Amazoanele-acestea puseseră la cale s-atace Licia și s-o înece-n sânge. Belerofon, cu calul, le-a ieșit înainte. Mai luptaseră ele cu Heracle, Tezeu; dar vreun dușman zburând pe-un cal înaripat nu mai văzuseră. Săgețile curgeau în râuri din văzduh, trântind pe călărețe îndată la pământ. Astfel, după o luptă crâncenă, le-a înfrânt și le-a gonit pe toate, zvârlindu-le în mare.

După lupta aceasta, după ce săvârșise atâtea vitejii, primejduindu-și viața, Iobate a urzit o cursă, trimițând o ceată de războinici: – cei mai vânjoși din țară – să-l prindă pe erou într-o pădure deasă. Să-l lege în curmeie și-apoi să-i taie capul. Și iar Belerofon a fost silit să-nfrunte moartea a patra oară. Dar nu s-a-nspăimântat. Și cu îndemânare, i-a zdrobit pe vrăjmași, lovindu-i cu săgeți care nu-și greșeau ținta.

Nici unul dintre ei n-a mai rămas în viață.

BELEROFON ÎI CERE SOCOTEALĂ LUI ZEUS

Regele Licie și-a dat atuncea seama că a mers prea departe. După credința veche, cine biruia moartea, în luptă, de trei ori, urma a fi scutit de orice bănuială. Era un semn că zeii îl socotesc curat.

Și regele Iobate a poruncit să vină copila sa mai mică, numită Filonceea, o soră a Anteei, și i-a grăit așa:

— Belerofon, de vrei, fă-mi cinstea și primește de soață pe fecioara ce-o vezi în fața ta. Îți dau și jumătate din toată averea. Iar țara Licie o-mpart, la fel, în două... urmând ca, după moarte-mi, să stăpânești tu singur Licia cea bogată...

Eroul corintian, după atâtea lupte și-atâtea încercări, s-a învoit să fie ginere lui Iobate. Mai ales că-i plăcea frumoasa Filonceea. Și astfel a rămas acolo-n Licia, în ținutul pe care-l scăpase de vrăjmași.

Dar auzind Anteea că el a făcut nuntă cu sora sa mai mică, n-a mai putut să-ndure rușinea și mâhnirea; și și-a vârât pumnalul, cel destinat lui Pret, în inima pe care i-o-nveninase Eros.

Belerofon acum putea să viețuiască în glorie, mărire și respectat de toți. A cârmuit o vreme-n Licia liniștit.

Însă, prea geloși, zeii, când omu-i fericit, au coborât asupra-i din nou nenorocirea.

Ares cel zvânturat, în căinoșia lui, i-a doborât feciorul, ce se chema Isandru. Fiica, Laodomia, nespus de mult iubită de părinți și bunici, a fost la rândul ei înșelată de Zeus. Mai mult, a fost silită să-i nască și un prunc; iar pentru fapta asta, săvârșită de Zeus, fără voința ei, tot ea să ispășească. Artemis, mâniată că s-a-nsoțit cu Zeus, a țintit-o cu arcul; și-a trimis-o-n Infern.

Adânc mâhnit eroul de urgia cerească, a hotărât să urce cu Pegas în Olimp. Să-i ceară socoteală preatrufașului Zeus – de ce-i obijduiește mereu pe pământeni?

A-ncălecat pe calul înaripat și alb, cu sulița în mână, și-a zburat spre Olimp.

Aezii povesteau că eroul părea mai frumos decât zeii și mult mai îndrăzneț, pe calul său ca neaua, cu aripile-n vânt. Iar sulița sa lungă, cu vârful de aramă, scânteia prin văzduh.

Se pare că și Zeus s-a-nspăimântat, văzându-l pe viteaz cum se urcă, îndârjit, spre Olimp. Și-a poruncit lui Hermes să se schimbe-n tăun cu ciocul ascuțit și să-l muște pe Pegas. Hermes a ascultat și a mușcat cu furie pe fiul lui Poseidon¹². Iar Pegas, de durere, îndată s-a smucit. A trântit

călărețul cu fruntea spre pământ, și a zburat el singur spre sălașul ceresc.

Belerofon, din slavă, a venit rostogol. A căzut în Corint. A mai trăit puțin, cu capul sfărâmat și mintea rătăcită.

Și firul vieții sale a fost tăiat curând, din porunca lui Zeus.

Dar, după moartea lui, în Licia, Corint și chiar în alte părți, oamenii l-au cinstit ca pe un semizeu. În pădurea Creneea, din istmul de Corint, i-au ridicat de-atunci un monument de piatră, și-n oraș i-au făcut statuia lui călare. Din copita lui Pegas curgea ziua și noaptea un izvor răcoros¹³.

Când a pierit și calul, a fost urcat pe boltă de tatăl lui, Poseidon, și prefăcut în stea¹⁴.

Note:

1. Orașul Corint fusese întemeiat de către regele Sisif, acela pe care Zeus îl aruncase în Tartar, obligându-l să urce, la nesfârșit, o stâncă pe coastele unui munte.

2. Istmul se află între Marea Egee și Marea Ionică, la poalele muntelui Acrocorint. Aici era citadela-acropola-Corintului.

3. Glauc era fiul regelui Sisif, rămas cârmuitor în locul tatălui său, după ce acesta fusese aruncat în Tartar. Numele Glauc s-ar putea tâlcui prin azuriu – așa cum este apa golfului de Corint, sub bolta albastră a cerului elin. El este o întruchipare a mării.

4. Numele de Hiponou înseamnă tocmai bogăția ținutului în cai, în herghelii. Pe lângă aceasta, calul simboliza și el valurile mării. Calul fusese creat de Poseidon, zeul mărilor. El era o personificare a valului, care aleargă cu coame pe spinare, spre țârm. Nechezatul calului amintea vuietele mării înfuriate. În felul acesta Hiponou, fiul lui Glauc, este un fecior al mării care îmbrățișează ca un brâu larg de ape tot istmul de Corint. Imaginea aceasta poetică o găsim și în legendele despre eroi. Tezeu, bunăoară, era fiul lui Egeu, care personifica Marea Egee.

5. Alegoria cailor hrăniți cu trupuri omenești arată că pe vremuri marea făcea

sumedenie de victime omenesti, fie la revărsările ei, fie, mai ales, în timpul furtunilor, când înghițea pe navigatorii ce călătoreau pe șubrede ambarcațiuni.

6. Licia, ținut din Asia de sud-vest.

7. De la această întâmplare a rămas în lume expresia cunoscută de „scrisorile lui Belerofon”. Prin ele se înțelege orice fel de răvașe alcătuite chiar împotriva acelor care trebuie să le ducă.

8. Hipocrene s-ar putea tâlcui prin „izvorul calului”.

9. Această întâmplare a fost cântată după vechile legende de poetul elen Pindar, în „Olimpicele” sale.

10. Și în folclorul nostru eroii dobândesc adesea cai înzestrați cu însușiri deosebite, unii știind să grăiască oamenilor, alții zburători, cu ajutorul cărora își biruiesc dușmanii. Un astfel de cal are și Harap-Alb din cunoscutul basm al lui Ion Creangă.

11. Belerofon – ca Perseu și Heracle – este un erou solar. Soarele ce răsare în zori deasupra mării, se înalță glorios și coboară în asfințit, de parcă ar cădea din slavă, cu chip însângerat. Din pricina aceasta îl vedem pe Belerofon înfățișat pe vase și pe monezi antice, cu arcul sau sulița în mâini, având în jurul frunții un nimb strălucitor de raze aurii, călătorind prin cer pe un cal înaripat. El este gata să distrugă ce e rău și strică armonia naturii, așa cum este Himera bunăoară. Sensul acestei alegorii era că tot ceea ce este monstruos până la urmă trebuie să piară de pe scoarța pământescă...

12. Pegas, fiul lui Poseidon și al Meduzei, a dat numele său unui munte și unui oraș din Tesalia. Muzele se chemau și ele uneori pegaside, pentru că se strâneau în jurul izvorului pe care-l făcuse să țâșnească calul Pegas, lovind stânca cu copita. În grecește Pegas însemna, dealtfel, tot izvor.

13. Așa povestește cel puțin poetul grec Pausanias. Se mai găsește încă și astăzi, în palatul Spada din Roma, un basorelief din sec. al II-lea î. e. n., unde este înfățișat Belerofon, lângă calul său Pegas.

14. Este vorba de constelația, purtând numele legendarului cal înaripat, care i-a dus, în aventurile lor, și pe Perseu și pe Belerofon. Trebuie însă menționat că astăzi calul Pegas a căpătat un nou sens, și anume acela de cal înaripat care poartă imaginar pe poezi, în zbor, spre izvorul muzelor, să soarbă inspirații din unda de cleștar. Sensul acesta nou l-a căpătat calul legendar abia în secolul al XV-lea, pierzându-l pe cel antic. Cel care a dat acest nou sens este poetul Matteo Maria Bojardo, în faimosul său poem „Orlando innamorato”.

ASCLEPIO

Alinii iubeau viața, urau tristețea morții și aminteau în silă numele lui Tanatos. În schimb cântau, în imnuri, soarele, cel ce face să-ncolțească pe glie, în veac de veac, sămânța, și-nverzește copacii, soarele care dă lumină și căldura, stârpind boale și molimi, aciuite adesea în locuri mlăștinoase.

Iară lumina albă și căldura plăcută, dăruită de soare, erau întruchipate în cel mai frumos zeu, Apolo cel cu arcul strălucitor de aur.

APOLO O AMĂGEȘTE PE FIICA REGELUI FLEGIAS

Si acest zeu frumos și tânăr zări, odată, la fântână, pe fata regelui Flegias – stăpânitor peste Iapiți. Fata, Coronia pe nume, umplea o amforă cu apă. Brațul molatic ținând vasul, talia subțire, grațioasă, umărul neted și rotund, pe jumătate dezvelit, umplură ochii lui Apolo cu o lumină pătimașă. El se ascunse-ntre copacii unei păduri alăturate. Își instrună pe dată lira și începu să sune dulce.

Vă-nchipuiți ce-a simțit fata, auzind astă melodie, ce-i desfăta obișnuit numai pe zeii din Olimp. Ba, după legende, lângă Apolo au venit și toate cele nouă muze și se-ntreceau care de care să cânte mai armonios, însoțind lira cea duioasă.

Coronia, ca amețită, auzind viersul lui Apolo, a scăpat amfora din mână. Și amfora s-a spart pe pietre... în timp ce fata, prinsă-n vrajă, pășea domol pe iarba udă, tot mai spre inima pădurii, unde o aștepta Apolo.

Și-a mers; a mers printre copaci, urmând cântarea minunată, până ce a văzut în față o poieniță smălțuită cu mii și mii de flori bogate și în culori și în miresme. Aici i-a răsărit frumosul fiu al lui Zeus și al Letei. Și el purta o haină scumpă. Pe pletele cârlionțate avea o panglică de aur și pe spinare ținea arcul, care sclipea mai să-i ia ochii...

Coronia a stat uimită.

— Cine ești tu? a șoptit ea, cu ochii țintă la Apolo.

Zeul nu i-a răspuns nimica. A lăsat doar să-i cadă lira pe pajiștea înmiresmată și a cuprins-o pe fecioară.

Din depărtări se auzeau cântările armonioase, pe care le rosteau în cor muzele, fiicele lui Zeus, în cinstea nunții lui Apolo cu fiica regelui Flegias.

Târziu, când s-a trezit copila din vraja zeului Apolo, s-a văzut singură-n poiană. Amurgul o învăluia într-o mantie albăstrie. Un vânt subțire țiuia printre copacii din pădure și florile își plecau fruntea, parcă deodată veștejite.

Coronia, plângând încet, fără suspine, s-a-ndreptat către palatul regelui.

— Unde ți-e amfora cu apă? Spune-mi de ce-ai întârziat?... a-ntrebat regele Flegias. Și ochii tăi de ce sunt uzi de lacrimile deznădejdiei?...

Iar fata a căzut pe lespezi. A spus părintelui său tot. Cum i-a cântat zeul Apolo cu lira sa mângâietoare... Cum, printr-o vrajă neștiută, tot el i-a rătăcit simțirea. Și cum, la urmă, a pierit, lăsând-o singură-n poiană.

— O, zei necruțători!... a strigat tatăl. Vă trebuia încă o jertfă!... Însă, Apolo, vreau să știi că fiica mea, Corona, nu va rămâne, cu nici un chip, soția ta...

Și regele a poruncit să i se afle fetei sale numaidecât un mire vrednic. Iar ca rușinea îndurată de casa lui să i se uite, a plecat în călătorie cu soața sa și cu copila. S-au dus spre Epidauria, un oraș care se-ntindea pe lângă marea argiană.

CORBUL PĂRĂȘTE PE CORONIA ȘI ZEUL O UCIDE

Aici, nu peste multă vreme, s-a-nfățișat un tânăr vrednic, care-a cerut mâna copilei. El venea din Arcadia și purta numele de Ishis.

— Sunt bucuros ca să-i fii mire Coroniei, a spus Flegias către Ishis. Dar vreau să știi, mai înainte, că primul soț i-a fost Apolo. Și dragostea a lăsat

rod. Fata mea o să fie mamă.

— Nu are nici o-nsemnătate c-a fost soția lui Apolo! a spus tânărul arcadian. Tu, rege, știu că ești bogat. Ai cai nenumărați acasă, în marele-ți ținut Iapit. Și-mi vei plăti căsătoria cu caii tăi. Te învoiești?...

— Mă învoiesc, a spus Flegias, lăsându-și barba albă-n piept. Coronia, treci lângă Ishis...

Numai că-n acest timp, pe țărmul unde vorbiseră cu toții, era și-o pasăre, un corb. Corbul era cu pene albe, cum spun poezii că erau în vremuri depărtate corbii; și el, văzând-o pe Coronia că se alătură lui Ishis, a și zburat către Olimp și a pârât-o lui Apolo:

— Soția ta, Coronia, se drăgostește pe pământ cu un flăcău venit din lume!

Zeul, deși o părăsise pe fata regelui Flegias, era gelos. S-a făcut galben și a zvârlit încolo lira. A prins însă-ntr-o clipă arcul; a pus în struna lui săgeata cea mai tăioasă dintre toate și a țintit-o-pe Coronia.

Săgeata a pornit din arc, lucind ca focul prin văzduhuri, și s-a înfipt în pieptul fetei.

— Mori, trădătoare ticăloasă! a grăit zeul cu mânie. Tu, care te-ai învrednicit să-mi fii-ntr-o bună zi soție, vrei să mă uiți pentru un om?...

Coronia a scos un geamăt și, ridicând ochii spre cer, a murmurat îndurerată:

— Apolo, tu m-ai amăgit, m-ai lăsat pradă deznădejdii, și-acum tot tu arunci săgeata?... Dar nu-mi iei viața numai mie. În sânul meu adăpostesc tot ce-mi era mai drag pe lume, odrasla ta mult așteptată...

Și poate mai rostea sărmana și alte vorbe către slăvi, dar moartea s-a grăbit să vină și să-i înghețe pieptul cald.

— Coronia s-a stins din viață!.. a țipat iar spre-Apolo corbul.

— Fii blestemat, i-a rostit zeul, tu ce-ai adus această știre! La pene să te înnegrești și să vestești de-acum-nainte doar moartea și nenorocirea... Și glasul tău să fie aspru și să trezească-nfiorare... Zboară și piei din calea mea...

Corbul, din alb precum fusese, s-a cătrănit pe loc la pene¹. S-a făcut negru ca mormântul și glasul lui s-a preschimbat. A început de-atunci s-anunțe numai furtunile și moartea. Când văd un hoit corbii s-adună și croncănesc ca sub blestem.

MICUL ASCEPLIO ESTE SALVAT ȘI DAT ÎN GRIJA CENTAURULUI HIRON

În Epidauria, pe țărm, se clădea rugu-n vremea asta... Pe rug era urcată fata cu trupul rece, împietrit, cu ochii ațintiți spre ceruri, ca într-o mută întrebare: „De ce, iubite, m-ai ucis? “...

Și în sfârșit, zeul Apolo se dumirește c-a greșit, își înțelege toată vina și se grăbește spre pământ, zburând pe spuma unui nor. Vrea să împiedice destinul. Ia trupul moartei lângă sine și se silește să-l învie, ungându-l c-un balsam ceresc. Însă zadarnic mai încearcă să-i reînsuflețească pieptul. Umbra Coroniei plecase. Venise Hermes să o ia, și împreună se-ndreptau către Infernul mohorât.

Rugul ardea cu vălvătaie. Nu mai era decât puțin, și focul îi mistuia corpul Coroniei sacrificate.

Apolo se bătea cu pumnii în pieptul său divin, gemând, și ar fi vrut să verse lacrimi, să-și potolească remușcarea. Dar nu putea... Zeii n-au dreptul și nici puterea de-a vărsa lacrimi vreodată! Aceasta-i lucru omenesc.

Atunci, minune negrăită, s-a auzit un țipăt slab. Zeul și-a amintit că fata poartă în sânul ei un prunc, și, făcând farmece, desigur, a smuls copilul încă viu. L-a smuls fără să-l vadă nimeni dintre cei ce erau de față. L-a strâns în brațe ca un tată, și, nevăzut, ca mai-nainte, a zburat pe un nor de aur, drept pe un munte, Pelion

Aici era o văgăună adâncă, largă, răcoroasă, unde trăiau mai mulți centauri. Peste centauri era rege unul mai înțelept ca toți căruia i se zicea Hiron. El avea multă iscusință, putea să vindece bolnavii cu fel de fel de buruiene, pe care le căuta el însuși acolo-n munții Pelion.

— Ține, ți-l dau pe-acest copil scăpat din flăcări prin minune... Tu să mi-l crești cu multă grijă și să mi-l faci un om de seamă... a rostit zeul spre centaur.

— Mă voi sili, a răspuns Hiron, să-ți împlinesc această voie!... Cum ți-ai numit însă flăcăul?...

Zeul a stat puțin pe gânduri. Și a răspuns centaurului:

— Îl voi numi: Cel ce alină... Pentru că eu i-am ucis mama, din gelozia mea nebună, și sunt mâhnit, bătrâne Hiron. Nu mi-a rămas decât feciorul să îmi aline întristarea... Nu am alt nume pentru el...

— Să-i zicem dar Asclepio²... s-a învoit la rându-i Hiron.;

Și, în legendă, se mai spune că regele lapit, Flegias, s-a mâniat peste

măsură de moartea dată fiicei sale, nevinovată, prin săgeata necruțătoare a lui Apolo.

A strâns oștirea, călăreții și, înarmați cu săbii, arcuri și sulii ucigătoare au pornit cu toții-n Delfi, acolo unde era templul împodobit, plin de comori, al zeului cu arc de aur.

Tatăl Coroniei – cu oastea – a jefuit templul acesta și i-a dat foc, să-l mistuie, să-l facă pulbere, cenușă.

Tocmai se întorcea și zeul, care-și încredințase fiul centaurului înțelept. Când a văzut toată ruina și pe Flegias cu oștenii, tropotind peste munți, sălbatici, ațâțând focul ca să ardă cu vâlvătai până la cer, s-a supărat din nou, amarnic.

Punând îndată o săgeată în arcul său scânteietor, l-a ațintit și pe Flegias. Regele a căzut din șa, rostogolindu-se pe vale. Capul i s-a sfărâmat de stânci. Oastea lui a-nceput să fugă. Dar înainte de-a cădea, regele pare c-a strigat:

— Blestem să cadă-asupra ta!... Fie să-ți vezi și tu copilul ars în cenușă ca și mine... și să dorești să ți-l răzbuni. Și pentru încercarea asta să-nduri și alte suferinți... Chiar de ești zeu nemuritor, blestemul meu, blestem de tată, te va lovi, Febus-Apolo...

FIUL ZEULUI LUMINII ÎNCEPE SĂ VINDECE BOALELE

Pe când se petreceau acestea, centaurul luase băiatul și îi făcuse pat de fân, în peștera-i încăpătoare. Îi dase-n loc de lapte dulce, să soarbă sucuri de măcieș și alte fructe de pădure.

În acest fel, după un timp, el s-a-ntărit, a crescut mare. S-a făcut priceput în toate; și-avea cam unsprezece ani, când a-nceput să lecuiască – întâi cu arta învățată de la centaurul bătrân, apoi prin iscusința sa – pe muntenii din Pelion, de multe, felurite boale.

Vestea că fiul lui Apolo este în Epidauria, tămăduind de multe boale pe oamenii ce merg la el, s-a răspândit în toată lumea.

Veneau acolo mii și mii, dornici să-și caute vindecarea. Și mulți dintr-înșii și-o găseau...

— Asclepio, îi ziceau ei, tu nu ești un erou de rând. Te ridici peste olimpieni. Ei trimit boli și suferințe, pe care tu știi să le vindeci. De-aceea îți vom ridica un templu mare, unde tu vei fi cinstit mai mult ca zeii, deși ești pământean ca noi.

Și-n Epidauria, pe-o culme, i-au ridicat un templu mare. Aici se

grămădeau bolnavii în fața porților deschise; și Asclepio se străduia să le aducă ușurare. Slujba ce se făcea aici era de lecuirea bolii. Asclepio, în acest templu, s-a îndeletnicit, se spune, cu arta grea a chirurgiei.

Și s-a-ntâmplat, se povestește, un lucru neobișnuit. Feciorul zeului luminii, mergând, cândva, la un bolnav, văzu în drumul său un șarpe. Șarpele i se-ncolăci pe bățul de călătorie. Asclepio-l iovi c-o piatră. Șarpele se descolăci și repede își dete duhul. Dar nu trecu nici un minut și, iată, se ivi șerpoaica – perechea șarpelui ucis. Ducea un fir de iarbă-n gură. Cu acest fir atinse limba șarpelui ce zăcea zdrobit. Acesta prinse la loc viață și amândoi pieriră într-o gropiță, sub pământ. Asclepio băgă de seamă ce fel de iarbă adusese șerpoaica să-și învie soțul. O adună plin de răbdare. O cercetă, să vadă bine ce fel de însușiri avea. Făcu din ea un leac anume, scăpând pe-o mulțime de oameni, care erau pe pragul morții.

Legendele spuneau că el ar fi-nviat atâția morți, încât se pustia Infernul. Tartarul rămăsese gol. Și chiar Câmpiile-Elisee nu mai primeau destule umbre. Oamenii cei căutați de moarte fugeau în Epidauria și se rugau plini de nădejde:

— Tu, fiu al zeului Apolo, dă-ne și nouă să sorbim din sucul fermecat al vieții. Nu vrem să fim nici unul pradă zeului morții cel hapsân. Mai bine e pe lumea asta, unde putem zâmbi în voie, fără să fim pândiți de Hades...

Și-Asclepio le dăruia miraculoase băuturi care-i făceau nemuritori.

HADES CERE MOARTEA LUI ASCEPLIO, DAR...

Si oamenii se bucurau de leacurile dăruite de-Asclepio în templul său, dar Hades, zeul mohorât, Tanatos, cel cu aripi negre, și geniile infernale se jeluiau neconținut.

— Ce se întâmplă-acolo, sus? Cine-i netrebnicul acela ce-i ferește pe pământeni să nu mai cadă-n gheara morții? Ce-o să ne facem în Infern, dacă nu mai coboară nimeni? Dacă rămânem numai noi, fără supuși și fără sclavi?...

Și Hades, tare supărat, s-a urcat pare-se-n Olimp sau l-a chemat numai pe Zeus:

— Lumea am împărțit-o-n trei: Poseidon apele din mări, eu tot ce este sub pământ, iară tu, Zeus, ai rămas stăpân pe cer și pe Olimp. Numai că tu și cu Poseidon v-ați luat ce este mai plăcut. Eu stau în bezne, socotind ziua și noaptea numai morți... Și-acum... Acum nu-mi mai rămân nici umbrele de pe pământ... Nimeni... Nimeni – auzi, tu, mare Zeus?... nimeni nu vine în Infern!...

— Cum asta?... Ce s-a petrecut? a rostit Zeus mâniat. Nu mai mor

oameni? Pentru ce? Destinul lor e hotărât. Nici eu nu îndrăznesc să-l calc. Ei trebuie să-mbătrânească; și-apoi să piară, rând pe rând...

— Destinul zici?... a răspuns Hades. Mă faci să râd, mărite Zeus; și nici un zâmbet n-a-nflorit pe fața mea, de când mă știu... Oamenii vor să dobândească, la fel cu zeii, nemurirea și tinerețea veșnică. Să stăpânească și-n Olimp. Ce? L-ai uitat pe Prometeu?... Și pe Heracle l-ai uitat și pe-alți eroi asemeni lui, care-au călcat poruncile destinului ne-nduplecat și ale zeilor cerești, făcându-ne ades de răs spre mulțumirea și folosul netrebnicilor muritori? Asclepio mai mult ca toți a născocit, cu mintea lui iscoditoare, leacuri, care dau pământenilor și tinerețe, și vigoare. Ba, lecuindu-i chiar de boli, le dăruiește nemurirea...

— Cum? Unde e? Să-l văd și eu... a răcnit Zeus, scos din fire, lovind cu sceptrul într-un nor, încât s-a clătinat Olimpul și cerul tot și-ntreg pământul scaldat de mările adânci.

— Uite-l, i-acolo, a zis Hades, pe țărmurile Aticii, tocmai a ridicat un mort... Îi toarnă-n gură băutura, care o să-i întoarcă viața. Îl va scăpa de-mbrățișarea înaripatului Tanatos, pe care l-am trimis anume, ca să îi soarbă răsufierea. Ei, ce spui, Zeus? Ce mai spui?...

— Așa e. Da. Îl văd și eu! a grăit Zeus îndârjit.

Și-ntr-adevăr, se povestește c-Asclepio, în acea clipă, se străduia să dea iar zile unui voinic, lui Hipolit, feciorul regelui Tezeu, ucis din uneltirea Fedrei.

Iar Zeus, când a zărit asta, a prins în mână un mănunchi de fulgere nimicitoare și le-a zvârlit în Atica. Asclepio a fost lovit. Focul ceresc l-a mistuit, la fel ca și pe mama sa. N-a mai rămas din el decât o grămăjoară de cenușă, pe care-a risipit-o vântul și a spălat-o apoi ploaia...

S-a dus, neapucând să spună celor din jur cum pregătea acele băuturi din ierburi.

O!... Cum s-a-ndurerat Apollo, văzând pe fiul său murind sub fulgerele olimpiene!...

Atunci, precum cântau poeții, el s-a unit, ca răzbunare, cu alți trei zei nemulțumiți: Hera, Poseidon și Atena; și-au încercat să se răscoale contra stăpânului lor, Zeus. Ba, ar fi vrut să-i și răpună pe toți ciclopii făurari, ce-n atelierele divine făureau fulgere lui Zeus.

Blestemul regelui Flegias îl lovea astfel rând pe rând – căci Zeus i-a pedepsit fapta, făcându-l simplu salahor, și, împreună cu Poseidon, a trebuit să-nalțe zidul unei cetăți, numită Troia.

Asclepio a rămas mort... Hades a vrut să-i ia și umbra și s-o arunce în Infern, poate și-n Tartar, ca osândă... Să stea acolo cu Tantal și cu Sisif și cu ceilalți, care se chinuiau de veacuri. Însă a mijlocit Atena pe lângă tatăl său ceresc, și Zeus s-a înduplecat. Așa, Asclepio a fost și el urcat pe boltă sub forma unei constelații.

Soția lui, Epionea³, și fetele: una Higieea, iară cealaltă Panaceea, și doi

băieți, medici vestiți în marele război din Troia⁴, s-au adunat ca să-l jelească și să-i cinstească amintirea, urmându-i mai departe calea.

Spre slava lui, s-au clădit apoi sute și sute de sanctuare și temple mari, împodobite, ce se numeau asclepioane⁵. Cel mai mareț din toate acestea era în Epidauria. Templul avea grădini splendide, capele, altare și statui, stele votive, monumente, ba și un teatru renumit, unde se adunau elinii la sărbători strălucitoare de două ori în zece ani⁶.

Aceste temple și sanctuare erau clădite pe-nălțimi, unde și aerul e proaspăt, unde sunt ape de izvoare⁷. Aici bolnavii, când veneau, erau primiți de asclepiazii, străjuitori ai templului, și îngrijiți cu devotament, cum făcuse și-Asclepio⁸.

Iată de ce, din tot Olimpul, nici un zeu n-a avut atâtea temple și opere de artă, câte i-au ridicat elinii acestui drag lecuitor, pe care lumea de-altădată l-a mai numit, precum se știe, Soter – adică salvator.

Note:

1. Aceasta era povestea corbului, prin care elinii își explicau culoarea neagră a penelor sale.

2. În limba greacă Asclepio înseamnă alinătorul, cel care poate să vindece durerile. Romanii au derivat din numele lui Asclepio pe acela, mai cunoscut, de Esculap.

Prin persoana legendară a lui Asclepio, oamenii din antichitate legau direct mijloacele de vindecare cunoscute pe atunci de forța solară. Dealtfel, până astăzi se spune și la noi că „unde intră soarele, pleacă doctorul”. Ei vedeau și puterea lecuitoare a unor buruieni și știau că, fără lumina și căldura soarelui, acestea n-ar fi putut să crească, nici măcar să răsără.

3. Epionea înseamnă liniștitoarea – pe grecește, Higieea, adică sănătatea, a dat în limba noastră cuvântul igiena – igiena necesară pentru menținerea sănătății. Iar Panaceea se tâlcuiește prin cea care lecuiește totul, de aici termenul de „panaceu”.

4. Cei doi, medici care au însoțit oștirile în războiul troian se numeau Mahaon și Padaliro.

5. S-au găsit până acum cam trei sute de asclepioane – temple închinat acestui legendar vindecător al omenirii. Astfel de asclepioane au fost la Atena, Cos, în Pergam și în alte multe locuri. Ele au fost însă cu siguranță și mai multe, dar unele s-au dărâmat și altora li s-a schimbat destinația.

6. La Epidauria se găsea și statuia făcută de artistul Trasimede, care-l înfățișa pe Asclepio-Esculap ca zeu al sănătății. El ședea pe un tron, ținând într-o mână șarpele, și în cealaltă un baston. La picioare avea un câine. Câinele era simbolul fidelității datorate de medic bolnavului pe care-l îngrijește. Bastonul ne arată că medicul trebuie să-i viziteze neconținut pe suferinzi. Iar șarpele întruchipa pentru cei vechi reîntinerirea, ce se poate căpăta prin leacuri. O copie după statuia lui Trasimede se găsește și astăzi la Atena.

7. Fără îndoială că templele se așezau prin locuri unde se găsea aer foarte bun și, uneori, chiar ape minerale.

8. Bolnavii ajunși în asclepioane erau puși la un regim de hrană foarte chibzuit. Igiena juca un rol mare. Nu se putea intra în templu decât bine spălat. Dealtfel, copila cea mai dragă a zeului era Higieea. Ea este nelipsită în grupurile statuare, basoreliefuli, picturi, și chiar în efigii și monede, de lângă tatăl său. Alți suferinzi urmau să facă și exerciții corporale: jocuri, alergări, lupte. Iar cei oboșiți sau bolnavi la minte erau trimiși să se distreze în teatrul din Epidauria. În acest fel, sanctuarele lui Asclepio aveau de fapt un caracter laic, erau un fel de sanatorii ale antichității, și asclepiazii primii medici. La Cos, urmând drumul lui Asclepio, i-a lecut pe oameni faimosul Hipocrat, socotit întemeietorul medicinei științifice. Asclepiazii, alinătorii suferințelor, reprezintă pe fiii soarelui, pe oameni, care se pot vindeca pe ei înșiși, fără intervenții divine, prin priceperea și forța lor omenească. Iar Asclepio în sine este simbolul biruinței nobilei științe a medicinei, creată tot de oameni, împotriva molimelor oarbe, a bătrâneții și morții, pricinuite de forțele naturale pe care le reprezentau olimpienii. O imagine artistică, grăitoare în acest sens, o avem în statuia care se găsește la Ermitaj, în marile galerii de artă din Leningrad. Asclepio-Esculap este înfățișat aici ca un om matur, cu barbă și cu o față gânditoare. Artistul l-a creat încărcat de preocupări. El pare că își frământă mintea ce noi mijloace ar mai putea găsi pentru lecuirea suferințelor oamenilor. Opera aceasta întruchipează mai bine decât altele efortul medicinei, truda atâtor învățați, pașii progresului în știință. Este lesne de înțeles de ce elinii au dat acestui legendar întemeietor al artei medicale simbolul de semizeu și, câteodată, chiar de zeu.

MELEAGRU

Povestea despre eroul Meleagru se-ncepe într-un ținut numit Etolia, udat de râul Aheloul¹.

Acest ținut muntos era sărac, afară de-o fâșie de pe coastă, care era bogată-n grâne, plante-aromate și livezi. Dar fructele și grânele nu ajungeau aproape niciodată pentru hrana celor de jos. Deși munceau cu îndârjire!... Deși-i rugau pe zei să le dea roade!...

Norocul lor era doar unul: prin munții țării etoliene umblau sălbăticiuni destule. Trăiau pe-acolo căprioare subțiri și iuți și mlădioase; iepuri cu blana cenușie; lupi hămesiți și vulpi viclene. Toți vânătorii-aveau de lucru iarna și vara deopotrivă. Așa se mai sălta mulțimea din foamete și sărăcie.

Iar regele, stând în orașul cu faimă mare, Calidonul, putea să-și strângă avuție din ce-i agoniseau supușii.

În acel an, când se începe legenda despre Meleagru, s-a întâmplat ca etolienii să aibă holde cu duiumul. Se legănau pe țarini grâne cu spice grele, aurite, ca părul darnicei Demetra – zeița soră a lui Zeus, ce-i ocrotea pe agricultori. Și pomii erau plini de fructe: mere, și pere, și gutui. Și vița se-nsorea pe coaste, făgăduind vin mult și dulce.

Ar fi aici să mai adaug că regele din Calidon este, după poeți, întâiul ce-a cultivat vița de vie. Dionisos, trecând pe-acolo, îi dăruise un lăstar. Iar regele îl înmulțise, făcând dintr-un lăstar o vie, care dădea vin din belșug. De-atunci regele Calidonului a luat numele de Eneu².

Deci, bucurându-se Eneu că zeii îi dădeau prilejul să strângă, prin supușii săi, atâtea roade, a hotărât să-i răsplătească. Le-a aprins focuri pe altare, făcând nenumărate jertfe.

Numai că-n marea-i veselie, văzând atâtea avuții de roade ce trebuiau strânse, uitase tocmai de zeița ce ocrotește vânătoarea, fiica lui Zeus și a Letei.

ARTEMIS TRIMITE MISTREȚUL ÎN CALIDON

Si cum să uiți tocmai de ea în țara unde vânătoarea era un meșteșug de seamă?

S-a mâniat grozav zeița și n-a stat mult să se gândească.

Și, prin voința-i olimpiană, s-a năpustit spre Calidon o fiară cruntă, monstruoasă, urmașă a mistrețului răpus în luptă de Tezeu³.

Ochii săi roșii, plini de sânge, erau scânteietori ca focul. Coama zbârlită-i semăna cu-o culme presărată toată cu sulite și cu săgeți. Din botul său curgea o spumă care-i albea pieptul puternic. Și răgete scotea cumplite, ce-nfricoșau pe etolieni. Și fulgere păreau să iasă din gura lui mereu deschisă; căci iarba, cât era atinsă de arzătoarea-i răsuflare, se vestejea și se usca.

Mistrețul a-nceput să scurme prin holdele aproape coapte, dând jos și tăvălind în țărână spicele blonde și bogate. Zadarnic mai pregăteau ei aria pentru treieriș. Grânarele aveau să fie la fel de goale ca-nainte. Iar fiara, după ce-a călcat holdă cu holdă sub picioare, a urcat coasta către vii. Strugurii, care străluceau roșii și galbeni pe lungi coarde, au fost zdrobiți, siliți să-și piardă sucul lor dulce-mbătător, sub râtul fiarei ațâțate. Măslinii, smulși din rădăcină, își prăpădeau și ei, pe vale, rodul cel verde și gustos, și ceilalți pomi erau, de-asemeni, trântiți, cu frunza ofilită și fructele pierdute toate.

Dar monstrul tot nu-i mulțumit. Furia sa parcă se-ntețește. Lovește turme și cirezi, pe care câinii și păstorii nu izbutesc să le ferească de colții lui distrugători.

Poporul fuge și s-ascunde în Calidon, cetatea mare, cea stăpânită de Eneu. Femeile presimt urgia și foamea care-o să urmeze, și plâng amarnic lângă ziduri, ținându-și pruncii strânși la sân. Iară bărbații, cu ochii tulburi, le stau alături, le privesc și jalea le îneacă pieptul.

Nu mai era nici o nădejde ca să se curme ispășirea. Cine-ndrăznea să se ridice contra zeiței Artemis?

Atunci s-a îndreptat spre oameni viteazul tânăr Meleagru.

— Îngăduiți-mi, a spus el, s-adun o mână de viteji de prin regatele vecine și să începem vânătoarea mistrețului ce pustiește pământul nostru etolian. Îi voi chema pe cei mai vrednici: Tezeu, eroul din Atena; Piritou, regele Iapit; Castor și Polux de la Sparta; Iason din Iolcos și Iolau, nepotul

marelui Heracle. Fără să amintesc de alții, ca Telamon, Peleu, Admet și o copilă-arcadiană, neîntrecută la vânat, ce se numește Atalanta.

ALTEEA SE ÎNVOIEȘTE CU PLECAREA FIULUI SĂU

Să fie-așa cum gândești tu, au glăsuț mai toți bătrânii. Rege Eneu, tu ce ne spui?... Soția ta, mândra Altea, nu ne dă oare nici un sfat? Nu ne ajută la nevoie, lăsând pe fiul ei să plece la vânătoarea asta mare?

— Îl las, a dat răspuns Altea. Nu mă tem pentru viața lui, știu că-i puternic, priceput în meșteșugul vânătoarei și-i îndrăzneț... E fiul meu. I-a însoțit pe-argonauți, când au adus lâna de aur. A fost și-n alte bătălii și nu i s-a-ntâmpat nimic, căci am o vrajă, ce-l ferește de moarte, pentru totdeauna...

Într-adevăr – deși soție a regelui din Calidon – și ea fusese amăgită de zeul Ares după nuntă. Iar Meleagru se născuse, nu ca fecior al lui Eneu, ci ca odraslă a lui Ares. El era deci nepotul Herei și al lui Zeus, olimpiatul. Dar numai mama știa taina și zeul care pângărise palatul regelui Eneu.

După ce fiul se născuse, veniseră-n a șaptea noapte cele trei fete ursitoare. Una-i urase bărbăție și-o soție minunată. A doua și mărinimie și dragoste de patrie. Ultima azvârlise-n flăcări, în focul sacru – ce ardea, acolo-n mijlocu-ncăperii – un lemn de frasin, alb și neted și glăsuise mamei astfel:

— Odrasla ta și a lui Ares își are viața zăvorâtă-n acest lemn de frasin alb. Când lemnul alb, zvârlit de mine, se va preface în cenușă, flăcăul tău o să se stingă și va purcede către Hades...

Mama, atunci, înspăimântată, părăsind patul de lăuză, a scormonit cu mâna goală între cărbunii de pe vatră și a smuls lemnul alb de frasin, care-ncepuse să și ardă. L-a stins în amfora cu apă și-a poruncit să i se facă, de către meșterii cetății, iute-o lădiță de aramă. Acolo a închis regina lemnul adus de ursitoare. Iară lădița a ascuns-o într-un ungher, cel mai ferit din tot palatul lui Eneu.

Iată de ce n-avea Altea teamă că o să-i moară fiul. Știa că nu o să se-ntâmplesse nimica rău, cât ținea lemnul ferecat bine în lădiță.

EROII SE STRÂNG ÎN CALIDON

Si-a dat pe urmă Meleagru veste-n orașele Eladei că se pornește vânătoarea. S-au strâns în Calidon eroii, și printre ei, spuneau aezii, și o copilă, Atalanta.

Ea – fiica regelui Tegeu – de fapt, fusese părăsită de tatăl său, când era mică, într-o pădure-ntunecoasă. Tegeu vroia să aibă-n casă numai băieți și nici o fată. Dar Atalanta, norocoasă, a fost găsită de-o ursoaică, ce tocmai își pierduse puii. Și fiara a hrănit copila, cea lepădată de un rege – lăsând-o mai întâi să sugă și deprinzând-o, mai pe urmă, ca să culeagă din pădure zmeură, mure și afine, și să găsească, în stejari, stupii cu fagurii de miere.

Fata era încântătoare. Purta pe ea doar un veșmânt scurt, prins pe umeri cu-o agrafă – ca și zeița Artemis. Părul era-nnodat pe ceafă, cu simplitate, fără dorința de-a plăcea. Iară pe spate atârna o tolbă scumpă de argint, umplută toată cu săgeți⁴.

Și fata asta grațioasă, cu voinicie de bărbat, avea să fie, fără voie, pricină de nenorocire pentru eroul Meleagru – cum vom vedea numaidecât.

Strângându-se dară vitejii în Calidon, s-a-ntins ospățul, cum cerea datina străbună, și-au petrecut toți nouă zile și nouă nopți, fără-ncetare. Dar, cum s-a terminat ospățul, în dimineața următoare, au și pornit la vânătoarea monstrului care pustia ținutul regelui Eneu.

Răsplată trebuia să aibă, cel care doboră mistrețul: pielea și capul lui hidos.

În apropiere de oraș s-ar fi aflat, spuneau aezii, și o pădure-ntunecată, în care nu intrase omul, nu retezase vreun copac. Pădurea se-ntindea pe coastă, de parcă priveghea câmpia. Și într-acolo lătrau câinii, mirosind urmele de fiară.

LUPTA SE PORNEȘTE

Dar nici nu s-au pornit hăitașii să strige și să facă zgomot, lovind tamburii de aramă, c-a răsunat un grohăit.

Și dintr-o vale se ivește mistrețul înfricoșător, pornind în goană către oameni. Cu trupul său lovind copacii, el îi îndoiaie sau îi frânge, rostogolindu-i prin pădure.

Monstrul dă buzna între câinii, care i se ațin în cale și se trudesesc să îl oprească. Cu colții aprigi risipește întreaga haită într-o clipă.

Mai arzător decât un fulger s-azvârle apoi spre viteji, și doi își pierd îndată viața.

Castor și Polux, călărind pe armăsari albi, înspumați, îl urmăresc, dar în zadar. Tezeu își cumpănește lancea. Însă mistrețul e mai iute ca vântul ce aleargă iarna peste colinele Eladei, și, cum zvâcnește prin pădure, e foarte greu de nimerit. Lancea se-nfige-ntr-un copac.

Acum mistrețul își ascute colții tăioși și lucitori într-un stejar înalt și gros, al cărui lemn e străpuns lesne. Botul lui parc-aruncă flăcări. Ochii săi mici și sângeroși sunt plini de pofta de-a ucide, și, mugind surd, el se avântă, printre copaci, din nou, spre oameni...

Mulți au însângerat pământul, dintre hăițași și luptători – mai ales tineri etolieni, ce-l însoțesc pe Meleagru.

Și nu se vede vreun sfârșit primejdioasei vânători...

Dar cea mai sprintenă în luptă, printre flăcăi, e arcadiana, copila regelui Tegeu, fermecătoarea Atalanta. Ea nu se lasă. E în frunte. Înconjură cu grijă fiara, și când nici nu gândeau cu gândul, săgeata-i zbârnâie-n văzduh și se înfige sub urechea monstrului înfricoșător.

Fiul lui Ares vede fapta și strigă tare spre fecioară:

— Tu, preafrumoasă Atalanta, ai lovit cea dintâi mistrețul. Acum pieirea lui e-aproape și marea cinste-a vânătoarei: trofeul, tu îl vei avea!...

Bărbații câți erau acolo s-au roșit până la urechi. Iar unul a răcnit cu ciudă, sărind cu o secure-n mâini, în drumul monstrului rănit:

— Voi, tineri luptători, priviți cum lovitura de bărbat e mai presus decât aceea pe care-o dă o biată fată, și gloria de-a răpune fiara cea ocrotită de Artemis mi se cuvine numai mie...

Abia și-a sfârșit el cuvântul, că fiara i-a sărit în piept. Și-a înfipt adânc colții ei lungi, mai înainte ca securea s-o poată-atinge cât de cât. Și l-a lăsat în iarbă mort pe tânărul cutezător.

CEARTA DIN PRICINA ATALANTEI

In timp ce monstrul grohăia, căutând noi victime-n pădure, și-a încordat și Meleagru arcul său mare și a tras. Și cum era un ochitor mai priceput decât mulți alții, una dintre săgeți s-a-nfipt până-n plămânul stâng al fiarei. Botul i s-a umplut de sânge și, amețită, încerca să se sucească și să-și smulgă săgeata care-i scurgea viața.

Văzând că fiara nu mai poate să se ascundă prin hățișuri, toți vânătorii au țintit roi de săgeți asupra ei. Iar Meleagru, cu o lance, a mai lovit-o în

grumaz și-a doborât-o la pământ.

Cu sabia i-a tăiat capul, i-a jupuit pielea țepoasă și – după cum făgăduise, în timpul luptei – le-a întins, pe amândouă, Atalantei.

— Primește premiul și cinstirea. Ești vânătorul cel mai bun care se află în Elada, a grăit el și i-a zâmbit

Ea s-a împurpurat la față de bucurie și plăcere și l-a privit pe Meleagru cu ochii săi strălucitori. Poate a vrut să-i și răspundă... Însă atunci s-a auzit un glas înverșunat de ură:

— Stai, Atalanta, nu-ndrăzni să răpești drepturile noastre, și nici onoarea nu ne-o lua... Nu crede, fiindcă ești frumoasă, că poți să smulgi premiul râvnit de noi, ceilalți, venind aici.

Cel ce vorbise era rege într-un oraș învecinat⁵. Puterea lui se întindea peste războinicii cureți. El era frate cu Alteea, soția regelui Eneu – fiind deci unchi bun lui Meleagru.

— Tu, ce ești frate mamei mele, s-a necăjit fiul lui Ares, să nu cutezi a urgisi, în fața mea, pe Atalanta. Altminteri...

— Altminteri, ce? Nu crezi cumva că mă voi teme de sabia ce-o porți în mână?

Și nu s-a mulțumit cu vorba. I-a smuls îndată Atalantei trofeul dăruit de fiul zeului Ares și-al Alteei.

A început o ceartă mare și bătălie mai pe urmă. S-au rotit săbiile prin aer. Iar Meleagru, ca orbit, n-a mai putut să țină seamă că-n fața lui era chiar unchiul, la care ținea mult Alteea. Ci l-a străpuns, în piept, cu vârful săbiei sale-nsângerate – ce retezase, de curând, capul mistrețului răpus.

După această întâmplare, care i-a întristat pe toți, eroii cei veniți anume din depărtare, ca să ia parte la vânătoarea asta mare, și-au luat în grabă rămas bun. S-au despărțit și au plecat care-ncotro, spre țara sa. Cu ei s-a dus și Atalanta, copila regelui Tegeu, ce avea încă în ochi lacrimi.

NĂVALA CUREȚILOR ȘI ULTIMA BIRUINȚĂ

Dar cum s-au depărtat vitejii din Calidon, și-a rămas singur voinicul nostru, Meleagru, a sunat toba de război.

Cureții din vecinătate îi atacau pe etolieni. Războiul a-nceput cu furie. În fruntea oștii etoliene era eroul Meleagru. Numai că mama sa, Alteea, din dragoste pentru ucisul ei frate, blestema, îl blestema pe Meleagru și cerea zeilor, lui Hades și soaței sale, Persefona, să-l pedepsească, să-i ia viața.

Și aflând asta, Meleagru atât de mult se întristase, încât nu mai vroia să lupte.

Se retrăsese în cetate și, zăvorât într-o cămară, lângă soția-i, Cleopatra, pusese sabia alături, lăsând în voia sa războiul, lăsând poporul de cureți să-i biruie pe etolienii⁶.

Într-adevăr, în scurtă vreme, supușii regelui curet sparg porțile în Calidon⁷.

Abia atunci, Cleopatra, soața iubită, ce stătea-naintea lui îngenuncheată, iar lacrimile îi curgeau fierbinți, șiroaie, pe obraz, îl clatină din hotărâre, spunându-i vorbele acestea:

— Nu vezi, iubite Meleagru, cum sunt răpuși toți etolienii, pe care tu ai vrut să-i scapi de fiară, de mistrețul hâd? Nu sări la luptă pentru ei? Femeile sunt luate roabe. În curând am să cad și eu. Vrei să mă vezi târâtă-n ștreanguri, de vreun dușman, ba chiar silită să-l slujesc ani îndelungați, stingându-mă nefericită?...

Cu-o tresărire, Meleagru a luat din nou sabia-n mână.

— Piere poporul etolian? a strigat el.

Și revenindu-și de îndată, s-a-nfățișat dușmanilor în pragul ușii, glăsuind:

— Hai să vă măsuțați acuma iarăși cu mine, lașilor!...

Și sabia i s-a înfipt în cel dintâi oștean curet, apoi în alții, și în alții. I-a pus pe goană.

Ei țipau, și, risipindu-se-n ogradă, fugeau ca niște potârniche.

Câți mai trăiau dintre supușii regelui de la Calidon s-au avântat din nou în luptă.

În puțin timp au biruit.

Eroul își salvase orașul și tot ținutul etolian, la rugămintea Cleopatrei, soția sa mult credincioasă. Dar viața lui se va curma...

Și asta pentru că Altea, în timp ce-și blestema feciorul, luase lădița de aramă. Din ea desferecase lemnul adus cândva de ursitoare și-l aruncase-n focul sacru.

Lemnul arsese-n vremea asta, cât timp luptase Meleagru și-i învinsese pe cureți. Iar la sfârșitul bătăliei, lemnul cel alb se prefăcuse într-o movilă de cenușă. Și tot atunci, chemat desigur de Artemis ne-nduplecata, în slăvi s-a și ivit Apollo. A luat din tolbă o săgeată și l-a țintit pe Meleagru în inimă-i înflăcărată.

Iar el, având în piept săgeata și mistuit de focul ei, s-a clătinat ca un stejar, pe care un topor avan l-a retezat din rădăcini. A căzut jos și a murit.

Mama, Altea, și-a vârât sub sânul stâng un fier tăios, plătindu-și astfel vina sa.

În vremea asta, Cleopatra, îndurerată se urcase pe-o stâncă-naltă și de-acolo s-a aruncat între prăpăstii.

Surorile lui Meleagru, văzând această întâmplare, și-au smuls podoabele de aur și s-au pornit să se jelească pe rugul fratelui ucis.

Dar Artemis cea nemiloasă s-a necăjit nespun de tare că fetela plâneau

atât pe fratele lor, Meleagru, cel doborât din voia ei.

Și, printr-o vrajă neștiută, le-a prefăcut în niște păsări, care rostesc cu țipăt jalnic: păcat!... păcat!... păcat!... și care au pe aripi pete, ca niște lacrimi vărsate⁸.

Spre cinstea marelui erou ce i-a salvat și de mistrețul zeiței Febe-Artemis și de cureții ucigași, aezii din Etolia au cântat imnuri minunate, iar sculptorii l-au dăltuit în marmure nepieritoare... ⁹

Note:

1. Astăzi Etolia este cunoscută sub denumirea de Misolonghi, iar râul care o udă se cheamă Aspropotamos. Numele său vine de la cel dintâi stăpânitor elin, ce s-a numit, după legendă, Etol, fiul lui Endimion, un alt personaj mitologic.

2. Oineu – Eneu – înseamnă producător de vin, viticultor. Enos e vinul pe grecește. De aici vine numele științei ce se ocupă cu vinificația: enologia.

3. Legenda a fost cântată de poetul roman Ovidiu, în „Metamorfozele” sale.

4. Așa cum este descrisă Atalanta de Ovidiu o vedem și acum în Muzeul Luvru, cioplită de un artist antic. Fata este înfățișată alergând pe o câmpie. Piciorul stâng abia atinge pământul plin de ierburi crude. Goana, mișcarea elegantă cu care își apleacă trupul o fac pe fată înzecit de frumoasă. Și, fără voia noastră, îi dăm dreptate lui Ovidiu, care spunea despre Atalanta că putea să fie și o fată cu putere de bărbat; dar și un voinic, cu frumusețe de fecioară.

5. Orașul Pleuron.

6. Homer ne cântă în „Iliada” scena aceasta, în chip neasemuit:

*Cât se bātu într-ai săi bărbatul luptaciu Meleagru
Rău pătimiră cureții; ei nici nu putură să ție
Piept în afară de zid, cu toată mulțimea. Ci-n urmă
Fu Meleagru cuprins de mânie, de patima, care
Și-altora-nvăluie mintea, deși au temei la gândire.
Și clocotind de necaz pe maică-sa însăși, pe-Alteea,
Sta huzurind la nevasta cea chipeș-a lui, Cleopatra...*

.....
*Sta Meleagru la ea mistuindu-și amarul mâniei
Tare-ndârjit de blestemul mamei, căci ea de mahnire
Mare cuprinsă, că el pe fratele ei omorâse,
Zeii chema și izbind cu pumnul adesea pământul
Sta istovită-n genunchi și cu sânul stropit de plânsoare.
Dânsa cerea de la zeii din iad, Persefona și Hades,
Fiului moarte să-i dea*

Faptul acesta ca o mamă să ceară moartea fiului său, chiar în legendă, i-a uimit

deseori pe oameni. Dar, așa cum arată mitologul sovietic N. A. Kun, lucrul se explică prin aceea că la elini mai existau încă, din timpuri foarte, foarte depărtate, urme de matriarhat. Adică rolul principal într-o familie îl juca, în epoca aceea, mama. Fratele ei era o rudă mai apropiată decât oricare alta, și omorârea lui știrbea prestigiul mamei, de stăpână. Deci crima asta trebuia să fie aspru condamnată, oricine ar fi fost făptașul – chiar dacă era feciorul ei.

7. Precum ne cântă tot Homer:

*Larmă și pocnet la porți, la Calidon răsună, cureții
Bat în cetate la turnuri. Se roagă de dânsul etolii
Staroștii și trimit preoți fruntași după el ca să iasă
Și să-i ajute, și-i juruie o mare răsplată; pe unde-i
Mai roditoare câmpia cetății, acolo-l îmbie
Ei să-și măsoare mândrețe de țarină pentru moșie,
Loc de pogoane cin'zeci, jumătate să-l aibă de vie,
Iar jumătatea cealaltă să-i fie pământ de arătură.
Tot stăruia și Oineu călărețul, bătrânul său tată;
Sta el în pragul iatacului 'nalt și ale ușii canaturi
Le zguduia, și-n genunchi pe fiu-și ruga să-l ajute.
Mama, surorile tot îl rugau; în zadar, că mai tare
Sta împotriva, în zadar îi făcură fierbinte rugare
Chiar și prietenii lui mai iubiți și mai vrednici de cinste,
N-a fost cu putință și chip să înduplece pe Meleagru
Până ce nu izbutiră să-i bată-n odaie cureții
După ce zidul urcară și aprinseră marea cetate.
Cade bocindu-se atunci și-l roagă pe el Cleopatra,
Spune ce rău i-amenință, cum intră-n cetate dușmanii,
Cum pe bărbați îiucid, cum spulberă-n flăcări orașul,
Cum pe copii îi robesc și femeile-ncinse pe șolduri
Inima lui tresărind la auzul atâtor amaruri,
El luă armele atunci și îndată ieși la bătaie
Și izbăvi pe etoli de ziua cea neagr-a pieirii...*

8. Este vorba de păsările cunoscute sub numele de bibilici sau pichere, care au parcă aripile și penele stropite de lacrimi și care țipă neconținut, de parcă ar căina pe cineva. Așa își explicau elinii apariția acestei specii de pasăre. O legendă asemănătoare se află și în folclorul nostru pe seama acestor păsări.

9. Sculptorul elin Scopas din sec. IV î. e. n. l-a dăltuit în marmură. O copie a acestei statui se mai găsește în Muzeul Vaticanului din Roma. Eroul este în pădure, după victoria lui atât de greu dobândită. Capul oribil al mistrețului este pe un butuc alături, câinele care-l însoțise la vânătoare cată, plin de credință, spre stăpân. Fața eroului, senină, se îndreaptă însă probabil către solia din Calidon care îi mulțumește pentru că a scăpat ținutul etolian de monstrul înfiorător. Dar tobele răsună tare și toți îl roagă pe Meleagru să pornească din nou la luptă, în fruntea oștirii etoliene, și să-i oprească pe vrăjmașii cureți care le amenință cetatea. Statuia este făcută în așa fel, încât aștepți ca Meleagru să se miște, să-și deschidă gura și să răspundă spre solie: – Luați armele, și să pornim!...

ORFEU ȘI EURIDICE

In Tracia¹ muntoasă a viețuit, se spune, primul dintre aezi, cel dintâi cântăreț de imnuri din Elada.

Cântărețul acesta a fost numit Orfeu. El s-a născut în casa unui rege, Eagru, ce-i cârmuia pe traci. Iar mama lui a fost gingașa Caliopa, muza ce inspira poezia epică și arta de-a vorbi frumos și mișcător. Muza a fost o vreme soția lui Eagru.

Atâta că Orfeu, deși născut în casa regelui trac Eagru, avea și el drept tată, ca și Asclepio, pe marele Apolo, zeul ocrotitor al cântecului dulce.

Născându-se copilul, mama i-a pus pe limbă trei stropi curați de rouă și a rostit o vrajă. I-a hărăzit să poată s-alcătuiască stihuri, iar vorbele să-i curgă din gura lui ca mierea. Tatăl, zeul Apolo, i-a dăruit o liră și i-a urat să cânte dintr-însa mai frumos ca vântul când foșnește prin frunzele pădurii, mai cald și mai duios decât privighetoarea în nopțile cu lună. Să nu fie trecut de nici un om pe lume, când și-o-nstruna el lira. Să cânte melodii la fel de armonioase, cum sunt acelea care îl desfată pe Zeus la ospete-n Olimp.

Crescând Orfeu mai mare a început să umble prin țara lui Eagru, cu lira subțioară. Toți câți îl întâlneau se minunau de vorba plăcută ce-o avea, ca și de-nțelepciunea pe care-o dovedea cu orișice prilejuri feciorul lui Apolo.

Astfel se povestește c-atunci când se certau, din pricini felurite, supușii lui Eagru îl chemau pe Orfeu să le facă dreptate. Iar el, cu vorbe bune și sfaturi înțelepte, împăca pe vrăjmași și-i făcea să-și dea mâna.

UN CÂNTĂREȚ FĂRĂ SEAMĂ

Iar lira lui măiastră îi fermeca pe toți². Cântecele său era atâta de frumos, că oamenii-ascultându-l își uitau întristarea. Inima bătută de prea multe necazuri își găsea alinare și se înveselea.

Dar ce spun eu de oameni – când fiarele pădurii veneau în jurul său! Chiar râsul, cea mai crudă dintre sălbăticiuni, își culca botul umed de sânge pe piciorul aedului Orfeu și îi sorbea adesea graiul melodios. Și tot felul de păsări se adunau pe ramuri. Ba chiar, de vreți să știți, elinii povesteau că lira lui vrăjită făcea să se desprindă din rădăcini copacii. Ei lunecau pe văi și veneau să-i umbrească fruntea îngândurată și plină de visări. Munții se clătinau. Pietrele se mișcau și se rostogoleau până lângă Orfeu, să-i ție loc de jilțuri³. Natura, fermecată, căuta să se apropie de aed cât mai mult și să-i asculte viersul, poemele sublime, neîntrecute încă de nimeni până-atunci.

Și, devenind Orfeu flăcău în toată legea, a însoțit eroii plecați către Colhida să dobândească lâna berbecului de aur.

De n-ar fi fost cu ei feciorul lui Apolo – cu toată îndrăzneala de care-au dat dovadă vitejii-argonauți – n-ar fi putut nici unul să-și mai revadă casa, părinții și copiii. Prin sunete de liră a domolit mânia unor stânci fioroase, numite Simplegade, care striveau adesea corăbiile eline. Tot el a adormit în viers moleșitor balaurul cel groaznic, care păzea-n Colhida acea lâna de aur și-a nimicit, prin cântec, vraja amăgitoare a unor fete-păsări, ce se chemau sirene și încercau s-afunde pe marinari în valuri.

A mai făcut Orfeu și-alte isprăvi de seamă. Dar n-a luptat cu lancea sau sabia sau arcul. Arma lui i-a fost lira, și, totuși, a învins. (Isprăvile-s prea multe. Nu le mai amintim.)

Ar fi să spunem totuși că fiul lui Apolo și-al muzei Caliopa s-andrăgostit de-o nimfă. Se chema Euridice; și-n ochii ei cei verzi îi plăcea lui Orfeu să-și scalde fericirea, privindu-i cu nesaț zile și nopți de-a rândul...

Adesea Euridice îl ruga pe Orfeu să-și reverse din liră divină-i armonie, ca ea, cu alte nimfe, să poată dănuți în tactul muzicii⁴.

Orfeu o asculta și atingea îndată coarda melodioasă c-un bețișor de argint, făcând să izbucnească din liră un nou val de sunete vrăjite. Vroia s-o-nveselească pe preafrumoasa nimfă. S-o știe mulțumită. Nu bănuia, sărmanul, soarta-nspăimântătoare ce-i era hărăzită, peste puțină vreme; căci draga-i Euridice n-avea să aibă parte, prea mult, de bucuria ce-o răspânda Orfeu, prin cântecele sale.

PIERDEREA FRUMOASEI EURIDICE

S-a întâmplat ca fata să fie îndrăgită și de un alt flăcău, un crescător de-albine, pe nume Aristeu. Și, aflând Aristeu că-n casa lui Eagru se pregătește nunta, s-a hotărât s-o fure pe nimfa Euridice.

Ca să-și îndeplinească gândul acesta rău, care nu îi da pace, Aristeu s-a ascuns într-un desiș de arbori. A așteptat o vreme, precum pândește tigrul juninca din poiană și-i gata doar să sară.

Veghind plin de răbdare, iată se ivi clipa când nimfa Euridice rămase singurică. Atunci se repezi și vru s-o ia în brațe.

Nimfa, înfricoșată, văzându-l pe-Aristeu din umbră cum s-avântă, a și luat-o la fugă. Aristeu, îndârjit, a pornit după ea, și, cum era mai iute și c-un picior mai ager, a fost gata s-o prindă.

Atât că – din greșeală – frumoasa Euridice, sărind peste un trunchi de stejar răsturnat, nimeri într-o groapă. Aici era un șarpe cu pielea mpestrițată și colții veninoși. Nimfa-l calcă pe șarpe. Acesta se întoarse. Sencolăci îndată pe glezna Euridicei și își înfipse colții, strecurându-i veninul sub pielea subțirică.

Orfeu, ce auzise țipătul Euridicei, porni și el în fugă, cu inima bătându-i ca un ciocan în piept. Ajunse doar s-o vadă pe nimfă cum se stinge.

O jale fără margini simți în el aedul, în timp ce Aristeu – acela ce fusese pricina morții ei – se mistuia-n adâncuri verzi-negre de pădure.

— Zeus, mărețe Zeus – strigă spre cer Orfeu, bătându-se cu pumnii în fruntea ca de fildeș – pogoară-te cu milă, acum, asupra mea. Dă viață Euridicei...

Dar cerul, albăstrui, rămase mut ca stânca.

Nici cântecul de liră nu mai clinti pe nimfa ce părăsise lumea...

Orfeu, trântit în iarbă, o-mbrățișa cu sete și o chema zadarnic să vie împreună cu el, acolo unde totul sta pregătit de nuntă.

Plânsul lui cel fierbinte îi zguduia pe oameni și mulți – dornici s-aline pe cel ce-i mângâiasc cu viersul său vrăjit – îi glăsuiau astfel:

— Nu plânge. E zadarnic. Iubita ți-e la Hades. Asta i-a fost ursita și nu ai ce să faci. Cată să te supui voinței olimpiene...

— Nu. Nu mă voi supune...! a glăsuie Orfeu. Voi pleca spre Infern, de-ar fi să rătăcesc pe drumuri toată viața; și am să-mi caut mireasa. Mă voi ruga de Hades. Oricât ar fi de crunt, oricât de nemilos, trebuie să-mi întorcă pe Euridice-a mea...

Luându-și pe umăr lira și un toiag în mâini, Orfeu s-a îndreptat către un mic sanctuar pe care-l avea Hermes. Acolo s-a rugat de feciorul lui Zeus,

pristavul din Olimp, ca să-l călăuzească pe drumul spre Infern, și i-a jertfit un țap cu blana ca tăciunii, din turmele regale, cum cerea obiceiul. L-a proslăvit în imnuri. Apoi, fără zăbavă, a pornit iar la drum, către Peloponez.

Și, în Peloponez, la capul Tenaron⁵, era o peșteră. Nici un om nundrăznea să treacă pe acolo de la lăsatul serii. Crediințele străvechi spuneau că-n peșteră erau furii, erinii și fel de fel de iazme, ce-i sugrumau pe oameni când încercau să intre. Căci peștera aceea era de bună seamă una din porțile spre tărâmul lui Hades.

ORFEU PĂTRUNDE ÎN INFERN

Si, poposind Orfeu la capul Tenaron, n-a vrut să țină seamă de vorbe și povețe.

— Spuneți!... Asta-i intrarea spre negrele genuni, unde domnește Hades? întreba pe localnici.

— Da, da!... răspundeau ei. Însă nu cuteza, străine, să te-appropii prea mult de-aceste locuri. Ești tânăr. E păcat... Furiile stau de strajă... Ele n-așteaptă mult și te strâng de grumaz... Câți n-au pierit acolo!... Stai... Stai... Unde te duci? Tu n-auzi vorba noastră?

— Aud. Dar nu mi-e teamă!... rostea spre ei Orfeu. O caut pe Euridice. Și dorul pentru ea îmi dă puteri să lupt, să-l înfrunt și pe Hades. Am armă lira mea... Cu ea o să întâmpin geniile infernale, voi risipi destinul... Lăsați-mă să trec...

Și, instrunindu-și lira, cântând necontenit, Orfeu a pășit drept spre peștera aceea care-și căsca gâtlejul umed și-ntunecat, către aria mării.

Nu s-a temut de furii, de geniile crude, pășind prin fața lor, senin și fără frică.

Și iacătă-l trecut, din peștera adâncă, într-un tărâm de umbre ciudat și misterios. Coboară pe poteci unde-i ațin piciorul tufele încâlcite de scai și mărăcini. Îl zgîrie și-l rănesc...

Dar el nu ține seamă, și merge mai departe, până zărește râul cel vânăt, Aheronul. Aici erau pe țărături sute și mii de umbre, ce așteptau să treacă și se rugau de Haron, luntrașul cel bătrân, să-i ducă peste ape, cu barca-i putrezită. Haron cerea obolul. Cine nu i-l plătea mai rămânea pe țărături, rătăcind, amărât, cam o sută de ani.

Însă aedul cântă lui Haron cel ursuz, din lira sa de aur, un cântec minunat. Luntrașul se îndură. Îl trece pe Orfeu pe malul celălalt.

Acolo alte piedici. Cerberul stă de pază la porțile de-aramă. Latră și urlă tare. Iar șerpilor-ncolăciți pe capetele sale șuieră fioros, silindu-se să-l muște cu colții-nveninați pe fiul lui Apolo.

El își înstrună lira. Coardele ei răsună, și câinele se lasă pe pântec, la pământ. Firea lui dușmănoasă se schimbă dintr-o dată. Ochii săi cată blând. În acest chip, aedul poate să treacă-n voie către palatul unde sălășluiește Hades.

Și fratele lui Zeus îi strigă de departe:

— Cine ești tu? Ce vrei? Cum cutezi, pământene, să intri nepoftit în ținutul tăcerii?...

Orfeu cată spre Hades fără de-nfricoșare, și-i spune doar atât:

— Dă-mi voie, preamărite stăpân peste-ntuneric și umbre fără viață, să-ți glăsuiesc în viers...

Și n-așteptă răspunsul ce vrea să i-l dea Hades. Ci prinde-n brațe lira cu coardele de aur, pe care i-o dăduse la naștere Apollo. Și gura lui, în care îi picurase muza stropii curați de rouă, începe să rostească stihuri mai dezmiardate ca șoapta de iubire sau somnul care prinde în brațele lui pruncul, când este legănat la sânul cald al mamei.

ZEUL HADES SE ÎMBLÂNZEȘTE

Ii povestește-n stihuri dragostea cea curată, care-l înlănțuise pentru întreaga viață de nimfa Euridice. Speranțele-nflorite ce le păstrau în inimi. Cum regele Eagru le pregătise nunta. Iar zeu Himeneu, cel ce-mplinește legea sfântă-a căsătoriei, cu aripi nevăzute, venise de la Creta, unde-și avea palatul; și-și aprinsese facla. Dar facla nu arsesese cu flăcări albă – cum cerea datina – ci răspândise numai un fum înecăcios. Asta, ca prevestire a tristei întâmplări ce urma să-i lovească.

Îi cântă Orfeu apoi de clipa neuitată când și-a văzut iubita căzută la pământ, fără de răsufare; de gemetele sale; de jalea ce-a cuprins întreg poporul trac.

Toți câți ascultă cântul divinului aed, acolo, în Infern, nu pot să-și stăpânească suspinele din piept. Geniile infernale tac toate copleșite de preamarea durere din glasul lui Orfeu. Tantal și-a uitat foamea și setea deopotrivă; Sisif nu mai ridică pietroiul greu pe coastă, și Ixion, acela ce se-nvârtește veșnic pe-o roată de aramă înlănțuit cu șerpi, rămâne nemișcat.

Întreita Hecate își șterge pe obraji o lacrimă fierbinte. Și Cora-Persefona își lasă fruntea albă pe umărul lui Hades, străpunsă de tăișul amarnicei mâhniri din viersul lui Orfeu.

— Gândește-te, tu, Hades – mai glăsuiește el, pe blând acord de liră – dacă un zeu viclean ți-ar răpi într-o zi soția mult iubită, n-ai suferi ca mine?... Nu ai pleca s-o cauți?... Răspunde-mi, nu căta încolo cu privirea...

În timp ce zeul tace, soața-i, Persefona, întinde către Hades o mână

rugătoare și-i cere să s-apeleze cu milă spre aed. Dragostea ce-l unește pe el de Euridice este cu mult prea mare. Chinul ce îl îndură Orfeu – pierzând mireasa în ziua nunții sale – este sfâșietor...

Și zeul, care-altminteri nu are nici o milă, acuma se înclină mișcat către Orfeu.

— Voi face, zice el, pentru iubita ta, ceea ce nu se cade nici unui muritor. Se va întoarce-n lume, urmându-te pe tine. Dar trebuie să-mi promiți...

— Mă leg mai dinainte să-ndeplinesc orice, îi răspunde Orfeu, cu glasul găuit de marea bucurie că-și va recăpăta pe scumpa-i Euridice.

Și Hades îi mai spune:

— Când vei urca, Orfeu, spre celălalt tărâm, să nu-ntorci cumva capul, să nu-ncerci s-o privești...

— Deși mă arde dorul și clipele îmi par veacuri nemăsurate, nu voi căta spre ea, dacă așa ți-e vrerea, mai spune iar Orfeu.

— Dacă te vei întoarce și vei privi spre nimfă, cu-o clipă înainte de-a călca pe pământ, o pierzi pe totdeauna, a adăugat la urmă zeița Persefona. Nu mai e nici un mijloc s-o poți recăpăta...

— Așa... Așa voi face!... a glăsuț Orfeu.

Deci, mulțumind lui Hades și Corei-Persefona, călăuzit pe Hermes a plecat spre pământ. Știa că îl urmează și nimfa Euridice. Dar nu-ndrăznea să-ntoarcă înspre iubită capul, de teamă să n-o piardă, cum îi spusese Hades.

Mergea cântând din liră și rostind mândre stihuri; și-n minte-o cerceta pe Euridice-a lui: „E tot atât de albă? Mai este drăgăstoasă? Nu s-a schimbat cumva? “...

Și inima-i o dată cu lira lui cânta cântec de biruință și dor înfrigorat, în timp ce se urca înspre pământul nostru. Mai erau câțiva pași... Ce spun? Numai un pas. Și Orfeu trecea pragul din peșteră afară.

Dar în acel moment a fost străpuns de teamă. Dacă mireasa lui s-a rătăcit cumva în bezna infernală și nu e-n urma lui?

Atunci a întors capul îngrijorat s-o vadă. O vede, fericit, cum merge lângă Hermes. Vrea să-i spună ceva. Dar dalba lui mireasă, fără de nici o vorbă, însă cu brațele deschise către el – parcă l-ar fi strigat – alunecă-n Infern. De data asta însă e pentru totdeauna... ⁶

NUMAI CÂNTECUL ÎI RĂMÂNE

Zadarnic a-ncercat din nou Orfeu să treacă de râul Aheron. Nu l-a mai luat luntrașul, cel care duce morții în ținutul lui Hades. Zadarnic s-a zbatut, a plâns, l-a implorat și i-a cântat din liră.

Hades orânduise să nu fie lăsat pentru a doua oară în sumbrul său palat.

Nefericit, Orfeu s-ar fi ascuns, se spune, în munții Traciei. Nu dorea să mai vadă în ochi nici o femeie; căci își reamintea de scumpa-i Euridice și inima-i rănită se sfâșia mai mult.

De auzea-n pădure râsete de copile, dacă pe malul apei era cumva vreo nimfă, Orfeu își trăgea haina pe față și fugea. Ei bine, tocmai fuga le ațâța pe-acestea să-ncerce și s-atragă în mreje de aed.

Astfel s-au scurs cu greu vreo trei sau patru ani. Singură-i mângâiere era doar cântecul, în care proslăvea iubirea fără margini, dincolo de mormânt.

Dar se aflau pe-atuncea, în Tracia, bacante, frumoase preotese, care-l slujeau pe Bachus, zeul cel dezământat. Acestea nu-l iertau pe fiul lui Apollo, fiindcă-i păstra credință pierdutei Euridice.

Și cum se povestește, ele se tot iveau în fața lui, cu sila, cântând sau dănțuind sau azvârlindu-i flori legate-n buchețele. Îl ispiteau cu vorbe pline de îndrăzneală și-l poșteau la serbări închinat lui Bachus – adică la orgii.

Însă el le gonia întruna, cu dezgust. Le blestema – spunând că ele înjosesc numele de femeie – și se urca în munte, mai sus, să nu le vadă purtarea desfrânată, pe care-o dovedeau.

Atâta că nici ele nu s-au lăsat înfrânte. L-au urmărit în munte și l-au încercuit.

— De nu primești, Orfeu, să trădezi amintirea iubitei Euridice, să știi că vei muri!... i-au țipat laolaltă.

— O, moartea, unde este? le-a dat răspuns aedul. Prin ea mai pot ajunge s-o văd pe Euridice...

Și auzind acestea, în ura lor turbată, amețite de vin, bacantele acelea și-au împlântat în el zecile de pumnale, cu care sfârtecau țapii sacrificați stăpânului lor Bachus.

Trupul însângerat l-au aruncat în Hebru⁷.

La timp au sărit însă și cele nouă muze, având pe Caliopa, mama lui, între ele. I-au ridicat din apă corpul său fără viață și l-au înmormântat într-un templu, Liberta, pe muntele Olimp.

Doar capul rămăsese rostogolit pe valuri, șoptind necontenit, cu buzele albite, numele prea iubit al nimfei Euridice. Iar capul său și lira au ajuns

până-n Lesbos – o insulă în care a înflorit poezia⁸.

Muzele și Apolo au luat această liră, care mișcase munții, fiarele și pe Hades și au pus-o pe boltă.

Lucește între stele. E constelația Lirei.

Iar poemele⁹ lui au rămas între oameni, veșnice ca iubirea jurată Euridicei!...

Note:

1. Vechii elini înțelegeau prin Tracta ținuturile mărginite la miazănoapte de Propontida și de Marea Egee, la răsărit de Pontul Euxin sau Marea Neagră, la asfințit de fluviul Strimon, astăzi Karasu; iară la miazănoapte de Istru sau Dunărea cea largă.

2. Într-un desen pe un vas este înfățișat Orfeu, în țara lui Eagru. Tracii stau în preajma lui cu coifuri peste plete și cu sulii în mâini, gata parcă de luptă. Poetul cântăreț este așezat în mijloc, cu ochii către slavă. În mâini ține lira. Nu știm ce rostește, dar fețele războinicilor, înăsprite de lupte și greutate, parcă se luminează și uită de urgia pe care o pregătesc, de moarte și război. Se vede marea putere a cântecului, a artei, asupra lor.

3. Așa ni-l reprezintă pe fiul lui Apolo și al muzei Caliope un mozaic dezgropat în orașul Pompei și aflat astăzi la Palermo. În jurul lui se văd strânse zeci de sălbăticiuni: maimuțe, leopardzi, lei, cerbi, păsări, ba chiar și șerpi și broaște, care-i ascultă viersul.

4. O astfel de imagine a pictat artistul francez Nicolas Poussin în opera intitulată „Orfeu și Euridice”, aflată azi la muzeul municipal din Chantilly. Într-o splendidă îmbinare de culori sunt zugrăviți oamenii și natura. Se văd câteva nimfe la poalele pădurii. Altele se scaldă în undele străvezii ale râului Hebru. În zări se înalță munții,

adăpostind cetatea cu zidurile sure, în care văzuse lumina zilei feciorul lui Apolo. Întreg tabloul respiră măreția, puterea suverană a artei: a cântecului și poeziei. Orfeu, cu bețigașul de argint în mână, se pregătește să cânte, însoțindu-și vocea cu lira, cel mai frumos dintre cântecele pentru preaiubita lui Euridice.

5. Astăzi capul Matapan.

6. Scena este admirabil redată într-un basorelief din secolul al V-lea î. e. n., care se găsește acum la Neapole. Ea a fost cântată și de marii poeți antici: Eschil, Pindar, Horațiu, Ovidiu și, mai ales, Vergiliu, în „Georgicele” sale. În epoca modernă nenumărați artiști au abordat această temă în muzică, teatru, poezie și artele plastice. Bunăoară, în muzică, germanul Gluck a creat, pe motivul acesta legendar, una dintre cele mai frumoase lucrări, intitulată „Orfeu și Euridice”. Semnificația pierderii Euridicei de către Orfeu pare a fi aceea că faptele mari, hotărâtoare în viață, nu se pot desăvârși fără răbdare și sacrificiu până la capăt.

7. Râul Marița de astăzi.

8. Aici vor crea mai târziu poezii Alceu și Safo.

9. Lui Orfeu i se atribuie o serie întreagă de poeme, care au fost de fapt create mult mai târziu, deși unele fragmente par a fi urme veritabile de poezie orfică. Tot despre el se spune că avea și darul profeției, fiind fiul lui Apolo – și că ar fi organizat așa-numitele mistere orfice. Capul său, prins între stâncile insulei Lesbos, se zice dealtminteri că a avut darul să facă profeții multă vreme după moartea poetului.

ÎNTEMEIEREA TEBEI

CADMOS; ZETOS ȘI AMFION; EDIP

După ce Zeus a răpit-o pe Europa, Agenor, regele Sidonului¹, nu s-a mpăcat deloc cu gândul ca draga lui copilă să rămână pradă aceluia care-o răpise. Și-a poruncit celor trei fii ai săi: Fenix, Cilix și Cadmos să plece-n toată lumea și să-i găsească fata.

— Dacă vă veți întoarce fără de sora voastră, le-a grăit Agenor, să știți că vă ucid; căci nu mai meritați să-mi fiți moștenitori...

Au plecat dar băieții pe drumurile lumii, căutând-o pe Europa. Au mers ei ce-or fi mers... și cei doi frați mai mari au ostenit degrabă. S-au rătăcit de Cadmos. Fiindcă n-aveau curajul să-și mai revadă tatăl, s-au oprit pe coclauri și au întemeiat niște orașe noi. Fenix a ajuns rege în țara ce i-a luat de-atunci numele lui: Fenicia bogată. Și Cilix de asemeni, în alt ținut vestit, numit Cilicia.

Doar Cadmos, flăcău vrednic, a pășit mai departe. A străbătut ținuturi aspre, necunoscute, plecând din Asia. A plutit peste mări, și, după multă vreme, a ajuns în Elada.

Aflând el că la Delfi se află un oracol, unde Febus-Apolo prezice viitorul, s-a urcat cu greutate pe muntele Parnas, în ținutul Focidei. S-a plecat lui Apolo și i-a cerut învăț ce trebuie să facă. Ar vrea să-nvingă monștri, cum a învins și-Apolo pe balaurul Piton, monștri ce-mpovărează pământul cu

urgie. Ar vrea să și ridice o cetate vestită.

Apolo i-a răspuns prin gura Pitiei că poate să învingă un monstru fioros și poate să ridice o cetate vestită, dar săvârșind acestea el însuși va plăti prin grele suferințe.

Tânărul sidonian s-a învoit cu toate. Și-atunci zeul Apolo l-a-ndemnat să pornească înspre râul Cefis. Și i-a mai povestit că-n drum va întâlni un juncan fermecat, cu părul ca zăpada. Cadmos să urmărească animalul acesta, până ce s-o opri; și-acolo unde el va-ncepe să mugească, culcându-se în iarbă, poate să-nalțe ziduri, să fac-o fortăreață.

Plecând Cadmos din Delfi, a tot călătorit pân-a văzut juncanul pascănd pe un imaș².

Animalul acesta era alb ca omătul, și, zărindu-l pe Cadmos, a pornit către râu. Fugea și-ntorcea capul. Fugea și iarăși sta, răsucindu-și spre tânăr fruntea împodobită cu niște coarne mari, galbene, lucitoare. Parcă-i tot făcea semne s-alerge-n urma sa.

Și, însoțit de prieteni – care veneau cu dânsul încă de la Sidon – Cadmos a urmărit juncanul fermecat vreme de nouă zile

El l-a călăuzit printre codrii umbroși, până pe o colină toată smălțată-n flori. Acolo s-a oprit și s-a lungit în iarbă. A ridicat spre slavă capul încoronat și a mugit prelung³.

DOBORÂREA BALAURULUI LUI ARES

Cadmos a înțeles c-acela este locul unde va trebui să-și ridice cetatea. A sărutat pământul pe care ajunsese din voia lui Apolo, și primul gând i-a fost s-aducă sacrificii preamărețului Zeus, ca viitoarea cetate să fie trainică. A trimis câțiva prieteni să caute un izvor. Din el s-aducă apă în amfore de lut. Să facă libațiuni, fără de care jertfa nu ar fi fost primită de Zeus în Olimp.

Tovarășii lui Cadmos au pornit prin pădure, cercetând peste tot, până ce au zărit un pârâiaș zglobiu; iară puțin mai sus au dat de-o peșteră cu o intrare joasă, bine adăpostită de un bunget umbros și grămezi mari de pietre. Din peștera aceea țâșnea pârâul rece, limpede, de cleștar.

Și, veseli, sidonienii au vrut să toarne apă în prima amforă; dar pe neașteptate, din peștera adâncă, a țâșnit un balaur cu solzii de aramă și ochii firoși. Pe cap, monstrul purta o creastă zimțuită și gâtul său avea o pungă de venin, mai groasă ca o bute. Iar gura otrăvită era bătută toată în trei rânduri de colți, lungi ca niște pumnale.

Balaurul cu creastă era fiul lui Ares, zeul cel viforos, și străjuia izvorul

tatălui său ceresc și tot acel ținut, pe care-l stăpânea întocmai ca un rege.

Fără multă tocmeală, balaurul lui Ares s-a rotit către soții lui Cadmos din Sidon și i-a încolăcit; apoi i-a otrăvit, înfigând în ei colții săi ascuțiți și albi.

În vremea asta Cadmos, văzând că seara vine și soții nu se-ntorc, a pornit să-i găsească. A rătăcit și el prin umbrele pădurii, până ce a sosit la izvorul lui Ares, și, când acolo, iată-i!... Prietenii erau morți și monstrul sta lungit pe trupurile lor, sleindu-le de sânge.

Tânărul sidonian a luat atunci o stâncă, și, cum era voinic l-a lovit cu putere pe feciorul lui Ares. Dar solzii de aramă l-au ocrotit pe monstru de greaua lovitură, ce ar fi dărâmat și zidul unei case. El a zvâcnit deodată. S-a ridicat în sus, mai-nalt decât copacii, și l-a țintit pe Cadmos cu ochii arzători, în timp ce întreita lui limbă îi juca în gura-nveninată, și, șuierând ca vântul, când spulberă nisipul pe țărmurile mării, s-a repezit la el.

Numai că sidonianul era un luptător cum nu-s prea mulți pe lume; și neînfricoșat, l-a-ntâmpinat pe monstru, precum se cuvenea, cu sabia și lancea.

Balaurul s-a-ntors, încolăcit pe coadă. Atunci, viteazul Cadmos mi l-a lovit cu lancea atâta de puternic, încât a străbătut gâtul gros de balaur. Și arma s-a înfipt într-un trunchi de stejar. Balaurul lui Ares a rămas priponit de-acel trunchi de stejar, care s-a aplecat sub prea marea povară.

După această faptă, fiul lui Agenor a auzit un glas:

— Ares iubește monștrii. Tu ai ucis un monstru care-i era și fiu. Pentru această faptă ai să plătești amarnic, prefăcându-te-n șarpe...

Cadmos s-a-ntors pe dată cu sabia în mână, crezând că-i alt dușman.

NAȘTEREA POPORULUI TEBAN DIN COLȚII DE BALAUR

Da-n fața lui era însăși Palas-Atena, cu egida pe piept și sulița în mână.

— Chiar de mă voi jertfi, i-a dat răspunsul Cadmos, sunt fericit, zeiță, c-am răpus un balaur care-i împiedica pe oameni să trăiască în locurile-acestea atâta de mănoase... Vreau să zidesc aici o cetate vestită, unde să locuiască oameni nenumărați.

— Dacă este așa, a glăsuțit zeița, îți trebuie și brațe cu care să zidești cetatea ta visată... Și ca să dobândești brațele de-ajutor, desprinde plin de

grijă toți colții de balaur și seamănă-i pe glie.

Spunând aceste vorbe, Atena a pierit. Un nor se coborâse și o învăluisse pe copila lui Zeus, plutind apoi spre slăvi.

Cadmos a ascultat sfatul dat de Atena, și, desprinzând cu grijă toți colții de balaur, i-a semănat pe glie⁴.

Din colții semănați de Cadmos, sidonianul, s-au ridicat întâi niște vărfuri de lance; apoi, tot din pământ, au răsărit, semețe, coifuri de luptători; și-n sfârșit, au ieșit niște giganți cu arme și scuturi sunătoare, care s-au luat la luptă.

S-au tot luptat giganții, până ce au rămas în viață numai cinci. Atunci s-a ivit iară, ca din senin, Atena. Le-a poruncit s-arunce armele ucigașe și să se facă prieteni cu preaviteazul Cadmos, care le va fi rege.

La porunca lui Cadmos, au zidit în pădure, la izvorul lui Ares, fortăreața Cadmeea, acropola tebană. Ridicând fortăreața, Cadmos a adus jertfă puternicului Zeus juncanul fermecat.

Pielea lui i-a tăiat-o în fâșioare lungi, subțiri, subțiri de tot. Pe acestea le-a unit. S-a făcut o fâșie de piele nesfârșită. Cu ea a măsurat întinderea de țară, care urma să intre în stăpânirea lui.

Dorind să se păstreze nestinsă amintirea ciudatei întâmplări, Cadmos a denumit țara aceasta nouă: Beoția – țara juncanului.

Totuși, pentru că el doborâse pe fiul cel hidos al lui Ares, a suferit destul, precum se învoise în fața lui Apolo.

Copiii i-au pierit și, spre sfârșitul vieții, eroul sidonian – cum îi spusese Atena – s-a preschimbat în șarpe. Soția lui, la fel. Doi șerpi, ce nu făceau nici un rău nimănui⁵.

URMAȘII LUI CADMOS RIDICĂ TEBA CEA CU ȘAPTE PORȚI

Turmașii lui au fost pe tronul din Cadmeea doi feciori ai lui Zeus și-ai nimfei Antiopa⁶: Zetos și Amfion. Ei s-au gândit să facă la poalele cetății marele oraș, Teba, visat, de mult, de Cadmos. Teba cea cu șapte porți.

Zetos era de-o forță de neînchipuit. În schimb, celălalt frate, pe nume Amfion, era un cântăreț destoinic ca Orfeu.

Când s-a început lucrul la zidurile Tebei, Zetos a spus că el o să aducă piatra din munții-nvecinați.

Într-adevăr, cu forța-i uriașă, olimpiană, aducea pe spinare stânci mari rupte din munți.

Amfion nu jurase că va face vreo muncă. Avea un trup firav, însă, cântând din liră, ca divinusul Orfeu, acest fiu al lui Zeus izbutea să urnească munții din temelii. Și munții veneau singuri spre zidurile Tebei, ca meșterul Zetos să poată avea piatră de lucru din belșug.

Se mai spunea că Tebei i s-au zidit anume cele șapte porți, ca ele să amintească lira lui Amfion, ce avea șapte corzi.

Iară porțile Tebei au căpătat și ele fiecare un nume. Numele li s-au dat după șapte copile, pe care le avea regele Amfion cu soața-i Niobee⁷.

Afară de eroii Zetos și Amfion, un alt urmaș de seamă pe tronul de la Teba a fost regele Laios.

Aezii povestesc că el era-nsurat cu frumoasa Iocasta; dar în palatul său era multă mâhnire, căci nu aveau copii.

Vroind să dobândească un prunc în casa lui, regele s-a rugat de marele Apolo, și zeul i-a răspuns prin glasul Pitiei:

— Soția ta, Iocasta, îți va da un fecior. Însă el e ursit ca să-și omoare tatăl; să-și pângărească mama și să umple de sânge și doliu și durere tot poporul teban. Este încă o jertfă pe care o cere Ares, fiindcă pe-aceste locuri, unde se-nalță Teba, i-a fost ucis feciorul, balaurul, de Cadmos.

Ca lovituri de trăsnet cădeau aceste vorbe în inima lui Laios. Părul i se făcuse, pe capul său, măciucă. Cutremurat de spaimă, Laios s-a înturnat în palatul din Teba și-a povestit Iocastei groaznică prorocire.

Într-adevăr, Iocasta, în anul următor, a dobândit un prunc. Cât îl dorise Laios; și-acum cât îl ura!... Și el a luat copilul și l-a azvârlit pe-un munte, pe muntele Citeron, ca să-l mănânce râșii care foiau pe-acolo.

Dar s-a-ntâmplat să treacă pe muntele Citeron un păstor corintian; și el a luat odrasla lui Laios, cea zvârlită; și-a dus-o în țara sa.

Iar regele⁸ din țara aceea corintiană n-avea nici un urmaș. Văzând el pe micuțul atât de oropsit, s-a hotărât să-l crească ca pe copilul său.

Așa a ajuns fiul lui Laios în Corint, unde s-a făcut mare, voinic și înțelept, fiind el numit Edip.

EDIP ÎȘI UCIDE, FĂRĂ SĂ ȘTIE, TATĂL

Dar ajungând Edip flăcău în toată legea, oameni nechibzuiți i-au șoptit la ureche că el n-ar fi odrasla regelui din Corint; că e copil găsit și multe dintr-acestea.

Mâhnit peste măsură, s-a dus la un oracol al zeului Apolo, să afle adevărul, cine îi sunt părinții.

Dar Pitia, -n răspunsul pe care i l-a dat, nu i-a destăinuit că tatăl lui e Laios, și mama sa, Iocasta.

I-a spus numai atât:

— Să nu te-ntorci în țara unde-ai venit pe lume... Altfel îți ucizi tatăl; te vei căsători cu propria ta mamă; și-aduci nenorocirea asupra tuturor, copii, rude și prieteni...

Ascultând ce spunea bătrâna preoteasă, Edip a cugetat străpuns de-nfiorare:

— Dacă mi-e totuși tată regele din Corint? Și dacă mi-e sortit cu-adevărat ca eu să-mi nimicesc părinții?... Mai bine fug în lume. Nu mă întorc acasă și-nlătur nenorocul ce mă poate pândi...

Socotind deci că fuge, Edip nu s-a întors în istmul de Corint. A cugetat să plece către Beoția, și – coborând din Delfi – a văzut două drumuri. Pe cel care ducea către Beoția venea încet un car. În car călătorea un bătrân cam albit, urmat de câțiva sclavi.

— Ia fă-ne loc, băiete, a rostit vizitiul, tare, către Edip.

Edip s-a supărat că un sclav oarecare îi poruncește astfel, și nici nu s-a clintit.

Atuncea vizitiul a dat în el cu biciul. Edip s-a înfuriat și l-a lovit cu lancea, lăsându-l mort pe loc.

Ca să-și răzbune sclavul, bărbatul cel albit a scos o sabie. Și s-a iscat o luptă. Iar tânărul Edip, cu lancea ridicată, l-a izbit pe bătrân, ca și pe sclavii lui, care îl apărau.

În prea puțină vreme, din cei cinci călători n-a scăpat decât unul. Un sclav care-a fugit.

Astfel s-a împlinit întâia prevestire făcută de Apolo⁹, căci tânărul Edip, fără s-aibă habar, își ucisese tatăl. Bătrânul ce zăcea însângerat pe drum, lângă sclavii săi, era regele Laios.

El se ducea la Delfi să-l întrebe pe-Apolo – cum să-și salveze Teba? Pentru că, din porunca lui Ares, dușmănosul, aproape de oraș se așezase un sfinx¹⁰. Sfinxul avea obrazul și trupul de femeie; corpu-i era de leu; aripi avea de vultur și ghearele de zgriptor¹¹. Iar coada-i de oțel era ca de balaur.

Și sfinxul priveghea pe drumul către Teba. Când treceau călătorii, îi oprea cu un strigăt. Le puna o-ntrebare, cu multă viclenie, și nimeni nu putea să-i dea acestui monstru răspunsul cuvenit. Atunci sfinxul lovea cu coada de balaur pe bietul călător. Cu ghearele de zgriptor îi scotea inima și i-o storcea de sânge.

Astfel îi doborâse sfinxul, până în acea ziuă, pe foarte mulți tebani.

A DOUA CRIMĂ: CĂSĂTORIA CU IOCASTA

In tot orașul Teba domnea o spaimă mare și numai cu greutate se mai putea ieși pe cele șapte porți. De mai dura o vreme, orașu-ar fi rămas fără locuitori.

Mai mult, s-adăuga știrea că pe regele Laios l-au omorât tâlharii.

Sclavul care scăpase s-a rușinat să spună că nu îi învinsese decât un singur om și a mințit că-n cale le ieșise o ceată de numeroși tâlhari.

Pe lângă toate astea, sfinxul mai omorâse în zilele acelea pe alți numeroși tineri. Și printre ei era și feciorul lui Creon.

Creon păstra dealtminteri coroana-n mâna lui, până se alegea un nou rege la Teba.

Îndurerat la culme de moartea fiului, Creon a dat de știre că de se va afla vreun bărbat iscusit care să-nfrunte sfinxul și să salveze Teba, îi va da o răsplată ne-nchipuit de mare. El va avea ca soață pe regina Iocasta, pe văduva lui Laios, și va primi coroana și tronul rămas gol.

Edip, care intrase pe pământul teban, a și trecut la faptă; a pornit-o de-a dreptul spre sfinxul fioros.

Sfinxul l-o fi zărit, pesemne, de departe, și fâlfâind din aripi l-a oprit pe Edip, punându-i o-ntrebare:

— Care este făptura ce merge-n patru labe, apoi numai în două și la sfârșit în trei? Haide, răspunde iute...

— Ființa aceasta este, de bună seamă, omul, i-a dat răspuns Edip. Când este mic, el merge numai de-a bușilea. Pe urmă se ridică și, când ajunge gârbov, lângă două picioare, ca sprijin, se găsește și-al treilea: toiagul...

Cum a sunat răspunsul, sfinxul, turbat de ciudă, s-a umflat și-a plesnit. Iară Edip, cu lancea, l-a trântit de pe stânca, unde se cocoțase, în niște văi adânci.

Auzind tot poporul că tânărul Edip l-a biruit pe sfinx, s-a grăbit să-l aducă, pe umeri, în oraș.

Creon i-a dat coroana ce o avea în grijă și l-a suit pe tron, alături de Iocasta.

Astfel, fără de voie, Edip a săvârșit cea mai groaznică crimă din câte sunt pe lume. S-a însurat, sărmanul, cu însăși mama lui.

A mai trecut o vreme. Iocasta i-a născut soțului său, Edip, doi fii și două fiice¹². În Teba era pace. Regele cârmuia cu multă-nțelepciune peste poporul său, ferindu-l de războiul cel mult dorit de Ares. Când, s-a stârnit furtuna... Zeii, înverșunați că soața lui Edip – care-i era și mamă – i-a

dăruit copii, au trimis peste Teba ciuma pustiitoare.

PUSTIU ȘI LACRIMI AU HOTĂRÂT ZEII

Mureau și zi, și noapte, sute, mii de copii. Ruguri erau aprinse în Teba peste tot și jalea cuprinsese poporul, mai cumplit decât când trăia sfinxul. Căci mamele plângeau în hohot la răspântii și-n case îndoliate. Iar preotul cel mare îl ruga pe Edip să facă sacrificii, să salveze cetatea¹³.

Dar regele Edip a poruncit să vină bătrânul profet orb, ce se numea Tiresias.

Întâi, profetul orb nu a vrut să răspundă. Dar, silit de Edip, el a mărturisit că zeii-au aruncat peste orașul Teba ciuma nimicitoare, pentru că regele își omorâse tatăl și se căsătorise cu mama lui, Iocasta.

Ca să se pedepsească, regina și-a luat viața, aninându-se-n ștreang. Iar Edip și-a scos ochii cu-o agrafă de aur.

Apoi, orb și sărman, Edip a părăsit Teba cu șapte porți, ca s-o scape de ura netrebnicului Ares și a celorlalți zei.

Și, rătăcind pe drumuri, însoțit de copila cea mică, Antigona, trăind doar din cerșit, au ajuns la Colona¹⁴, o mică așezare lângă orașul unde domnea pe-atunci Tezeu. Iar regele Tezeu a venit din Atena să-l vadă pe Edip.

Nenorocitul orb l-a rugat pe Tezeu să ia în grija sa pe biata Antigona, și, condus de Tezeu, bătrânul a pășit într-o pădure deasă.

Aici a dispărut Edip într-un chip tainic.

Tezeu cunoștea taina, dar nu a vrut s-o spună. Se zicea că Edip i-a blestemat pe zei, și Zeus l-a trăsmit sau s-a deschis pământul, și Hades l-a primit¹⁵.

Legendele eline mai arătau că-n Teba a fost după aceea un război fratricid¹⁶. Feciorii lui Edip s-au ucis între ei. Fetele i-au murit. Numai pustiu și lacrimi au rămas după el.

Așa s-a răzbunat zeul furtunilor, încrâncenatul Ares, pe urmașii lui Cadmos, pentru că se clădise Teba cu șapte porți, pe locurile unde-i hălăduise fiul, balaurul cel groaznic cu solzii de aramă...

Note:

1. Oraș din Asia, pe țărmul de răsărit al Mării Mediterane.
2. Poetul roman Ovidiu cântă, în versurile sale, această întâmplare.
3. În limba celor vechi, bous-bos înseamnă bou-juncan. Legenda aceasta s-a transmis multor popoare. Nu este exclus ca ea să fi influențat și legenda noastră despre Dragoș Vodă, venit din Maramureș, pe urmele unui zimbru cu o stea în frunte. Ei ar fi întemeiat, potrivit legendelor, pe locul unde a fost doborât zimbrul, țara încântătoare a Moldovei.
4. Colții balaurului, fiul lui Ares, reprezentau pentru elini lăncile. Prin această alegorie, ezeii vroiau să arate de ce tebanii erau un popor de războinici.
5. Cadmos reprezintă eroul întemeietor de orașe, în locuri unde hălăduiau înainte, prin păduri, numai fiare și monștri. Este un erou civilizator, cu prețul sacrificiului său. Elinii îi atribuiau eroului Cadmos și alte merite. Spuneau, între altele, că el este acela care ar fi adus alfabetul din Asia în Europa. El ar fi făcut și cele dintâi conducte de apă din piatră, încât oamenii să fie aprovizionați din belșug, fără ca fiecare să fie nevoit să meargă după apă, la mare depărtare, uneori afară din oraș. Tot el ar fi făcut cele dintâi legi, și mai spuneau că ar fi fost un mare apărător al păcii.
6. Nimfa Antiopa era fiica fluviului Asopos și fusese răpită de Zeus, precum s-a arătat mai înainte.
7. Se știe că regina Niobee avusese cu soțul său, Amfion, șapte băieți și șapte fete, uciși de Apolo și Artemis, cu săgețile, la porunca mamei lor, zeița Leto – geloasă pe fericirea Niobeei.
8. Regele corintian în casa căruia a crescut Edip se numea Polib și era căsătorit cu Meropa.
9. Prin această legendă elinii protestau contra nedreptății destinului hotărât – cum credeau ei – de forțe supranaturale.
10. Sfinxul, această mitică făptură, era tot odraslă a monstrului Tifon și a viperei uriașe Ehidna.
11. În basmele noastre, zgriptorul apare de multe ori, fiind socotit un soi de vultur cu două capete și gheare mari și tăioase.
12. Fiii lui Edip și ai Iocastei erau Eteocle și Polinice. Iar fiicele se numeau Ismena și Antigona.
13. Poetul antic Sofocle ne redă zguduitor această rugămintă a marelui preot către

Edip în versurile sale din tragedia „Edip rege” *

„... Zguduită
 De-o grea furtună-i Teba, ți-o spun chiar ochii tăi
 Și sângerata mare ce-apeacă fruntea ei,
 În ale sale valuri o ține cufundată.
 Nu mai rodește-n beznă sămânța cea uscată:
 Pier turmele, mor pruncii la sânul mamei lor.
 Vrăjmașa zee Ciuma, cu foc cotropitor
 Ne bântuie cetatea, nemilostiv cosește
 Odraslele lui Cadmos, și tot înavuțește
 Cu gemete și lacrimi Infernu-ntunecat,
 Noi toți, bătrâni și tineri, la tine-am alergat.
 Nu că ești zeu, dar nimeni cât tine nu plătește,
 Când dăm de zile negre, cerul se învrăjbește.
 Făr'nici o călăuză, făr'nici un ajutor
 Tu ne-ai scutit de birul ce sfinxu-ngrozitor
 Pusese asupra Tebei, și toți zic în credință
 Că ne-ai ferit de moarte cu-a zeilor voință.
 Și-acum mare Edip-naintea ta căzuți,
 Iar te rugăm fierbinte cu milă să ne-ajuti... “

14. Întâmplările au fost povestite de poetul Sofocle în tragedia „Edip la Colona”. (Colona se găsea cam la șapte kilometri depărtare de orașul Atena.) Tot Sofocle a scris și renumita tragedie, legată de numele fetei mai mici a lui Edip: „Antigona”.

15. În picturile pe vase, legenda lui Edip a inspirat mult pe artiștii antici. Astfel se găsesc două renumite vase, având pictate victoria lui Edip împotriva sfinxului. Pictori moderni, ca Gustave Moreau, Ingres ș. a. au reluat tema. În literatură – urmându-l pe Sofocle, a cărui creație despre Edip atinge cea mai înaltă culme în teatrul antic – au mai scris lucrări memorabile Corneille, Voltaire și alții. Iar marele nostru George Enescu a creat o admirabilă operă muzicală.

16. În literatură, acest război fratricid este cunoscut sub numele de „Cei șapte contra Tebei” și e povestit în versurile lor de „marii tragici”, Eschil și Euripide.

* Trad. de Edg. Th. Aslan

EXPEDIȚIA ARGONAUȚILOR

De câte ori elinii călătoreau pe mări și debarcau pe țărmuri străine-ndepărtate, ei își reaminteau legenda despre Iason și corabia Argo.

Și – după ce jertfeau fructe și flori și sânge lui Zeus olimpianul sau fiului său Hermes, zeul călătoriei și al negoțului, cel care-i învăța cum să aibă dobânda cu orișice prilej – sorbeau cupe cu vin și începeau să cânte legenda despre Iason și corabia Argo.

Cel mai adesea, ei își începeau povestea arătând că odată ar fi trăit în Iolco, un oraș tesalian¹, doi fii ai lui Poseidon: Eson și Pelias.

Rege fusese Eson, fratele cel mai mare. Dar Pelias, cel mic, prin viclenii și arme, își însușise tronul și luase avuția regelui legiuit: palatele de piatră și turmele de vite. În schimb îi dăruise o colibă de frunze pe clina unui munte, făcându-l slujitor.

Numai că fostul rege avea și un copil. Acesta, crescând mare, putea pretinde sceptrul luat tatălui său Eson. Deci, ca să-și poată ține tronul, fără de nici o grijă, Pelias s-a gândit să-și omoare nepotul.

Atâta că și Eson avea, pesemne, prieteni. Aceștia l-au vestit despre ce plănua noul stăpânitor, regele Pelias.

Iar preamâhnitul Eson, ca să-și scape copilul, a trebuit să pună la cale un șiretlic.

A vestit tot regatul că fiul i-a murit. A ridicat și-un rug, cum se obișnuia pentru cei răposăți. Însă pe rug a ars un iepure sălbatic. A făcut – după datini – jertfe zeului Hermes, întreitei Hecate, zeiței Persefona și soțului său, Hades. A plâns și s-a jelit în temple, la răspântii și lângă focul sacru.

Totul lăsa să creadă pe proaspătul stăpân al orașului Iolco că odrasla lui Eson s-a stins dintre cei vii.

Însă în mare taină, Eson și-a dus copilul în munții Pelion, la centaurul Hiron², și l-a rugat să-i crească feciorul oropsit. Căci centaurul Hiron creștea pe-Asclepio, feciorul lui Apolo, și pe Castor și Polux, odraslele lui Zeus. Și tot la el vor crește și viteazul Ahile, Ulise și mulți alții.

FIUL LUI ESON SE ÎNTOARCE ÎN IOLCO

Si stând sub privegherea bătrânului centaur, pruncul adus din Iolco s-a făcut în curând un flăcău ne-nfricat. Dar el nu avea nume, fiind crescut pe furiș. De-aceea bunul Hiron, neștiind cum să-l strige, i-a zis: fiul lui Eson – adică, pe scurt, Iason.

Când a-mplinit băiatul cam douăzeci de ani, s-a hotărât să plece în orașul natal ca să-și revadă tatăl și, poate, să-l răzbune.

A mers până la râul ce-nconjura orașul. Tocmai vroia să treacă apa pe la un vad, când i-a ieșit în cale o biată cerșetoare.

— Băiete!... Hei, băiete, nu vrei să mă treci râul? a glăsuț spre Iason. Eu sunt fără putere și dacă mă-ncumet să mă cufund în apă, mi-e teamă că-mi pierd viața...

Iason, cum îl crescuse înțeleptul centaur, era un tânăr vrednic și foarte săritor.

— Cum de nu, bunicuțo... Te duc numaidecât...

Și a luat-o în brațe, pășind cu multă grijă, căci apa venea mare, îi ajungea la gât și curgea-nvolburată.

Așa a trecut râul, ducând-o pe bătrână pe țărmul celălalt³.

Însă, cum au ajuns, băbuța s-a schimbat pe loc într-o zeiță. Dar nu-n orice zeiță. A apărut chiar Hera, soața marelui Zeus, acel ce cârmuia întregul Univers, din muntele Olimp.

— Am vrut să te încerc, a glăsuț, cu fală, puternica zeiță. Și, fiindcă te-ai grăbit să-mi îplinești dorința, eu te voi ocroti pe drumurile tale... și tu vei birui...

Astfel a spus zeița și a bătut din palme. Un nor a-nvăluit-o și a pierit în slăvi.

Iason a stat o vreme privind, plin de uimire, pe urmele zeiței. Apoi, cutezător, cântând voios pe cale, a pornit mai departe și a ajuns în Iolco. A intrat în oraș și s-a-ndreptat spre piața unde se pregătea o mare sărbătoare, în templul lui Poseidon.

REGELE PUNE LA CALE PIEIREA LUI IASON

 amenii din oraș, când l-au văzut pe Iason, au crezut că-i un zeu. Au socotit că-i Ares sau poate chiar Apolo, și l-au înconjurat. Într-adevăr, flăcăul era nespus de chipeș. Trăind mereu pe munte – părul nu și-l tăiașe și pletele bogate îi atârnavă pe umeri în valuri aurii. Pe trup avea o haină de pânză, subțirică. Haina i se lipea de mușchii încordați și lăsa să se vadă cât este de voinic. Iar deasupra purta o blană de panteră, care îl apăra de ploaie sau de frig. În fiecare mână ținea câte o lance cu vârful de aramă – precum purtau păstorii din munții Pelion. Atâta că-n picioare nu mai avea băiatul decât o sanda. Cealaltă o pierduse în apa spumegândă, pe când ducea bătrâna spre malul celălalt.

Tocmai în acea clipă s-a auzit un ropot. Regele Pelias, călare, cu suita, se-ndrepta către templu, ca să aducă jertfă zeului mărilor.

Dar iacătă-l zărește în piață și pe Iason. Mai mult, vede că el nu este încălțat decât cu o sanda, și se îngălbenește nedreptul Pelias.

Oracolul din Delfi abia îi proorocise – câteva zile-n urmă – că trebuie să se teamă de un flăcău din munte, ce e-n același timp străin și cetățean al orașului lolco și umblă încălțat numai cu o sanda. Căci tânărul acesta-l va răzbuna pe Eson...

Regele s-a-nfuriat.

— Cine ești și ce vrei? i-a strigat, cu asprime.

— Eu sunt nepotul tău. Precum vezi, n-am murit, așa cum credeai tu, și am venit să-ți cer sceptrul ce l-ai răpit părintelui meu, Eson...

O, cum s-a-nfricoșat hulpavul Pelias! Cum tremura pe șa, deși purta în mână sabia lui de rege! Mai ales că mulțimea privea cu-ncredere către noul venit, tânăr și curajos.

— Bine. Așa să fie! a rostit Pelias cu prefăcătorie. Este după dreptate ca lolco să ajungă iarăși în mâna voastră: a ta și a lui Eson. Dealtfel, sunt bătrân, nu mai râvnesc mărirea și-ți voi da bucuros puterea și orașul. Însă... – printr-un oracol – ziii mi-au hotărât să caut lâna de aur, pe care-o stăpânește azi regele Eete. Având lâna de aur, lolco va înflori, va ajunge orașul cel mai bogat din lume.

— Deci, vrei s-aduc eu lâna, pre cât pot să pricep! a glăsuț băiatul.

— Desigur, asta vreau – a rostit Pelias, făcând semn spre mulțime: Spuneți și voi, se cade să plece un moșneag, când are-un nepot tânăr?...

— Nu, asta nu se cade, au spus mai mulți bătrâni, ce nici nu bănuiau că Pelias anume își trimitea nepotul, sperând c-o să se piardă în marea încercare.

— Vezi, Iason?... Spun cu toții! a zis Pelias. Pornești către Eete și-aduci lâna de aur... Și, când te-ntorci, îți jur pe marele Poseidon, din care tu și eu

ne tragem deopotrivă, că părăsesc orașul...

— Dacă te juri pe zeul din care noi ne tragem, c-ai să părăsești tronul, eu mă-nvoiesc să plec s-aduc lâna de aur, a spus la sfârșit Eason.

El s-a-ndreptat pe urmă spre casa părintească. L-a-mbrățișat pe Eson, pe care nu-l văzuse de când era copil și, potolindu-și dorul de tatăl său, flăcăul a pornit iar la drum. A străbătut Elada, dând peste tot de știre că va porni pe mare, spre țara lui Eete, o țară fabuloasă și plină de mistere, plină de bogății, într-o călătorie cum nu s-a mai văzut. De-acolo vor aduce lâna scumpă de aur, pe care o ținea Eete pe nedrept.

Nimeni nu mai plutise atâta de departe, până-n timpul acela: căci țara lui Eete, aflată-n răsărit, la Pontul Euxin, era capătul lumii⁴. De-acolo-și începea Helios, zi de zi, urcușul lui pe cer, ca apoi să coboare în capul celălalt unde zăgăzuise Heracle de curând oceanul cel uriaș, punând două coloane în drumul apelor.

... Și auzind eroii că se pune la cale călătoria asta către capătul lumii, s-au strâns numaidecât. Cine dintre eroi nu dorea să străbată drumul acesta nou și să cunoască lumea?! Fiecare-ar fi vrut să fie el acela care s-aducă iarăși în patria iubită lâna scumpă de aur. S-au strâns deci mulți eroi. Câți au fost nu știm bine. Se spune că cincizeci. Printre ei se găsea și eroul Heracle, cel urgisit de Hera în gelozia ei; apoi Castor și Polux, odraslele lui Zeus, cu cei doi veri ai lor: Idas cel preavoinic și Linceu, un flăcău înzestrat cu puterea de a zări prin lucruri, prin ape și pământ, departe, orișice; au mai venit: Tezeu, însoțit de un prieten, regele Piritou; Meleagru; Orfeu; Peleu; Admet; Neleu; doi fii ai lui Boreu, vântul de miazănoapte; Calais și Zetes – care purtau pe umeri aripi, ca tatăl lor; și în sfârșit mulți alții, pe care nu putem să-i înșirăm acum. A vrut să-i însoțească și-o fată, Atalanta; dar ei n-au vrut s-o ia, spunând că nu e bine să meargă o fecioară între atâți flăcăi, ca nu cumva pe cale vreunul s-ondrăgească și să se iște ceartă între navigatori.

BERBECELE CU LÂNA DE AUR

Telul călătoriei era lâna de aur, lână ce trebuia întoarsă în Elada. Lâna scumpă de aur era de pe-un berbece, un fiu al lui Poseidon. Aezii povesteau legenda lui astfel:

Se știa că pe vremuri regele Atamas, stăpân în Orhomena, un oraș beoțian, fusese însurat cu frumoasa Nefele, zeița norilor, și ea îi dăruise doi copilași drăguți, o fată și-un băiat, numiți Hele și Frixos.

Prin nu știu ce-ntâmplare, regele beoțian și-a luat altă nevastă⁵. Iar mama vitregă, având copiii ei, vroia să-i depărteze pe Hele și pe Frixos de palatul regal. Ba chiar se hotărâse să le răpună viața.

Ca să-și scape copiii, zeița norilor a trimis de îndată acest berbec sacru, fecior al lui Poseidon, ce se afla-ntr-un templu din Iolco, să-i răpească din palatul regal al fostului său soț. Acest berbec sacru era nespus de mare. Avea lâna de aur. Vorbea ca oamenii și, mai presus de toate – deși nu avea aripi – putea străbate cerul, ca păsările-n zbor⁶.

De acest animal ceresc, al lui Poseidon, s-au agățat copiii în ultima clipită; căci mama vitregă tocmai vroia să vină și să le vâre-n piepturi câte-un pumnal tăios.

... Și au zburat copiii... Sub ei se întindeau pământuri nesfârșite, ape șerpuitoare și codrii nepătrunși. Când – au ajuns deodată deasupra unei mări.

— Nu vă uitați spre ape!... i-a sfătuit berbecul.

Frixos a ascultat; dar Hele, mai curioasă, tot s-a uitat în jos, și, văzând apa mării, i-a venit amețală. Nu s-a mai putut ține, și a căzut în valuri. Marea, în care fata s-a înecat, se cheamă de-atuncea Helespontul, adică Marea Helei⁷.

Numai băiatul, Frixos, a plutit mai departe. Și a ajuns în Ea, orașul colhidian.

Aici a adus jertfă puternicului Zeus berbecule de aur. N-a păstrat decât lâna, pe care-a dăruit-o regelui din Colhida. Iar el, drept mulțumire, i-a jurat că-l va face urmașul său pe tron, însurându-l cu una din cele două fete pe care le avea.

PREGĂTIREA MARIILOR CĂLĂTORII

Lâna mult prețioasă a rămas în Colhida, agățată, cu grijă, într-un copac stufos dintr-o livadă sfântă, închinată lui Ares.

Da-n cântecele lor aezii arătau că trebuiau să plece cândva niște eroi, care să îndrăznească să plutească pe mări, prin furtuni și primejdii, să se lupte cu monștrii și să aducă iarăși lâna berbecului, plecat odinioară, în zbor, din Orhomena, cu Hele și cu Frixos.

Iată de ce eroii s-au adunat în pripă, dornici să cucerească scumpa lâna de aur, din țara lui Eete, de peste mări și țări, și l-au urmat pe Iason. S-au strâns cu toții-n Iolco. Intâi s-au sfătuit; și-au hotărât să facă o corabie mare din lemn bun, de stejar.

Corabia aceasta trebuia să înfrunte primejdii fără număr, pe mări necunoscute; trebuia să plutească săptămâni, luni întregi, poate, fără

oprire.

Era o încercare îndeajuns de grea!...

Însă lucrând eroii plini de însuflețire, în nu prea multă vreme au făcut o corabie cu totul deosebită. Avea cincizeci de vâsle, Dar era totodată atâta de ușoară, încât navigatorii o ridicau pe umeri, fără vreo oboseală. Fiind atât de ușoară, zbura ca pescărușul peste aria mării. De-aceia i-au spus Argo⁸.

Se spune că Atena⁹ i-a sfătuit tot timpul și le-a dat o crenguță din stejarul cel sfânt al mărețului Zeus, stejarul din Dodona, care grăia spre oameni și făcea prorocii. Crenguța de stejar, adusă de Atena, avea de-așemeni darul de a putea grăi argonauților – navigatorilor pe corabia Argo – și-a-i putea sfătui în împrejurări grele¹⁰. Ei au pus-o la proră, încrustată în lemn.

PLECAREA SPRE ȚARA LUI EETE DE LA CAPĂTUL LUMII

Când au terminat lucrul și corabia Argo s-a legănat pe ape, cei cincizeci de eroi s-au adunat la țărm, s-aleagă pe acela ce urma să-i conducă în expediție.

Aezii povesteau că în acel moment eroii-au întors ochii spre viteazul Heracle. Însă fiul lui Zeus le-a spus că el e sclavul regelui Euristeu, prin uneltirea Herei, care-i dorește moartea Deci, ca să nu atragă supărarea zeiței, mai bine să-l aleagă în fruntea lor pe Iason. Iason era iubit de soția lui Zeus.

... Și toți s-au învoit ca Iason să conducă pe eroi peste mări, spre țara lui Eete de la capătul lumii.

Au făcut sacrificii zeilor olimpieni. Apoi au început ospățul de plecare. Au băut și-au mâncat vreme de nouă ceasuri. Dar, cum s-au ivit zorii, au azvârlit încolo cupele de pe mese. Au luat cu dâșii apă și hrană din belșug și s-au urcat pe punte, stând câte doi pe-o bancă, cu câte-o vâslă-n mână.

Heracle era-n mijloc, el fiind cel mai greu, și ținea cumpăna corăbiei de lemn. În față sta Linceu, care cu ochiul ager privea spre depărtări. Și alături Iason se sprijinea de proră, ținând un vas de aur în mâinile-amândouă, și-l implora pe Zeus, cu brațul său de fulger, și vânturile rezezi, și drumurile mării, s-apropie biruința, și zilele senine, și ceasul fericit când iar se vor întoarce acasă, în Elada.

Din nori, cum spun poeții, a răsunat atunci un glas aspru de tunet și un fulger a brăzdat cerul abia-nroșit de Eos – aurora.

Zeus le răspunsese că le primește ruga.

Au ridicat îndată ancora grea din ape, agațând-o de ciocul corăbiei de lemn. Iar divinul Orfeu și-a luat lira în brațe. A început să cânte. Și vânturile mării, vrăjite de-acest cântec, suflau voioase-n pânze¹¹

Corabia plutea, și lângă ea săltau popoarele de pești și alte vietăți din apele marine. Veneau toate s-asculte cântul duios din liră și glasul lui Orfeu.

Corabia ieșise în largurile mării cu pânzele întinse. Helios-se-nălțase cu carul lui de aur pe cerul fără pată, și-ntinsul de smarald al apelor Egeei parcă ardea cu flăcări.

Cântecul lui Orfeu răsuna peste valuri. Se auzea-n Olimp. Îl desfăta pe Zeus și-l făcea să privească plin de îngăduință spre corabia Argo.

Eroii-argonauți porniseră cu bine pe drumul presărat cu sute de primejdii.

EROII SUNT ÎNDEMNAȚI SĂ DUCĂ O VIAȚĂ TIHNITĂ ÎN LEMNOS

Așa, plutind neîncetat, au ajuns repede în Lemnos, insula mare și muntoasă, unde fusese azvârlit Hefaistos, din înălțimi, de tatăl său, marele Zeus.

Atât că-n Lemnos se-ntâmplase cu câțiva ani mai înainte, o tragedie-ngrozitoare. Bărbații lemnieni, plecând la un război, în asfințit, și, biruindu-i pe vrăjmași, răpiseră femeii și fete, nenumărate, pe corăbii. Și întorcându-se acasă se însuraseră cu ele, părăsind vechile soții. Acestea, ca să se răzbune, își omorâseră bărbații¹². În acest fel, insula Lemnos nu mai avea decât femei.

Curând, acestea și-au dat seama că singure nu pot trăi. Din nord se repezeau adesea, spre insulă, cete de traci. Jefuiau totul și plecau, lăsând în flăcări insula.

Ogoare și livezi erau tot mai puține și mai sterpe. Iar turme și cirezi de vite aproape nu se mai vedeau.

Tocmai pe când era în țară o-atât de mare supărare, iacătă vin argonauții făcând întâiul lor popas.

Deodată, toată întristarea femeilor s-a risipit și i-au primit cu flori pe oaspeți. Din tot ce-aveau le-au întins mese pline de amfore, în care scânteia vinul purpuriu, pline de talere-ncărcate cu fripturi, turte dulci și fructe. Le-au cântat cântece și i-au rugat să se-nvoiască a fi stăpâni în țara lor și să-și aleagă, dintre ele, soțiile care le plac.

Însăși regina de la Lemnos¹³, cea mai frumoasă dintre toate, îi oferea lui

Iason tronul, dacă primea să-i fie soț.

În timp ce-aproape toți eroii se așezaseră la mese, cântând cu fetele din Lemnos și sorbind cupele cu vin, s-a auzit un glas puternic:

— Ați uitat oare datoria? Ați și uitat lâna de aur pentru un zâmbet femeiesc și niște amfore cu vin? Vai vouă... Eu am să plec singur din țara asta blestemată...

Cel ce zvârlise cu tărie astfel de vorbe spre eroi era chiar marele Heracle. El singur nu se învoise să se coboare de pe punte și să ia parte la ospăț. Dar auzind ce se petrece, că sunt ademeniți eroii cu vorbe, cântece și vin, se și grăbise în cetate și îi certase pe voinici.

Auzind ce spunea Heracle, eroii s-au dezmeticit. Au răsturnat acele mese, unde se îmbuibau cu toții, îngreunându-și trup și minte; și-au smuls cununile de flori. Au dat în lături pe acele femei și fete, ce-i țineau, și au pornit spre țărmul mării.

N-au mai vrut nici să-ntoarcă ochii, când ele îi rugau cu lacrimi să se oprească iar în Lemnos, la-napoiere spre Elada.

Și au plecat argonauții, lăsând ispitele deoparte.

URIAȘII CU CÂTE ȘASE BRAȚE

Au plutit ei din nou pe mare, până s-a coborât amurgul și cerul s-a umplut de stele. Atunci s-au apropiat de locul unde alunecase-n valuri copila Hele: Helespontul. Au privit apele acestea, ce murmurau parcă un cântec gingașei fete înecate, și nici nu au băgat de seamă când au ajuns în Propontida¹⁴.

În fața lor se întindea peninsula Cizic, stâncoasă, abia legată de pământul străvechi al Asiei, printr-o fâșie de nisip.

Aici au trebuit să lupte cu niște ființe feroase: uriași cu câte șase brațe. Două le-aveau prinse de umeri, două de coaste și-alte două de șoldurile monstruoase. Acești uriași au început s-arunce stânci mari de granit, către vitejii-argonauți, gândind să le închidă calea. Și poate că le-ar fi zdrobit corabia de lemn, ușoară. Însă Heracle a-ntins arcul, și-a tras spre ei săgeți muiate în sângele otrăvitor al hidrei omorâte-n Lerna.

Răniți și otrăviți, uriașii cădeau ca niște stânci în valuri, cu bufnituri răsunătoare.

Câți rămăseseră cu viață au trebuit să se mai lupte cu Iason și ceilalți eroi. Până la urmă, dintre ei nici unul n-a scăpat cu zile, sub săbiile lucitoare și sulițele de aramă.

Și iar a lunecat pe ape, în voia vântului zburdalnic, corabia argonaută. E drept că s-a stârnit furtuna și era gata s-o scufunde. Însă vâslașii au

purtat-o cu vrednicie pest valuri, până-ntr-o țară, Misia¹⁵.

În Misia, argonauții au fost primiți cu mare cinste și de localnici, și de rege. Dar tot aici s-a întâmplat ca Hilar, un argonaut, să fie îndrăgit de-o nimfă. Era o nimfă drăgălașă ce stăpânea un mic izvor la poalele unei păduri de pini înalți și parfumați... Și nimfa, îndrăgind pe tânăr, s-a prefăcut în căprioară, și a sărit în calea lui. El sprinten, neprevăzător, a urmărit-o prin pădure, până la apa unui lac, în care se vărsa izvorul, și, însetat, a vrut să soarbă din unda limpede de munte. Dar căprioara s-a schimbat din nou în nimfa cea frumoasă și, apucându-l de grumaz, l-a tras cu ea în fundul apei. Hilar, speriat, a dat un strigăt. Strigătul său l-a auzit Heracle și-alt argonaut, cutezătorul Polifem¹⁶. Fiindcă Heracle ținea mult la tânărul răpit de nimfă, n-a stat pe gânduri și-a pornit să-l caute prin pădurea deasă.

PIERDEREA LUI HERACLE ÎN MISIA

L-au căutat ei întreaga noapte, fără să-i poată da de urmă, căci nimfa-l ascunsese bine pe dragul ei, acolo-n lacul cu unda verde, cristalină, și-l fermecase s-o iubească.

Unii poeți, cântând povestea, spuneau că Hera ar fi pus la cale-această întâmplare. Ea nu dorea ca și Heracle s-ajungă-n țara lui Eete. Prea îl ura, înverșunată.

Urcându-se din nou pe Argo, eroii au băgat de seamă că dintre ei lipseau Heracle și încă doi argonauți¹⁷. Și i-au căutat, strigând cu toții, cu voce tare, de pe țărm, sunând în scoici, aprinzând focuri. Însă zadarnic, vreme lungă, i-au așteptat să se întoarcă. Nici unul nu dădea vreun semn că ar fi auzit chemarea.

Și neavând alta ce face, argonauții-au adus jertfe lui Zeus și soției sale. Și Iason a strigat spre Ceruri:

— Spuneți ce trebuie să facem, pentru că, iată, marea-i lină, vântul bate și el prielnic, și noi mai stăm încă la țărm...

Cerul a rămas mut, dar marea s-a despicat până-n adâncuri. Un cap învăluit de alge s-a-nfățișat privirii lor. Era un zeu, pe nume Glauc, care sălășluia acolo.

— Duceți-vă și n-aveți grijă, a rostit Glauc cu voce tare. Așa a hotărât Olimpul. Cei trei voinici rămân aici, în Misia împădurită... Iară Heracle-și va urma calea ce-i este hărăzită.

ÎNFRÂNGEREA BEBRICILOR

Si Iason, ascultând îndemnul, a făcut semnul de plecare. Dar mulți dintre argonauți nu aveau inima ușoară. Nici unul nu era mai vrednic și mai viteaz între ei toți decât Heracle cel puternic și veșnic urgisit de Hera. În el aveau toată nădejdea. Și el, acum, se pierdea...

Prinzând deci vâslele în mâini, lăsând în vânt pânzele toate, au dus pe Argo mai departe, și mai departe, către țara bebricilor cea misterioasă¹⁸.

În locurile astea pline de verzi grădini înmiresmate, i-a-ntâmpinat un popor aspru. Regele lor, numit Amic, un fiu al zeului Poseidon, era un om hidos și rău. Nu îi plăcea să aibă oaspeți. Un singur lucru prețuia: lupta cu pumnii, îndârjită¹⁹. Aezii-l zugrăveau pe rege că era-nalt ca un copac. Urechile-i erau zdrelite în luptele ce le purtase. Pieptul său monstruos, umflat, părea un mare glob boltit. Sub umerii lui bulbucăți, creșteau pe brațele-i robuste mușchii ca niște bolovani. Iar ochii-i se roteau sub frunte, sălbatici, amenințători, ca unei fiare-nfometate.

Amic, văzându-i pe elini c-au debarcat în țara lui, i-a provocat pe loc la luptă.

— Așa e datina pe-aicea, a răs regele cu-ngîmfare. Cel ce sosește-n țara asta trebuie să dea lupta cu mine. Cine se prinde?... Cine-ncepe?...

— Am să încerc eu, a grăit Polux

— Hai, vino să te fac fărâme și să te dau hrană la pești, a hohotit din nou Amic.

Și lupta a-nceput pe dată. Deși Amic era uriaș, Polux, sărind cundemânare, l-a și izbit pe cruntul rege cu pumnul aprig în bărbie. Monstrul a scuipat sânge negru. Dar l-a lovit și el pe Polux cu tot atâta strășnicie. S-au încordat și s-au bătut pe iarba verde a câmpiei. Până la urmă însă Polux l-a biruit pe răul rege. L-a nimerit cu pumnu-n tâmplă și l-a lăsat fără suflare la poalele unui copac. Bebricii au sărit atunci ca să-l răzbune pe Amic și s-anceput un război greu. Argonauții trebuiau să ție piept unei mulțimi de luptători nespūs de mare; și sulițele scânteiau, iar săbiile zvârleau prin aer lungi curcubeie lucitoare.

Iason, Tezeu și Meleagru își tăiau drumul prin mulțime, de parcă secerau un lan. Iară din cele două laturi, Castor și Polux nimiceau oștenii regelui Amic cu sulițele de aramă.

N-a trecut mult și-argonauții au fost deplin biruitori, luând pradă multă, arme, straie, merinde bune și-n burdufuri vin din belșug.

SALVAREA LUI FINEU DE HIDOASELE HARPII

In dimineata următoare au întins pânzele să plece din țara neospitalieră și au pus toți mâna pe vâsle. Dar cum s-au depărtat oleacă de țărmurile lui Amic, s-a și dezlănțuit furtuna.

Și ce furtună, zei cerești!

Corabia se zguduia, se frângea din încheieturi și era gata să se sfarme într-un vârtej negru de ape, ce o târa spre niște stânci dintr-o strâmtoare foarte-ngustă²⁰.

Numai cu greu, cu luptă dârză, vâslind din răspuțeri, voinicii au reușit să-ndrepte cârma ce se stricase-n vijelie, s-atingă malul celălalt²¹. Iar dincolo de acel țărm se ridica un oraș mare. Și în oraș domnea un rege ce avea darul profeției și care se numea Fineu. Dar fiindcă el dezvăluise unele taine – ale lui Zeus – cei din Olimp s-au mâniat și-au hotărât să-l pedepsească. Zeul Apolo-i luase ochii și Hades-Pluto din Infern îi trimise niște harpii, niște zeițe monstruoase, cu chip de fete, trup de păsări, gheare de leu și cozi de șarpe, care-i răpeau toată mâncarea. Încât Fineu pierdea de foame.

Dintre eroi s-au ridicat atunci Calais și Zetes, feciorii zeului Boreu, vântul ce bate dinspre nord, căci ei erau înaripați și viforoși ca tatăl lor. Cu sulitele prinse-n mâini, cei doi flăcăi le-au urmărit pe-aceste harpii până departe peste mări, și le-au învins și le-au silit să jure pe mărețul Zeus că-i vor da tihnă lui Fineu.

Drept mulțumire, regele le-a arătat eroilor greutățile pe care ei urmau să le întâmpine, până s-ajungă la Eete. În primul rând, le-a amintit că la intrarea Mării Negre se află niște stânci uriașe, care se cheamă Simplegade²². Ele se mișcă, se ciocnesc și nici un vas nu poate trece, decât în anumite clipe. Ca să cunoască vremea asta când pot să treacă printre stânci, să ia cu ei un porumbel. Ajunși acolo să-i dea drumul. Și dacă porumbelul trece, nu e primejdie printre stânci. Pot să vâslească fără teamă. Iară de pierde porumbelul, Argo să stea și ea pe loc.

Tot Fineu i-a învățat ca, debarcând în răsărit, s-aducă jertfe Afroditei. Numai prin ea puteau învinge, puteau să dobândească lâna cu firele-i scumpe de aur. Cu darul lui de-a prevesti, Fineu știa de ce și cum; dar nu vroia mai mult să spună.

— O să vedeți, le-a rostit el.

ARGONAUȚII ZĂRESC CRESTELE CAUCAZULUI

Eroii n-au mai stăruit și, mulțumindu-i lui Fineu, au pornit iar spre largul mării, plutind prin Pontul Euxin²³. Plutind așa, au auzit un zgomot înspăimântător. Erau acele stânci cumplite ce se ciocneau necontenit, c-un bubuit asurzitor. Apele se roteau în preajmă și clocoteau ca-ntr-un cazan, și nimeni încă nu trecuse cu vreo corabie pe-acolo.

Iason s-a încordat la cârmă. Orfeu a început să cânte din lira lui un cântec dulce, și mângâios, și-adormitor.

Iar din corabie, eroii au slobozit un porumbel. Acesta a-nceput să zboare și-a trecut iute printre stânci. Numai o pană de la coadă i-a fost prinsă de Simplegade.

Văzând acest semn bun, voinicii au pus și ei mâna pe vâsle. Orfeu cânta amețitor. Stâncile se mișcau alene sub acest cânt duios de liră. Și totuși, valurile repezi și înspumate dintre stânci smuceau pe Argo cu putere și o trăgeau parcă-napoi. Nu mai era decât o clipă, și stâncile s-ar fi lovit. Atunci eroii au vâslit mai cu putere, mai cu sârg, și vasul Argo a trecut. Numai un căpătâi de lemn a fost zdrobit. Atâta tot.

Fineu din Tracia spusese că de va trece vreo corabie printre stâncile Simplegade, blestemul lor se risipea. Într-adevăr, din acea vreme, teribilele Simplegade au rămas locului, pe veci.

Acum vâsleau argonauții fără de frică peste mare. Vâsleau, și ochii lor, în zare, căutau mereu capătul lumii, țara bogată-a lui Eete, unde era lâna de aur.

E drept că, până să ajungă la ținta lor cea mult visată, au mai trecut argonauții prin multe alte încercări. În niște lupte ce-au urmat, doi dintre ei au fost uciși. Și-au poposit de la o vreme într-o insulă mititică, o insulă a zeului războiului. Aicea se adăposteau negrele păsări ale lui Ares, care fuseseră gonite de marele erou Heracle din mlaștinile stimfaliene. La rândul lor argonauții au înfruntat aceste păsări și s-au luptat din greu cu ele.

De la o vreme, au zărit munții Caucaz, cu creste sure. Acolo, sus, pe vârful Elbrus, zăcea de veacuri Prometeu, titanul cel legat în lanțuri. Heracle încă nu-l scăpase. Către apus s-a auzit și-un vâjâit tare de aripi. Era chiar vulturul lui Zeus. Trecea prin slăvi, către Caucaz. Și, trecând el, credeau că vine furtuna înfricoșătoare; căci aripile lui uriașe păreau că-s ale lui Boreu.

Eroii au privit în urma acestei păsări, plini de spaimă. Știau că vulturul lui Zeus o să sfâșie iar ficatul însângerat al celui care îndura totul pentru oameni.

Dar nu puteau să se oprească... și au vâslit tot mai departe, până ce au ajuns la gura râului larg și-albastru, Fasis, din țara regelui Eete²⁴. Și, lăsând valurile mării, s-au îndreptat în sus, pe Fasis.

ÎN PALATUL SOARELUI

In stânga lor se vedea Ea, cetatea regelui Eete, și-n depărtările verzui zăreau vestitul munte Elbrus, purtând pe fruntea lui cunună strălucitoare de omăt. În dreapta-n schimb erau grădina și templul mare al lui Ares, unde păstra regele țării lâna berbecului vrăjit.

Dar, fiindcă se făcuse noapte, au tras corabia la țarm. Au lăsat ancora cea grea să se înfigă-n mărul gras și au sărit pe o poiană. Acolo și-au făcut culcușul. Drumul cel greu se isprăvisese. Erau în țara lui Eete. Puteau să doarmă liniștiți... S-au odihnit până la ziuă. Dar cum și-a revărsat lumina trandafirică pe pământ zeița Eos – aurora – s-au deșteptat și-argonauții. Au adus jertfe Afroditei, și-au spălat trupurile-n apă; au pus pe ei veșminte noi, și Iason s-a-ndreptat cu fală către orașul lui Eete. În mână-avea doar un toiag, în semn de bună prietenie. Însă pe urma lui veneau, cu pas ferit, să nu se vadă, argonauții încărcați – sub hainele de sărbătoare – cu săbii bine ascuțite.

Palatul regelui Eete era din marmoră curată, și turnurile lui de-argint se ridicau până la cer. Iar din înalt se oglindeau în apa limpede a mării.

Sculpturi, coloane, porți măiestre, obiecte rare, prețioase, împodobeau acest palat, pe care îl zidise însuși Hefaistos, celebrul faur al zeilor de pe Olimp.

Meșterul făurar zidise, de fapt, acest palat măreț zeului Helios, ca să-i arate prietenie, căci Helios sau mândrul soare îl ajutase pe Hefaistos în bătălia cu giganții, luându-l în carul lui de aur.

Iar Helios, având palate destule-n răsăritul lumii, îl dăruise pe acesta celui mai drag dintre feciori, adică regelui Eete²⁵.

Și spre palat priveau acuma plini de nesaț argonauții, când a sunat o bufnitură și porțile i s-au deschis. În pragul lor s-a-nfățișat feciorul soarelui, Eete, și-a strigat tare spre eroi:

— Străinilor veniți din lume, cine sunteți și ce căutați?

— Sosim din țara tesaliană, a răspuns Iason cu-ndrăzneală. Regele Pelias îți cere lâna cu firele de aur, pe care ți-a adus-o Frixos, odinioară, din Elada. Vrem să ne-o dai de bună voie. Este a noastră, și ți-o cerem. Tu ai păstrat-o pe nedrept. Altminteri noi ne vom lupta, și-o să ți-o luăm fără-

ndoială, deși am auzit că este păzită strașnic de-un balaur...

O clipă regele Eete n-a putut să deschidă gura. Mânia îl înăbușea. Avea doar un toiag în mână. C-un toiag nu putea lupta. A vrut să-și cheme toți oștenii și să înceapă un război cu preavoinicii din Elada. Dar și-a dat seama că războiul nu putea să-l câștige el. Argonauții erau zdraveni și încercați în lupte grele. Aveau, desigur, sub veșminte, scuturi și săbii ascuțite. Până să-și cheme el oștenii ar fi căzut, în țărână, mort.

EROS O ȚINTEȘTE ÎN INIMĂ PE MEDEEA

Atunci a cugetat că-i bine să-i tragă-n cursă și să-i piardă. A deschis porțile mai largi și i-a lăsat pe toți să intre într-o ogradă minunată. Aici erau două clădiri. Într-una locuia chiar el, soața-i și fiul său, Absirt. Într-alta își aveau sălașul două copile-ncântătoare.

Tot în ograda pietruită cu nestemate și aramă erau patru fântâni de aur. Curgeau din ele, în cascadă: vin, untdelemn, lapte și apă. Iar apa curgea vara rece, și-n timpul iernii-nfierbântată. Grădini cu flori îmbălsămate și cu platani și chiparoși dădeau jur împrejur răcoare. Aici a poruncit Eete să se gătească un ospăț, spunând către argonauți:

— M-am mâniat... îmi cer iertare. Zeus ne poruncește altfel, să primim oaspeții cu cinste. Deci, vom petrece nouă zile. Pe urmă vom vorbi de treburi...

Veseli, eroii-argonauți s-au așezat, pe loc, la mese; și-au început să soarbă vin; și să mănânce și să cânte... Erau flămânzi și însetați; și nu se-nfricoșau de nimeni. Din când în când își atingeau cu palma săbiile sub haine. Râdeau cu hohote spre rege și îi spuneau:

— Ascultă, rege, când ne vei da lâna de aur? După ce s-o sfârși ospățul, adică după nouă zile? Mai bine ad-o de pe-acum!

Și iar râdeau, de răsunau curțile largi, încăpătoare, și răsuna întreg palatul.

În acest timp, zeița Hera, ce avea ciudă pe Eete, fiindcă nu o slăvea de-ajuns, s-a dus s-o caute pe-Afrodita.

A aflat-o pe Afrodita într-o grădină din Olimp. Își pieptăna buclele blonde, care-i cădeau mai moi ca spuma pe gâtul alb, rotund și neted, pe umerii fermecători. Ea a rugat-o pe zeiță să-l cheme repede pe Eros, micuțul zeu înaripat, și să-l trimită în ograda în care regele Eete, soția sa și două fete ședea la masă cu eroii.

Eros să tragă o săgeată în inima fetei mai mici, ce purta numele Medeea. Și să-i ațâțe-o patimă nemărginită pentru Iason.

Iar Afrodita, mulțumită că o chemau într-ajutor zeița și argonauții, l-a căutat în Olimp pe Eros și i-a fâgăduit un dar, o jucărie de-a lui Zeus, de când era copil, în Creta. Și Eros și-a sărutat mama. A-ntins aripile de aur și a plutit grabnic spre Ea.

A ajuns în ograda largă, în care petreceau eroii, și a țintit-o pe Medeea, în inimă cu o săgeată – cu o săgeată înmuiată în fiere verde și venin.

De cum a tras micuțul Eros săgeata lui înveninată, fata a cătat către Iason, prinsă – nu-n lanțul dragostei – ci într-o patimă bolnavă. Ea s-a jurat c-o să-l ajute să dobândească, din dumbravă, lâna cu firele de aur.

EETE VREA SĂ-L TRIMITĂ PE IASON LA MOARTE

Cum s-a sfârșit acel ospăț, regele i-a grăit lui Iason:
— Tu mi-ai cerut lâna de aur. I-o avuție fără preț. Altul s-ar bate pentru ea. Pentru că am primit-o-n dar. Nu am răpit-o din Elada. Da ți-o dau fără nici o luptă, căci ești odraslă olimpiană... Așa mi-ai spus când petreceam și sorbeam cupele cu vin că ești din neamul lui Poseidon. Și lui Poseidon eu mă plec...

— Atuncea, dară, adă-mi lâna, a rostit Iason bucuros, și noi ne vom urca pe Argo și vom pleca către Elada, fără să te mai supărăm.

— Ți-o dau, cum nu, a spus Eete; dar trebuie să-mi dovedești că ești odraslă olimpiană, făcând o anumită slujbă...

— Ce slujbă? l-a întrebat Iason.

Amândoi se priveau în ochi și își zâmbeau, dar nu cinstit. Pentru că-n inimile lor clocotea ura-nversunată, și fiecare socotea, sub zâmbetul său prefăcut, cum să-l lovească pe celălalt.

În Iason, Hera ațâțase pofta de-a stăpâni comoara doar pentru el, nu pentru oameni, nu pentru cei ce-l așteptau să se întoarcă în Elada. Stărnise pofta de-a se face stăpân puternic și bogat cum era regele Eete. Și Iason îi căzuse pradă acestei poftes-njositoare. Ochii-i, mai înainte limpezi, erau acuma-ntunecați de planurile ce urzea.

La rându-i, regele Eete fusese sfătuit, din slavă, de tatăl său, mărețul soare, cum să îi ia viața lui Iason. Și regele a arătat feciorului venit din Iolco că are-n curtea lui doi tauri, ce au picioarele de-aramă și varsă-ntruna foc pe nări. Mai are-un plug nemaivăzut, făcut din fier și din aramă, mare cât bolta unei case²⁶. Iason să-nhame acești tauri la plugul greu, cu lanțuri bune, și să se ducă pe un câmp, ce-i dincolo de râul Fasis. Să are câmpul, plin de grijă, pentru că este al lui Ares. Să semene apoi pe câmp niște colți negri de balaur²⁷, pe care îi păstra-ntr-un sac. Terminând el cu semănatul,

din acei colți o să răsară o ceată mare de războinici. Iason să dea lupta cu ei și să-i doboare pân-la unul.

Iason s-a cam înfiorat, aflând de-această încercare. Însă n-a vrut să se arate; și-a răspuns foarte liniștit că totul se va face-ntocmai. Să-i dea numai răgaz o noapte.

— Ne vom retrage toți pe Argo și-acolo ne vom sfătui, i-a răspuns regelui Eete.

— Bine. Să fie precum vrei, a-ncuviințat și regele.

Însă-i venea să rădă-n hohot, pentru că îi băga-n capcană. Știa că Iason n-o să scape. Oștenii, răsăriți din colții aceia negri de balaur, aveau putere să-i răpună pe toți eroii-argonauți. Mai ales că lipsea Heracle...

HERA ÎI TRIMITE UN VIS MEDEEI

Si fapta s-ar fi petrecut așa cum plănuia Eete. Argonauții-ar fi rămas pe acel țărm pentru vecie, îngropați sub țărână rece. Dar Afrodita nu-i da tihnă copilei regelui, Medeea. O-nflăcăra mereu mai tare în dragostea pentru flăcăul venit pe mare din Elada.

În timpul nopții următoare fata s-a zbuciumat într-una... Dorința ei cea mai fierbinte era de-a fi cândva regină... Zeița i-a trimis un vis. Se făcea-n vis că o lua Iason în brațe și-o urca pe Argo, și amândoi plecau spre Iolco. Acolo se urcau pe tron. El era rege, ea regină.

Ce mult i-a plăcut visul fetei!... Și ea, trezindu-se din somn, a strigat iute două slave. Slavele au adus un car. A înhămat la el catări și au pornit spre țărmul apei, unde se legăna, ușoară, corabia argonaută.

Slavele l-au chemat pe Iason, ce sta îngrijorat pe punte. Tânărul s-a grăbit spre țărm, mânat de poftele-i aprinse de avuție și putere, care îl mistuiau acum, și-a glăsuț fetei așa:

— Cât de frumoasă ești, Medeea! De la ospăț, când te-am văzut, n-am putut să te uit o clipă...

Copila s-a împurpurat:

— Și eu, străine, te-am visat... căci ești voinic, ești îndrăzneț... Meriți să ai noroc în toate...

La aste vorbe, bucuros, Iason a prins copila-n brațe. Ea s-a lăsat și i-a șoptit că ar primi să-i fie soață.

— O, ai să fii soția mea... Te voi urca pe tron în Iolco... i-a glăsuț Iason repede.

— Dacă te juri să-ți fiu regină, a glăsuț atunci Medeea, voi face vrăji și ai să birui...

Ar fi aici să mai adaug că fata regelui Eete știa nenumărate vrăji. Le

învăţase de micuţă, de la o doică vrăjitoare.

— Îţi jur orice, i-a răspuns Iason, ce nu avea altă dorinţă decât să capete mai iute nepreţuita avuţie...

Şi, auzind făgăduiala, Medeea nu s-a mai gândit la tatăl său, nici la oraşul care pierdea lâna de aur. Avea şi ea un singur gând: să se mărite şi să fie regină-n ţara tesaliană.

SEMĂNAREA COLŢILOR DE BALAUR PE GLIE

Medeea i-a adus lui Iason o alifie fermecată. Ungându-se cu alifia pe trup, pe arme şi pe scut, tânărul devenea mai tare decât Heracle, decât zeii. E drept că asta doar o zi. Chiar focul cel mai arzător, cea mai tăioasă dintre arme nu mai putea să-i facă rău, şi el îşi învingea duşmanii.

Trebuie să spun că alifia era făcută dintr-o plantă care creştea-n munţii Caucaz, din sângele lui Prometeu.

Iason s-a uns cu alifia; şi-aşa cum l-a-nvăţat Medeea, a şi pornit spre locul unde se aflau, într-o văgăună, taurii regelui Eete.

Taurii s-au zvârlit spre el. De ar fi fost zid de cetate, ar fi căzut sub izbitură. Dar Iason a rămas pe loc. I-a prins de coarne cu putere şi, ajutat de-argonauţi, i-a înhămat bine la plug. Au arat câmpul larg şi neted. Pe el au semănat toţi colţii aceia negri de balaur.

Din colţii semănaţi pe glie au răsărit nişte uriaşi, cu săbii, suliţe şi scuturi. Uriaşii au păşit spre Iason şi spre ceilalţi argonauţi, care stăteau mai la o parte. Însă flăcăul, învăţat de fata regelui, Medeea, a luat o stâncă mare în braţe şi a zvârlit-o-ntre uriaşi. Uriaşii, văzând stânca asta, au socotit că e de aur. S-au repezit nebuni la ea, ca nişte lupi pe o mioară, şi s-au certat. S-au luat la luptă, căci fiecare vrea s-o aibă. În lupta care s-a iscat, lovindu-se turbaţi cu ură, s-au omorât. Au pierit toţi.

Văzând că Iason biruieşte, regele – ce era de faţă – s-a întors repede-n palat.

— Ce-i de făcut? Vom da noi lâna acestor tineri din Elada? a-ntrebat regele Eete pe sfetnicii săi de credinţă. Sau vom găsi o altă cale, ca totuşi s-o păstrăm la noi?

— Nu! n-o vom da, au spus cu toţii. Ci mâine-n zori vom strânge oastea şi-i vom lovi pe-argonauţi la ceasul când ei încă dorm...

Şi cum în vremea asta noaptea se coborâse peste lume, tăcută, plină de mistere, regele a cerut şi el o amânare de o zi.

— Mâine vă dau lâna de aur, spusese regele lui Iason, care venise la palat să-şi ceară drepturile sale.

În sinea lui însă gândea, cum era îndemnat de sfetnici, să-i prindă pe argonauți și să-i ucidă fără milă. Iar vasul lor să-l facă țândări și să-l cufunde-n râul Fasis.

RĂPIREA LÂNEI DE AUR

Atâta doară că Medeea aflate tot ce plănuiau tatăl său și cu dregătorii. Ea a făcut pe loc o vrajă. Tatăl și sfetnicii și oastea au căzut jos și-au adormit. Porțile s-au izbit în lături și ea a trecut fără grijă, având de mână pe Absirt, fratele ei cel mititel.

S-au îndreptat spre vasul Argo.

Acolo l-au găsit pe Iason, care stătea la țărmul apei. El bănuia că va veni copila regelui Eete să-i dea un sfat, poate vreo veste...

Și, revăzându-se cei doi s-au strâns și s-au îmbrățișat; și și-au jurat din nou credință. Acuma ei erau uniți. Dar nu uniți prin dragoste sau prin dorința de a fi folositori celorlalți oameni, de-a săvârși fapte mărețe, de cinste și de glorie. Nu, ei erau înlănțuiți de pofta lor de-a fi bogați și de-a fi rege și regină.

Așa se-ntâmplă totdeauna cu cei care au firi prea slabe, lesne supuse lăcomiei. Alunecă ușor în rău...

Iară trădările Medeei față de țară și părinți pecetluiau, precum se vede, toate aceste jurăminte, ce amândoi și le făceau noaptea, pe țărmurile apei.

Medeea l-a călăuzit pe Iason, tânărul străin, înspre dumbrava înverzită, unde era templul lui Ares. Aici, lângă copacul sfânt, stătea de strajă un balaur. Balaur care-și căsca gura, plină de foc și de miasme către voinicul tesalian. Însă Orfeu, ce-l însoțise pe Iason până la dumbravă, după poruncile Medeei, a început să cânte dulce, și monstrul, lung de nouă stânjeni, s-a lăsat moale la pământ. Iar flăcările otrăvite s-au stins în botul lui hidos. Abia mai pâlpâiau puțin.

Medeea a zvârlit atunci asupra lui un suc vrăjit. Sucul l-a adormit pe monstru. Și Iason, cu argonauții, s-au repezit către copac. În el lucea lâna de aur, într-o lumină orbitoare. Ei au smuls lâna din copac. Iason a pus-o pe spinare. Și au pornit, cu pas grăbit, către corabia lor, Argo.

FUGA MEDEEI CU IASON

Fără să șovăie o clipă, Medeea s-a urcat și ea pe puntea vasului de lemn. L-a luat alături pe Absirt. Iar Iason, care conducea această expediție, a ridicat ochii spre cer și-a mulțumit zeitelor Hera și mândrei Afrodită, pentru tot ajutorul lor. A implorat apoi pe Zeus și pe Poseidon furtunosul – zeul din care se trăgea – să-i ocrotească pe tot drumul de-ntoarcere către Elada.

Unul dintre argonauți a ridicat ancora grea. Ceilalți au luat vâslele-n mâini, și vasul a pornit în jos, pe râul Fasis, către mare.

Cum au ajuns din nou pe mare, argonauții au dat glas nemărginitei bucurii care-i înflăcăra pe toți și s-au pornit veseli să cânte. Lâna de aur strălucea și lumina până departe, încât nu se vedeau pe cer nici stelele scânteietoare, și nici făclia de argint a lui Selene, dalba lună. Nu se vedeau decât eroii, având în mijloc pe Medeea și pe Absirt – ce tremura poate de frig, poate de teamă.

Toți erau veseli, fericiți, pentru că nu știau nici unul ce planuri nutrea acum Iason. Numai Medeea sta pe gânduri. Prin farmece ea cunoștea că-n Ea regele, curtenii se și treziseră din somn. Descoperiseră răpirea lânii de aur din copac și fuga fetei, a Medeei, cu fratele-i, micul Absirt.

Numai că regele Eete avea și el corăbii bune. Avea oșteni și avea prieteni, care erau adânc mârniți că se furase din dumbravă lâna cu firele de aur.

Iar regele a poruncit să plece-ndată trei corăbii, pe urma vasului elin, și, ca să poată să-i ajungă, a hotărât ca la o vâslă să tragă-n loc de un om, doi. Vântul bătea spre asfințit. Deci să se-ntindă pânze multe. Pânze mai mari decât acele ce se aflau pe vasul Argo.

— Și vă mai spun să nu vă-ntoarceți fără Medeea și Absirt, căci veți fi osândiți la moarte! a rostit regele Eete către oștenii ce plecau, în toiul nopții, să-i ajungă pe Iason și argonauți.

CĂSĂPIREA MICULUI ABSIRT

Iată de ce era Medeea atâta de îngrijorată. Ea știa tot ce se-ntâmpla.

Într-adevăr, a treia noapte de la plecarea lor pe mare, s-au văzut și următorii.

De fapt, Iason, și-argonauții n-o luaseră pe-același drum ca la sosire, prin strâmtori²⁸, ci, tăind marea curmeziș, plecaseră către alt țărm. Spre țărmul unde se vărsa râul cel larg, Istrul, în mare – adică-n Pontul Euxin.

Căutaseră să schimbe drumul, socotind că următorii or să se-ndrepte spre strâmtori. Dar lâna ce-o aveau cu dânșii i-a dat de gol, căci scânteia ca soarele în toiul zilei. Următorii au văzut dincotro vine strălucirea și, cum aveau pânze mai bune, vâslași mai mulți și odihniți, s-au încordat și erau gata... aproape gata să-i ajungă.

Și, ca să scape de primejdii, ea și acela ce-i jurase că o va face soața lui, regină în orașul Iolco, Medeea a făcut o crimă cumplită, înspăimântătoare. Ea s-a ascuns în fundul bărcii, să n-o vadă argonauții, și-a sfârtecat în bucățele pe micul său frate Absirt. Iar membrele însângerate le-a risipit în largul mării, pe-ncetul, una câte una. Când au aflat argonauții această crimă odioasă, s-au mâniat nespuse de tare. Erau gata s-o zvârle-n valuri.

— Noi suntem luptători, eroi, înfruntăm monștri, fiare, regi. Nu ucigași de rând, de-aceia care se luptă cu copiii.

Chiar Iason s-a uimit în sine, văzând ce fire-are Medeea. Și totuși, el a apărât-o, gândindu-se că-i va mai fi de ajutor și-n patrie. La rugămințile lui Iason, argonauții au iertat-o și au vâslit în sus, pe Istru.

Văzând, pe valuri, colhidienii, membrele micului Absirt, s-au oprit ca să le adune. Le-au strâns bucată cu bucată și le-au adus toate pe țărm. Acolo au orânduit slujbe și jertfe pentru fiul cel sfârtecat al lui Eete. L-au ars pe rug și au făcut serbări – cum cerea datina. Așa s-a scurs o zi întreagă.

În acest timp argonauții urcaseră – pe cât se pare – pe Istru-n sus, destul de mult²⁹. Următorii și-au dat seama că nu i-ar mai putea ajunge.

Dar fiindcă nu mai îndrăzneau să se întoarcă la Eete fără Medeea și Absirt, ostașii au rămas acolo, întemeind o așezare bogată și înfloritoare, ce-a primit numele de Tomi³⁰.

După această întâmplare, argonauții au trecut, plutind pe Istru mai departe, dincolo de Iliria³¹.

ÎNTOARCEREA LA IOLCO

Abia ajunși în altă mare, și s-a pornit cea mai grozavă dintre furtunile pe care le suferiseră în drum. Valuri se ridicau cât munții și pânzele se sfâșiau sub răsuflarea înghețată a unui vânt de miazănoapte. Vâslele se frângeau și ele în stânci ce răsăreau din apă. Corabia argonaută era ca o coajă de nucă, zvârlită-ncoace și încolo, sub munți de apă vineții.

Eroii abia se mai luptau și își pierduseră nădejdea că vor putea scăpa cu zile, când iată, a sunat un glas. Un glas puternic de la proră. Vorbea, pe cât spunea legenda, ramura sacră, din stejarul marelui Zeus, din Dodona. Ramură ce era adusă, pusă la proră, de Atena. Și ramura i-a îndemnat să plece-n marea Tireniană, în insula cea misterioasă unde-și avea sălașul Circe – o vrăjitoare renumită. Iar Circe să-i purifice de moartea micului Absirt.

Argonauții, în furtună, au întors cârma către locul unde trăia faimoasa Circe. Cum s-au întors, a stat furtuna pe care-o trimisese Zeus; și Argo a plutit pe mări, pe râuri și din nou pe mări... și a ajuns până la Circe. Acolo s-au purificat de sângele vărsat la Tomi.

... Și au întâmpinat, din nou, furtuni, primejdii fără număr. Sirenele i-au ispitit, prin cântece ademenitoare, să se arunce-n apa mării. Dar i-a salvat pe toți Orfeu, care cânta mult mai frumos. Doar melodia lui duioasă le-a amintit de patrie și i-a ținut pe vasul Argo. Trecând prin apa ce scâldea două stânci: Scila și Caribda, două stânci amenințătoare, erau de asemeni să se-nece, la fel ca mai târziu Ulise. Dar s-au luptat cu valurile și au scăpat iarăși cu bine.

Au mai trecut și pe la Creta. Acolo s-au luptat cu Talos, un uriaș înspăimântător, din neamul monștrilor de-aramă și, după multe lupte și rătăcirii, au atins țărmul portului magnezian Pagase, din care Argo se pornise cu peste patru luni în urmă. În curând au sosit la Iolco.

Corabia au închinat-o zeului mărilor, Poseidon, din care Iason se trăgea. Și Pelias a primit lâna, comoara regelui Eete. În schimb, eroul i-a cerut tronul părintelui său, Eson.

Ce-i drept, în sine chibzuia că având tronul și puterea, tot lui o să-i revie lâna ce și-o dorea atât de mult.

Regele l-a ținut cu vorba cât timp au stat argonauții. Dar, cum s-au risipit aceștia, Pelias n-a mai vrut să-și țină cuvântul dat cu luni în urmă. A strâns oastea și l-a gonit pe Iason din orașul Iolco.

PELIAS ESTE FIERT ÎNTR-UN CAZAN CHIAR DE CĂTRE FETELE SALE

Iason s-a mâniat amarnic. Visul său scump se spulbera. Și nu știa ce-ar putea face să pună mâna pe putere. Atunci Medoea, vrăjitoarea, a născocit un șiretlic. S-a prefăcut că s-a certat cu soțul ei, fiul lui Eson, și a cerut un adăpost la fetele lui Pelias. Căci regele avea trei fiice. Stând ele într-o zi de vorbă, Medeea a-nceput să spună că ea cunoaște vrăji prin care îi poate-ntineri pe oameni. Ca să le dovedească asta a umplut un cazan cu apă, și, punând lemne dedesubt, a aprins foc cu pălălaie, și apa a-nceput să fiarbă. A luat pe urmă un berbec – cel mai bătrân din toată turma – și l-a tăiat în bucățele. Bucățile le-a pus la fiert. A mai turnat un suc în apă, a mai rostit și niște vrăji. Și ce să credeți? Dintr-o dată, bucățile s-au închegat. Din apă a ieșit un miel cu blană albă, behăind.

Copilele lui Pelias, văzând această preschimbare, au rugat-o pe vrăjitoare să le întinerească tatăl.

Medeea s-a lăsat rugată. Fetele i-au făgăduit și un șirag de pietre scumpe, dacă le-ascultă rugămintea. Și vrăjitoarea, mulțumită că planul i se-ndeplinea, le-a sfătuit pe-aceste fete să-l taie pe bătrânul rege în opt bucăți, cu capul nouă., și să le-arunce în cazanul în care apa clocotea.

Iar fetele, căzând în cursă, și-au doborât părintele, ca pe un taur la ospețe, și carnea lui au aruncat-o într-un cazan mare să fiarbă.

Dar cum a dat în clocot apa, Medeea le-a strigat în față că ea l-a răzbunat pe Iason, și Pelias rămâne mort.

Apoi făcând nu știu ce vrajă, s-a arătat un car de flăcări, tras de doi șerpi înaripați. Medeea s-a urcat în car și a pierit într-o clipită.

Regele Pelias căzuse; dar nu-ntr-o luptă vitejească – precum se cade-nre bărbați. Era răpus prin viclesuguri și uneltiri vrăjitoarești. Nimeni nu l-a lăudat pe Iason pentru-o asemenea victorie. Și el tot n-a putut să urce pe tronul mult râvnit din Iolco. Puterea a trecut în mâna unui fecior al celui mort, un alt argonaut: Adraste.

Iason a fost silit să fugă la Creon, rege din Corint.

GLAUCA ȘI CREON SUNT CUPRINȘI DE FLĂCĂRI

Creon îl admira pe Iason pentru că adusese lâna de aur de la Ea, și l-a primit cu multă cinste. I-a dăruit și un palat, cirezi de vite și moșii.

Ar fi putut acum Iason să viețuiască liniștit, Medeea, soața, -i dăruise și doi copii încântători. Dar tot ce se clădește-n viață pe crime și pe viclesug se prăbușește prea adesea. La fel și dragostea lui Iason față de soața lui, Medeea, s-a istovit de la un timp.

Toți se temeau de vrăjitoarea ce-și omorâse frățiorul și îl fiersese în cazan pe fostul rege de la Iolco. Iar crimele – pe cât se pare – aștern pe chipuri niște umbre. Căci fata regelui Eete se urătea de la un timp.

Iason nădăjduise poate că tatăl ei, de supărare, fiindcă-și pierduse și copiii și lâna cea neprețuită, o să se stingă într-o zi. Iar el, fiind bărbatul Medeei, va moșteni bogatul Ea. Dar dintr-acolo nu veneau deloc veștile așteptate, și Iason, ce iubea puterea și bogăția și plăcerea, hotărâse s-o părăsească pe soața lui de pân-atunci și să se-nsoare cu Glauca, fata lui Creon, gazda sa. Astfel, de nu putea fi rege nici peste mare, nici la Iolco, avea să moștenească jilțul regelui Creon, din Corint.

Aflând Medeea știrea asta s-a necăjit peste măsură. Dar cum era de stăpânită, s-a prefăcut că nici nu-i pasă și a grăit către Glauca, fiica lui Creon, cu dulceață:

— M-am săturat și eu de Iason. Mă cere regele Egeu, care domnește în Atena; și-aș vrea să fiu și eu regină. Destul am zăbovit aicea lângă un om fără noroc... și ca să te încrezi, frumoaso, că nu am nici o supărare, îți fac și eu un dar de nuntă... Poftim, acesta-i darul meu!...

Și vrăjitoarea, prefăcută, i-a dăruit fetei lui Creon o haină scumpă, purpurie și o cunună de mărgan.

Glauca s-a înseninat, căci tare-i mai fusese teamă de fosta soață a lui Iason. Dar cum și-a îmbrăcat veșmântul, a simțit un fior de moarte. Corpul i-a fost cuprins de flăcări. Iară cununa îi strângea, ca într-un clește, fruntea albă.

Ea a strigat și s-a zbătut. A vrut să-și scoată iute haina, dar stofa se ținea de trup și nu putea s-o dezlipească.

La țipetele ei grozave a alergat regele Creon. Însă cum s-a atins de fată a luat și el îndată foc. Amândoi au pierit în flăcări³².

FUGA MEDEEI ȘI PRĂBUȘIREA CORĂBIEI ARGO

Dar vrăjitoarei nemiloase nu i-au ajuns aceste crime. A luat în mână un cuțit și și-a ucis cu el copiii al căror tată era Iason. Apoi a poruncit să vină carul său magic, tras de șerpi, și a fugit către Atena, să se mărite cu Egeu; dar n-a stat nici acolo mult. A pus la cale alte crime. Și era gata să-l omoare pe fiul lui Egeu: Tezeu. Aflând Egeu de uneltirea nesățioasei vrăjitoare, a izgonit-o cu rușine. Chemând Medeea un balaur, a și zburat până la Ea. S-a împăcat cu tatăl său. Și... nu s-a mai aflat nimic ce s-a-ntâmplat cu vrăjitoarea.

Iason, mâhnit și fără rost după uciderea Glaucei, a rămas singur în Corint³³

Și prin legende se mai spune că Iason, într-o zi, dormea la umbra vasului său Argo, pe țărm, în istmul de Corint.

Abia de închisese ochii. Prin mintea lui se perindau nenumăratele-ntâmplări din expediția spre Ea. Dar Argo, care-odinioară ca un delfin tăia apa și deschisese drum pe mări cutezătorilor elini, era acuma putredă.

Iason visa lâna de aur³⁴. Tocmai visa că se găsea din nou pe Argo și se zărise, în depărtare, o lumină. Era un munte-ntreg de aur... Când... lemnăria putrezită s-a prăbușit c-un zgomot surd. În cele mai frumoase vise – corabia, pe care Iason o condusesese-n expediție, s-a prăbușit asupra lui... L-a-ngropat sub dărâmături. Astfel s-a stins, fără de fală și fără glorie, acela ce nu luptase pentru oameni și se iubise doar pe sine...

Note:

1. Tesalia este o regiune din Grecia de nord, cu pământul destul de fertil. Aici creșteau prin munți cai și boi, despre care se spunea că erau cei mai frumoși din lume. Dealtfel, regii tesalieni și-au făcut cei dintâi oaste de călăreți. Chiar turmele de boi erau duse la pășune de slujitori călări, mânându-le cu lănci. Păstorii tesalieni erau războinici. Ei străjuiau averea cea mai de preț pe acele vremuri: cirezile de boi și hergheliile de cai. Se luptau cu dușmanii ce vroiau să le fure, sau cu fiarele din munți. Însă, în același timp, erau și pricepuți. Adunau buruieni din munții Pelion și făceau oblojeli cu care-și vindeau caii mușcați de fiare, boii înțepați de lănci sau propriile răni dobândite în lupte. Umblând mereu călări, păstorii tesalieni păreau că-s contopiți cu caii de sub ei. Din imaginea aceasta a călărețului contopit cu calul, imagine dăltuită pe pereții peșterilor, s-a născut poate noțiunea de centaur. Dealtfel, în limba greacă „henteo” înseamnă a înțepa cu lancea, a goni, a mână. Iar „tauros” e taur. S-ar putea ca din „henteo tauros” – cel care mână tauri – să fi derivat cuvântul centaur, cum afirmă unii mitologi. Centaurii aceștia, născociți în legendă, erau până la brâu oameni și, mai jos de brâu, aveau trupuri de cai. Ei par să întruchipeze în același timp – așa cum s-a mai amintit odată – furtunile grozave din munți. De aceea se mai spune că aveau drept tată pe legendarul Ixion – vijelia, și mamă pe Nefele – zeița norilor.

2. Dintre centauri unul este vestit. El se numește Hiron. Acest centaur Hiron este personificarea științei medicale ce o aveau păstorii. Din pricina aceasta, Asclepio-Esculap a deprins meșteșugul de a-i vindeca pe oameni în peștera lui Hiron. După cât se pare, în munții Pelion era un soi de plante ce nu se mai cunoaște. Din ele se scoteau sucuri întăritoare – un fel de vitamine – ce se dădeau copiilor și-i ajutau să crească, să se facă voinici. Tot aici, în munte, băieții învățau să îngrijească de vite sau să vâneze fiare, să mânuiască arcul, sabia și lancea, să folosească scutul. Să devină astfel viteji și să disprețuiască moartea în bătălii. În legende vedem adeseori feciori de zei sau ai unor eroi de seamă trimiși la Hiron, ca un simbol al necesității creșterii copiilor în mijlocul naturii, unde forțele li se călesc cel mai bine.

3. Motive asemănătoare, când un bătrân sau o bătrână încearcă firea și bunătatea unui flăcău plecat în lume să săvârșească isprăvi mari, avem și noi într-o mulțime de basme.

4. Țara lui Eete, faimoasa Colhida de mai târziu, Ceorgia de astăzi, era socotită, precum se știe, ca fiind la marginea de răsărit a pământului. Dincolo de ea răsărea soarele în fiecare zori de zi.

5. Hele se tâlcuiește prin „cea strălucitoare”. Același sens îl are și numele Helena, Elena. Iar Frixos înseamnă cel care freamătă, care scânteiază. Amândoi par a fi simbolul luminii reflectate în nori. A doua nevastă a lui Atamas era regina Ino, mama lui Learh și Melicerte (vezi legenda despre zeul Dionisos).

6. Berbecule cu lâna de aur simbolizează poate norii călători. Norii se nasc din ape, ar fi deci tot niște odrasle ale lui Poseidon, zeul apelor. Când soarele răsare, îi poleiește. Ei par uneori făcuți în întregime din aur.

7. Este vorba de strâmtoarea Dardanele.

8. În limba greacă „argo” înseamnă ușoară. Într-un basoreliev, frumos și expresiv, lucrat în teracotă de către un artist antic necunoscut, îi vedem pe argonauți cum își construiesc cu pricepere, cu înțelepciune, vasul pe care vor pluti înspre țara regelui Eete. În stângă este Iason, având pe cap un coif cu creastă. Scutul și sabia le-a pus însă alături. Pentru că – ajutat de un argonaut – el întinde pânza pe catarg. Munca se vede a fi pe sfârșite. Totuși, cu multă grijă, un alt argonaut mai înfrumusețează cu dalta și ciocanul o parte a corăbiei, sau poate încrustează acolo crenguța din copacul lui Zeus. În folclorul românesc avem și noi adesea elemente naturale: crenguțe, frunze, buruieni fermecate, care slujesc eroilor noștri.

9. Atena, zeița înțelepciunii, era considerată ca sfătuitoarea și sprijinitoarea tuturor eroilor. O vedem dând ajutor lui Prometeu, Heracle, Tezeu, Perseu ș. a. Aceasta ca un semn că eroii și faptele lor nu trebuiau să se bizuie numai pe îndrăzneală, ci și pe înțelepciune.

10. Sunt unii învățați care afirmă că o parte din legendă este adevărată, că expediția către extremitatea estică a Mării Negre s-ar fi făcut, probabil, cam cu optzeci de ani înaintea războiului renumit al Troiei. Bineînțeles că toate acestea sunt supoziții. Nu avem destule date și nu putem să știm ce a fost și când a fost. Însă, de bună seamă, legenda cântă pe acei navigatori care au cutezat întâia oară să plece în mari călătorii, deschizând drum spre răsărit, pe ape, negoțului elin. Aceștia au înfruntat primejdii și furtuni nenumărate. S-au luptat cu popoare necunoscute, l-au înfrânt pe localnici și i-au silit să dea tot ce aveau mai de preț. Au adus apoi cu ei bogății și aur mult în Elada. Însă, ca să înfrumusețeze această aventură, poeții au născocit că pe corabia Argo s-ar fi urcat cei mai de seamă eroi și ei au trăit fel de fel de întâmplări de dragoste și lupte. Tot poeții au născocit, după dorințele basileilor, care doreau să-și legitimeze cuceririle, că marii olimpieni: Zeus, Hera, Atena și, mai târziu, Afrodita i-ar fi ajutat să învingă. Prin această așa-zisă protecție a marilor olimpieni se dovedea neîndoios că regii elini aveau dreptul să cutreiere mările și să le stăpânească, să cucerească orice ținut și să adune bogățiile pe care și le doreau.

11. Plecarea se spune că s-ar fi făcut din portul magnezian Pagase.

12. După unele legende, au fost uciși și toți băieții, ca aceștia, crescând mari, să nu-și răzbune tații.

13. Regina din Lemnos se numea Hipsipila.

14. Propontida – adică aceea care deschidea calea spre Pontul Euxin – era Marea Marmara.

15. Țară din Asia de sud-est, cu capitala la Pergam.

16. Argonautul Polifem, care a auzit strigătul lui Hilar, răpit de nimfe, și a plecat, alături de Heracle, în căutarea lui, a fost întemeietorul legendar al orașului Hios.

17. În Misia au rămas Heracle, Polifem și Hilar.

18. Unde se află Scutari, sau Uskiidar, în Turcia. Față în față cu Scutari se știe că se află Istanbulul.
19. Lupta aceasta cu pumnii este strămoașa boxului. Numai că luptătorii din antichitate își legau pumnii cu niște curele, și de curele erau prinse plăci mici de aramă, colțuroase, care striveau carnea și sfărâmau oasele.
20. Strâmtoarea Bosfor.
21. Până în preajma orașului Istanbul se întindeau odinioară hotarele Traciei.
22. Simplegade înseamnă stâncile care se izbesc între ele. Și în basmele noastre se găsesc de multe ori stânci sau munți care se izbesc cap în cap.
23. Grecii îi ziceau, la început, Mării Negre: Pontul Axeinos, adică marea neospitalieră, fiindcă avea mereu furtuni. După ce au cunoscut-o mai bine și au văzut că are țărături roditoare și bogate, i-au schimbat vechiul nume și i-au spus Pontul Euxeinos sau Pontul Euxin, adică marea ospitalieră.
24. Este vorba de râul Rion din Georgia.
25. Palatul sclipitor pe care îl avea Eete, ca fiu al astrului ceresc, reprezenta pentru elini lumina aurie ce se vede, în zori, spre răsăritul lumii și se reflecta în apa Mării Negre, în lungi coloane argintii.
26. Atât taurii cu picioarele de aramă, cât și plugul erau creațiile lui Hefaistos.
27. Colții ce trebuiau semănați pe câmpul lui Ares erau tot din botul balaurului doborât de Cadmos, când fondase orașul Teba. Fuseseră dăruți regelui de zeul Ares.
28. La înapoiere, argonauții nu au mai trecut prin strâmtoarea Bosfor, în Marea Marmara, ci s-au îndreptat direct către țărutul nostru, unde este astăzi orașul Constanța. Se spune că Istrul-Dunărea ar fi avut odinioară aici un braț.
29. Cât timp au durat slujbele pentru Absirt, argonauții ar fi ajuns, după legendă, cam prin regiunea Cazanelor.
30. Aceasta este legenda înființării orașului Tomi sau Tomis, cum i-au spus romanii. În grecește, numele s-ar tâlcui prin locul celui tăiat (temio înseamnă tăiat), ca o amintire a faptului că micul Absirt fusese tăiat aici în bucățele de Medeea.
31. Este vorba de Marea Adriatică. Grecii vechi credeau că fluviul Dunărea unea Marea Neagră cu Marea Adriatică.
32. Această nouă crimă a fetei regelui Eete este povestită în versurile zguduitoare ale tragediei lui Euripide: „Medeea”.
33. Spre deosebire de Heracle, Tezeu, Perseu și alți eroi, Iason închipuie pe omul viteaz și generos, la început, ce părăsește mai apoi calea dreaptă. Nu mai este folositor semenilor săi aflați în suferință și luptă doar pentru sine, cu orice mijloc: jurăminte, cuvinte mari și promisiuni – pe care nu și le respectă – numai ca să-și atingă scopul.

Eroii l-au urmat pe Iason, căci el fusese năpăstuit de Pelias. El i-a chemat, în numele dreptății și în folosul elinilor, de-a dobândi lâna de aur. Eroii erau bucuroși să săvârșească fapte mari, îndrăznețe, să cutreiere și să cunoască lumea, să deschidă drumuri noi pe mări, să nimicească monștrii și fiare, să biruie pe regii hapsâni. În toiul expediției ajunși în Colhida, sau poate chiar mai dinainte, Iason cade pradă poftelor de mărire și avere. De aceea el devine egoist, meschin și ia parte la crime. Ca să înfiereze astfel de fapte, cântăreții antici subliniau în legende tragicul sfârșit al lui Iason.

34. Lâna de aur pare a fi și simbolul bogățiilor din țările răsăritene, pe care elinii le-au râvnit mult, întotdeauna.

RĂZBOIUL TROIAN

Se povestește că pe-un deal, din Asia de asfințit, în apropiere de strâmtoarea Helespont, s-ar fi nălțat, cândva, un oraș mare și puternic¹.

Cel care a zidit orașul a fost, după legendă, Ilos, feciorul unui rege, Tros, care-și trăgea obârșia – printr-un voinic, Dardan – din Zeus. Dar de la numele lui Tros acest oraș s-a chemat Troia, și țara înconjurătoare – parte din Frigia – Troada².

DEALUL GREȘELILOR

La drept vorbind, locul unde se ridica orașul se zice că s-ar fi chemat înainte „dealul greșelilor” – deoarece-ntr-o bună zi, Zeus s-a mâniat pe Ata, zeiță a greșelilor, și a zvârlit-o din Olimp.

— Din cauza ta, i-a strigat Zeus, greșesc adesea, cum s-a-ntâmplat atuncea, la Mecona, când m-a-nșelat titanul Prometeu. De azi-nainte nu ai voie să mai urci în Olimpul nostru. Vor greși numai pământeni...

Și i-a dat brânci zeiței Ata.

Locul unde a căzut ea a fost chiar dealul din poveste. În căzătură, s-a lovit zeița zdravăn, și, de ciudă, a blestemat dealul acela să fie plin de amăgiri, și oamenii să-l îndrăgească – însă s-aducă nenoroc.

I-adevărat, colina asta era un loc fermecător. Se rezema, spre răsărit, pe muntele de piatră, Ida. Iar spre apus se cobora, în pantă dulce, către marea cu valurile azurii.

Fiul lui Tros a hotărât să-nalțe-acolo, pe colină, o fortăreață. A făcut dară sacrificii și i-a-ntrebat pe olimpieni dacă-i vor da încuviințarea. Atunci, din cer, ar fi căzut o statueta misterioasă³, care o-nfățișa pe-Atena.

“Palas-Atena este-aceea care-mi va ocroti orașul” – a cugetat regele Ilos, și după ce-a zidit, pe deal, o fortăreață nu prea mare, a făcut lângă ea un templu. În templu, într-un loc de cinste, a pus această statueta zisă paladiu-fecioara. Aceasta e prima greșeală, precum se va vedea-n poveste.

Și-au trecut ani câți au trecut, și Ilos într-o zi s-a stins. La tron i-a urmat fiul său, ce se numea Laomedon.

PRIAM SE URCĂ PE TRONUL LUI LAOMEDON

Laomedon a fost un rege lipsit de cinste sau cuvânt. Lui îi plăcea să aibă slugi, dar nu vroia să le plătească. Era hapsân, apucător și fără milă de supuși, cum sunt mai de-obicei toți regii.

Având el multe avuții, a vrut să și le ocrotească și să ridice-n jurul Troiei un șir de ziduri cât mai tari. Îi trebuiau deci lucrători.

Tocmai în vremea când dorea el să ridice-aceste ziduri, s-a întâmplat ca în Olimp mai mulți zei să se răzvrătească. Doreau să-l lege pe stăpân în ștreanguri tari și să-l arunce în Tartarul întunecat. Dar Tetis, fiica lui Nereu, cea cu picioare de argint, aflând urzeala, îl vestise pe tatăl zeilor îndată, și el îi osândise aspru pe răsculații din Olimp. Dintre toți, cei mai greu loviți au fost Poseidon și Apollo. Zeus a hotărât că ei se vor trudi, ca salahori, să-nalțe zidurile Troiei⁴.

Când s-a sfârșit însă zidirea, Laomedon i-a izgonit pe cei doi zei din țara sa, fără să le plătească munca, așa precum făgăduise. La fel, tot fără de cuvânt, s-a purtat el și cu Heracle⁵. Pentru asemenea greșeli, Laomedon și-a pierdut tronul. Cei mai mulți dintre fiii săi au fost uciși în bătălii. I-a rămas numai un fecior, care căzuse prizonier. Acesta era cel mai mic. Se numea la-nceput Podarce. Mai târziu i s-a zis Priam⁶.

Iar Priam, revenind la Troia, a luat de soață pe-o prințesă gingașă, bună, devotată, pe care o iubea nespus. Hecuba⁷ se chema copila.

S-a urcat deci Priam pe tron – iar soața sa i-a dăruit cincizeci de fii, frumoși ca zeii, și-un număr mare de copile⁸.

Atâta doară că atuncea când trebuia să vadă lumea unul dintre feciorii săi, Hecuba a avut un vis; și se făcea c-ar fi născut nu un copil, ci-o torță aprinsă. Flacăra torței se-ntindea până ce cuprindea orașul și-1 mistuia în

întregime.

FIUL NOU-NĂSCUT DE HECUBA ESTE PĂRĂSIT PE MUNTELE IDA

Priam, aflând de acest vis, i-a întrebat pe niște preoți; și ei l-au sfătuit să-l ducă pe fiul nou-născut în munte; și, după datina străbună, față de fiii nedoriți, să-l lase-acolo pe o stâncă. Fiarele, vulturii și șerpii vor ști pe urmă ce să facă, fără ca tatăl să-și mânjească mâna cu sânge de copil.

Priam a ascultat de sfatul preoților. A luat băiatul. L-a ncredințat unui păstor. Și el l-a părăsit pe-o creastă a muntelui cel înalt, Ida. Dar, peste patru sau cinci zile, trecând păstorul iar pe-acolo, a văzut – nu-i venea să creadă! – pe fiul regelui Priam sugând de zor la o ursoaică.

Înduioșat, a luat păstorul pe-acest copil plin de noroc și l-a dus în coliba sa. Acolo l-a crescut în taină, căci, dacă regele afla, îi aștepta desigur moartea și pe păstor și pe băiat⁹.

Crescând, acest fecior de rege s-a tocmit și el tot păstor, ca tatăl adoptiv, la Priam. Mâna cirezile de vite, la fel ca toți ceilalți păstori, și nu știa că el e fiul aceluia ce stăpânea aceste bogății pe Ida.

Ba se mai spune că flăcăul era nespus de inimos. Îi era drag de animale și le păzea de hoți și fiare cu-atât de multă vitejie încât păstorii l-au numit, din cauza asta, Alexandru¹⁰.

... Și, cum trecuse vreme multă de când Priam își aruncase fiul cel nedorit pe Ida, trebuia, după străvechi datini, să facă-n cinstea lui serbări. Organizase deci, în Troia, slujbe și jocuri și întreceri. Iară ca premiu, în întreceri, oferea cel mai mare taur pe care îl avea-n cirezi.

Dar taurul făgăduit era crescut chiar de-Alexandru. Tânărul ținea mult la taur. Și, fiindcă Priam i-l ceruse, a hotărât să-l recâștige, luând și el parte la întreceri.

Într-adevăr, prin iscusință și vitejie, Alexandru i-a biruit pe ceilalți tineri. Taurul l-a câștigat el, și, fiind sărbătorit la curte, Priam, Hecuba și ceilalți l-au întrebat: de unde este și cum îl cheamă?... Și bineînțeles că vorba aduce după sine vorbă, și întrebarea, întrebare. Și toate-acestea duc, la urmă, la dezlegarea unei taine. Destul că Priam a aflat că Alexandru i-e fecior. Bucuria regelui Troiei n-a fost mică. I-au dat pe loc haine de preț. Au închinat în cinstea lui. Și l-au chemat, nu Alexandru, cum îi ziseseră-nainte, ci Paris, nume care-nseamnă rudă de-aproape, regăsită.

MĂRUL DISCORDIEI CADE ÎN MIJLOCUL NUNȚII ZEIȚEI TETIS CU PELEU

Pe când se petreceau în Troia aceste întâmplări ciudate, în peștera unui centaur, faimosul Hiron din legendă, zeii, în fruntea lor cu Zeus, petreceau strașnic la o nuntă.

Se cununa zeița Tetis, cea cu picioare argintii, cu un voinic numit Peleu, un rege din Tesalia. De fapt, și Zeus și Poseidon pețiseră pe nereidă. Dar Prometeu le prorocise că ea va naște un fecior, care își va întrece tatăl în vitejie și putere. Asta nu le era pe plac nici lui Poseidon, nici lui Zeus. Mai ales Zeus se temea de fiii lui, să nu-l doboare, precum făcuse el cândva tatălui său, bătrânul Cronos. Și, ca să scape de buclucuri, se învoise ca Peleu să fie mirele lui Tetis.

Și-acuma începuse nunta. Zeii cântau și dănușiau cu nimfe și cu pământene. Apolo le suna din liră. Dionisos le turna vin și Momus, zeul caraghios, le făcea strîmbături destule... și toți râdeau cu-atâta poftă, încât se zguduiau pământul, marea și cerul cel înalt cu luna și cu stelele.

De fapt, nu toți râdeau cu poftă... Căci la intrarea peșterii sta Eris cea posomorâtă, zeița care proteja discordia, cearta și bârfa, zeița care uneltea ca-n lume să nu fie pace și înțelegere deplină.

Zeița asta preahidoasă, nesuferită tuturor, ședea deci și privea cu ură la cei care se desfătau. Și, pentru că zeița Tetis nu o poftise la ospăț, dorind să fie armonie și bunăvoie-ntre meseni – gândea cum să le strice cheful¹¹.

Și dintr-o dată a rânjit. Găsise hâda iar o cale. Încălecând pe un balaur, zburase-n țara hesperidă. Luase din grădina de aur un măr. Mărul cel mai frumos. Pe el scrisese cu cerneală de aur, mai strălucitoare decât lumina de amiază, trei vorbe bine ticluite. Scrisese: „Celei mai frumoase”.

S-a-ntors apoi la peșteră; și-a vârât capul înlăuntru, cu limba roșie ca para strânsă-ntre colții ruginiți; iar brațu-i a zvârlit cu grijă mărul acela-ncondeiat între zeițele ce-n horă alunecau, ca într-un zbor.

ÎNCEPE CEARTA ÎNTRE CELE TREI ZEIȚE

L-o fi văzut, pesemne, Hera sau Afrodita sau Atena!... L-au ridicat și au citit slovele-acelea otrăvite, scrise de certăreața Eris, și fiecare-o fi rostit:

— E mărul meu... Dați-l încioace!...

— Ba e al meu, că-s mai frumoasă!...

— Nu-i al nici uneia... I-al meu... Zeus... nu vrei tu să ne faci dreptate?...

Și tot așa... Nu știți cum este atunci când se pornește sfada? Fețele parcă sunt schimbate. Vocile-s tari și ascuțite. Răsuna vorbe deloc blânde, sudălmi și uneori blesteme.

Așa și cele trei zeițe strigau mereu spre adunare să li se spună care este cea mai frumoasă dintre ele. Zeii erau prevăzători. Să spună Hera sau Atena, se supăra rău Afrodita. Să zică-atunci că Afrodita, se mâniiau zeița Hera, ca și Atena, deopotrivă.

— Știți ce? a spus mărețul Zeus. Un singur om poate s-arate care-i deplinul adevăr...

— Cine-i acela? au zis ele, întărâtate, într-un glas.

— E Paris... Paris de la Troia, cel ce se află-acuma pe Ida. S-a dus ca să-și revadă-n munte cirezile ce le-ngrijea, pe când era un păstor simplu, și nu un prinț cum este azi.

— Cum îl găsim? a întrebat zeița Hera.

— Hermes, pristavu-mi de credință, vă va călăuzi pe toate, i-a dat răspuns marele Zeus. Hermes! Călăuzește-le spre Ida, arată-le cine e Paris! Și fă ce-oi face ca flăcăul să dea zeițelor răspuns.

Dar Hermes, preșiretul Hermes, era neîntrecut în toate.

— Lasă, stăpâne, i-a grăit, să nu ai nici un fel de grijă. Voi ști eu să-mi fac bine slujba, și Paris o să dea răspunsul, chiar astăzi, după cum ți-e voia...

Și – pentru că nunta cea mare, oricum, tot fusese stricată de Eris, de zeița vrajbei, care juca de bucurie în fața peșterii lui Hiron – Hermes a spus către zeițe:

— Veniți cu mine să v-arăt pe tânărul judecător, feciorul regelui din Troia. El o s-aleagă dintre voi pe-aceea care-i mai frumoasă.

Și Hermes cu zeițele s-au urcat pe un nor de aur. Norul s-a ridicat în slăvi, și n-au trecut decât trei clipe și norul a ajuns pe Ida.

PARIS DĂ AFRODITEI MĂRUL DE AUR

Paris pășea pe munte singur. Înduioșat își amintea de vremea când era păstor.

Cerul era abia-nroșit de zorii care se vesteau. S-auzeau mugete de tauri, ce tropoteau către pășuni. Și diamante, stropi de rouă, luceau pe ierburile moi.

Deodată, s-au ivit din slavă zeițele înverșunate, având pe Hermes între ele. Și Hermes a grăit spre Paris:

— Ia stai, voinice, și ne spune care zeiță-i mai frumoasă: Atena mult preaînțeleaptă, sau Afrodita, drăgălașa, ocrotitoare a iubirii, sau poate însăși mândra Hera, stăpână-n marele Olimp, fiind soața regelui ceresc? Cui i-ai da tu mărul de aur, pe care-l vezi în mâna mea?

Văzându-se-n încurcătură, Paris a vrut întâi să fugă. Numai că Hermes l-a ținut, apucându-l pe după umeri. Și, vorbindu-i cu meșteșug, l-a sfătuit să stea pe loc și să răspundă mai degrabă.

Zeițele și-au arătat lui Paris toată frumusețea. Ba, fiecare dintre ele i-au mai fâgăduit să-i dea și o răsplată cât mai bună, dacă voinicul le-o alege. Astfel, soața lui Zeus, Hera, i-a spus că o să-l facă rege, nu în Troada sau în Frigia, ci peste toată Asia. Și, după Zeus, el va fi cel mai puternic pe pământ. Palas-Atena i-a promis să-l facă-nvingător în lupte și înțelept ca nimeni altul. Iar Afrodita i-a rostit că ea-l va face fericit, dându-i de soață o regină. Regina e mândra Elena, cea mai frumoasă-ntre femei, fiica lui Zeus și a Ledei.

Și Paris n-a mai stat pe gânduri. A dat în lături și puterea cu care-l îmbiase Hera, și-nțelepciunea de la Palas, și a ales numai plăcerea dăruită de dragoste – făcând, de-asemeni, o greșală.

— Cea mai frumoasă-i Afrodita, a răspuns el zeului Hermes¹². Și, luând mărul discordiei, l-a dat zeiței dragostei.

După această întâmplare, zeițele Hera și-Atena au plecat tare supărate. Ele-au jurat să se răzbune nu numai pe tânărul Paris, ci pe întreg orașul Troia.

N-a rămas decât Afrodita, care l-a și-ndemnat pe Paris să plece în cetatea Sparta, unde domnea un rege prieten, soțul Elenei cea frumoasă. Și s-o răpească pe Elena, regelui prieten, Menelau.

RÂPIREA ELENEI CEA FRUMOASĂ

Si Paris s-a înflăcărat. Pierzându-și orice stăpânire și chibzuire mai adâncă, s-a însoțit c-un alt voinic și s-au călătorit spre Sparta. Flăcăul care-l însoțea era odrasla Afroditei și-a unui prinț păstor, Anhise, tot din tulpina dardaniană. Numele lui era Enea.

Și, după o călătorie destul de lungă și de grea, tinerii au ajuns în Sparta. Aici regele Menelau i-a primit bine, ca pe prieteni. El tocmai trebuia să plece cu niște treburi din oraș. Pornea către insula Creta. Și a rugat-o pe Elena să aibă grijă de voinici, în timpul cât o să lipsească.

Dar cum s-a-ndepărtat din Sparta soțul Elenei, Menelau, s-a și ivit din slăvi un car, ce era tras de porumbițe și-o aducea pe Afrodita.

În urma ei venea și Eros, zeul iubirii cel viclean, cu aripile lui de aur. Zeița i-a vorbit Elenei, ținând-o blând pe după umăr, despre-nsușirile lui Paris. Prin vrăji, numai de ea știute, zeița l-a făcut pe Paris mult mai frumos decât era. Iar Eros a țintit pe soața lui Menelau, în inimă, cu-o săgeată-nveninată, și a făcut-o să-ndrăgească pe fiul lui Priam din Troia. Elena și-a uitat de casă, de soț, de prieteni, de popor. S-a urcat pe corabia unde-o-ambia Paris să vie, și-amândoi au pornit spre Troia¹³.

Când s-a-ntors Menelau la Sparta, mai, mai că nu-i venea să creadă că nu-și mai regăsește soața. Supușii i-au povestit tot.

De supărare, și-a izbit fruntea de lespezi și de ziduri. Inima-i s-a făcut carbune. Și din nimica n-a pierit, căci își iubise mult soția. Însă, fiind el un om puternic, și-a adunat iarăși simțirea. Și-ndemnat de zeița Hera, a plecat să se sfătuiască cu fratele său, Agamemnon, rege în Argos, la Micena. L-au luat cu ei la sfat pe Nestor, alt rege înțelept, din Pilos.

SFATUL ÎNȚELEPTULUI NESTOR

Iar Nestor le-a reamintit despre Elena că de mică fusese pricină de ceartă. Era atâta de frumoasă, încât la doisprezece ani a fost răpită de Tezeu. A fost nevoie să pornească cei doi voinici: Castor și Polux, un război mare cu Atena, și, liberând-o, s-o aducă iar în orașul părintesc.

Când s-a făcut ceva mai mare, a trebuit să se mărite. Și Tindar, fostul

rege-al Spartei, a dat de veste în Elada că-i caută un bărbat Elenei; și-acest bărbat îi va urma pe jilțul său regal, din Sparta. Deci, câți sunt dornici s-o pețească, să vină în orașul lui.

Dar ce să credeți? N-au venit unul sau doi, cum credea Tindar. Știind-o toți așa frumoasă, s-au grămădit vreo nouăzeci de regi și cei mai mari eroi. Unii bogați, alții puternici sau înțelepți sau iscușiți. Și fiecare și-o dorea. Regele Tindar s-a temut că fata, alegând pe unul, ceilalți or vrea să se răzbune, și s-o isca vreo-ncăierare. Atunci, la sfatul lui Ulise, regele insulei Itaca, i-a pus pe cei veniți să jure c-or să respecte hotărârea pe care o va lua Elena. Ea era liberă s-aleagă pe tânărul care-i plăcea. Și dacă vreunul dintre ei ar fi-njosit pe cel ales și ar fi vrut să-i fure soața, ceilalți erau datori să sară și să-i dea sprijinul cu oastea.

Au jurat câți au fost acolo. Elena l-a ales, pe urmă, pe Menelau, un tânăr chipeș. Tindar l-a hotărât urmaș. Au făcut nunta. Și toți ceilalți au plecat liniștiți acasă. Dar jurământul a rămas.

— Și-acuma uite-a venit vremea, a grăit înțeleptul Nestor, că Menelau a fost jignit și soața lui i-a fost răpită. Deci, cei care-am jurat atunci suntem datori să-l ajutăm...

Însă tot Nestor i-a-ndemnat ca, mai-nainte de război să-ncerce o împăcaciune. Să-i ceară deci regelui Priam să-napoieze pe Elena și avuția ce fusese luată de Paris, de la Sparta.

Priam l-a întrebat pe Paris; dar Paris nici n-a vrut s-audă.

— Elena e soția mea, a strigat el cu îndârjire. N-o dau pentru nimic în lume. De-ar fi să-nceapă și-un război...

Și, aflând știrea, Agamemnon a chemat regii din Elada să-i vie toți într-ajutor. Să-l răzbune pe Menelau.

Mărul discordiei, pe care îl aruncase reaua Eris, stârnise ura-ntre zeite. Ele îi ațâțau pe regi. Și regii porunceau mulțimii să se jertfească pentru ei. Poftele lor și certurile făceau din nou să curgă sânge.

Se-ncepea deci războiul Troiei. Războiul cel mai crunt de care se povestește prin legende.

Învinșii și învingătorii vor suferi deopotrivă și vor pieri aproape toți, lăsând o jale fără margini în Europa și-n Asia.

ULISE SE PREFACE CĂ E NEBUN

Dar pân-atunci să amintim că Menelau și Agamemnon, cei doi feciori ai lui Atreu – numiți de-aceea și atrizi – trimiteau soli din țărșm în țărșm, chemând pe regi, cu oastea lor, în vestitul oraș Aulida¹⁴

Astfel, în insula Itaca, o insulă sărăcăcioasă, unde domnea pe-atunci

Ulise¹⁵, plecase grabnic Palamede, un fiu al regelui Eubeei.

— Avem nevoie de Ulise, spunea trufașul Agamemnon. Este isteț și priceput. Ne poate sfătui la multe. El este cel care a dat ideea, mai de mult, în Sparta, ca regii să-și jure credință și sprijin de va fi nevoie...

Însă de la acea-ntâmplare trecuseră atâția ani. Omul se schimbă între timp. Ulise se căsătorise cu o copilă, Penelopa, o vară bună a Elenei. Ba dobândise și un prunc, numit de mamă Telemah. Iar pruncul era încă-n fașă. Deci nu-i era deloc pe plac să-și mai primejduiască viața, pentru a-și ține jurământul. Nu-i mai era pe plac războiul și se gândea că nu e drept să moară oameni cu duiumul pentru o ceartă-ntre doi regi.

Și, aflând el că a venit în insulă prințul Eubeei, s-a prefăcut că e nebun.

A înjugat la plug, alături, un cal schilod și un asin; și apoi cu ochii rătăciți, bolborosind răzlețe vorbe, Ulise se făcea că ară și nu-l cunoaște pe trimis.

Iar când trimisul Palamede îi rostea vorbe pe-nțeleș, el se făcea că nu-l aude și arunca pe brazdă neagră, în loc de boabe de secară, niște grunji mărunțiți de sare.

Atâta doar că Palamede era destul de înțelept și a băgat ușor de seamă că vrea Ulise să-l înșele. S-a dus în grabă la palat. A luat copilul lui Ulise, pe drăgălașul Telemah, și s-a întors cu el pe câmp. L-a așezat pe Telemah în drumul plugului de lemn.

Când a văzut Ulise însă că plugul său va reteza trupul micului Telemah, și-a oprit calul și asinul – și a grăit lui Palamede:

— Da!... Ai ghicit. M-am prefăcut. Nu mai vream să pornesc la luptă... Războiul nu-mi mai este drag. Nu vream să se mai verse sânge și să călcăm cetăți străine, pentru o toană de regină și pentru-un prinț nechibzuit. Vreau să trăiesc tihnit acasă lângă iubita-mi Penelopa și lângă fiu-mi Telemah.

Dar, neavând totuși ce face, Ulise s-a gătit de drum, ca să-și păstreze jurământul, lăsând în urmă casa dragă, copilul mic, încă în fașă, și pe soția-i credincioasă, pentru un timp îndelungat.

ÎN CĂUTAREA LUI AHILE

Însă vestitul profet Calha îi spusese lui Agamemnon că nu vor cuceri cetatea regelui Priam cel bogat, de nu or să atragă-n luptă pe neîntrecutu-Ahile.

Acest Ahile era fiul frumoasei nereide Tetis, cea măritată cu Peleu, regele din Tesalia.

La nunta ei zvârlise Eris între zeițele-olimpiene mărul discordiei, pe

care îl dăruise Afroditei fiul lui Priam, mândrul Paris.

Zeița nereidă Tetis știa că pruncul său Ahile va crește mare și puternic. Va fi viteaz ca nimeni altul. Numele său o să rămână nemuritor în bătălia dată sub zidurile Troiei. Dar lui îi hotărâse Moira – destinul cel neduplecat – să-și piardă zilele acolo.

Și, cunoscând această taină, zeița Tetis, mama sa, căuta să lupte și cu Moira și să îl scape pe Ahile de soarta care-l aștepta.

În acest scop, încă de mic, îi ungea trupul cu ambrozie, ca să-l facă nemuritor. Îl vârâ-n flăcări să-l călească. Ba, într-o noapte, s-a dus și până la Hades în Infern. Acolo și-a scăldat în Stix, râul cel înfricoșător, pe pruncul său abia născut.

Atât c-atunci când îl vârâse în flăcări, pentru a-l căli, și când îl cufundase-n râu, Tetis își ținuse copilul de un călcâi, călcâiul stâng.

Își scăldase copilu-n Stix, pentru ca nici un fel de armă să nu-i mai poată răni trupul. Nu se gândise însă Tetis că, apucându-l de călcâi, locul acela-i va rămâne pe totdeauna necălit¹⁶.

În acest fel fiul zeiței nu mai putea fi doborât, decât dacă era lovit în locul necălit în Stix.

Acum când are loc povestea, Ahile se făcuse mare. Ca și mulți alți eroi de seamă, fusese dat de mititel bătrânului centaur Hiron, ca să-l învețe meșteșugul armelor și al vânătoarei.

Se povestește că la Hiron fiul lui Tetis s-a hrănit doar cu măduvă și cu creier de pui de urs și cu ficat de leu năprasnic. Nici nu se ridicase Ahile mai mult de-o șchioapă și lupta ca un bărbat, ucigând fiare prin codrii de pe Pelion.

Iar când fugea, putea să-ntreacă și căprioara cea mai iute și cea mai sprintenă din munți. Nu vă mai spun că învățase să cânte minunat din gură, acompaniindu-se cu lira. Iar viersul lui vrăjea pe oameni și chiar pe zeii din Olimp.

Pe-acest flăcău vroiau să-l aibă, în război, lângă ei, atrizii, la ceasul când vor izbi Troia. Iar Agamemnon trimisese, de astă dată, pe Ulise, să-l caute și să-l cheme-n luptă pe fiul regelui Peleu și al gingașei nereide, cea cu picioare de argint.

UN FLĂCĂU ÎMBRĂCAT ÎN HAINE DE FATĂ

Insă, aflând zeița Tetis de planul lor, s-a temut strașnic că fiul său își va da viața în fața zidurilor Troiei.

Îngrijorată, a ieșit din marea verde și adâncă. L-a chemat lângă ea pe-Ahile, și văzându-l, i-a glăsuțit:

— Te du fără nici o zăbavă în insula unde domnește regele prieten Licomede¹⁷. Acolo ai să te ascunzi în haine femeiești, Ahile... Cum ești de alb la chip, frumos, nimeni nu o să deosebească pe fetele lui Licomede de fiul regelui Peleu...

Ahile s-a împotrivit. Dar mama, Tetis, i-a cerut să-i dea-ntru-totul ascultare.

Și, cum Ahile-și iubea mama și nu vroia s-o necăjească, a pornit către insulă. Iar Licomede, regele, sfătuit de zeița Tetis, l-a-n-veșmântat pe flăcăiandru în haine albe, femeiești și l-a ascuns într-un palat, unde stăteau fetele sale.

În acest timp, și Agamemnon și Menelau, bătrânul Nestor, și Palamede și Ulise îi căutau urma lui Ahile și nu puteau să i-o mai afle.

De n-ar fi fost prorocul Calha, care vedea în depărtare, n-ar fi putut să-l mai găsească. Dar Calha i-a vestit pe regi că odrasla zeiței Tetis i-adăpostit de Licomede.

Ei, cin'să meargă pân-acolo? Cine să-l afle pe Ahile între frumoasele copile ale regelui Licomede?

ADEVĂRUL IESE LA IVEALĂ

S-au sfătuit și s-au gândit să îl trimeată pe Ulise, stăpânul insulei Itaca. El nu venise cu plăcere. Fusese chiar silit să plece, însă acuma se găsea în tabăra lui Agamemnon și, potrivit vechilor datini și jurămintelor făcute, trebuia să dea ajutorul atrizilor să biruiască, prin minte și prin vitejie.

Ulise s-a schimbat de haine, făcându-se neguțător. S-a dus apoi către palatul aceluia rege Licomede, purtând cu el salbe de aur, brățări, cercei, văluri alese. Însă, între acestea toate, vârâse și un coif, un scut și-o sulită strălucitoare.

Fetele regelui s-au strâns numaidecât să vadă marfa, și între ele se grăbise și flăcăul zeiței Tetis. Ulise cerceta cu ochii să vadă unde e băiatul, însă nu deslușea deloc. Atunci le tot întindea marfa și le-mbia s-aleagă salbe, brățări sau văluri, după plac. Toate prinseseră în mâini bijuterii scânteietoare și văluri, care mai de care mai albe, mai frumos brodate. Numai Ahile se uita, cu jind, la armele de-aramă, la scut, la sulită și coif.

Și tot atunci, însoțitorii lui Ulise, ce rămăseseră la porți, au început să sune tare din trâmbițe și din chimvale. Fetele au fugit speriate, crezând că-ncepe vreun război. Însă Ahile-a luat o lance și s-a și repezit spre porți, gata să apere palatul.

Văzând că planu-i reușise, Ulise a grăit spre rege:

— Acesta nu e fata ta. E un voinic numit Ahile. Lasă-l să plece la război, unde îl cheamă Menelau. Să-și dovedească voinicia. Este rușine să rămână ascuns, în văluri, printre fete...

— Adevărat, a spus Ahile. Nu sunt fecioară, sunt flăcău. Potrivit jurământului făcut de tatăl meu, Peleu, la nunta frumoasei Elena, am datoria să-l ajut pe Menelau să se răzbune, chiar dacă eu o fi să mor.

Apoi și-a smuls vălul cel alb și cununuța de pe plete, și-a pus în schimb coiful lucios, cu creasta fâlfâind în vânt. A luat în mână-o sabie și a plecat după Ulise.

Se zice că a mai primit de la tatăl său, Peleu, o platoșă și niște arme. Peleu le căpătase toate de la zeii nemuritori, la nunta cu iubita-i Tetis. A mai primit o sulită, cu însușiri miraculoase, de la bunul centaur Hiron, și o pereche de cai albi de la Poseidon furtunosul, aprigul zeu al mărilor.

Așa s-a-nfățișat Ahile în portul renumit Aulida, unde, precum ne spun poeții, se adunaseră, la țarm, o mie o sută optzeci și șase de corăbii, purtând pe ele peste-o sută de mii de oameni înarmați¹⁸.

ZEII CER O JERTFĂ LA PLECARE

Regii erau în fruntea oastei – în care trase de cai ageri – purtând pe ei armuri bogate, platoșe bune de aramă împodobite și cu aur, având pe cap coifuri înalte cu coamele din păr de cal și colți lucioși, albi, de mistreț. În mâini aveau arme de preț, săbii cu tecile de argint, lănci lungi, tăioase, de aramă, pulpare pe picior și scuturi. Oștenii cei de rând luptau numai cu sulite și praștii. Ei trebuiau să se supună poruncilor, destul de aspre, date de regi sau basilei.

Oastea cea mare se-mpărțea pe triburi, frații și pe ginți¹⁹.

Iar dintre regi cei mai deseamă erau viteazul Agamemnon și Menelau, fratele lui, feciorii regelui Atreu; apoi preaînțeleptul Nestor. Urmau Ulise cel isteț și Diomede preacuviosul și Aias de la Salamina și un alt Aias din Locrida și Palamede și Patrocle și Filoctet, și câți, și câți... Dar între ei lucea Ahile cu oastea lui de mirmidoni, ca un luceafăr între stele. Atât era de nentrecut în meșteșugul armelor.

Numai că flota asta mare – cântată-n vechile legende – de la-nceput a fost lovită de mari furtuni ce-o răvășeau, când încerca să iasă-n larguri. Iar mai târziu, după furtuni, vântul a contenit să sufle și pânzele s-au moleșit ca niște aripi ostenite. Flota n-a mai putut să părăsească țarmul aulic vreme lungă și mulți oșteni zăceau de friguri și alte boale misterioase.

Ca să cunoască adevărul – de ce nu puteau să pornească înspre Troada către Asia – regii l-au întrebat pe Calha. Calha le-a spus că o zeiță, și-

anume Artemis, fecioara, e supărată rău pe el, pentru că regele-Agamemnon îi ucisese-o căprioară, care-i era zeiței dragă. Deci, dacă vor să reușească în întreprinderea lor grea, regele trebuie să-și jertfească pe o copilă, Ifigenia.

PLECAREA SPRE ASIA

Silit de cei din jurul său, regele a trimis un sol la Clitemnestra, soața lui, sora Elenei cea frumoasă, și i-a cerut să îi trimită pe fata sa, pe Ifigenia, zicând că vrea să o mărite cu fiul lui Peleu, Ahile²⁰.

Când a sosit corabia, purtându-le pe Ifigenia și pe regina Clitemnestra, Agamemnon nu le-a ieșit nici măcar în întâmpinare.

Oștenii-au smuls-o pe copilă de lângă mamă și au dus-o într-un sanctuar, s-o pregătească pentru groaznicul sacrificiu.

A plâns zadarnic Clitemnestra. Regele-și ascunsese fruntea sub un veșmânt întunecat. Nu vrea să-și vadă nici soția și nici copila mult iubită. Porunca dată de zeiță trebuia iute-ndeplinită, ca flota să poată porni și oștile să biruiască...

Câțiva voinici au vrut s-o scape și au luat armele în mâini.

Însă copila i-a oprit, cu ochii înecați în lacrimi:

— Nu vărsați sânge în zadar. Mă voi jertfi de bunăvoie, ca tatăl meu să biruiască în luptele înfricoșate, ce vor urma foarte curând, după ce eu n-am să mai fiu...

Și singură s-a-nfățișat marelui preot să o-njunghie²¹.

Preotul și-a-nălțat cuțitul ca să-i străpungă inima, în timp ce regele Agamemnon gemea ingenuncheat pe lespezi, iar mama fetei se zbătea în brațele oștenilor.

Numai că-n clipele acelea, Artemis s-a înduplecat. Și-a amintit că Ifigenia îi aducea adesea jertfe, jurase să nu se mărite și să se facă preoteasă într-un lăcaș sacru al ei. Zeița s-a înfățișat la locul jertfei și a smuls-o pe Ifigenia. A dus-o într-un templu-al său, într-o pădure din Taurida²², unde-a făcut-o preoteasă. Iară în locul Ifigeniei, spre ușurarea tuturor, a pus zeița o cerboaică.

Și, după ce s-au săvârșit slujbele către Artemis, vântul a-nceput iar să bată. Flota a lunecat pe ape către Troada depărtată și regii s-au înveselit.

E drept că au mai poposit și pe-alte țărături, unde oastea și-a prăpădit câțiva oșteni. Dintre aceștia cel mai greu i-a durut faptul c-au pierdut pe Filoctet, acela ce primise-n dar de la Heracle armele lui biruitoare. Filoctet a rămas în Lemnos. Fusese rău mușcat de-un șarpe și suferea îngrozitor.

Rana lui mirosea urât. Oștenii nu puteau să-ndure acest miros nesuferit.

În sfârșit, după multe zile și rătăcirii și vânturi rele, corăbiile aheiene au ajuns lângă Asia. Trebuiau numai să debarce. Dar nimeni nu-ndrăznea să sară pe țărmul regelui Priam, fiindcă prorocul le spusese că primul care va atinge pământu-acesta va muri.

Ce-i de făcut? Stăteau cu toții pe punți și nu vroiau să sară.

Atunci ce i-a trăsnit prin minte istețului de la Itaca? Să dea exemplu celorlalți, fără să se primejduiască. A aruncat un scut pe țărm și a sărit, dan așa fel, încât să n-atingă pământul, ci numai scutul de aramă. Astfel, el a sărit întâiul și nu i s-a-ntâmpat nimic. Ceilalți oșteni, văzând că sare regele insulei Itaca, rămânând teafăr, neatins, și-au făcut vânt de-asemenea.

SE-AȘAZĂ TABĂRA AHEIE

Cel care i-a întâmpinat a fost eroul troian, Hector, cel mai voinic și mai viteaz dintre odraslele lui Priam. Și Hector și-a azvârlit lancea către oșteanul Protesilau, care-a-nroșit numaidecât, cu sângele-i, glia troiană. De fapt, Hector vroia s-atingă cu lancea lui chiar pe Ulise. Însă Ulise s-a ferit. În urmă-i venea Protesilau. Și lancea i s-a-nfipt în piept, fiind cel dintâi dintre războinici căzut pe țărm, în fața Troiei.

Pe urmă a sărit Ahile, urmat de prietenu-i Patrocle, și cei doi Aias, și alți regi, care s-au și încins la luptă.

Oștenii regelui troian au trebuit să se retragă și să se-nchidă în cetate.

Mult mai departe de cetate și-au făcut grecii tabăra. Tabără mare și întinsă, cu mii și mii de corturi. Iar în mijlocul taberii era o piață foarte largă. Aici se adunau oștenii în fața cortului regal, al celui care conducea întreaga oaste, Agamemnon. În apropiere, lângă piață, își ridicase cortul său și preaistețul din Itaca. El era dornic să audă, să afle și să știe tot. De-aceea își pusese cortul în așa chip, încât nimica din ce se petrecea în piață să nu scape privirii sale.

În schimb, la cele două margini, în locurile cu primejdii, și-au făcut corturile lor regele de la Salamina, voinicul Aias și Ahile. Ei și-au pus corturile astfel, dorind să stea mereu de strajă la cele două capete ale întinsei tabere.

Spre partea unde era Troia, tabăra mai era ferită de un val mare de pământ și-un șanț săpat foarte adânc.

Războiul dintre oastea greacă și cea troiană s-a-nceput.

O!... Minte parcă se-nfioară de cât sânge a curs la Troia. Oștenii-aduși din Grecia și cei pe care-i trimitea regele Priam din cetate se ucideau unii pe alții, după voința regilor.

NOUĂ ANI DE LUPTE SÂNGEREOASE

Dar dup-o altă prorocire, Troia, cetatea-mbelșugată, urma să sufere asediul vreme-ndelungă, nouă ani, mai înainte ca oștenii lui Agamemnon s-o cuprindă și s-o distrugă-n întregime.

În acest timp, destule glasuri cereau să se curme războiul, să nu mai curg-atâta sânge pentru Elena cea frumoasă, răpită de troianul Paris.

Astfel, în Troia, o copilă a regelui Priam, Casandra, o preoteasă a Atenei, le arătase tuturor că va urma nenorocirea. Oștirea le va fi zdrobită. Troia va cădea ruınată, și-aproape toți vor fi uciși.

La fel, în tabăra aheie, îi sfătuia des Palamede pe regi și pe eroi să curme acest război încrâncenat care cerea prea multe jertfe.

Dar nici în tabăra troiană Casandra n-avea ascultare, și nici la greci n-avea crezare mult chibzuitul Palamede.

Ba, profitând de întâmplare, Ulise a vrut să se răzbune pe Palamede ce venise și îl chemase din Itaca și-i dovedise șiretlicul, pe când se prefăcea nebun.

În sinea lui gândea așa: „Tu m-ai făcut să plec de-acasă, să-mi las soția și copilul, să lupt aici pentru atrizi. Eu nu mai pot părăsi lupta, căci sunt legat prin jurământ. Vreau să te sature de război, și de atrizi, și să plătești”...

... Și-a-nceput să-l învinuiască pe Palamede de trădare. Ulise era vorbitor fără pereche-ntre elini. A fost crezut. Și Palamede a fost luat și osândit la moarte cruntă: să fie doborât cu pietre.

Așa a plătit Palamede, care-i chemase la război și pe Ulise și pe alții. Și luptele au dăinuit din ce în ce mai sângeroase.

CEARTA DINTRE AHILE ȘI AGAMEMNON

Iar anul cel de-al zecelea e povestit de regele poezilor elini, Homer²³. În acest an a venit Hrisis, preot al zeului Apolo, cerând regelui Agamemnon să-i dea-napoi pe fata lui: Hriseis, ce-i fusese luată ca roabă de niște oșteni. Regele l-a gonit pe Hrisis cu vorbe grele și-mbrânceli. Atunci preotul s-a rugat de zeul său să-i pedepsească pe-aheii cei înfumurați.

Apolo, ascultându-i ruga, și-a întins arcul și-a țintit în tabăra lui Agamemnon. În toată tabăra aheie ciurma a năpădit cu furie. Mureau ca muștele oștenii. Zilnic mureau sute și mii.

Durase molima aceasta ceva mai mult de nouă zile, când Calha i-a vestit pe regi că molima nu va-nceta, decât în clipa când Hrisesis, robita fiică a lui Hrises, va fi-napoi la tatăl său.

Ahile, auzind vestirea, s-a-nfățișat în adunare și i-a cerut lui Agamemnon, cel ce era stăpânul fetei, să i-o dea înapoi lui Hrises, și astfel molima să piară.

Regele, fiu al lui Atreu, nebiruitul Agamemnon, s-a supărat însă nespus și a rostit către Ahile:

— Pentru c-Apolo îmi ia roaba, iar tu, Ahile, îl ajuți, voi lua, în schimb, pe roaba ta, Briseis cea îmbujorată, care îți este-atât de dragă...

Degeaba Nestor și cu alții au vrut să-mpiedice pe rege să săvârșească fapta asta: căci îngâmful Agamemnon n-a vrut să țină socoteală și, folosindu-se de dreptul pe care îl avea în oaste, a luat din cortul lui Ahile pe roaba lui cea mai iubită.

Ahile a dus la șold mâna, să prindă sabia, să lupte și să-l ucidă pe acela care-l jignise-atât de tare, dar l-a oprit Palas-Atena. Ea i s-a arătat în față și, nevăzută de ceilalți, a rostit numai spre Ahile:

— Eu am solie de la Hera, zeița cea cu brațe albe, să te împiedic de la sfadă. Veni-va ziua când tu însuși vei înțelege c-a fost bine să nu te lupți cu Agamemnon... și daruri vei primi-ntreite.

Ahile s-a plecat zeiței, a lăsat sabia la șold; dar, mâniat peste măsură, a mai rostit lui Agamemnon:

— Va veni ceasul, Agamemnon, tu, care ai nesocotit pe cel dintâi viteaz aheu, tu, care te ferești de lupte și-i jupoi pe supușii tăi, să gemi din greu... Oastea aheie va fi zdrobit-atunci de Hector, venit din tabăra troiană. Va fi însă târziu, să știi, când ai să-ți înțelegi greșeala. Nici tu, nici nimeni n-o să poată să le ajute-aheilor. Amar, amar va fi de ei...

Așa grăia mahnit Ahile...

Iar pe-o corabie cu pânze, sus pe catarg, se afla Eris – Eris, discordia, zeița care-ntețise iarăși vrajba. Ședea sus pe catarg zeița, și tare se mai bucura de cearta care izbucnise între Ahile și-Agamemnon, ceartă ce-i va costa pe greci nespus de mult, nespus de greu, în fața zidurilor Troiei.

AGAMEMNON ESTE AMĂGIT DE MORFEU

Supărat prea adânc, Ahile a părăsit îndată lupta și nici n-a vrut să mai audă despre războiul cu troienii.

În acest timp, zeița Tetis cea cu picioare de argint s-a ridicat din apa mării și prefăcându-se în ceață a plutit până în Olimp. Acolo a îngenuncheat lângă picioarele lui Zeus și, suspinând, i-a amintit că i-a fost veșnic credincioasă. L-a ajutat și-atuncea când a fost el primejduit de o urzeală-a zeilor, în fruntea căreia sta Hera. Ea l-a vestit numaidecât; ba i-a trimis în ajutor pe un gigant, pe Briareu. Iar Zeus, ajutat în luptă de Briareu, i-a biruit cu ușurință pe răzvrătiții din Olimp.

De astă dată, ea, zeița, îl roagă pe mărețul Zeus să sprijine oastea lui Priam și să-i lovească pe ahei, în așa chip ca Agamemnon să nu mai poată face față. Să fie astfel nevoit să îl implore pe Ahile să se întoarcă iar în luptă.

— Numai așa, feciorul meu, cel înjosit de Agamemnon, își va recăpăta mărirea și cinstea care i se cuvin, a glăsuțit zeița Tetis.

Iar Zeus, amintindu-și bine de ajutorul dat de Tetis, i-a promis sprijinul cerut. Ba, încă în aceeași noapte, a și trimis la Agamemnon pe zeul viselor, Morfeu. Zeul a luat înfățișarea bătrânului înțelept Nestor, și-n vis, l-a sfătuit pe rege s-atace-n ziua următoare Troia, cetatea cea bogată, cu uliți largi și pietruite, pentru că o va cuceri.

— Hera, ce ține cu aheii – îi spunea-n vis bătrânul Nestor – i-a sfătuit pe ceilalți zei: Apolo, Ares, Afrodita, toți câți erau de partea Troiei, de astă dată să o lase pradă vitejilor ahei...

Trezit din vis, cu mulțumire, regele a și dat poruncă să se adune toată oastea, în larga piață-a taberei. S-a îmbrăcat în haine scumpe, ținându-și spada cea țintată în stropi strălucitori de-argint, prinsă frumos pe după umăr, având în mâini sceptrul regal, și s-a înfățișat, cu fală, în fața oștilor grecești.

— Vitejii mei – le-a rostit el, gândind să-i pună la-ncercare dacă sunt gata pentru luptă ori vor să se întoarcă-acasă – mare-i osânda ce ne-o dete din cer neînduratul Zeus. Sunt nouă ani de când luptăm, aici, sub zidurile Troiei, iar biruința e departe. Ce-ați zice voi, dacă v-aș spune să lăsăm chiar acum războiul și să ne-ntoarcem pe corăbii, la vetrele din țara noastră? Ce-ați zice? Hai, răspundeți iute...

OASTE A AHEIE VREA SĂ SE ÎNTOARCĂ ACASĂ

Si-atunci... Atunci s-a petrecut un lucru negândit de rege. Dorul de ducă și de pace i-a zguduit pe toți oștenii. Gloata cea mare, adunată, s-a clătinat ca un talaz. Oastea părea că este-un lan, când bate vântul peste el și-i scutură spicele dese. Cu țipete fugeau oștenii buni-bucuroși către corăbii, într-un nor greu de pulbere. Nimeni nu mai gândea s-aducă lui Agamemnon vreun răspuns. Toți ridicau proptelele, care țineau bine la țarm corăbiile aheiene. Chiotul lor se ridica până la cer de bucuria nestăvilită a plecării.

Cum să mai poți ține o oaste atât de dezlănțuită și gata să se-n-toarcă-acasă? Desigur, toți ar fi plecat. Însă din ceruri vegheau Hera și cu Atena deopotrivă.

Ele aveau de răzbunat fapta feciorului lui Priam. Și nu puteau deloc să uite că dăruise măgul scump fermecătoarei Afrodita, spunând că ea e mai frumoasă cu mult ca Hera și Atena.

De-aceia Hera și Atena juraseră să nimicească Troia cu uliți pietruite; și-acum, vedeau că fuge oastea. Cum s-o oprească?

— Fugi, Atena, a strigat Hera, fugi degrabă și fă ce-oi face și oprește-i din goana asta nebunească.

Atena a zburat pe țarmuri lângă istețul din Itaca:

— Nobile rege, a zis ea, vreți să lăsați nerăzbunată crima netrebnicului Paris? Călcați sfintele jurăminte? Du-te mai iute și adună oastea, să nu se risipească. De nu m-ascuți, nu-ți mai vezi soața, pe Penelopa, și copilul.

Ulise, auzind îndemnul și amintindu-și de soție și de copil, a alergat către corăbii.

Cu vorba lui meșteșugită i-a-ntors pe toți la adunare.

ZEII AȚĂȚĂ PE RĂZBOINICI

Apoi acolo-n adunare, având alături pe Atena, Ulise le-a vorbit din nou cu-atât de mare măiestrie, încât toți s-au înduplecat. S-au hotărât să stea la Troia, până vor cuceri orașul regelui Priam cel bogat și îl vor pedepsi pe Paris.

Astfel s-a început iar lupta. Oștile iar s-au înfruntat.

În fața taberei troiene ieșise însuși mândrul Paris, care era învesmântat

într-o piele de leopard, având la șold o sabie, pe spate arcul și o tolbă și, în mâini, două sulite. Dar văzându-l pe Menelau, soțul Elenei cea frumoasă, s-a-nspăimântat și a fugit. A trebuit să vină Hector, cel mai viteaz dintre feciorii regelui Priam de la Troia, și să-l întoarcă iar la lupta cu Menelau, soțul Elenei.

S-a-ntors la luptă din nou Paris, dar Menelau s-a repezit cu-atât de mare îndârjire, încât, de n-ar fi fost zeița iubirii și a frumuseții, să-i vină iute-ntr-ajutor, Paris ajungea atunci rob. Căci Menelau îl înșfăcase de coiful lui strălucitor pe Paris cel înfricoșat și îl târa spre tabăra unde sălășluiau aheii.

S-au dat iar multe lupte grele, până ce îndrăznețul Hector a hotărât s-arunce-n mare pe-aheii care asediau orașul tatălui său, Priam.

Și-a luat rămas bun de la soață, predevotata Andromaca, și de la micul său fecior, Astianax cel drăgălaș, și de la mama lui, Hecuba.

Nu știa de se mai întoarce sau o să plece după luptă către regatul mohorât, unde domnește zeul Hades.

Lupta s-a început în zori, precum vroise însuși Zeus. Mai mult, chiar el s-a coborât pe creștetul muntelui Ida și de acolo a zvârlit un trăsnet înspăimântător în tabăra lui Agamemnon. Oastea lui s-a înfricoșat și a-nceput să se retragă.

Văzând că iarăși grecii fug, Hera l-a rugat pe Poseidon să le vie în ajutor și a trimis-o pe Atena să ia și ea parte la luptă.

Dar chiar așa, cu sprijinul zeițelor Hera și-Atena, grecii tot au fost puși pe fugă. Troienii erau ajutați acum de preamărețul Zeus, la rugămințile lui Tetis cea cu picioare de argint.

HECTOR ÎL RĂPUNE PE PATROCLE

Si, din ambiția zeiței, s-a făcut un măcel cumplit. Grecii erau amenințați să fie prăpădiți cu totul și azvârliți în apa mării. Un singur om putea să-i scape, și-acel viteaz era Ahile, așa cum plănuise Tetis. El sta însă sub cortul său și cânta liniștit din liră.

Acuma se ivise vremea când grecii-l vor ruga să vină, ca să-i salveze de pieire. Într-adevăr, chiar Agamemnon și-a înțeles marea greșală de a-l fi înjosit pe-Ahile; și, trimițându-i o solie cerea să-l ierte pentru fapta nechibzuită ce-o făcuse. I-a trimis-o și pe Briseis, roaba sa cea îmbujorată, și alte douăzeci de fete, luate din Troia prizoniere, și daruri scumpe. Ba-l ruga să-i fie ginere, să-i ia pe o copilă-a lui de soață.

Însă Ahile n-a primit. A rămas neclintit în cort. Iară măcelul a urmat mereu mai greu, mereu mai crunt. Însuși regele Agamemnon a fost rănit, împuns în braț, și-a trebuit să părăsească întinsul câmp al bătăliei.

Moartea tăia tot mai flămândă viețile-aheilor zdrobiți și ei fugeau, cuprinși de spaimă, în fața cetelor troiene conduse de marele Hector, fiul lui Priam cel bătrân. Fugind, ei ajunseseră lângă corăbiile de lemn, care se legănav pe mare. Și Hector își pusese-n gând să ardă fără nici o milă corăbiile aheiene.

Când au pătruns însă troienii în tabăra lui Agamemnon, s-a ridicat cel mai bun prieten al lui Ahile peleianul. Eroul se numea Patrocle.

— Ahile, a rostit Patrocle, de nu vrei să-i ajuți pe greci, dă-mi mie zalele și lancea. Dă-mi oastea ta de mirmidoni. Troienii or să creadă poate că ai intrat chiar tu în luptă, și asta-i va înspăimânta, îi va goni de la corăbii.

În timp ce grecii se jeleau, cu moartea-n suflet, la corăbii, atâta s-a rugat Patrocle de prietenul lui cel iubit, încât Ahile peleianul i-a întins armele cerute și s-a-nvoit ca mirmidonii să-l însoțească la război.

Dar după voile lui Zeus, deși Patrocle s-a luptat, ca vulturul, cu însuși Hector, până la urmă a căzut.

Cu mare greu, cu mare luptă, abia au izbutit aheii să scape trupul fără viață al lui Patrocle cel viteaz din mâinile troienilor. Însă armura lui Ahile, pe care o purta Patrocle, o luase pradă de război fiul lui Priam, dârzul Hector.

AHILE SE HOTĂRĂȘTE SĂ INTRE ÎN LUPTĂ

Când a aflat această știre, Ahile s-a încrâncenat; și-a pus cenușă peste plete și a-nceput să plângă-n hohot.

Plângea atât de desperat, încât l-a auzit din mare și mama lui, zeița Tetis, și s-a pornit și ea să plângă, de jalea fiului său drag,

A alergat spre el cu grabă și l-a-ntrebat:

— Feciorul meu, de ce ți-e plânsu-atât de amarnic?... Care-i durerea ce te arde și cu ce pot să te ajut?

Ahile i-a răspuns zeiței:

— Mamă, Patrocle a căzut. Hector l-a despuiat cu sila și de armura dăruită tatălui meu, la nunta voastră, de către zeii olimpieni. Eu nu mai pot trăi pe lume, dacă nu izbutesc, în luptă să-l nimicesc pe cruntul Hector, să-l răzbun astfel pe Patrocle.

— Dar știi prea bine, a spus zeița, că după asta vei muri și tu, aici, în fața Troiei, precum îți e urzit de soartă...

— De moarte nu mă tem, o, mamă, a dat răspuns grabnic Ahile, acuma

voi uita și ura ce o aveam pe Agamemnon și voi intra din nou în luptă, numai ca să-l dobor pe Hector...

Mama a înțeles că fiul, orișice-ar fi să se petreacă, tot va pleca, tot va muri. Așa că, neavând ce face, l-a rugat doar să mai aștepte până ce meșterul Hefaistos îi va bate pe nicovală altă armură, alte arme.

Ahile s-a-nvoit cu asta, dar fără arme s-a urcat pe parapet și a răcnit atât de tare spre troieni, încât ei s-au oprit în loc. În jurul capului, Ahile avea un nor mare de aur care lucea până departe.

În acest timp, zeița Tetis se și dusese în palatul de-aramă al zeului Hefaistos. Acesta tocmai făurea niște trepiede fermecate, ce aveau roțile de aur și se mișcau doar la poruncă, fără să le atingă nimeni.

Auzind cererea zeiței, Hefaistos a aruncat în foc aramă, cositor, argint și aur lucitor; și-a făurit întâi un scut, pe care-a-nfățișat măiestru cerul și marea și pământul, iară pe cer soarele, luna și stelele scânteietoare. Și pe pământ a așezat două orașe mari, bogate. Într-unul dintre ele-i nuntă, în celălalt este război.

A-nchipuit apoi pe scut și un ogor; o holdă mândră; o vie, toată încărcată cu ciorchini negri pe haraci, în întregime de argint; cirezi de boi, și pe-o pășune turme de oi albe ca neaua. Ba a înfățișat și-o horă, și un aed ce-i desfăta pe tinerii care danțau în mijlocul orașului. Pe margini zeul a făcut ca un chenar râul, Ocean, noianul apelor verzi care înconjură pământul.

Și, isprăvind cu acel scut, Hefaistos a mai lucrat, pe nicovala lui uriașă, o platoșă mai luminoasă ca para vie-a focului și-o chivără bine-ncheiată pe tâmplele eroului, pe ea cu o creastă de aur. Din cositor moale și alb i-a încropit două pulpare, să-i apere picioarele.

Fiind apoi gata armele, le-a dat zeiței să le ducă iubitului său fiu, Ahile.

Ahile-a primit armele și s-a-mpăcat cu Agamemnon.

La rugămintea lui Ahile, zeița Tetis a turnat peste cadavrul lui Patrocle ambrozie și nectar divin, ca să-l păstreze neatins de aripa putreziciunii.

DOBORÂREA LUI HECTOR

Apoi Ahile a plecat să se răzbune pe troieni. Iar bătălia s-a-ntețit precum urziseră-olimpienii²⁴.

Războiul a durat cu furie puțină vreme și aheii, conduși acuma de Ahile, au doborât pe cei mai vrednici dintre eroii de la Troia.

Porțile Troiei s-au deschis, ca toți câți mai trăiau să intre. Nu a rămas acolo-n luptă decât fiul lui Priam: Hector.

Zadarnic îl ruga Hecuba smulgându-și pletele ei albe. Zadarnic însuși

regele îl îndemna pe fiul său să se ascundă în cetate. Hector vroia să se măsoare cu marele erou Ahile.

Întâi, ce-i drept, Hector, văzând înverșunarea lui Ahile, s-a-nspăimântat și a fugit. Dar s-a întors la bătălie și s-a luptat atâta timp, până ce Hector a căzut lovit de suliță-n grumaz.

Mai înainte de-a muri, Hector l-a implorat pe-Ahile să-i dea părintelui său trupul. Însă Ahile n-a voit nici să-i asculte rugămintea și, murind Hector, i-a străpuns tendoanele de la picioare cu sabia lui cea tăioasă și l-a legat cu o curea de carul său strălucitor.

S-a repezit apoi în car și-a târât trupul celui mort în jurul zidurilor Troiei.

Mama, Hecuba, sta pe ziduri și-și smulgea părul de durere. Priam plângea în hohote și toți troienii se uitau, înmărmuriți, cum pângărea Ahile trupul celui care fusese Hector, cel mai viteaz dintre ei toți.

Auzind plânsul, năvălise pe ziduri însăși Andromaca. Jalea ei nu mai avea margini. Ținând în brațe copilașul, pe micul ei Astianax, își izbea fruntea și striga:

— Hector, sunt singură de astăzi. Băiatul nostru va rămâne fără nici o ocrotire, cum sunt copiii fără tată. Lasă-mă să te însoțesc în negrele genuni, la Hades²⁵.

Și nimeni nu-i da alinare sărmanei soațe a lui Hector. Toți erau împietriți de spaimă. Nu cutezau nici să vorbească. Pierind Hector, cine putea să mai zăgăzuiască drumul aheilor către oraș?

PRIAM DOBÂNDEȘTE TRUPUL FIULUI SĂU

Astfel s-a răzbunat Ahile de moartea celui mai bun prieten. Și el ar fi batjocorit la nesfârșit trupul lui Hector, de nu ar fi venit chiar Tetis să-l roage ca să înceteze.

În acest timp au avut loc serbări și jocuri mari în cinstea aheului căzut: Patrocle. Eroul a fost ars pe rug. S-au făcut jertfe sângeroase. Pe rugul lui s-au mistuit și doisprezece prizonieri, dintre troieni, uciși de-Ahile. Și boi și oi și cai și câini. Ba, chiar Ahile și-a jertfit pletele lui cele frumoase, pe care le făgăduise zeului râu din țara sa, ce purta numele Sperheios, dacă se va întoarce teafăr.

În ziua cea de-a douăsprezecea, regele Priam a plecat către aheii victorioși. Era călăuzit de Hermes, după poruncile lui Zeus. Ducea cu el un car cu daruri: velințe scumpe și covoare, aur, lighene de aramă, trepiedenale și o cupă, pe care regele o primise, odinioară, de la traci.

Așa ajunge la Ahile în toiul nopții, nesimțit, căci era ocrotit de Hermes.

Intră în cort și-mbrățișează genunchii, mâinile-amândouă, dușmanului ce-i ucisese atâția fii în bătălii, și între ei, pe cel mai bun, pe neuitatul viteaz Hector.

Îl roagă, plin de umilință, în vreme ce în barba sură lacrimi îi lunecă șiroaie, să-i dea-napoi trupul lui Hector.

— O, preaputernice Ahile – îi spune el – adu-ți aminte de tatăl tău, bătrân și el. Poate că și orașul lui e atacat de vreun vrăjmaș și n-are cine să-l ajute...

Și prin cuvintele acestea, Priam îi readuce-n minte eroului pe tatăl său. Iară Ahile se îndură. Îi dă-napoi trupul lui Hector. Ba încă îi mai hotărăște un timp, douăsprezece zile, când și războiul va-nceta, ca regele să-i poată face feciorului său, după datini, slujbele de înmormântare²⁶.

Și, încă în aceeași noapte, Priam s-a și întors acasă, purtând cu el trupul lui Hector. Cea dintâi l-a văzut Cassandra. Și a trezit tot poporul. La căpătâiul celui dus, s-au strâns soția: Andromaca, mama: Hecuba, și Elena care stârnise tot războiul, și frații lui, rude și prieteni. Și toți plâneau cu deznădejde, căci el fusese-apărătorul cel de nădejde al cetății.

Iar de-l plâneau, plâneau chiar Troia. Orașului i-era aproape sfârșitul mult dorit de-ahei, în vremea când Priam pornise slujbele de înmormântare ale lui Hector cel viteaz.

TROIENILOR LE VIN AJUTOARE

Priam, regele de la Troia, i-a făcut fiului iubit o preamăreață-nmormântare. Ahile, pe de altă parte, a pus la cale mari întreceri, jocuri și lupte-n cinstea celui ce se dusesse dintre vii, prietenul său iubit, Patrocle. Apoi s-a-nceput iar războiul.

Troia fusese mult slăbită în urma pierderii lui Hector, cel mai de seamă-apărător și viteaz comandant de oști. Totuși, în ajutorul Troiei a venit o armată mare, formată numai din femei. Erau vestitele-amazoane²⁷ conduse de Pentesilea, regina lor, fiica lui Ares. Ele luptau numai călări, pe niște cai care fugeau, pe câmpuri, iuți ca vijelia.

La început oștirea asta de amazoane ne-nfricate i-a biruit deplin pe greci, i-a gonit până la corăbii. Dar a ieșit pe câmp Ahile, și amazoanele-au fugit. Nu a rămas în fața lui decât regina amazoană; și ea a aruncat o lance. Lancea s-a frânt însă în scutul făcut de zeul făurar, pe care îl purta Ahile. Și fiul lui Peleu, Ahile, s-a repezit către regină mai mâniat decât oricând. I-a vârât sulița în piept; apoi i-a doborât și calul.

Când i-a dat însă la o parte coiful de aur zimțuit, eroul s-a cutremurat. Pentesilea cea vitează era de-o frumusețe rară, și, așa moartă cum era,

Ahile s-a simțit cuprins de dragoste pentru regină. Și a jelit-o multă vreme. Pe trupul ei însângerat, el a vărsat lacrimi amare și ar fi vrut să-i dea iar viață. Dar umbra ei era plecată către tărâmul mohorât, în care stăpânește Hades. Nu i-a rămas eroului decât să dea troienilor trupul înțepenit al celei care fusese altădată cea mai vitează-ntre femei și cutezase să se lupte, până la moarte, cu Ahile.

Căzând regina cea vitează, oastea de tinere-amazoane s-a-napoiat în țara lor de lângă Pontul Euxin.

ÎNFRÂNGEREA LUI MEMNON, REGELE ETIOPIENILOR

Dumai că, în aceeași vreme, i-a venit Troiei un alt sprijin. Era Memnon, nepot lui Priam, rege peste etiopieni. Ahile n-ar fi vrut să lupte cu Memnon și etiopienii. Aceasta, fiindcă mama sa, zeița nereidă Tetis, îl înștiințase, mai de mult, că el se va sfârși la Troia, puțină vreme după moartea acestui rege-etio pian. Totuși, în lupta începută cu oștirea etiopiană, Memnon a doborât cu lancea pe Antiloh, fiul lui Nestor. După Patrocle, cel răpus de Hector pe câmpul de luptă, la nimeni nu ținea Ahile mai mult decât la Antiloh. Și, îndârjit peste măsură, Ahile a uitat de toate și a intrat, pe loc, în luptă.

Legende ne povestesc că Memnon ar fi fost feciorul zeiței Eos-aurora. Purta și el, ca și Ahile, armură lucie de aur, făcută tot de zeul șchiop, cel ce trebăluia în Lemnos.

În lupta care s-a încins, cei doi viteji păreau doi zei ce se-nfruntau fără de teamă. Memnon a luat un pietroi greu și l-a zvârlit către Ahile. Feciorul nereidei Tetis s-a clătinat numai puțin; a rămas însă în picioare. Cu sulia, s-a repezit către fiul zeiței Eos și l-a străpuns adânc în piept. De disperare, biata mamă, frumoasa Eos-aurora, s-a-nvăluit într-un nor negru și-a trimis vânturile repezi să-i ia pe aripe feciorul și să i-l ducă într-o țară îndepărtată, unde ea să-l poată mult jeli în voie.

Căzând însă regele Memnon, urma sfârșitul lui Ahile. Și el, cu mintea-nvolburată, s-a avântat către troieni. Atât era de-nverșunat, încât ar fi pătruns în Troia. Dar i s-a arătat Apollo, cu nimb strălucitor pe frunte.

— Ajunge! Stai!... i-a spus Apollo, căci ai vărsat râuri de sânge... și i-ai trimes zeului Hades mai multe umbre în Infern, decât întreaga voastră oaste...

Însă Ahile, înfuriat că zeul i s-așază-n cale, a simțit că își pierde firea și, fără nici o chibzuială, i-a răspuns aspru lui Apollo:

— Ferește-te din calea mea! Nu te vâri în lupta asta. E timpul să dărâmăm Troia; zadarnic o mai ocrotești.

Și cum Apollo mai ședea în fața marelui Ahile, amenințându-l din priviri, fiul lui Tetis și-a nălțat sulița s-o azvârle-n zeu.

APOLO ÎNDREAPTĂ SĂGEATA LUI PARIS SPRE CĂLCĂIUL LUI AHILE

Fi bine, îndrăzneala asta avea să-l coste mult prea scump pe fiul nereidei Tetis. Zeul luminii s-a făcut în acea clipă nevăzut. Însă pe zidurile Troiei ședea fiul lui Priarn: Paris. Văzând pe marele Ahile că șovăie în fața Troiei, Paris și-a dus arcul la piept. A pus în strună o săgeată și l-a țintit cu-ndemănare pe cel mai brav dintre ahei.

Însă Ahile, precum știți, fusese descântat de Tetis în apele râului Stix, râul cel negru din Infern, încă de când era copil. Și trupul lui, scaldat în Stix, era acum tare ca fierul. Nu putea fi rănit cu arma decât într-un loc, în călcâi. Asta fiindcă zeița Tetis ținuse pruncul de călcâi atunci când îl vârâse-n râu.

Mai mult încă, după destin, Ahile nu putea să piară de arma vreunui muritor, chiar dacă-l nimerea-n călcâi, decât ajutat și de-un zeu.

Astfel săgeata ucigașă ar fi fost în zadar, de nu veghea zeul Apollo. Însă, fiul zeiței Leto era turbat de supărare, pentru c-Ahile ridicase sulița către pieptul său. Și el a îndreptat săgeata lui Paris de pe zidul Troiei, drept în călcâiul lui Ahile. Ba i-a mai dat săgeții încă și o putere fără margini.

Ahile a simțit săgeata că-l fulgeră și a știut că se apropie clipa morții; dar n-a lăsat din mână arma, și, clătinându-se ușor, tot a mai fugărit oștirea regelui Priam de la Troia.

Lupta și-l blestema pe-Apollo, care-i grăbise ceasul morții.

— O, zeu trufaș, glăsuia el, simt cum înghețul îmi pătrunde în vinele acum sleite... Și te blestem... Cum te blestem!... Zeu nemilos, ce nu cutezi să mi te-mpotrivești în față și mă lovești doar pe ascuns.

Și și-a înfipt după aceea sulița lungă în pământ. S-a clătinat și a rostit către oștirile lui Priam:

— Vai vouă, care vă uitați la mine cum mă prăbușesc... Vai vouă... Chiar și după moarte, eu tot vă voi lovi cu sete. Și prin urmașii mei ahei, am să vă nimicesc orașul în care vă adăpostiți, cu toate că zeul Apollo, cu mama, lui, zeița Leto, și Ares, Artemis și Xantos și Afrodita cea frumoasă încearcă să vă ocrotească. Vai vouă!... a mai strigat el și a căzut întins pe țarm, uriaș, cu fața la pământ.

EROUL RĂPUS ESTE ADUS ÎN TABĂRĂ

Troienii, auzindu-i glasul, o luaseră din nou la fugă. Însă văzându-l c-a murit s-au întors repede să-i smulgă armura lui strălucitoare, făcută de zeul Hefaistos.

În acest timp au venit grecii. S-a început un măcel groaznic în jurul leșului întins în țărâna umedă de sânge.

Cei care se luptau mai dârz să scape trupul lui Ahile erau Ulise din Itaca și Aias de la Salamina. Aias îi luase trupu-n brațe și i-l ducea către corăbii; iară Ulise-l apăra.

Când au ajuns în tabără, grecii au început să plângă, trântindu-se toți la pământ. Iar plânsul lor l-a auzit mama eroului Ahile, zeița nereidă Tetis. Ea a strigat atât de tare: „Feciorul meu! ... încât, de spaimă, Troada s-a cutremurat.

S-au făcut slujbe fără seamăn. S-au înjunghiat mulți robi troieni, tinere fete și-alte jertfe: tauri uriași, cai ne-nvățați încă la ham, dulăi de pază, capre, oi și s-au vărsat vinuri alese ca libațiuni pentru cel mort.

Trupul viteazului Ahile a fost urcat apoi pe rug. La înmormântare au cântat copilele marelui Zeus, cele cu viers armonios, adică toate nouă muze. Iar luptătorii, în armuri, au strâns cenușa lui Ahile, au pus-o în aceeași urnă cu-a prietenului său Patrocle. Iar peste urnă-au grămădit un munte mare de țărână, podit și sprijinit cu pietre. Pe acest munte-au ridicat un monument de marmură²⁸.

Dar după moartea lui Ahile a fost o ceartă-n tabără. Cine-avea drept să-i moștenească armura marelui Ahile, viteazului între viteji? Se certau mai ales Ulise și Aias de la Salamina. Ulise, fiindcă-l apăraseră; iar Aias, fiindcă îi dusese trupul în brațe, spre corăbii, după ce își dăduse viața.

S-ar fi certat ei multă vreme, dacă regele Agamemnon nu făcea astfel ca Ulise să capete mândra armură. De supărare, mândrul Aias a-nnebunit și s-a-njunghiat în piept cu sabia sa lungă.

SFÂRȘITUL LUI PARIS

Murind și îndrăznețul Aias, regele de la Salamina, după Ahile și Patrocle și Antiloh, și alți eroi, s-ar fi părut că oastea greacă este destul de mult slăbită... Însă, din acel ceas, războiul nu-i renumit prin vitejii, ci prin isprăvile pe care le săvârșește preaisteful rege al insulei Itaca.

Prorocii arătau că Troia nu poate fi încă distrusă, până ce n-or intra în luptă fiul eroului Ahile și Filoctet, acela care stăpânea arcul lui Heracle. Arcul, cu-o tolbă de săgeți muiate în veninul hidrei.

A plecat după ei Ulise.

Întâi a pornit către Sciros, unde stătuse-ascuns Ahile în straie albe de fecioară. Aici Ahile se-ndrăgise cu una dintre fetele²⁹ aceleia ce-l găzduise, și ea îi dăruise-un prunc. Pruncul era Neoptolem, ajuns flăcău în toată legea.

Cu toată-mpotrivirea mamei și lacrimile ei fierbinți, Ulise face pe voinic să-și cate armele, să plece și să-l răzbune pe Ahile cel abia doborât la Troia.

Se duc, pe urmă, amândoi, pe insula numită Lemnos, unde fusese părăsit nefericitul Filoctet mușcat rău la picior de-un șarpe. Filoctet îi ura de moarte pe amândoi frații atrizi. Însă Ulise, iscusit în vorbe blânde și-nțelepte, îl face să se domolească pe urgisitul Filoctet. Ba încă i se-nfățișează lui Filoctet, în vis, Heracle – după poruncile Atenei, sprijinitoarea lui Ulise. Iară Heracle-i poruncește lui Filoctet să uite vrajba și să-l urmeze pe Ulise, pentru că-n tabăra grecească sunt fiii lui Asclepio, care-or să-i vindece piciorul.

Filoctet pleacă deci la Troia. Aici, într-adevăr, erau doi fii ai lui Asclepio, doi medici buni și pricepuți, care i-au lecuit ușor rana nespus de dureroasă. Și, cum eroul Filoctet stăpânea arcul lui Heracle, el a ucis mii de troieni. Iar între ei l-a nimerit și pe fiul lui Priam: Paris.

Săgeata lui fiind otrăvită cu sângele hidrei din Lerna, Paris, acela ce răpise din Sparta pe mândra Elena, a înțeles că va muri. Luându-și adio de la soață, el s-a ascuns în munții Ida, unde trăise altădată o viață simplă de păstor.

În chinuri neînchipuite, jelit de nimfe și păstori, frumosul prinț, care dăduse mărul de aur Afroditei, a închis ochii și-a murit.

ULISE SE STRECOARĂ ÎN TROIA

Auzind vestea c-a murit, alți prinți din Troia au vroit s-o ia de soață pe Elena.

Cu toate că bătea la ușă distrugerea cetății Troia, ei tot se mai certau acolo, care s-o aibă pe Elena. Și, dintre toți, a dobândit-o un chipeș tânăr: Deifob, frate cu Paris și cu Hector.

Ceilalți s-au oțărât cu ciudă, dușmănindu-l pe Deifob, pentru c-o luase pe Elena, și se certau mereu cu el... Și nu știau că-n vremea asta pe ulițele pietruite, chiar în marea cetate Troia, se strecurase preaisteful rege al insulei Itaca, înveșmântat în straie rupte, făcându-se că-i cerșetor.

El cerceta. Aflase totul. Știa ce oaste-i pregătită. Cunoștea cearta din palatul regelui Priam pentru soața lui Paris cel căzut în luptă.

Totuși, se spune că Elena l-ar fi recunoscut îndată pe regele de la Itaca, dar nu ar fi destăinuit această taină nimănui, gândindu-se poate la vremea când grecii vor intra-n cetate.

Ulise a răpit, pe urmă, paladiul sau statuia Palas-Atenei, pa care o zvârlise Zeus, din cer, la-ntemeierea Troiei.

El a răpit statuia din lemn ceresc, deoarece se spusese că Troia nu poate fi luată cât timp paladiul era în templul din oraș.

Și totuși, după toate astea – deși Ulise împlinise ce-l sfătuiseră prorocii – orașul Troia rezista. Mulțimea sta adăpostită în dosul zidurilor tari, clădite, după cum se știe, de către doi zei olimpieni: Febus-Apolo și Poseidon, după poruncile lui Zeus. Și, tot cum hotărâse Zeus, aceste ziduri nu puteau să fie date la pământ decât de cei care aveau în stăpânirea lor orașul, adică numai de troieni. Și cum să-i faci chiar pe troieni să-și sfarme propriile ziduri?

Toți s-au gândit; dar numai unul a dat ideea cea mai bună. Acesta a fost tot Ulise.

CALUL DE LEMN

Aheilor, le-a spus Ulise, să meșterim un cal de lemn... Calul să fie atât de mare, încât în pântecu-i să intre cincizeci de-oșteni bine-narmați... Noi să ne facem că plecăm. Troienii or să vâre calul, îndată, în orașul lor. Și fiind calul atât de mare, neîncăpând firesc pe porți, vor sparge zidurile singuri...

Unii au râs, dar Agamemnon și Menelau, frații atrizi, prețuiau sfatul lui Ulise. Au dat poruncă unui meșter³⁰ să facă-un cal mare de lemn.

În pîntecul acestui cal s-au vârat cincizeci de oșteni: Neoptolem și Filoctet și Menelau, Aias cel tânăr, Ulise și mulți alți eroi.

După aceea, Agamemnon cu grosul oștilor grecești s-au urcat grabnic pe corăbii și au vâslit spre largul mării. De fapt, ei s-au făcut că pleacă. Însă și-au tras corăbiile pe lângă insula Tenedos, pândind de-acolo-nfrigurați tot ce se petrecea pe coasta unde fusese tabăra.

Troienii au văzut plecarea și se mirau nespuse de mult. Cum? Grecii pleacă? Zei cerești!... Așadar s-a sfârșit războiul. Și, bucuroși, au alergat pe țărmlul încă ud de sânge, unde luptaseră atât.

Calul de lemn era acolo! Ce-o mai fi asta? Ce-i cu el?

Nu-nțelegeau.

— Să-l azvârlim în apa mării! strigau unii dintre troieni.

— Ba să-l aducem în cetate. Să-l suim pe acropolă, ca semn al biruinței noastre! răspundeau alții-nveseliți.

LAOCOON ÎNȚELEGE ȘIRETLICUL AHEILOR

Să nu faceți una ca asta! a glăsuat atunci un preot al zeului Febus-Apolo, ce se numea Laocoon. N-aveți încredere-n ahei! Eu socotesc că-i vicleșug...

Și a pus mâna pe o lance. A aruncat-o drept în cal. Din cal s-a auzit un zgomot. Zgomot de săbii și de scuturi.

— Auziți sunetul de arme! a mai rostit Laocoon.

Însă troienii n-ascultau, pentru că, din Olimp, Atena, prin vrăji, le-ntunecase mintea.

Tocmai atunci s-a găsit pe țărmlul mării, în desișul de păpuriș, un

oștean grec, pe trup cu urme de frânghii. L-au adus regelui troian.

Oșteanul a-nceput să spună c-aheii au plecat spre casă, sătui de-atâta război; dar, la plecare, Agamemnon a vrut s-aducă zeilor, drept jertfă, un bărbat din oaste, ca să le fie drumul lin. Și l-au ales tocmai pe el, fiind dușman al lui Ulise. Însă el s-a desprins de ștreanguri și s-a ascuns în păpuriș, pân-au plecat corăbiile.

— Dar acest cal? Ce e cu calul? a vrut să știe apoi Priam.

— Calul a fost făcut anume! a dat răspuns șiretul grec. Știți că Ulise a furat paladiul din Troia voastră. Fapta aceasta rușinoasă a supărat-o pe Atena. Ca să o poată împlânzi, să nu le facă rău pe mare, precum i-au sfătuit prorocii, au construit calul acesta. Dacă-l veți duce în oraș, el vă va ocroti de rele...

— Nu e adevărat. Vă minte!... a mai strigat Laocoon.

— Vă jur pe zei că e așa!... a rostit mincinosul grec, ce purta numele de Sinon.

Aici ar fi să adăugăm că-ntr-adevăr Sinon era oșteanul cel mai de credință al regelui de la Itaca. Și chiar Ulise îl lăsase pe coasta asta din Troada, să-i amăgească pe troieni, căci era tare bun de gură.

— Nu-l credeți! a mai glăsuț Laocoon cu voce tare. În acest cal ne e pieirea...

Cum a rostit el vorba asta profetică, s-au arătat, pe fața mării, doi șerpi uriași, cu creste roșii. Din ochii lor azvârleau flăcări. Și șerpil s-au târât pe țărm, unde Laocoon, bătrânul, și cu doi fii se pregăteau tocmai s-aducă o jertfă zeului Apolo.

Șerpil fuseseră trimiși de zeul mărilor, Poseidon, la rugămințile Atenei, dușmana-nverșunată-a Troiei. Iar șerpil s-au încolăcit pe cei doi fii nevinovați. Laocoon a vrut să-i scape. S-a repezit și, disperat, a-nceput el lupta cu monștrii; dar cei doi șerpi, mai groși ca brațul și lungi de două ori cât omul, mușcându-l l-au înveninat, apoi i-au sugrumat, pe rând, pe el și pe cei doi feciori³¹.

AHEII IES DIN CALUL DE LEMN

Așa a fost răpus bătrânul, pentru că își iubise Troia și se luptase pentru ea.

Însă troienii au luat moartea sârmanului Laocoon drept semn că zeii porunceau să vâre calul în oraș. Și, bucuroși, cu gălăgie, au început să-și spargă zidul. Și-au spart ei zidul ca nebunii. Zidul acela întărit, clădit de doi zei olimpieri, care le apărau orașul de-aheii cei răzbunători. Căci

altfel calul n-avea loc, pe porți, să intre în cetate.

Planul făcut de preaistetul rege al insulei Itaca reușea astfel pe deplin. Ulise biruia din nou.

Troienii, în triumf, au dus calul de lemn pe-acropolă, făcând greșeli după greșeli, și apoi fericiți cu toții au petrecut până târziu, istovind amfore cu vin, danșând, răsând și făcând planuri să-nceapă ei acum război cu-aheii cei fugari pe mare.

Și îmbătați de vin și planuri, și obosiți de cânt și danț, troienii au plecat, la urmă, prin case să se odihnească.

O!... Câte visuri înfloreau în mințile atâtor nobili din preabogatul oraș Troia!... O!... Cum dormeau de mulțumiți!...

Când, s-au zărit flăcări uriașe. Zgomot de arme a sunat și gemete înfricoșate, de oameni spintecați de săbii, s-au auzit de peste tot, din casele nezăvorâte.

În toiul nopții, când troienii dormeau atât de fericiți, Ulise și ceilalți ahei au părăsit calul de lemn și, furișati pe ulițe, au și dat foc orașului.

Și tot atunci s-a întors flota. Prin zidul spart au năvălit cetele crunte de ahei, în fruntea lor cu Agamemnon.

TROIA ESTE ARSĂ PÂNĂ LA TEMELII

Troiei îi sosise sfârșitul. Troienii-au fost surprinși prin somn. Bărbați, femei, copii, cu toții au fost trecuți prin foc și săbii. Pe ulițele pietruite curgea un râu roșu de sânge. Fumul se ridica-n coloane și ajungea până la cer, în timp ce pe pământ curgea sângele-n valuri înspumate și vaietele sfâșiau văzduhul pur al zorilor. Căci în palatele lui Priam, la acest ceas, cu o secure, spărsese porțile de-aramă feciorul marelui Ahile: Neoptolem, răzbunătorul. Priam, bătrân, bătrân ca lumea, tot încercase să mai lupte. Însă Neoptolem l-a prins de plete și l-a îngenuncheat în față-i și i-a vârat sabia-n piept. Pe-Astianax, fiul lui Hector, l-au azvârlit, din turn, cu silă, și i-au sfărâmat capul de piatră. Pe Deifob, acela care luase de soață pe Elena, l-a ucis însuși Menelau. Ba era gata s-o ucidă și pe fugara lui soție. Dintre bărbații de la Troia, doar câțiva au scăpat cu viață. Aceștia au fugit în munți. Pe fetele și pe surorile regelui Priam le-au luat roabe. Și alte fete mai frumoase au căzut roabe de asemeni. Pe celelalte le-au ucis. Casandra, ce se-ascunsese în marele templu al Atenei, a fost smulsă de păr de Aias și-mbrățișată fără voie, acolo, în lăcașul sacru. Aias a dărâmat în templu și statuia mândrei Atena, de care se prinsese fata. Și statuia s-a sfărâmat.

În vremea asta, Andromaca, soața lui Hector, era prinsă de crudul fiu al

lui Ahile, Neoptolem, răzbunătorul. Cu toate plânsetele ei, Neoptolem a luat, ca sclavă, pe Andromaca, din palat și a târât-o la corăbii.

Trei zile și trei nopți, întruna, aheii au purtat în care multele avuții din Troia, ce le râvniseră atâta: aur, aramă, pietre scumpe, stofe de preț, obiecte rare, statui și câte și mai câte. Toate le-au încărcat pe vase, ca să le ducă în Elada.

Și nouă zile sau mai bine, Troia s-a mistuit mereu. Fumul gros s-a tot ridicat vestind popoarele vecine și corăbierii de pe mări că Troia... Troia nu mai este. Au nimicit-o aheienii; au jefuit-o-n-întregime; și-au ars-o până-n temelii.

Numai Hecuba rămăsese, după legende, ca o umbră rătăcitoare prin ruine. Acea ce fusese soața regelui Priam cel puternic umbla cu părul despletit, cu hainele făcute zdrențe, slabă, uscată și zbârcită, căutându-și fiii, fiicele, nurorile și nepoții. Și ea, cu mintea rătăcită, urla și și-i striga pe nume. Plângea, acoperind cu lacrimi pietrele negre-ale cetății. Și atât a plâns și a urlat, încât se zice că Hecuba s-a preschimbat, pe voia Herei, într-o cățea, care s-a stins pe pragul casei, unde ea domnise-odată ca regină...

Note:

1. Troia se ridica pe dealul unde se află astăzi localitatea Hisarlâk, din Turcia. Lucrul acesta a fost susținut în urma cercetărilor arheologice făcute de învățatul german Heinrich Schliemann. În acest fel, s-a arătat că opera atribuită bătrânului aed orb, Homer, are și o bază istorică, nu numai una legendară. Luând ca teme cântece foarte vechi, despre un război dus de către căpeteniile tuturor triburilor din Grecia împotriva bogatului oraș Troia, ca și despre isprăvile unora dintre ei la întoarcerea în patrie, Homer a creat cele două mari poeme epice: „Iliada” și „Odiseea”. Tradiția grecească antică plasa evenimentele povestite de Homer prin anii 1199—1183 î. e. n. Adevărul este însă că baza istorică a „Iliadei” o formează evenimentele legate de năvălirea cetelor aheiene în Troada. Aheii își aveau centrul în Argos, la Micena, și alcătuiseră cultura așa-numită. „miceniană”. Iar epopeea lui Homer oglindește evenimentele reale, petrecute în Asia Mică între secolele XIV-lea și al XII-lea î. e. n., epoca marilor migrații. Se pare că imensa bogăție a Troiei și poziția ei geografică, de țară care domina strâmtoarele, și deci negoțul dinspre Marea Neagră și Marea Egee, a trezit lăcomia șefilor de triburi ahei, strânși în jurul legendarului rege Agamemnon din Micena. Aceștia, împinși, la rândul lor, din miazănoapte, de doriene, au plecat din Elada cu oastea în Asia Mică și au atacat, au jefuit și au distrus Troia. Ca să justifice însă acest război crud și ca să-i dea noblețe, elinii – cu fantezia lor bogată – au născocit legenda despre răpirea Elenei cea frumoasă, răpire făcută la îndemnul unei zeițe olimpiene. Cauza războiului, după legendă, nu mai era deci bogăția mult râvnită a Troiei, nici încercarea de a coloniza și alte regiuni de pe litoralul Asiei Mici, ci răzbunarea pentru o grea insultă adusă unui rege. Aezii și mai ales Homer – despre care unii învățați cred că nici n-a existat – om înfrumusețat legenda, amestecând în luptele din fața Troiei pe cei mai mulți dintre olimpieni. Dar chiar așa, sub haina de legendă, poemele bătrânului Homer au și valoare documentară deosebită.

Ele ne zugrăvesc cu autenticitate societatea troiană și cea din Grecia continentală, în timpul când se trecea de la orânduirea gentilică, a păstorilor nomazi, la societatea împărțită pe clase. Iar Friedrich Engels a arătat că „pentru popoarele care se găsesc în stadiul orânduirii gentile, dobândirea de bogății a și devenit unul dintre scopurile principale ale vieții; jaful le pare mai ușor și chiar mai onorabil decât agonisirea prin muncă” *. Iată de ce ne apropiem cu atâta interes de legendele acestea, care au pe lângă o importanță istorică, și una de documente ale vieții sociale din timpurile acelea depărtate.

2. Povestea spune că Dardan era fiul lui Zeus și al Electrei – fiica lui Atlas. Omorându-l pe fratele său, Iasio, fusese obligat să fugă din Elada în Asia, întemeind o așezare și o dinastie dardaniană. Din neamul lui s-au tras regii troieni. De aceea Troiei i se mai zicea și Dardania, iar troienilor, dardanieni. Tot el a dat și numele strămtorii, fostă Helespont, în Dardanele. În schimb, de la Ilos, fiul lui Tros, acela care se trăgea direct din Dardan, i s-a spus Troiei și Ilionul. Din această pricină, marea epopoe a lui Homer, unde sunt cântați eroii războiului troian, a fost numită „Iliada”. Legenda fusese ticluită de elini în așa fel, încât să se arate că Dardan, cu urmașii săi Tros și Ilos, erau și ei elini. Deci Troia era o așezare elină; aheii, debarcând în Asia Mică, soseau pe pământuri eline, nu cotropeau ținuturi străine. Mai târziu, se pare că romanii au modificat legenda potrivit intereselor lor, arătând că Dardan venise nu din Elada, ci din Italia, în Asia Mică. În acest fel, Dardan nu mai era elin. El plecase din Italia și Enea, strănepotul său, se va întoarce în Italia, după sfârșitul războiului, cu mâna de troieni rămași în viață.

3. Statueta aceasta de lemn, reprezentând-o pe zeița Atena cu o lance în mâna dreaptă și un caier cu lână și un fus în cea stângă, era, potrivit povestirilor antice, înaltă cam de 1, 50 m. Ea se numea paladiu-fecioara și era ocrotitoarea orașului.

4. Alegoria ne arată, cum presupun unii mitologi, că la zidirea cetății Troia s-ar fi folosit, întâia oară, în construcții, mortarul. Până atunci se puneau numai pietrele una peste alta. La Troia, după cât s-ar părea, s-a întrebuițat cimentul, amestecat cu nisip și apă. Cimentul se usca la soare și lega pietrele mai bine. De aceea au lucrat Poseidon (zeul care întruchipa apa) și Apollo (căldura soarelui).

5. Ca să-l pedepsească pe Laomedon pentru lipsa lui de cuvânt, Apollo a trimis ciurma în Troia, iar Poseidon, un monstru. Acesta trebuia s-o primească pe Hesiona, fiica lui Laomedon, ca jertfă. Heracle s-a oferit s-o scape pe Hesiona, ca altădată Perseu pe Andromeda, dacă i-o va da de nevastă. Regele i-a promis-o. Heracle a ucis monstrul. Dar Laomedon nu i-a mai dat-o pe fiica lui de soție. De aceea Heracle, după ce a scăpat din sclavia lui Euristeu, s-a dus cu armele asupra lui Laomedon și l-a pedepsit.

6. Podarce însemna: pas ușor, pentru că acest fiu al lui Laomedon era un alergător de frunte. Pe urmă i s-a zis Priam, adică răscumpăratul, pentru că fusese eliberat din robie, în schimbul unor daruri de preț.

7. Numele adevărat este Hecabe, dar, fiind prea puțin cunoscut, se folosește cel dat de romani, Hecuba.

8. Se crede că fetele au fost în număr de douăsprezece.

* Karl Marx și Fr.Engels : Opere alese în două volume , vol II , ed a II-a , E.S.P.L.A , 1955, pag 339

9. Și în folclorul românesc se găsesc basme ca „Aflatul”, „Făt-Frumos cel găsit pe munte” ș. a., unde pruncii nedoriți sunt aruncați prin păduri sau pe stânci, dar sunt găsiți, salvați și aduși din nou în casa părintească.

10. În românește. – „învingătorul”.

11. Motivul cu vrăjitoarea care strică petrecerea sau nunta, uneori vârând discordia, alteori răpind mireasa sau scufundând palatul, îl găsim iarăși în basmele și legendele noastre. (Vezi de pildă basmul „Vălul miresii” din volumul „În țara legendelor”).

12. Scena alegerii celei mai frumoase zeițe, dintre Hera, Atena și Afrodita, a fost pictată pe zeci de vase din vechime. În pictura modernă, pe tema aceasta, a creat o mare operă Rubens. Într-un decor exuberant, Paris îi dă măruț discordiei încântătoarei Afrodita. Artistul a știut să pună pe pânză, în culori măiestre, amenințarea sumbră. Pentru că în văzduh plutește zeița Eris. Ea are în mâna stângă un șarpe, care închipuie veninul ce otrăvește inima și face să se nască ura. În mâna dreaptă ține torța. Torța care aprinde vrajba și o ațâță tot mai mult. Din clipita aceea Paris – făcând marea greșală de-a prefera desfătarea, dând la o parte înțelepciunea și puterea – a și dezlănțuit urgia. A început ruina Troiei, orașul înfloritor, unde domnea regele Priam. O pictură asemănătoare, de o mare valoare, pictată de Giorgione, s-a distrus la Dresda, în timpul războiului.

13. Într-un basorelief din secolul al III-lea î. e. n. se vede cum Afrodita, în schimbul măruțului de aur, o convinge, ținând-o de umăr pe soția regelui din Sparta, să-și trădeze căsnicia. Mai la o parte stă Paris. Lângă el este zeul Eros. Zeul îl face mai frumos și mai atrăgător pe Paris, încât Elena îl îndrăgește și, fără minte, este gata să-și părăsească soțul, țara, și să alerge după zvânturatul tânăr din Troia.

14. Pe țărmul apelor ce se află între insula Eubeea și Grecia continentală.

15. Numele adevărat al lui Ulise este Odiseu. De aceea marea poemă epică a lui Homer, care-i cântă peripețiile, pe drumul întoarcerii acasă, după sfârșitul războiului troian, se cheamă „Odiseea”. În literatură însă numele de Odiseu nu este aproape deloc folosit, fiind înlocuit cu cel roman, Ulise.

16. Și în folclorul altor popoare se găsește motivul acesta. Astfel, în legenda Nibelungilor, eroul german Sigfrid se scaldă în sângele unui balaur ca să devină invulnerabil. În timpul scăldatului îi cade însă o frunză de tei pe umăr, și aici va fi locul unde îl va lovi mai târziu dușmanul.

17. Insula Sciros.

18. Atât numărul corăbiilor, cât și acela al oștenilor au fost mult exagerate.

19. Bătrânul Nestor, înțeleptul, îl sfătuiește pe Agamemnon să-și organizeze oastea, spunându-i în felul următor:

„Armia tu întocmește-ți acum după neam și-nrudire,
Neamul pe neam să se-ajute la luptă și ruda pe rudă. “

Și zice înțeleptul Nestor astfel pentru că în epoca homerică unitatea socială de bază era ginta paternă, adică grupul de persoane ce avea un strămoș comun în linie directă bărbătească. Mai mare decât ginta era fratria. Iară mai multe frații formau tribul. Regele, basileul, avea și-un sfat al lui sau un consiliu, format, în primul rând, dintre reprezentanții cei mai bogați ai ginților. Iară în timpuri grele, basileul putea să cheme și adunarea poporului sau a oștirii, să îi aprobe măsurile pe care le lua. De fapt, în adunarea asta, tot nobilimea hotăra. Nu-i rămânea poporului decât să-și arate, prin strigăte, dezaprobarea sau aprobarea față de-aceste hotărâri.

20. Întâmplarea este povestită de Euripide în tragedia: „Ifigenia în Aulida”.

21. Elinii socoteau că nici un lucru de seamă nu se face fără sacrificiu. Cu cât era mai prețioasă jertfa, cu atât succesul era asigurat.

22. Taurida nu este altceva decât Crimeea.

23. „Iliada” nu cuprinde decât sfârșitul războiului troian, după cei nouă ani de asediu.

24. Homer ne cântă în versurile nemuritoare ale „Iliadei” cum Zeus a grăit spre zei:

*„... Eu sta-voi aici în Olimp pe o culme
 Și voi petrece privind. Voi zeii ceilalți după voie
 Mergeți la Troia pe câmp unde luptă troienii și-aheii,
 Volnic e-oricine cum vrea să-i ajute pe unii sau pe-alții.
 Chiar dacă singur Ahile s-ar pune cumva cu troienii,
 N-ar putea dânsii cu el să se ție pe loc o minută.
 Se-nfiorau la vederea viteazului și înainte,
 Darmite acum când el e turbat că-i uciseră soțul;
 Mi-e să nu surpe în ciuda ursitei chiar zidul cetății”.*
*Asta vorbi Cel-de-sus și aprinse nestinsă-nfocare.
 Zeii îndată pornesc la război împărțindu-se-n două;
 Merg la tabără-aheilor Hera și Palas-Atena,
 Zeul Cutremur Poseidon și dăruitorul de bunuri
 Hermes, isteț ca nici unul. Fălos de putere, Hefestos
 Vine șoldiș după ei și-și deapănă slabe picioare.
 Ares, din coif strălucind, s-a dus la troieni și pletosul
 Febos-Apolo cu el și Artemida cu tolba, cu arcul,
 Leto și Xantos în urmă și galeșa zân-Afrodita.
 Până ce zeii statură departe de tabără, aheii
 Nu mai puteau de mândrie, că leul Ahile
 Iar se ivi la război dup-așa îndelungă ședere.
 Dar pe troieni îi cuprinse un tremur grozav; fiecare
 Tot se uita cu uimire cum iutele-Ahile în arme
 Străfulgera între-ahei ca urgia bărbațiilor, Ares.
 Dar mai pe urmă când olimpienii iau parte la luptă,
 Nalță-se Vrajba cumplită ce-ntartă mulțimea, și țipă
 Groaznic Atena ba-ncoace la șanț, după zidul ahaic.
 Ba pe la țărnul bătut de talazuri dă chiot puternic.
 Urlă și Ares în față-i asemenea negrului vifor,
 Ba pe troieni îmboldind cu țipete de pe cetate,
 Ba de pe Dealul Frumos dă fuga spre râul Simois.*

*Astfel, acuma de-o parte și alta zoreau fericirii
 Zei să se bată; chiar ei înde-ei își dau crâncenă harță.
 Bubuie strașnic în nouri al lumii și-al zeilor tată
 Sus din Olimp; Poseidon răzguduie jos în adâncuri
 Nemărginitul pământ și munții cu piscuri înalte,
 Tremură poalele, crestele toate-ale muntelui Ida,
 Vasele-aheilor și se cutremură-ntreg Ilionul.
 Tremură Pluto în iad, al umbrelor Domn, și de spaimă
 Țipă și sare din tron ca nu cumva zeul Cutremur
 Cu zguduirea-i de sus să crape pământul
 Și pământenii și zeii să-i vază cu ochii locașul
 Muced și negru, scârbit și de zeii: așa zgomot făcură
 Zeii când se încleștară-ntre ei pe câmpie... “*

25. Jalea Andromacăi este unul dintre cele mai zguduitoare cântece din marea poemă „Iliada”. Ea a inspirat adeseori pe artiști. O tragedie, „Andromaca”, a creat în antichitate Euripide; iar în secolul al XVII-lea, pe aceeași temă și cu același titlu, a creat o nouă operă tragică poetul francez Racine. Dealtfel, această operă a stabilit și reputația poetică a renumitului scriitor francez.

26. Această înduioșătoare întâmplare a fost pictată pe un vas antic de-o frumusețe excepțională, care se găsește în tezaurul artistic al Ermitajului.

27. Amazoana s-ar tâlculi din limba vechilor greci prin „fără sân”, pentru că – așa cum s-a spus – ele își retezau de mici copile unul dintre sânii, ca să le fie mai lesne când trăgeau cu arcul.

28. Muntele acesta ridicat de greci deasupra mormântului lui Ahile, ca și monumentul de marmură, pe un promontoriu numit Sigeion, aproape de strâmtoarea Helespont, au stat acolo secole întregi, cum spuneau grecii, și se vedea de la mare depărtare de către toți corăbierii. Asta, însă, până într-o bună zi, când a venit o mare furtună. Valurile au năvălit pe promontoriu și muntele s-a spulberat, urna a fost luată de valuri. În cântec vechi spunea că Tetis urzise dinadins întâmplarea aceasta, ca să poată aduce în apele mării urna fiului ei iubit.

29. Fata care ajunsese soția lui Ahile se chema Deidamia.

30. Artistul care a făcut calul de lemn se numea Epeios.

31. Un grup de marmură vestit, intitulat „Laocoon”, sculptat în secolul întâi, înaintea erei noastre, de către sculptorii Agesandru, Polidor și Atenondor din Rodos, ne înfățișează scena aceasta cu un dramatism fără pereche. Laocoon, bătrânul preot, este în mijloc și se luptă cu cei doi șerpi mai groși ca brațul și lungi de două ori cât omul, care îi strangulează fiii și îl mușcă chiar pe el de mijloc. Fiii caută la el sprijin; dar lupta este pe sfârșite, oricât se încordează Laocoon. Mai sunt numai puține clipe și toți trei vor fi uciși de șerpii zeului Poseidon, trimiși la rugămintele Atenei.

ÎNTOARCEREA AHEILOR ÎN ELADA

Războiul ce durase atâta timp în Troia acum se isprăvisese. Troia fusese arsă până la temelii. Însă urmările grozavului măcel abia se începeau...

Aias de la Locrida săvârșise o crimă. Preoteasa Atenei fusese-mbrățișată de Aias, fără voie, în sacrul ei lăcaș. Ba i se sfărâmasese și statuia zeiței pe lespezi, în bucăți. Deci Aias pângărise lăcașul, preoteasa și statuia zeiței. După datina veche, Aias urma să fie ucis, pe țărâm, cu pietre. Atât doar că eroii nici n-au vrut să audă ca Aias, ce luptase plin de înverșunare, pe coastele Troadei, vreme de zece ani, să fie omorât. Atunci Palas-Atena, care îi ocrotise pe-ahei și-i ajutase să nimicească Troia, s-a mâniat de moarte. Supărarea aceasta îi va costa pe-ahei mai mult decât războiul în toți cei zece ani.

MENELAU PORNEȘTE SPRE PATRIE, ÎMPREUNĂ CU ELENA

Menelau se-mpăcase cu soața lui, Elena, regina ce fugise cu Paris de la Troia. Se zice că bărbatul fusese hotărât să-și ucidă nevasta, ce-l făcuse de râsul întregii omeniri. Însă mândra Elena, reîntâlnindu-și soțul, biruitor, la Troia, căzuse în genunchi, în fața lui, umilă. Pe fața ei frumoasă, lacrimi curgeau șiroaie și își cerea iertare, cu glas întretăiat de plâns și de suspine:

— O, rege, fie-ți milă, nu ucide pe fiica puternicului Zeus și a reginei Leda... Fapta am săvârșit-o din voia zeilor. M-a-ndemnat Afrodita, și Eros, fiul ei, m-a săgetat în piept cu-o săgeată muiată în fiere și venin. Am suferit destul. Mai bine te îndură și ia-mă iar la Sparta. Îți voi fi credincioasă. Asta pot să ți-o jur...

Astfel rostea odrasla lui Zeus și a Ledei. Iar fața ei era nespus de ncântătoare. Deși trecuse vremea, își păstra frăgezimea și era mai frumoasă decât în tinerețe. Ochii ei cei albaștri îi muiau inima regelui Menelau. Simțea cum se topește toată mânia-i cruntă ca primăvara gheața, când iese soarele și-o schimbă în pâraie vesele, zgomotoase, pe văile din munți. Iubirea renăștea în pieptul regelui. Dragostea izbucnise din nou, năvalnică, pentru soția lui care îl părăsise.

E drept că prin legende se spune că zeița iubirii, Afrodita, văzând-o pe Elena că-i în primejdie, se coborâse iute din înaltul Olimp, cu carul din petale de flori de trandafir, cel tras de porumbețe, însoțită de Eros, zeul înaripat. Iar Eros, la porunca zeiței Afrodita, trăsese o săgeată, de astă dată-n pieptul regelui Menelau și îi reaprinsese dragostea-n vâlvătăi, pentru soția sa, preafrumoasa Elena.

Și, cum, necum, bărbatul și-a zvârlit sabia, pe care-o pregătise ca să-și ucidă soața. A luat-o pe Elena în brațe și-a dus-o la corăbii. Apoi a dat cu fală semnalul de plecare corăbierilor săi:

— Vântul este prielnic, a grăit Menelau. Ridicați pânzele corăbiilor noastre, și să pornim spre casă. Doar în puține zile vom vedea iarăși Sparta și palatul dorit, din care am plecat acum zece ani...

Așa crezuse el că în puține zile se vor întoarce-n Sparta. Dar nu era așa... Pentru că, mai întâi, Apolo – ce ținuse cu Troia în război – a săgetat cârmaciul¹ corăbiei regale, pe lângă capul Sunion. Vroia să-i mai lovească cel puțin înc-o dată și să-i împiedice pe-aheii ce-i ura s-ajungă în Elada. Menelau și oștenii i-au ars trupul pe rug și i-au făcut o slujbă, cum era datina. Apoi, c-un nou cârmaci, au plecat mai departe.

Dar le-a trimis Poseidon o furtună grozavă. Flota s-a risipit. Corăbiile aheie, în cea mai mare parte, s-au sfărâmat de stânci. Regele Menelau și soața lui, Elena, au fost siliți de Ares să rățăcească, apoi, vreme de șapte ani, prin țări îndepărtate: Cipru, Fenicia, Libia și Egipt, și cu mare greutate au izbutit, la urmă, să-și mai revadă Sparta.

AHILE, CA SEMIZEU, SE AȘAZĂ ÎN INSULA LEUCE, CĂSĂTORINDU-SE EL CU FRUMOASA ELENA

Legendele mai noi spuneau că, după moarte, Elena a fost luată de Hera din Olimp și dată de soție eroului Ahile, ajuns un semizeu. În acest fel zeița cu brațele ca neaua răsplătea pe eroul ce biruise Troia.

În timp ce în Troada aheii au ars trupul eroului Ahile, umbra celui răpus a fost luată de Tetis, zeița nereidă, care îi era mamă. Și, cu voia lui Zeus, Ahile s-a schimbat din om în semizeu, ca toți marii eroi².

La rugămintea mamei, Poseidon a-nălțat în Pontul Euxin o insulă frumoasă. Insula a clădit-o Poseidon furtunosul, din mărul ce-l purtase Istrul în drumul său din Scitia depărtată până la gura Pylon³. Iar acest nou tărâm a fost numit Leuce sau insula cea albă, pentru că-n preajma ei marea se-nvolbura, izbindu-se de stânci și stropind-o cu spumă, parcă o-ncercuia c-un brâu larg de argint⁴.

Aici și-a așezat zeița nereidă pe fiul ei Ahile, cel mai viteaz erou din războiul troian⁵. Și-apoi s-a ridicat un templu maiestuos, din marmură ca neaua. Și pentru că-ndrăgise, în viață, pe Elena, cea răpită de Paris – deși păstrase taina ascunsă-n inimă – Hera i-a dăruit-o de soață, după moarte.

A fost o nuntă mare în insula Leuce, la care au venit Poseidon, Amfitrita, nimfele nereide și geniile toate din Pontul Euxin și chiar din Meotida⁶.

De-atunci, în orice seară, Ahile și Elena se așezau la masă. Și Ahile cânta, laudându-l pe poetul ce povestise-n versuri greul război troian⁷.

„O, faimă și renume – rostea în vers Ahile – voi care locuiți pe coastele mănoase ale acestei mări, lira mea azi vă cheamă: slăviți-mi pe Homer, divinul cântăreț, gloria oamenilor, gloria suferințelor îndurate de mine. Căci, datorită lui, eu încă n-am murit. Și datorită lui, Patrocle mai trăiește, iar prietenul meu Aias s-aseamănă cu zeii. Și chiar acei învinși sunt încă proslăviți, laudați în cântece și Troia nu-i uitată”.

Această melodie era fermecătoare, și, pe mări, corăbierii își opreau vasele și ascultau, cuprinși de-un simțământ de teamă. Ba unii povesteau

că s-auzeau de-acolo și zgomote de arme, strigăte de război și tropote de cai. Și dacă vreo corabie se afla în furtună și își căuta scăparea în insula Leuce, Ahile s-arăta la pupă-nveșmântat în straie de război și le-arăta cu mâna încotro să cârmească.

NIMICIREA AMAZOANELOR

In insula Leuce trăiau și multe păsări: porumbei, pescăruși și alte zburătoare⁸. Ele plecau în zori, își muiau penele în valurile mării și se-ntorceau pe țarm. Stropeau cu îngrijire tot templul lui Ahile, măturând lespezile cu aripile lor.

Aicea, în Leuce, corăbierii salvați de Ahile, pe mare, îi făceau multe daruri: aur, argint, obiecte și stofe prețioase. Atât de multe daruri se aduceau în templu, încât se adunase o mare bogăție. Această bogăție au vrut s-o stăpânească vitezele-amazoane, femeile acelea care luptaseră cu Ahile la Troia, ajutându-l pe Priam.

De-aceea și-au făcut corăbii măiestrite. S-au urcat pe corăbii, cu caii lor cu tot; și-au pornit spre Leuce. Însă marele-Ahile, fiind acum semizeu, a săvârșit o vrajă. El a cătat cu ochii-i crunți și străpungători spre caii ce purtau oastea de amazoane. Sub privirea aceasta, caii s-au scuturat, sforăind ca turbați, trântind pe amazoane cu frunțile-n țărână. Apoi s-au repezit, ca niște lei flămânzi, mușcându-le de brațe, de pantece, de șolduri, mâncându-le cu totul.

Tot în aceeași vreme, s-a iscat o furtună ce-a scufundat în marș corăbiile pe care veniseră-n Leuce vestitele-amazoane.

După osânda asta, semizeul Ahile a chemat apele Pontului Euxin peste insula sa. Apele-au năvălit și au purificat pământul insulei de sângele vărsat⁹

PEDEPSIREA LUI AIAS DIN LOCRIDA

Toate aceste fapte, povestite-n legende, s-au petrecut târziu, după ce Menelau și frumoasa Elena – întorși din rătăcirii care-au durat, cum știți, vreme de șapte ani – au sosit iar acasă și-au viețuit, un timp, în palatul din Sparta. Menelau a-nchis ochii, și soața lui Elena a fost luată de Hera, fără a fi întrebată, și dată lui Ahile.

Să ne întoarcem însă din nou în fața Troiei, după ce a fost arsă, și să aflăm ce soartă au mai avut și ceilalți ahei rămași acolo.

După ce Menelau plecase cu Elena și-o parte din corăbii, pe mare, către Sparta, regele Agamemnon mai zăbovise încă o vreme în Troada. Întârzia acolo, cu gândul s-o-mblânzească pe zeița Atena, ce era supărată fiindcă nu-l pedepsise pe Aias din Locrida, acel ce-i pângărise templul său de la Troia. Și ca s-o îmbuneze, îi ridica sanctuare și-i tot aducea jertfe zeiței purtătoare de coif și de egidă.

— Apleacă-te, zeiță, cu mila ta spre noi și nu ne oropsi în drumul către casă! se ruga Agamemnon de falnica Atena.

N-avea de unde ști că ea-i și presăruse zeci, sute de primejdii, în drumul către casă.

Terminând deci cu slujba și jertfele-n Troada, regele Agamemnon a poruncit, de-asemeni, ca și oștenii lui să se urce-n corăbii și cu toții să plece spre dorita Micenă. Și au plecat pe mare. La început n-au fost pericole prea mari. Dar în câteva zile au început furtuni. Furtuni nenumărate, iscate de Poseidon la cererea Atenei. Dar cea mai grea din toate, mai înfricoșătoare, a fost dezlănțuită aproape de Eubeea. Părea că marea fierbe într-un cazan adânc. Cerul se coborâse până deasupra apei, vânăt și mohorât. Iar vântul împingea corăbiile-aheie spre stâncile din coastă unde, trosnind cumplit, se sfărâmau în țandări. Astfel au fost pierdute în apele adânci cele mai multe vase, oștenii înecați și toată averea ce o purtau cu ei, din cetatea lui Priam, risipită pe fundul clocotitoarei mări. Printre aceste vase, a fost spartă-n bucăți corabia pe care călătorise Aias. Însă eroul nostru nu s-a lăsat târât de valuri, spre adâncuri, ci s-a luptat cu ele, și cum era voinic, a izbutit s-ajungă pe-o stâncă de la țarm. S-a cățarat pe stâncă, și, vesel, a cătat cu ochii lucitori spre muntele Olimp și a strigat din răspuțeri:

— Voi, zei, Palas-Atena și tu, acel ce porți alge în păru-ți ud și ești rege pe mări, preacruntele Poseidon, aflați că n-am murit... Cu brațele acestea puternice, -omenești am răzbătut prin valuri... ha, ha! și am scăpat... și râd acum de voi...

Vă-nchipuiți atunci cum s-a mâniat Atena, văzându-l pe eroul ce-i pângărise templul că mai trăiește încă. Și s-a-ncruntat amarnic zeul mării, Poseidon.

— N-ai pierit?... a răcnit din apele marine furtunosul Poseidon. N-ai pierit?... Ai să pieri...

Și-a lovit cu tridentul acea stâncă înaltă pe care stătea Aias. Stâncă s-a despicat¹⁰. Se mai vede și astăzi cum a fost ruptă-n două. Iar partea despicată s-a prăvălit în valuri, târându-l și pe Aias. Astfel l-au pedepsit Atena și Poseidon pe-acel ce avusese curajul să-i înfrunte.

ÎNECAREA CORĂBIILOR LA CAPUL CAFAREU

După-ntâmplarea asta, regele Agamemnon a plutit mai departe cu bruma de corăbii ce îi mai rămăsese. Credea că s-au sfârșit necazurile pe mări prin pierderea lui Aias. Numai că în Eubeea domnea pe-atunci Nauplios, tatăl lui Palamede, eroul ce fusese osândit în Troada și omorât cu pietre. Atena și zeița cu brațele ca neaua, care-i mânaseră pe-ahei până-n Troada, vruseseră să piară cel care cerea pacea.

Acum, aflând Nauplios că se apropie flota, a vrut la rându-i să plătească regelui Agamemnon moartea fiului său. La capul Cafareu al insulei Eubeea răsar mai peste tot colți mari, rânjiți din ape. Și, într-o noapte neagră, Nauplios a aprins pe-aceste stânci un foc. Flota tocmai trecea prin apele acelea adânci, clocotitoare. Pornise iar furtuna. Vântul bătea avan și azvârlea-n corăbii munți negri, grei, de apă. Și, văzând Agamemnon foc scânteind pe țarm, a crezut că-i un port. S-a-ndreptat într-acolo cu corăbiile sale. Dar dintr-odată – zei! – vasele s-au ciocnit de colții ascuțiți și, una după alta, corăbiile lui s-au scufundat în mare. Iar vuietul furtunii a stins pe totdeauna gemetele de moarte ce le scoteau oștenii regelui Agamemnon, care se prăvăleau în apele adânci¹¹.

Când s-a sfârșit furtuna și s-au ivit iar zorii, nu mai plutea pe mare decât un singur vas. Era vasul regal, care era mai bun ca toate celelalte, însă și el lovit de stâncile din țarm și-aproape plin de apă. Cu greu au izbutit de-au plecat mai departe.

Au plutit ei pe mare. Au înfruntat și alte furtuni și lupte grele, și-abia într-un târziu au izbutit s-ajungă acasă, la Micena.

AGAMEMNON ESTE UCIS LA-NTOARCEREA ACASĂ DE SOȚIA NECREDINCIOASĂ

Atâta că în timpul cât lipsise-Agamemnon, soția-i Clitemnestra, sora mândrei Elena, nu i-a fost credincioasă. Mănată de-Afrodita, dușmana grecilor din războiul troian, regina Clitemnestra a îndrăgit pe-un altul, vărul lui Agamemnon, ce se chema Egist.

Dorind să nu-i sosească soțul pe negândite, regina așezase pe-un munte foarte-nalt o strajă zi și noapte. Când au distrus aheii bogatul oraș

Troia, focul s-a ridicat în sus până la cer. În Lemnos s-au zărit coloanele de flăcări, care se ridicau din zidurile Troiei. Atunci locuitorii mării insule Lemnos au aprins și ei focul pe o creastă de munte, dând veste că orașul lui Priam a căzut. Din Lemnos s-a văzut până departe focul, pe coastele Eladei. Așa, din munte-n munte, vestea a și sosit într-o singură zi în orașul Micena.

E lesne de-nțeles ce-a fost pe Clitemnestra, când a aflat c-aheii au biruit Troia și se înapoiază soțul său, Agamemnon.

Sub îndemnul zeiței, ea s-a făcut că este nespus de bucuroasă. L-ambrățișat cu dor, și toată numai zâmbet, l-a poftit în palat pe soțu-i Agamemnon.

— Întâi și-ntâi, stăpâne, i-a glăsuț regina, te rog să faci o baie, și-astfel să te purifici de sânge și de colb...

Regele din Micena s-a învoit, firește; și-a dezbrăcat armura; a dat încolo lancea, și sabia, și scutul. Știa că e acasă, și nu mai sunt primejdii. Trâmbițele sunau. Chimvalele la fel. Și adunați, curtenii îl aclamau pe rege, fiindcă se întorsese biruitor din Troia.

Egist pândea la ușă cu-o sabie în mână. Regina Clitemnestra îl conducea pe rege într-o sală de baie, largă și-mpodobită cu sculpturi și cu aur. Regele a intrat în baie să se scalde. Dar, cum l-a văzut singur, regina Clitemnestra a și zvârlit asupra-i un vâl lung și țesut din fire foarte tari. Regele Agamemnon s-a încurcat în vâl, la fel ca într-o plasă, și a căzut pe lespezi. Iar soața-i, Clitemnestra, cu sfatul lui Egist, l-a lovit cu securea în frunte de trei ori.

RĂZBUNAREA LUI ORESTE

Îndată după crimă¹², Egist s-a-nveșmântat în hainele regale și a ieșit în piața orașului, trufaș, stând lângă Clitemnestra. Mulțimea înfuriată de crima odioasă, care se săvârșise acolo, în palat, a vrut să-l și înșface pe vicleanul Egist și să-i scurteze viața. Însă l-a apărat regina Clitemnestra. Ea a strigat că fapta era o răzbunare pe regele-Agamemnon, fiindcă o îndrăgise pe copila lui Priam, urgisita Casandra.

Fata căzuse roabă lui Aias; dar acesta pierise-n apa mării; și regele-Agamemnon o luase la Micena.

Se spune că poporul, văzând-o pe Casandra, cu chipul luminos și cu privirea bună, o sfātuia să fugă. Vroia să o ajute.

Dar ea își dorea moartea. Fusese înjosită de nemiloșii-ahei. Nu vroia să trăiască o viață de robie. Și, fără să se teamă, și-a lepădat mantia, cununa de pe cap și bățul ei profetic. A intrat în palat cu celelalte roabe aduse de la

Troia. Acolo adăsta securea ucigașă, aceeași ce lovise în frunte pe Agamemnon.

Îndată după moartea regelui Agamemnon, dușmanul său Egist voise să-i omoare și unicu-i băiat, ce se numea Oreste.

Însă micul Oreste fusese luat de doică, în acel ceas de spaimă, și dus în altă țară, pe tărâmul Focidei.

Depart, în Focida, Oreste-a crescut mare, și nu avea alt gând decât să-i pedepsească pe cei doi ucigași, cum cerea datina. În el ardea făclia urii răzbunătoare. Și, ajungând flăcău, a plecat la Micena, însoțit de un prieten, ce se numea Pilade. S-a-nfățișat acolo drept un sol din Focida și-a pătruns în palat.

— Eu sunt acel pe care tu ai vrut să-l răpui... i-a glăsuț, cu silă, fiul lui Agamemnon vicleanului Egist. Am venit să-ți plătesc moartea tatălui meu!...

A început o luptă. Însă o luptă scurtă¹³. Oreste era tare și priceput la arme; și Egist a căzut – cu toate că regina sărise în ajutorul lui, cu o secure-n mână. De nu era Electra, sora lui Oreste, poate-l și răpunea. Electra i-a strigat:

— Fugi, frate!... Fugi departe!... Regina te pândește și vrea să te omoare pentru iubitul ei...

Oreste s-a întors spre mama ucigașă. Plin de durere-n suflet a săgetat-o-n piept.

Oreste, după fapta grozavă săvârșită, a avut de-ndurat chinuri nenumărate. El a fost urmărit de crudele erinii – geniile infernale trimise să-l răpună și să-l ducă-n Infern, pentru că-și omorâse pe propria lui mamă. Zeițele erinii l-au urmărit mult timp.

Până-n cele din urmă, se spune că Oreste ar fi fost judecat de zeii olimpieni în orașul Atena, sus, pe stânca lui Ares¹⁴. Vreo câțiva olimpieni au hotărât să-l ierte, zicând că fapta lui a fost cu totul dreaptă. Regina Clitemnestra își meritase soarta.

Parte dintre erinii și-au curmat urmărirea. Ele s-au așezat într-o peșteră largă, chiar sub areopag. S-au numit eumenide și-au ocrotit orașul atât de drag Atenei¹⁵.

Însă alte erinii l-au lovit mai departe pe tânărul Oreste. Ca să scape cu viață, a trebuit s-aducă din ținutul Tauridei o statuie-a zeiței caste a vânătoarei. Statuie fermecată. El a plecat alături de prietenu-i Pilade. Dar în templul zeiței slujea, ca preoteasă, fecioara Ifigenia, pe care-odinioară regele Agamemnon vruse să-o jertfească pe-un altar în Aulida – ca flota aheiană să poată să pornească spre coasta Troadei.

După multe necazuri, Oreste și Ifigenia s-au cunoscut ca frați. Au plecat împreună spre patria dorită, ducând cu ei chipul de piatră al zeiței.

Ajungând în Micena, Oreste s-a-nscăunat pe tronul părintesc, tronul lui Agamemnon. Prietenul credincios al regelui Oreste, Pilade, s-a-nsurat cu prințesa Electra. Iar Ifigenia s-a făcut preoteasă într-alt templu mareț al

preacastei zeițe¹⁶.

Iată care-a fost soarta celor doi frați atrizi: Menelau și Agamemnon care au distrus Troia cu cetele de-ahei. Oastea lor a pierit la-ntoarcerea spre casă, pe mare, sub furtuni, și toată bogăția jefuită la Troia a fost pierdută-n ape, unde zace și-acum. Zeii ce-i ațâțau să plece la război i-au asuprit pe urmă. Ba, până și urmașii, prietenii, rudele au îndurat la fel. Învinși și-nvingători au suferit din plin.

Note:

1. Pe nume Frontis.

2. Oamenii din antichitate au născocit ideea că eroii deveneau în cea mai mare parte semizeii, adică tot un fel de zei. Ei își închipuiau că eroii – care-i iubeau și luptaseră în viață pentru pământeni – vor mijloci pe lângă zeii olimpici, ori de câte ori aceștia ar fi vroit să-i urgisească. Și în acest fel ar fi putut să scape de multe neajunsuri sau să capete ajutor în împrejurări grele.

3. Pilonul era Sulina de astăzi.

4. Noi îi zicem Leucei: Insula Șerpilor, pentru că ar fi viețuit acolo niște șerpi mici, negri, neveninoși.

5. Ahile reprezenta pentru elini vitejia și curajul desăvârșit în război. Era un fel de erou național. În același timp, el se bucura și de protecția anumitor zei: în primul rând a lui Zeus, prin intermediul rugămintelor mamei sale Tetis; a Herei, datorită urii ei nemărginite față de troieni; și a Atenei, ca sprijinitoare a celor mai mari eroi.

6. Marea de Azov.

7. Așa povestește scriitorul Filostrat din secolul întâi al erei noastre, aducând indirect, în acest fel, un omagiu neîntrecutului poet elin, Homer.

8. În felul acesta povestește un alt scriitor: Flavius Arrianus, filozof și istoric

totodată, din cel de-al doilea secol al erei noastre.

9. Filostrat, în „Heroica” sa, pretindea că acest atac al amazoanelor în Insula Șerpilor s-ar fi petrecut în anul 168 al erei noastre. Istoria nu confirmă această luptă și nici pe amazoaane. Totuși, nu se știe de n-o fi fost vreodată, cumva, vreun măcel în ostrovul cu șerpi. Poate niște războinici or fi răpus cu armele vreo ceată de femei, din nu știm care pricini. Iar grecii, care erau atât de inventivi, or fi vrut să înobileze acest măcel crud, creând povestea asta. Dacă este așa sau altfel, noi nu avem de unde să cunoaștem. Nu știm ce se ascunde sub cântecul străvechi despre Insula Șerpilor, care-și scaldă și astăzi coastele în apele înspumate ale Mării Negre.

10. Este vorba de stânca numită Gerestes. Văzând ciudata ei formă, elinii au născocit această interesantă legendă.

11. Motivul acestei legende, al regelui care atrage cu ajutorul focului corăbiile, pe furtună, între stânci, ca să le nimicească, a fost preluat de folclorul multor popoare. Se află și în basmele noastre.

12. În tragedia sa „Agamemnon”, poetul Eschil ne cântă cumplita întâmplare.

13. Eschil, în tragedia „Heforele”, povestește moartea reginei Clitemnestra. Heforele erau niște femei care-i jeleau pe morți și făceau libațiuni pe mormintele lor. Titlul a fost dat simbolic de poet. Dealtfel, într-un desen pe-un vas, îl vedem pe Oreste vârandu-și paloșul răzbunător în trupul lui Egist. Regele învins dă strigătul de moarte. Dintr-o altă încăpere, țâșnește însă Clitemnestra cu o secure-n mână, și este gata să-l lovească pe feciorul său, pe la spate. Mai încolo, se vede și Electra, fata lui Agamemnon. Zărind-o Electra pe Clitemnestra, cu securea, îl vestește pe Oreste, ca să se poată apăra. Sunt unii învățați care asemuiesc tragedia lui Eschil cu o altă operă, creată de Shakespeare, numită „Hamlet”. La fel, tânărul prinț Hamlet dorește să răzbune moartea tatălui său, regele țării, ucis prin uneltirea unui unchi criminal, împreună cu mama necredincioasă.

14. Areopagul.

15. Acest lucru se arată în altă tragedie a lui Eschil, „Eumenidele”. Piese: „Agamemnon”, „Heforele”, și „Eumenidele” compun laolaltă trilogia „Orestia”, culmea artei lui Eschil.

16. Întâmplările acestea atât de zbuciumate au fost povestite de Euripide în tragedia lui „Ifigenia în Taurida”. Într-un grup statuar din secolul al V-lea înaintea erei noastre ne sunt înfățișați Oreste și Electra, după ce se întâlnesc în pace la Micena. Electra își ține brațul cu dragoste de soră pe umărul voinic al regelui Oreste. Fețele lor exprimă iubirea ce și-o poartă, caldă și sinceră.

PĂȚANIILE LUI ULISE

Ahile-a-nsemnat vitejia în marele război troian. Fără de el, poate aheii erau zdrobiți de dârzul Hector. Dar pe Ahile-l adusesse în tabăra lui Agamemnon, prin istețimea sa, Ulise. Acest erou întruchipează înțelepciunea, priceperea și dibăcia. El a adus noi luptători, pe Filoctet, Neoptolem și alți eroi, în fața Troiei, cu vorba sa meșteșugită. Fără de el, paladiul nu ar fi părăsit orașul regelui Priam cel bătrân, nici n-ar fi fost meșteșugit calul de lemn. Zidul nebiruit al Troiei, clădit de doi zei olimpieni, ar fi rămas poate întreg.

Ce-i drept, Ulise nu dorise acest război atât de crud. Greu se urnise de acasă. Însă, intrat în bătălie, el a făcut tot ce-a putut, cu mintea lui născocitoare, ca să asigure victoria cetelor regilor ahei.

Atâta că-n timpul cât fusese plecat în crunta bătălie, nu vedea-n visurile lui decât Itaca, patria sa cea mult iubită, în care își avea căminul.

N-avea alt gând, altă dorință mai fierbinte, decât să se întoarcă acasă¹, lângă fecioru-i Telemah și lângă draga-i Penelopa.

Acuma, isprăvindu-se războiul, Ulise și-a urcat pe cele douăsprezece corăbii ce le-avea, oastea care-i era incredințată. Și vântul a suflat în pânze, iară vâslașii-au chiuit. Ziua era plină de soare și marea lucie, în zări, îi chema ademenitoare și-și legăna, în fața lor, valul cu murmure plăcute, aidoma unui cântec drag.

Și au plutit, au tot plutit, până ce au zărit un țărm locuit de un neam de oameni² ce-l ajutaseră pe Priam în marele război troian.

Aici au debarcat cu oastea. I-au nimicit pe toți bărbații. Au luat

întreaga avuție ce se găsea-n orașul lor, femeile și fetele. Iar prada, astfel dobândită, au împărțit-o-n mod egal³.

E drept că pe acest tărâm Ulise a pierdut și el cam șaptezeci și doi de oameni.

... Și iară au pornit pe mare. Au mai plutit o săptămână și-ncă cinci zile pe deasupra. Au străbătut printr-o furtună, care i-a rătăcit pe ape, și au ajuns lângă o coastă, unde sălășluia poporul ciudat al lotofagilor⁴. Aceștia se hrăneau cu lotus. Cine mânca din floarea asta nu mai avea altă dorință decât să stea, pe veci, acolo, în insula cu lotofagi. Și trei dintre însoțitorii cutezătorului Ulise, gustând din lotusul cel dulce, n-au vrut să plece mai departe. Însă Ulise se gândea la cei de-acasă, că-i așteaptă. Fiindcă ei se împotriveau, a dat poruncă celorlalți să-i ia cu sila, să-i aducă sus, pe corăbiile-aheie. Aceștia însă se zbăteau, sub vraja florilor de lotus. Vroiau să se arunce-n apă. Să se întoarcă-n insulă. Atunci Ulise i-a legat de băncile corăbiei cu ștreanguri tari de cânepă.

ÎN PEȘTERA CICLOPULUI POLIFEM

Plutind ei apoi mai departe, au întâlnit o insulă care era plină de capre. De capre negre, sprintene. I-au spus Insula Caprelor⁵. Trecând apoi de insulă, au poposit pe-un țărm, pe care sălășluiau niște uriași c-un singur ochi, niște ciclopi, am spune azi⁶.

Ulise s-a urcat pe țărm, lăsând corabia pe apă, ferită într-un golfuleț. Doar doisprezece soți mai zdraveni și curajoși urmau pe rege în țara asta misterioasă.

Au luat cu ei puțină hrană și-ntr-un burduf mare de capră un vin roșu, îmbătător, pe care îl primiseră, din Tracia, de la un preot.

Urcându-se pe acea coastă au întâlnit o peșteră. O peșteră înaltă, largă, în care locuia ciclopul cel mai cumplit din tot ținutul. Era ciclopul Polifem, feciorul zeului Poseidon. Și, pătrunzând în peșteră, călătorii s-au minunat nespuse de tot ce ochii le vedeau. Erau acolo îngrămădite coșuri cu brânză, șiștare mari și alte vase pline cu lapte sau cu zăr. Iară în țarcuri behăiau sute și mii de iezi sau miei.

Ciclopul nu era acolo. Era cu turmele pe vale.

Dar nu trecu decât puțin și s-auzică pașii-i groaznici, ce zguduiau pământul tot; și el pătrunse-n peșteră, mânăndu-și turmele cu-o bătă, făcută dintr-un trunchi uriaș. Închise peștera cu-o stâncă, ce nu ar fi putut s-o tragă nici patruzeci – poate mai bine – de boi.

Aprinde un foc bun și vrea să-și pregătească hrana. Dar la lumina focului zărește-ndată oaspeții.

— Cine sunteți? răcnește el. Cum ați pătruns în peșteră?

Și își rotea sub frunte ochiul său arzător și fioros.

— Suntem ahei. Venim din Troia. Furtunile ne-au rătăcit. Ci tu, fii bun, ne ospetește. Știi foarte bine că-i poruncă de la stăpânul nostru, Zeus, să-i primești bine pe drumeți...

Ciclopul a-nceput să râdă. Și ce râs, zei!... Parcă era nu râs de ființă, ci un clocot, urlat de valuri și furtuni. Ce râs!... Parcă se dărâma asupra lor cerul întreg și bubuiau din înălțimi tunete tari, înfricoșate, și trăsnete parcă-i loveau.

— Ha, ha, ha, ha!... râdea ciclopul. Mă învățați pe mine voi?... Și să mă tem cumva de Zeus, eu care sunt la fel de tare ca orice zeu?... Ha, ha, ha, ha!...

Fără de alte multe vorbe, i-a înșfăcat pe doi oșteni și i-a mâncat cât ai clipi. Apoi s-a-ndestulat cu lapte, și, sătul bine, s-a culcat.

Văzându-l că a adormit și sforăie-nfricoșător, Ulise s-a gândit să-și scoată sabia lui cea ascuțită și să i-o vâre-adânc în piept. Însă și-a dat istețul seama că omorându-l e-n zadar.

Erau închiși în peșteră de steiul cel enorm, proptit chiar la intrare de ciclop.

Așa s-a scurs pe-ncetul noaptea. În zori, ciclopul a mâncat pe alți doi soți ai lui Ulise, și a plecat cu turmele, punând la ușă din nou stânca.

URIAȘUL ESTE ORBIT CU UN TRUNCHI ÎNROȘIT ÎN FOC

Ulise s-a gândit un timp: ce-i de făcut și cum să scape din peștera ciclopului? Căutând și frământându-și mintea, a zărit într-un colț un trunchi lung de măslin: o altă bătă, pe care o avea ciclopul, ca să își mâne turmele.

L-au luat, l-au ascuțit la vârf și l-au pus bine la o parte. Iară când s-a lăsat amurgul peste acel ținut de spaimă, aheii au aprins un foc în peștera ciclopului. Tocmai venea și el din vale. Cum a pătruns în peșteră, a înșfăcat alți doi oșteni și i-a mâncat numaidecât.

Aheii se uitau pieriți cum le mânca uriașul soții, scăpați de moarte-n fața Troii. Însă Ulise, fără teamă, s-a repezit, a luat burduful cel plin cu vin roșu și tare.

Vinul era atât de tare, încât aheii îl sorbeau doar subțiat cu apă rece: trei sferturi apă, un sfert vin. Altfel, doar dintr-o-nghițitură se prăbușeau beți la pământ.

Acum însă istețul nostru a turnat vinul spumegos într-un vas mare de pământ și i l-a întins uriașului:

— Soarbe, să vezi cât e de bun, a glăsuț el spre ciclop. I-o băutură zisă vin...

Ciclopul nu băuse încă sucul de struguri pân-atunci, și l-a sorbit cu lăcomie.

— Mai dă-mi!... a poruncit voios. Și spune-mi, măi, și cum te cheamă?...

Ulise i-a turnat din nou ciclopului în oală vin și i-a răspuns plin de dulceață:

— Numele meu aheu e „Nimeni”...

— Aha!... a mormăit ciclopul. Nimeni te cheamă?... Bine, bine... Ia mai deșartă-mi puțin vin...

Dar cum l-a sorbit și pe-acesta, puterea lui l-a doborât, ciclopul s-a lăsat pe-o rână și-a lunecat pe lespezi, beat, chiar în mijlocul oilor.

Ulise-atunci a făcut semn ostașilor și-au înroșit bârna de lemn în flacăra. S-au apropiat de Polifem și ascuțitul trunchiului i l-au vârat adânc în ochi. Ba încă i l-au răsucit. Și ochiul lui a sfârâit ca fierul de pe nicovală, bătut, încins, vârat în apă.

Uriașul a-nceput să urle. Și urlatul lui i-a trezit pe toți ciclopul insulei. Ei au venit la peșteră și i-au strigat în cor de-afară:

— Ce-i Polifem? Ce s-a-ntâmpat și de ce ne trezești din somn?

Iar Polifem, urlând mai tare, le-a dat răspuns:

— Săriți, ciclopilor, și m-ajutați, că Nimeni mi-a vârat în ochi o țeapă înroșită-n foc și m-a orbit!

— Ce tot spui?... Nimeni te-a orbit?... Îți bați, pesemne, joc de noi... Dacă nu-i nimeni, ce tot urli?... Haideți, ciclopilor, de-aici... căci Polifem a- nnebunit... ⁷

AHEII SE LEAGĂ SUB PÂNTECELE OILOR ȘI IES DIN PEȘTERĂ

Si s-au pornit, buluc, ciclopul, spre peșterile-ntunecate unde-și făcuseră culcuș, nemailuând seamă la feciorul zeului mărilor Poseidon, care urla neconținut și se izbea de toți pereții peșterii sale, tot căutând pe Nimeni și pe soții săi.

Însă Ulise și cu soții săreau prin peșteră mai sprinteni decât căprițele

de munte și îi scăpau mereu din mâini.

Asta până spre dimineață, când oile s-au grămădit la gura peșterii, să iasă. Atâta numai că Ulise legase câte trei berbeci, bine-n curmeie, laolaltă. Și pe sub pânțele lor prinsese câte un oștean. Și el se agățase țeapăn de cel mai mare animal, starostele berbecilor din turmele lui Polifem.

Ciclopul s-așezase-n ușă, pipăia oile pe spate. Iară aheilor, în piept le bătea tare inima, de bucurie, că uriașul nu era cât de cât deștept și nu căta sub pântec turma.

Așa au izbutit Ulise și soții lui să ias-afară și să alerge, cu grăbire, pe vasul care-i aștepta în golfuluțel liniștit. Și, urcați pe corabie, au început să și vâslească, până ce au ajuns în larg. De-acolo a strigat Ulise:

— Hei, Polifem!... Hei, Polifem, acela care ți-a scos ochiul nu este Nimeni, cum credeai, ci-s eu, Ulise... din Itaca... Hei, Polifem, te-am păcălit!...

O!... Când a auzit ciclopul a înșfăcat o stâncă mare cât un palat... Ce un palat?!... Un munte-ntreg! Și l-a azvârlit în apa mării, răcnind cu ciudă:

— Vai!... Auzisem prevestirea că tu, Ulise, vei veni. Însă credeam că-i un uriaș, și nu un vierme cum te-arăți...

— Un vierme, însă înțelept, iar tu, puternic ești ca zeii, dar ești netot, o Polifem!... a glăsuț din nou Ulise, în timp ce stânca aruncată de Polifem zguduia vasul.

Și valurile se săltau și clocoteau în jurul lor, pentru că Polifem, uriașul, striga acum pe tatăl său, stăpânul mărilor, Poseidon:

— O!... Tată, tu, răsari din ape și pedepsește-l pe Ulise. Nu-l lăsa să se-ntoarc-acasă!... O!... Tată... Tată... pedepsește-l...

Dar grecii hohoteau pe punte, auzind țipetele lui înverșunate către ape; căci preaistetuț din Itaca le da curaj zicând așa:

— Am învins noi orașul Troia, căruia soarta îi urzise să fie-n veci nebiruit, căci avea ziduri ridicate de zeii-Apolo și Poseidon. Și-am înfruntat pe-olimpienii, care îl sprijineau pe Priam: Apollo, Artemis, și Leto, și Afrodita, și nebunul zeu al războiului, feciorul Herei. Și nu o să răzbim prin marea ocârmuită de Poseidon? Eu nu mă tem deloc de el, de vreme ce-am înfrânt destinul cetății Troiei. Prindeți în mâinile voinice vâslele tari și să pornim fără de teamă mai departe...

Și pornind grecii, fără frică, au ajuns într-o insulă unde domnea, pe voia sa, Eol, regele peste vânturi⁸.

ÎN INSULA LUI EOL ȘI ÎN ȚINUTUL LESTRIGONILOR

Aici Ulise i-a grăit cu vorba sa meșteșugită zeului Eol cel măreț și i s-a plâns că l-au lovit pe-ntinsul mărilor furtuni. Furtuni pe care le-au iscat chiar vânturile ne-ndurate. Ulise i-a vorbit atât de iscusit și de frumos, încât Eol, ce nu primește pe nimeni oaspe-n casa lui, l-a primit bine și cu cinste. Iar la plecare i-a adus, în semn de mare prețuire, într-un burduf, făcut din piele, legat la gură cu un lanț în întregime de argint, acele vânturi ce umblau, pe-ntinsul mării, deseori.

— Să le păstrezi... Să le dai drumul, numai când ai s-ajungi la țintă, a glăsuțit regele Eol.

Nu lăsase în libertate decât pe vântul de apus, Zefirul cel îmbălsămat, ca să-i împingă pânzele corăbiilor către Itaca. Dar zeul Eol l-a rugat un singur lucru pe Ulise: să nu arate nimănui ce se găsește în burduf, nici măcar celorlalți ahei.

Plutind ei apoi peste mare, însoțitorii lui Ulise au socotit că în burduf se află aur și argint. Și pândind toți un timp prielnic, când el, Ulise, dormea dus, au desfăcut din lanț burduful. Iar vânturile au ieșit și s-a dezlănțuit furtuna. Și ce furtună!... Niciodată nu mai bătuseră-mpreună atâtea vânturi peste mare. Toate-n același timp suflau și zguduiau genunea neagră a apelor până-n adânc.

Sub vijelia cea grozavă, s-a deșteptat însă Ulise, și fiind navigator destoinic, după destule încercări, au reușit să poposească la țărmul altei insule.

Însoțitorii lui Ulise, cu unsprezece din corăbii, au și tras repede la țărm. Numai Ulise a rămas, prevăzător, în largul mării. El s-a urcat sus, pe catarg, să cerceteze insula, cu ochii lui străbătători⁹.

Însă pe insula aceasta trăia un neam, zis lestrigonii, uriași și mâncători de oameni.

Și chiar sub ochii lui Ulise, neputincios stând pe catarg, uriașii au sărit îndată, au sfărâmat corăbiile, și pe ahei i-au tras în țepă. S-au dus acasă și i-au fript. Și i-au mâncat numaidecât, puși în frigare, ca pe miei.

Astfel n-a mai avut Ulise, din flota lui atât de mare, decât doar o corabie. Câți rămăseseră cu el i-au plâns cu lacrimi arzătoare pe cei care pieriseră, mâncați de cruzii lestrigoni. Însă jelindu-i pe cei morți, au înălțat pânzele toate și au vâslit cu încordare, căci blestemații lestrigoni azvârleau iarăși după ei cu stânci cât munții, colțuroase, și erau gata să-i zdrobească și să-i afunde-n apa mării.

— Vâsliți!... Vâsliți!... striga Ulise. Eu știu că toate-aceste crime sunt uneltite de Poseidon, de zeul ce ne urmărește ca să-l răzbune pe ciclop. Dar nu mă voi lăsa eu pradă atât de lesne lui Poseidon. Mă voi lupta. Voi izbândi și voi ajunge în Itaca. Vâsliți!... Vâsliți!... Nu vă lăsați!...

PE TĂRÂMUL VRĂJITOAREI CIRCE ȘI ÎN INFERN

Si, tot vâslind și rătăcind pe mările fără hotar, Ulise cu oștenii săi, puținii care mai trăiau, au ajuns pe un alt tărâm. Era o insulă Eea¹⁰. În țara asta locuia o mare vrăjitoare, Circe¹¹.

Aici, frumoasa vrăjitoare, îndrăgostită de Ulise, n-a vrut să-l lase să mai plece și l-a ținut un an întreg, dându-i ospete strălucite.

Ba chiar când anul a trecut, la stăruința lui Ulise că vrea să plece către casă, ea i-a răspuns cu viclenie:

— Te las să pleci, dacă-nainte ai să cobori până-n ținutul lui Hades, zeul mohorât, și-ai să-i întrebi pe cei de-acolo dacă e bine să te-ntorci...

La drept vorbind, frumoasa Circe vroia să-l pună pe Ulise să se coboare în Infern; și-acolo ea să uneltească prin Hades și prin Persefona ca umbrele să-l sfătuiască pe regele de la Itaca să nu mai plece din Eea. Și-astfel eroul să-i rămână pe totdeauna ca bărbat¹².

Neavând altfel nici un mijloc să plece din acel tărâm, Ulise i-a făgăduit să se coboare în Infern.

Și tot luptându-se cu soarta, dornic întruna s-o învingă, Ulise a plecat spre țara întunecată a lui Hades.

Acolo, a-ntâlnit în cale pe regele profeților: Tiresias cel preavestit.

Tiresias i-a prevestit câte avea să mai îndure în drumul lui către Itaca și cum se va dezlănțui mai tare ura-nversunată a lui Poseidon furtunosul. Apoi, i-a mai rostit că soața, mult credincioasa Penelopa, este silită să-și aleagă, în locul lui, un alt bărbat, pentru că toți îl socot mort.

După Tiresias, lui Ulise i s-au mai arătat și alții. Mama lui însăși, Anticlea – care murise între timp – a venit să-l sfătuiască.

S-a-nfățișat și Agamemnon, cel doborât de Clitemnestra atunci când a ajuns acasă.

— Nu te încrede în soție, a spus regele mânios. Să nu pățești ce-am pățit eu, de la iubita-ți Penelopa. Mai bine stai tihnit la Circe!

Heracle, Antiloh, Patrocle, Aias, chiar voinicul Ahile și umbrele altor eroi i-au grăit în același fel:

— Cu toții-am suferit destul. Cel puțin tu să fii ferit de relele care te-

așteaptă.

Toți i-au vorbit, însă Ulise iubea atâta de fierbinte insula lui sărăcăcioasă, pe soața-i cea mult răbdătoare și pe fecioru-i, Telemah, încât nu s-a înduplecat.

— Orice mi-ați spune, eu tot plec. Primejdiile nu mă opresc. Eu trebuie să văd Itaca, după aceea pot să mor...

Era atât de avântat, când rostea vorbele acestea, încât și umbrele acelor mult glorioși eroi: Heracle, Patrocle, Aias și Ahile se zice c-au zâmbit atunci, deși erau în țara morții.

Și Circe n-a avut ce face. Potrivit înțelegerii, după această încercare a trebuit să se-nvoiască și să-i dea drumul iar pe mări.

ÎN INSULA OGIGIA, LA CALIPSO

A pornit, deci, din nou Ulise. Sirenele – fecioare-păsări, din insulele Sirenuse¹³ – l-au ispitit cu cântece înșelătoare să coboare în țara lor și să rămână. Ulise-a astupat cu ceară urechile vâslașilor și pe el însuși s-a legat cu frânghii groase de catarg.

Și mai erau pe-atunci doi monștri, astăzi sunt stânci obișnuite, ce se numeau Scila și Caribda¹⁴. Scila i-a luat șase luntrași, de pe corabie, în cele șase boturi ale sale, ce-aveau, nu două, ci câte trei rânduri de dinți. Caribda a supt apa mării și-a azvârlit-o iar afară, ca să-i înece pe Ulise și pe însoțitorii săi. Dar ei, vâslind mai încordați, au scăpat și de acești monștri.

Ajunși în țara soarelui, o insulă ce-avea trei vârfuri¹⁵, însoțitorii lui Ulise au mâncat boii cei sfințiți ai marelui zeu Helios. Drept răzbunare, Helios nu a mai vrut să dea lumină. Iar Zeus, ca să-l îmblânzească și să-l întoarcă iar pe cer pe zeul care luminează, a trăsnet vasul lui Ulise. Toți corăbierii au pierit. Numai Ulise, agățat de scândurile sfărâmate, a-nfruntat valurile repezi și-a ajuns în Ogigia¹⁶, insula nimfei Calipso¹⁷.

Frumos bărbat era Ulise! Nimfa l-a îndrăgit și ea. L-a primit în palatul său și i-a făgăduit să-l facă nemuritor pe veșnicie, dacă primea să-i fie soț¹⁸.

Însă Ulise, însetat de a fi iarăși în Itaca, i-a răspuns nimfei Calipso:

— Eu știu că draga mea nevastă Penelopa nu e ca tine de frumoasă, pentru că tu ești o zeiță fără moarte. Dar eu nu am altă dorință decât să ajung s-o văd și să-mi văd țara.

Așa a glăsuțit Ulise, și totuși Calipso, neîndurată, l-a ținut șapte ani la ea. Șapte ani l-a ținut acolo, crescându-i dorul și mărindu-i jalea, încât sărmanul ajunsese să nu-și dorească altceva decât să vadă țărnițele insulei, și-apoi să moară.

PLUTA ESTE CUFUNDATĂ DE POSEIDON

Până la urmă, îndrăznețul n-a mai putut să rabde dorul de țara lui, Itaca dragă. Și-a făurit atunci o plută, din trunchiuri de copaci negeluite, pornind pe mare, către casă.

Nenorocirea lui a fost însă că zeul care-l ura de moarte – pentru vina de-a-l fi orbit pe Polifem, ciclopul – Poseidon, furtunosul, l-a zărit. Tocmai se întorcea de la un ospăț.

— Aha!... Tu vrei să scapi? a rostit zeul.

Și-a strâns îndată norii și vânturile cele mai avane și marea a clătit-o din adâncuri, cu fiorosul lui trident.

Talazurile au urlat spre plută, ca niște fiare-nverșunate. Au răsturnat-o într-o clipă, și au sfărâmat-o-n bucățele. Iar pe Ulise l-au vârat la fund.

Dar el nu s-a lăsat zdrobit de soartă, și, cum era voinic și zdravăn, s-a luat la luptă și cu marea. S-a ridicat la suprafață, și biciuit neconținut, trântit încoace sau încolo, a izbutit totuși să-și prindă palmele tari de un buștean.

Astfel s-a războit, trei zile, cu marea cea învolburată, fără să-și piardă nici o clipă încrederea că va ajunge în insula lui dragă, în Itaca.

Abia atunci a izbutit s-atingă țărmul cel nisipos al unei insule frumoase, numită Scheria¹⁹. Acolo locuiau feicii, un popor blând.

Și atingând țărmul acela, Ulise, istovit de luptă, a căzut jos și-a adormit.

Din fericire pentru el, tocmai veneau la malul mării, să spele rufe, niște fete. Și printre ele se găsea încântătoarea Nausicaa, copilă a lui Alcinou, regele-acelei insule.

O!... Ce s-au mai speriat cu toate... Însă Ulise era chipeș.

— Parcă-i un zeu picat din slavă!... a șoptit mândra Nausicaa.

OSPEȚIA LUI ALCINOU

Trezindu-se din somn Ulise, de țipetele fetelor, a și zărit-o pe copila lui Alcinou cea minunată. A stat un timp și a privit-o. Ochii lui nu puteau să creadă că văd asemeni frumusețe. Apoi a glăsuț cu duioșie:

— Privesc la tine și nu știu de ești femeie sau zeiță din Olimp. Semeni cu Artemis încântătoare. Mă plec-naintea frumuseții tale și mă cutremur din adânc...

După această cuvântare, Ulise s-a plecat din nou domniței. Iar ea l-a ndestulat cu hrană, l-a adăpat cu vin de soi, negru, din insula feacilor; și-a fost călăuzit la rege. Și regele l-a ospetit cu cinste mare, după datini. A pus la cale jocuri, lupte și-ntreceri voinicești. Unii dintre flăcăi l-au îmbiat și pe Ulise să lupte în ograda largă, să-și dovedească-ndemânarea, destoinicia și puterea. Iar Ulise, ca s-arate că nu se teme de nimic, a prins în brațe-un bolovan de o mărime uimitoare. L-a aruncat numai cu-o mână peste palat și peste ziduri, până departe, către țărmul în care marea se lovea cu înspumatele ei valuri.

Văzându-l cât e de voinic, nimeni nu a mai cutezat să-l cheme pe Ulise-n luptă. Fecioara, mândra Nausicaa, l-a îndrăgit parcă mai mult. În sine își spunea vrăjită:

„De ar vrea zeii să rămână aici, la noi, să-mi fie soț!... “

Regele Alcinou, la rându-i, se bucura să aibă-n țară un astfel de viteaz ca el. Deși nu-l cunoștea pe nume, înțelegea că-i un oștean, un bărbat vrednic, fără teamă de nimeni și nimic pe lume.

ULISE ÎȘI POVEȘTEȘTE RĂTĂCIRILE

Si tot urmându-se ospățul, s-a auzit un cântec dulce. Cânta bătrânul Demodoc, un aed orb, dar plin de har²⁰. El, însoțindu-se cu lira, cânta – ce credeți? – chiar războiul nimicitor, purtat de-ahei contra lui Priam cel bătrân; cânta pe-Ahile și Ulise și Menelau și Agamemnon, pe cei doi Aias, Antiloh și pe ceilalți viteji de seamă. Și, auzind acele stihuri prin care-aedul proslăvea pe toți eroii de la Troia, Ulise a simțit că-i vin pe gene lacrimi arzătoare.

— O, Demodoc, a glăsuț regele insulei Itaca, tu povestești mult prea frumos, de parcă ai fi fost acolo, în fața zidurilor Troiei. Poate te-a inspirat Apolo... Dar știi, bătrâne, să ne cânti povestea calului de lemn, pe care grecii l-au lăsat în fața porților troiene?

— Știu, cum de nu, a spus aedul, cătând cu ochii stinși în acea parte unde ședeau stăpănu-i și Ulise.

Și Demodoc a prins să cânte și-această faptă prea isteată a lui Ulise din Itaca, faptă ce-a dus în acea noapte la pierderea cetății Troia.

Cânta, cânta duios bătrânul și lira lui suna atât de jalnic! Cânta povestea cum s-aprinsese Troia și cum arsese-n flăcări luminoase, ce lingeau cerul albăstrui al nopții, încât pe fața lui Ulise lacrimi curgeau din

nou șiroaie. Cânta, cânta și rătăcirile-i pe mare... Și dorul s-aprinsese iară viu în pieptul multîncercatului Ulise, pentru soție, pentru casă.

Regele Alcinou, văzând aceasta, a dat poruncă-aedului să tacă, să-și pună lira la o parte. Și l-a rugat pe oaspete să-i spună ce nume poartă și de unde vine. Deși îi era drag și ar fi vrut, desigur, să-l aibă ca soț al scumpei lui copile, totuși el i-a jurat că îl va duce, de va vroi, în orice țară.

Văzând atâta bunătate, Ulise și-a rostit povestea. A arătat că este din Itaca și vrea numai s-ajungă-acasă. Apoi a început să spună cum au pornit ei de la Troia, cum s-au luptat cu multe neamuri și l-au orbit pe Polifem, feciorul zeului Poseidon. Și cum Poseidon, pentru asta, l-a urmărit plin de mânie, pe mări; prin insule; la Circe; pe la sirenele cu glasuri înșelătoare ce-l chemau; apoi la Scila și Caribda. Cum a ajuns după aceea la Calipso, scă-pând cu greu din mreaja ei și, în sfârșit, cum a scăpat de moarte, prins de-un buștean, târât de valuri, zvârlit pe malul feacian.

ÎNTOARCEREA ÎN ITACA

Toți ascultau fără o șoaptă povestea lui. Când a sfârșit, într-un târziu, și-a plecat fruntea pe o masă. Atuncea Alcinou a spus: — De vreme ce-ai sosit, Ulise, fii sigur că ai să te-ntorci în insula ta mult dorită. Amarul tău se va sfârși...

S-a-ndreptat apoi spre curtenii ce se aflau cu el la masă și le-a cerut s-aducă daruri viteazului de la Itaca. Să i le pună într-un vas, cu pânze și cu vâsle bune, care să-l poarte pe Ulise către pământul multdorit.

Și, chiar în ziua următoare, regele insulei Itaca și-a luat rămas bun de la gazde. Ochii frumoasei Nausicaa – spun unii – că erau mânăniți, scăldați în lacrimi, văzând pe rege că pornește către Itaca și soție.

După aceea regele Ulise, suindu-se pe vasul feacian, a dat semnalul de plecare. Vâslașii s-au plecat pe rame. Unul a dat un chiot, și-au pornit. Corabia plutea spre zări ca șoimul, căci nu erau în largurile mării vâslași mai buni ca ai lui Alcinou. Și cu iuțeală îl purta cu sine corabia, spre țărmurile insulei Itaca, pe viteazul Ulise, preaistețul, acel ce pătimize atât de multe, luptându-se-n războiul de la Troia, și-apoi pe mările involburate. Dar el în liniște-adormise, purtat de vâsle peste valuri. Uitase-n somnul lui ce suferise și se visa acum acasă.

Dormind trudit, Ulise n-a simțit când au ajuns în insula Itaca. Vâslașii l-au dat jos de pe corabie, încet, încet culcându-l lin pe-un așternut, sub un copac. I-au pus alături lăzile cu darurile feaciene și au pornit pe calea-ntoarsă.

Din întâmplare, i-a văzut din nou Poseidon. Și el s-a supărat cumplit că

prada lui, Ulise, îi scăpase. Cu îndârjire-a făcut un semn, cu marele-î trident strălucitor, și vasul feacian a împietrit. S-a prefăcut pe loc în stâncă sură²¹.

PORCARUL EUMEU ÎI DESTĂINUIE LUI ULISE FAPTELE PEȚITORILOR

După un timp s-a deșteptat Ulise. Privea în jur și nu-i venea să creadă.

— Aici e insula Itaca!... striga el parcă-nnebunit de-atâta fericire ce-o trăia. Și săruta pământul drag.

Dar fiind totuși prevăzător, s-a dezbrăcat de hainele frumoase, primite de la Alcinou, și s-a-mbrăcat în niște straie de om sărac, de cerșetor.

A ascuns într-o peșteră adâncă lăzile mari, pline de daruri, și-a pornit prin insulă, s-o cerceteze mai întâi.

Mergând prin insulă, Ulise l-a întâlnit pe un porcar, un om bătrân și de credință, ce purta numele Eumeu.

Acesta, socotind că-ntr-adevăr Ulise este un cerșetor, l-a omenit cum se cuvine. L-a ospătat, l-a odihnit și, vorbind ei, dintr-una-ntr-alta, Eumeu i-a povestit durerea preacredincioasei Penelopa.

— Soțul, Ulise, i-a plecat, zicea Eumeu, și a pierit desigur, undeva, în lupte. În casa lui s-au oploșit mulțime de pețitori nerușinați. Unii sunt chiar din insulă, alții de prin cetăți vecine. Și fiecare-ar vrea s-o ia pe Penelopa de soție, căci e frumoasă și e bună. Iară cirezi și turme are destule. Ea-i tot amână și-i amână. Spune că-și va alege soțul când va sfârși de țesut pânza cu care-și va învăli fruntea regală-n ziua mult urât-a nunții. Dar tot ce țese-n timpul zilei, destramă iar în timpul nopții... și îl așteaptă pe Ulise... și îl așteaptă... și-l jelește, vărsând nenumărate lacrimi, frumoasa, dulcea Penelopa. În acest timp nerușinații de pețitori pătrund în casă-i, benchetuiesc, îi sorb tot vinul, mănâncă turmele, fură din avuția lui Ulise și-i pângăresc întreg palatul... Ea n-a pierdut încă nădejdea ca să-și revadă iar bărbatul. Nu crede c-a murit. Tot vrea să afle ce s-a mai întâmplat la Troia, când zidurile au fost arse. Cu cine a plecat de-acolo? Poate s-a mai aflat ceva între timp. De-aceea și-a trimis feciorul, pe nume Telemah, la Sparta și la bătrânul rege Nestor, să-ntrebe ce se mai aude despre aheii rătăciți. Chiar astăzi trebuie să se-ntoarcă. Însă tâlharii pețitori au pus la cale să-l ucidă fiindcă prea le stătea în cale.

Ulise ascultase totul, și-n pieptul lui se aprinsese flacăra urii-n vâlvătăi. Ar fi pornit în acea clipă să se răzbune pe tâlhari. Dar el era prevăzător și

chibzuit în toate cele. Nu se pripise niciodată. Mai puțin se pripea acum...

PLANUL FĂURIT ÎMPREUNĂ CU TELEMAH

Si-a stat Ulise la Eumeu, în ospete, toată noaptea. Când s-au ivit pe mare zorii, s-a arătat și Telemah, venind cu o corabie. Ulise i-a ieșit-nainte. L-a cunoscut numaidecât, căci era tocmai cum fusese Ulise-n vremea tinereții.

După puțină cumpănire, Ulise i-a spus cine este. Tată și fiu s-au strâns în brațe. Și tatăl n-avea ochi destui să-și vadă și să-și mângâie feciorul. Crescuse mare și puternic. Îl cerceta la trup, la față, și tot rostea:

— Mă bucur, Telemah, că ești voinic. Acum ne pregătim și de răsplata netrebnicilor pețitori...

Apoi, în taină-au făcut planul. Nu trebuia să afle nimeni că el, Ulise, s-a întors. Și cel dintâi s-a dus acasă feciorul, Telemah, voios cum nu fusese pân-atuncea sărmanul tânăr niciodată.

În urmă, a sosit Ulise în hainele de cerșetor. Când a intrat la el acasă, inima îi bătea să-i spargă pieptul, nimic alta. Pe poarta asta se pornise cu douăzeci de ani în urmă. Și iată, dup-atâta vreme, îi era dat s-o vadă iar.

În poarta casei sta un câine, sleit, bătrân, aproape mort. Cum a simțit însă c-atinge, cu pașii, lepedea, Ulise, câinele a ridicat capul, încet, încet, și l-a privit. În ochii lui plini de credință a licărit o luminiță. A încercat să dea din coadă și să-și arate bucuria... Era bătrânul câine Argos, ce îl slujise pe Ulise și-l așteptase să-l mai vadă. Acum, privindu-l cu iubire, bătrânul câine a-nchis ochii.

Înverșunat parcă mai rău, Ulise a pătruns în sala unde-i benchetuiau dușmanii. În hainele de cerșetor, s-a prefăcut că-i este foame și le-a cerut o mbucătură.

Și ei, râzând în hohote, i-au dat niște resturi de carne; dar l-au lovit, și l-au batjocorit cu vorbe care de care mai urâte.

Aflând regina Penelopa că-n casa ei un biet milog, fiindcă ceruse de mâncare, a fost bătut și înjosit, s-a mâniat fără măsură. A dat poruncă unei roabe, bătrâna doic-a lui Ulise, să-i pregătească un pat moale drumețului, să s-odihnească. Iar mai-nainte, după datini, să-i spele-ntr-un lighean de-aramă picioarele preaostenite.

Bătrâna doică Euricleea a pregătit patul cel moale; dar vrând să-l spele-n apa caldă pe cerșetor, simte la gleznă-o cicatrice. O cicatrice cunoscută, pe care o avea Ulise de când o fiară îl rănise, odată, la o vânătoare.

I se păruse ei ciudată și fața cerșetorului.

— Ulise ești, stăpâne drag!... rostește-n șoaptă Euricleea.

Dar el îi pune peste buze palma și-i face semn să tacă. Îi poruncește să nu scoată nici un cuvânt, să nu se afle că s-a întors – până ce dânsul nu-și isprăvește pedepsirea celor ce-i pângăreau căminul.

ÎNCĂ O NOAPTE

In acest timp venise noaptea. Ulise sta pe lângă vatră și Penelopa, întristată, cu ochii-n lacrimi, s-apucase să-i povestească drumetului cât suferise de amarnic în acești douăzeci de ani.

Dar pețitorii, de-astă dată, puneau la cale să-l ucidă pe Telemah, feciorul ei și-al lui Ulise, de nu se învoia s-aleagă dintre ei pe viitoru-i soț.

— Măine va fi această ziuă, spunea mânăta Penelopa. Am fost silită de ei toți și mă tem pentru Telemah. Însă și eu am hotărât că nu e demn să-mi fie soț acela care n-ar putea să-ndoaie arcul lui Ulise. Căci iată, am să pun în luptă securile pe care bietul Ulise le-nșirua în sală, câte douăsprezece. El, stând departe, arunca săgeata; și ea trecea prin toate găurile de la securi²². Acum la încercarea asta am să-i pun să se întrecă pețitorii... Și-acela, oh!... acela care va întinde arcul și va răzbate, cu săgeata, toate securile, va trebui să-mi fie soț. Nu voi avea ce să mai fac...

— Să nu amâni această luptă, Penelopa, o sfătuia drumetul pe regină. Eu știu că-ți va sosi bărbatul mai înainte ca pețitorii tăi să-ntindă arcul și repede săgeată să străbată prin găurile-acelea din securi...

— Aș vrea să fie astfel, spunea ea, și lacrimile îi umpleau iar ochii.

În acest chip a mai trecut o noapte. De dimineață, au venit cu fală toți pețitorii la palat. S-au apucat întâi și-ntâi de-ospăț. Apoi, cu jale, Penelopa a adus arcul lui Ulise. Telemah, care știa taina, a-nfipt securile la rând, și pețitorii au luat arcul. L-au luat și-au încercat să-ndoaie, cât de puțin, struna lui tare. Ce n-au făcut? Cât s-au silit! L-au încălzit la foc, în vatră. I-au uns și struna cu grăsime. Însă nimic, și iar nimic. Arcul parcă era de piatră.

PEDEPSIREA PEȚITORILOR

In acest timp orânduise Ulise, prin fiul lui, să se închidă poarta casei. Să nu mai poată fugi nimeni. Și a grăit spre pețitori:

— Dați-mi și mie puțin arcul. Aș vrea să îmi încerc și eu puterea...

— Tu, cerșetorul, au strigat ei, nu ți-e destul că te-ndurăm aici? Vrei să te pui cu noi la rând, bărbați mai tineri și mai plini de fală?

Și erau gata să-l lovească pe Ulise.

A mijlocit însă, cu milă, Penelopa, spunând că nu e drept să se arate atât de aspri cu un oaspe, ce vrea numai să își măsoare forța cu-a tuturor, după dreptate.

Văzând că se apropie ceasul, Telemah a cerut reginei să urce sus, în încăperi. Și-a poruncit să i se dea arcul cel greu drumețului, deși toți pețitorii strigau tare și îl amenințau cu moartea.

Ulise-a luat în mână arcul, l-a încordat și-a tras în țintă.. Toți au rămas înmărmuriți.

— Vezi, Telemah, a zis atunci Ulise, iată că n-am greșit, nici n-am trudit prea mult cu arcul, deși sunt mai bătrân. Puterea mi-e încă deplină. Nu e, cum mă defaimă pețitorii. Și-acum e vremea să gătim ospățul!...

Astfel rosti Ulise și făcu semnul de luptă către Telemah. Acesta înșfăcă o sabie și-o suliță mai ascuțită și veni lângă tatăl său.

Oh!... Ce-a mai fost!... Ulise a sărit pe prag, răsturnând tolba la picioare și, luând săgeți de jos, porni să tragă.

Și cel dintâi și cel mai rău dintre tâlharii pețitori a căzut mort, cu o săgeată-nfiptă în grumaz.

Cine putea să lupte cu Ulise? Cine putea să-nfrunte pe viteazul care era atât de încercat?

Vuietul greu al bătăliei se auzea până departe. Viclenii pețitori gemeau, fugeau înfricoșați pe lături. Privirea regelui Ulise îi străpungea ca un cuțit, și ar fi dat orice pe lume să poată alerga prin porți, să nu-l mai vadă pe Ulise, care le răsplătea purtarea.

Până la urmă, într-un ceas sau două, sau, poate, mai puțin, Ulise, ajutat cu sânge de fiul său și două slugi, ce și-au recunoscut stăpânul, i-au nimicit pe pețitori.

Slugile au primit poruncă să zvârle leșurile-ncolo. Ulise s-a spălat de sânge și s-a înfățișat soției:

— Eu sunt Ulise, m-am întors!...

Ei încă nu-i venea să creadă că este el, cel așteptat atâta timp. Tot se temea că s-ar putea să fie vreo-nșelăciune. Inima îi bătea de teamă. Dar

când Ulise i-a rostit cum își făcuse singur patul, la nunta lor, dintr-un măslin, împodobit cu flori de-argint, de aur și de fildeș alb, regina s-a încredințat. Numai Ulise știa taina.

Ce bucurie-a fost, nu spun, că-i lesne de închipuit!...

Ulise, cât era de tare, plângea ca un copil, ținând în brațele-i mult încercate pe scumpa, credincioasa lui soție. Iar ea-l ținea de gât cu brațe albe.

Și mulți, mulți iscusiți poeți au luat atunci lirele-n mâini să cânte isprăvile eroului Ulise. Dar nimeni n-a știut cu atâta farmec și-atâta de zguduitor, ca marele Homer, să cânte-n versuri dorința vechilor elini de-a nvinge soarta – atunci când era dușmănoasă – de-a birui orice primejdii prin istețime și curaj.

Note:

1. În celebrul poem epic al lui Homer: „Odiseea”, Ulise glăsuiește cu înflăcărare despre insula lui, Itaca:

*„Eu locuiesc Itaca, limpezitul
Ostrov, pe unde-i muntele Neritul
Cu freamăt de păduri, la-nfățișare
Măreț, și unde împrejur sunt multe
Și-apropiate insule, precum e
Zachintul păduros, Dulichiu, Same.
Itaca-i cea mai delungată-n mare
Și scundă spre apus, iar celelalte
Sunt mai spre răsărit. Pietroasă, aspră-i
Itaca, dar ca bună mamă crește
Feciori voinici. Și-apoi nimic mai dulce
Ca țara ei nu pot vedea pe lume”.*

2. Este vorba de ciconi, un neam de traci, aflat la poalele muntelui Ismaros, pe țărmul de miazănoapte al mării Egee, între insulele Tasos și Samotrace.

3. Astfel de fapte sângeroase dovedesc care era îndeletnicirea de bază a cetelor de ahei, conduși de regii sau basileii lor, în cea de-a doua jumătate a mileniului al doilea înaintea erei noastre. În acest fel, „Odiseea”, la fel ca și „Iliada”, zugrăvesc societatea, moravurile de atunci și, indirect, arată pricinile pentru care – în adevăr – a fost distrusă, jefuită Troia. Ele prevestesc pe viitorii cuceritori, care au năpădit cu sânge, săbii și jaf peste pământ, și dintre care este destul să amintim pe tânărul macedonean, fiul lui Filip: Alexandru, și pe romanul care purta numele de Cezar.

4. Vechii geografi pretindeau că insula lotofagilor era Djerba din Sirta Mică.

5. De aceea se spune că s-ar chema acum insula Capri.

6. Homer le zice „ochi rotunzi”, iar noi îi denumim ciclopi. Țara ciclopilor ar fi coasta din golful Neapole, coastă care este toată presărată de munți – ca de niște uriași – având pe creștet câte un ochi rotund și stins, cratere de vulcani. Însă, în cântecele lor, elinii au transformat, probabil, pe acești uriași din piatră sură, în niște ființe fabuloase, pe care le-a înfruntat eroul Ulise.

7. În folclorul nostru, poate ca o influență a acestei legende, se găsesc povești despre Păcală sau alți eroi populari care pătrund în iad sau la moara dracilor și orbesc pe unii dintre încornorați cu o țepușă sau o frigare încinsă în foc. Fiindcă eroul se recomandase mai înainte „Eu singur” sau „Singur eu”, când cel orbit este întrebat de draci cine l-a înțepat cu frigarea, răspunde: „Singur eu”. În felul acesta eroul nostru scapă de pedeapsa dracilor, ca și Ulise de aceea a ciclopilor.

8. Această insulă cred unii geografi că ar fi Stromboli, cea cu mulți vulcani.

9. Sunt geografi care socotesc că ar fi vorba de coasta sardă a strâmtorii Bonifacio.

10. Astăzi ar fi Monte-Circeo, în Italia, pe o coastă a Mării Tirenene.

11. Numele ei în românește înseamnă: pasăre de pradă. Ea era, în legendă, sora regelui Eete și fiica lui Helios – zeul soare. Se zicea că la sosirea aheilor în Eea, vrăjitoarea Circe a schimbat pe o mare parte dintre tovarășii lui Ulise în porci. Dar regele insulei Itaca, prin istețimea sa, a reușit să le redea înfățișarea lor obișnuită, ba chiar să-i facă mai frumoși și mai voinici decât fuseseră înainte.

12. Una dintre isprăvile pe care le-au săvârșit aproape toți eroii a fost pătrunderea în Infern. Ca să facă legenda despre Ulise mai palpitantă, aheii povesteau și despre el că s-ar fi coborât în negrele ținuturi ale lui Hades, la fel ca și Heracle, Tezeu și Orfeu.

13. În apropiere de Amalfi sunt până astăzi insulele Sirenuse.

14. Insulele poartă aceleași nume și în geografia noastră.

15. Homer numește insula: Trinakia – insula tridentului. Mai târziu numele i s-a schimbat, potrivit înfățișării, în Trinacria – insula cu trei vârfuri. Pare că este de fapt ținutul Mesinei de astăzi, din marea insulă Sicilia.

16. Ogigia ar fi insula Perejil din zilele noastre, în apropiere de Creta.

17. Calipso era fiica lui Ocean și a zeiței Tetis – care era în același timp și mama lui Ahile peleanul.

18. Homer ne cântă astfel în „Odiseea”:

*Deși dorit de țară și soție
Oprit era-ntr-o peșteră-adâncată
De zâna cea frumoasă, închinată,
Calipso care-a vrut bărbat să-i fie.*

19. Insula Corfu. Pe fundalul unei priveliști din insulă și-a creat pictorul rus V. H. Serov cunoscutul său tablou „Ulise și Nausicaa”.

20. Unii mitologi cred că prin aedul bătrân și orb, Demodoc, Homer s-a reprezentat chiar pe el. Nu știm sigur dacă este așa sau nu, dar lucrul pare cu puțință. Cunoștințele geografice ale lui Homer despre insula Corfu, ca și despre celelalte coaste ale mărilor, cântate de el, sunt de-a dreptul uimitoare, chiar dacă sunt învăluite deseori în haina alegoriei și legendei.

21. Stânca în care legenda spune că s-ar fi prefăcut corabia feaciană, care l-a dus pe Ulise în Itaca, se vede și astăzi lângă insula Corfu. Dealtfel, și Corfu are înfățișare de corabie. De aceea matrozii greci îi spun insulei nu Corfu, ci Karavi. Karavi înseamnă în limba greacă: corabie.

22. Aceasta pare a fi fost una dintre încercările cele mai grele pentru arcași, la care nu se încumetau decât trăgătorii cei mai vestiți. Securile aveau în partea lor metalică niște găuri, pentru a putea fi agățate la cingătoare, când erau folosite ca arme, sau în piroane, în perete. Trăgătorii cei mai iscusiți puneau aceste securi una în fața celeilalte, la distanță de 20-30 cm una de alta și trăgeau în așa fel încât săgeata să străbată toate aceste găuri ale securilor dintr-o dată.

AVENTUROASA CĂLĂTORIE A LUI ENEA

Sfârșind legendele ce-au amintit pățaniile aheilor la-napoierea spre Elada, să-ntoarcem timpul iar în noaptea când flăcările mistuiau marea cetate a lui Priam.

Cerul era roșu și marea – până departe, către Creta – părea scaldată toată-n sânge.

Unii troieni încă dormeau, visând poate calul de lemn, sau biruințe în Elada. Și dintr-o dată se trezeau cu lăncile vârâte-n piept, cu săbiile spintecându-i.

Iar gemetele se-nălțau până-n palatele de aur ale lui Zeus din Olimp, până la Hera și Atena, îndestulându-le în ura ce o aveau pentru troieni.

În acel ceas s-a arătat, în vis, troianului Enea, umbra lui Hector cel viteaz. Hector ce apăruse Troia și se sfârșise de curând sub crunta lance a lui Ahile.

Eroul s-a înfățișat, însângerat și plin de răni.

— O, tu, Enea, glăsuia umbra eroului troian, tu, cel născut de Afrodita¹, mândra zeiță-a frumuseții, fugi, te salvează dintre flăcări... Dușmanul este între ziduri. Troia se va surpa acum. Fugi, ia penaii² – zeii care au ocrotit până azi Troia – și focul sacru al cetății, urcă-i într-o corabie. Du-i peste mare, în tărâmul strămoșului nostru Dardan. Acolo tu ridică ziduri, în care să-i adăpostești. Fă să re-nvie astfel Troia...

Așa a rostit aspru Hector, și umbra lui însângerată s-a risipit. Atunci, Enea a și sărit din așternut. Dar n-a fugit, nu s-a ascuns. Ci, acest fiu al

Afroditei și al păstorului Anhise a înșfăcat o sabie și a ieșit la bătălie, s-a luptat plin de îndrăzneală, făcând prăpăd printre dușmani. Și, tot luptând, s-a strecurat prin marea de oșteni ahei, până la marele palat unde ședea regele Priam.

Palatul era însă-n flăcări. Din el ieșeau oșteni ahei, cu prada-n brațe: aur, stofe, vase de preț și arme scumpe. În fruntea lor pășea feciorul vestitului erou, Ahile, cu sabia udă de sânge. Măcelăriseră pe Priam, care-i fusese lui Enea socru și rege și stăpân.

— Mișeilor, a spus Enea și, având sabia în mână, s-a repezit către ahei, și-ntâi către Neoptolem, feciorul marelui Ahile.

Însă deodată i-a ieșit-nainte însăși Afrodită.

— Stai, i-a rostit mândră zeița ce-i era mamă lui Enea. Un pas dacă mai faci, te stingi. Tu ai acum o datorie. Fugi și-l salvează pe Anhise, bătrânul care mi-a fost soț și ție-ți este tată scump. Du-te cu el și cu fecioru-ți, micul Ascaniu, spre tărâmul de unde a venit Dardan, cel care-a pus temelii Troiei³.

Enea n-a mai stat pe gânduri și s-a zorit să-și scape tatăl. Mai înainte a intrat în templul Hestiei⁴. A luat de-acolo focul sacru într-o căldare de aramă. A luat de-asemeni și penajii și s-a grăbit spre casa sa, luptând neconținut cu-aheii.

Acasă-l așteptau soția – fiica lui Priam cel bătrân, ce purta numele Creusa – feciorul său cel mititel: Ascaniu-Iulus și bătrânul, care fusese odinioară soțul zeiței Afrodită.

Enea și-a urcat pe umeri tatăl cel slab și gârbovit. Feciorul său, micul Ascaniu, s-a agățat de haina lui, arsă de flăcări, găurită de loviturile de lănci. Iară soția l-a urmat, purtând în brațe o lădiță cu câteva lucruri din casă.

Astfel a răzbătut Enea prin vălmășagul bătăliei și a ieșit pe o porțiță, afară din cetatea Troia, care ardea cu vălvătai.

S-a cățărat pe-naltul munte ce se chema, precum știm, Ida, și s-a ascuns într-o dumberavă, după o culme-mpădurită.

Aici nu mai putea dușmanul să-i urmărească nicidecum.

PIERDEREA CREUSEI

Ajuns acolo în dumberava unde erau mai toți troienii, câți se salvaseră cu zile, Enea a văzut cu jale că soața lui s-a rătăcit. — Unde-i Creusa? striga el. Unde-i Creusa, draga mea? S-a rătăcit între dușmani...

Și fără să asculte sfatul celor ce se sileau să-l țină, el s-a întors, în

goana mare, pe coastele împădurite. Ba a pătruns și în oraș. S-a furișat cundemânare printre aheii, ce jefuiau încă orașul, adunau fete și copii și duceau totul la corăbii.

Înfruntând moartea-n orice clipă, Enea a căutat să-și afle soața și-n cetele de robi; dar n-a putut s-o mai găsească. Căci ea, pe când părăsea Troia, s-a rătăcit între ahei. A fost surprinsă de-un oștean și doborâtă cu o lance. Deasupra ei au căzut leșuri. Enea n-o putea zări. Umbra ei doar se ridicase și rătăcea printre ruine.

Și printr-o vrajă misterioasă, făcută chiar de Afrodita, umbra Creusei a venit lângă iubitul ei Enea și i-a rostit cu voce blândă:

— Dragul meu soț!... Nu au vrut zeii să-ți fiu tovarășă de drum, pe calea spre Hesperia⁵, spre țara unde curge Tibrul cu valurile lui domoale. Acolo tu ai să fii rege. Altă soție vei avea. Deci nu mai plânge pe Creusa, ce te-a iubit atât de mult. Fii sănătos. Urmează-ți calea. Ai grijă de feciorul nostru...

Astfel a spus umbra Creusei, vestindu-i soțului, Enea, că trebuie să se îndrepte, cu cetele lui de troieni, undeva către asfințit. Rostind cuvintele acestea, fiica lui Priam a pierit. Enea a strigat-o încă, dorind s-o mai îmbrățișeze pe soața sa mult credincioasă; dar, după cum spune legenda, a strâns în brațe numai fum.

N-a mai avut alta ce face decât să se întoarcă-n munte. Iară pe munte-l așteptau, cuprinși de spaimă și nădejde, bărbați, femei și chiar copii, care scăpaseră de moarte. Și ei îl implorau cu toții:

— Du-ne, Enea, unde vrei... Călăuzește-ne prin lume și fă-ne o cetate nouă, în care să renască Troia...

HERA ÎNCEPE SĂ-I LOVEASCĂ IARĂȘI PE TROIENI

La rugămintea lui Anhise, Enea a primit să fie conducătorul cetelor. Au trebuit însă s-aștepte până ce au plecat aheii. Atunci și-au construit corăbii din trunchiurile de pe Ida. Au făcut douăzeci de vase și, sub conducerea-nțeleaptă a lui Enea și Anhise, troienii au pornit pe mare.

Au poposit, în primul rând, în Tracia. Apoi în Delos. Aici Enea s-a plecat în templul zeului Apolo, a făcut jertfele de sânge și a-ntrebat oracolul: încotro trebuie să pornească?

Oracolul i-a dat răspunsul:

— Voi, ce vă trageți din Dardan, căutați pământu-i de obârșie, în care-

acesta s-a născut. Întoarceți-vă tot acolo. E țara unde vor domni Enea și urmașii lui⁶.

— Dar unde s-a născut Dardan, în care colț din asfințit? a întrebat din nou Enea.

Însă Apolo n-a răspuns. Și nici Creusa nu grăise, când s-arătase lui Enea, decât un nume, râul Tibru; dar unde curge acest râu, nu apucase să mai spună.

— Unde o fi Hesperia? Unde-o fi țara lui Dardan? se întrebau acum troienii.

Și nu găseau nici un răspuns.

Le rămânea numai să caute Hesperia necunoscută și să îndeplinească voia zeului cel bătrân și orb, ce purta numele de Fatum⁷.

Dar împotriva lor sta Hera. Ea-l urmărea înverșunată pe acest fiu al Afroditei. Căci nu putea să ierte Troia, unde fusese-adânc jignită, unde nechibzuitul Paris dăduse premiul frumuseții, mărul discordiei, de aur, mamei troianului Enea.

Drept răzbunare pentru asta, Hera era tot ne-mblânzită și după ce căzuse Troia⁹.

Pe mări, plutind mereu, Enea întâmpina veșnic furtuni, și, coborând pe orice țărături, Hera-i pune-nainte piedici. Vremea trecea neostenită și după-atâtea suferințe troienii colindau pe mare și nu știau încotro merg. Dar, cum, necum, plecând din Delos, flota troiană a atins de la o vreme țărmul Cretei.

— Aici ne e poate limanul, țara pe care-a prevestit-o Febus-Apolo, prin oracol, a rostit tatăl lui Enea.

Într-adevăr, insula Creta nu avea rege-n acea vreme. Enea s-ar fi învoit să stea acolo-n insulă, dar într-o noapte – ce să credeți? – penaiții ce-i avea cu el prind viață și încep să-i spună:

ZEII PENAIȚI ARATĂ DRUMUL SPRE ITALIA

Hesperia, pe care-o cauți – țara străveche și bogată, din care a purces Dardan – este Italia, Enea...

Îi spun penaiții, lui Enea, cum arată Italia și care-i drumul pân-la ea.

Numaidecât bunul Enea își părăsește așternutul, trezește pe toți soții săi, le spune vestea și în grabă se și imbarcă pe corăbii, pornind către Italia.

Și-ar fi ajuns repede-acolo, de nu-i lovea din nou zeița cu brațe albe din Olimp.

Ea i-a împins către Strofade, două mici insule aflate între Peloponez și

Zante. Aici se aflau niște harpii, acele, genii răutăcioase, care aveau trupuri de păsări și răpeau oamenilor hrana. Și au luptat cu aceste păsări și le-au învins până la urmă, prin iscusința lui Enea, și s-au urcat iar pe corăbii.

Au întâlnit în drum Itaca, insula regelui Ulise. Au poposit, după aceea, și-n insula Leucadia și, curând, au atins Epirul, unde se afla Andromaca, fosta soție a lui Hector, târâtă jalnic în robie de fiul marelui Ahile: Neoptolem, întors din Troia.

Purtați apoi de vânturi aspre, troienii au trebuit să treacă pe lângă Scila și Caribda¹⁰.

Scăpând cu greu și de-acești monștri, după atâția ani de trudă, troienii au ajuns prin locuri unde călcase și Ulise, unde sălășluiau ciclopii.

Acolo, îngroziți de Etna, muntele care zvârlea flăcări, au stat troienii-o noapte-ntreagă, bine ascunși într-o dumbravă, privind înmărmuriți vulcanul. În zori, când să pornească iarăși, li s-a ivit în față-un grec, uitat acolo de Ulise, în goana lui, când părăsise acest țarm neospitalier. I-a rugat în genunchi să-l ierte c-a fost dușmanul lor la Troia și să-l salveze din tărâmul acesta înfricoșător. Până atunci stătuse, bietul, ascuns, ca fiarele-n păduri.

Tocmai se arăta pe munte și fiorosul Polifem, sprijinit într-un trunchi de pin, având orbit singuru-i ochi de-mpunsătura arzătoare a îndrăznețului Ulise. De l-ar fi întâlnit pe grec, l-ar fi-nghițit într-o clipită.

Enea s-a înduplecat și l-a luat pe corabie pe acest soț al lui Ulise, uitat aici de-atâta timp.

MOARTEA BĂTRÂNULUI ANHISE

Părăsind și acest tărâm, au plutit iarăși mai departe. Au ocolit Trinacria și-au lăsat ancora-n alt port, numit Drepan, unde Anhise – zdrobit de-atâta oboseală și rătăcire peste mări – a închis ochii și-a murit.

Mult l-a mai plâns bietul Enea pe tatăl său, bunul Anhise. Își amintea de acea noapte, când îl salvase din măcel, purtându-l printre-ahei, în cârcă. Acum, după draga-i soție, pierdea la rându-i pe părinte. Nu-i rămânea decât băiatul, care crescuse-n acest timp, de când tot rătăceau pe mare, și se făcuse-un flăcăiandru isteț și vesel și voinic.

După ce și-au jelit durerea, Enea, fiu-i și troienii au făcut slujbamormântării, demnă de-un soț al Afroditei. L-au ars pe rug, l-au îngropat și-au pus la cale multe jocuri. Apoi, sfârșindu-se cu toate, încă îndurerați, troienii s-au urcat iarăși pe corăbii.

Italia era în față. Nu mai aveau decât un pas și-i atingeau țărâmul dorit.

Dar Hera, dușmănoasa Hera, cum i-a zărit că se apropie, chiar de Italia, troienii, a și zburat către Eol, marele rege peste vânturi.

— Eol, a poruncit regina, neamul dușman, sosit din Troia, este pe Marea Tireniană, s-apropie de Italia. Dă drumul vânturilor tale și suflă strașnic peste mări; să mi-i dobori pe toți de-a valma; și-așa să mi-i îneci în ape...

Eol a ascultat pe soața celui ce stăpânea Olimpul și porunca în tregii lumi.

A hohotit și s-a-ndreptat spre adăpostul-nalt de stânci, unde-și păstra, ascunse bine, cele mai credincioase vânturi. A deschis poarta de aramă și vânturile au țâșnit în lungi vârtejuri peste mare.

Marea a început să geamă și valurile au crescut, rostogolindu-se, uriașe, săpând morminte mari de apă. Zile și zile a durat furtuna fără de pereche.

Troienii se luptau din greu. Poate de n-ar fi fost Enea, nici unul n-ar mai fi scăpat de furia mare-a apelor...

ZEUS PREZICE STRĂLUCIREA ROMEI

Si i-a bătut furtuna asta pe bieții călători, sosiți tocmai din Troia depărtată, vreme-ndelungă, cu mânie sporită ne-ncetat de Hera. Credeau că nu vor mai scăpa și nu vor mai atinge țărmlul. În suși Enea fericea pe cei căzuți în fața Troiei. Dar când s-a potolit furtuna, au și zărit 'naintea lor un țărml întins și nisipos. Erau pe coasta Africii. Aici a poposit Enea cu numai șapte corăbii. Pe celelalte le pierduse; nu mai știa de soarta lor.

Câți au ajuns însă acolo, scăpați de groaznica furtună, s-au strâns în brațe fericiți și-au chiuit pe malul mării.

— O! Zeus, cât este de bine să viețuiești, când ai simțit că te atinge, înghețată, suflarea morții.

Numai Enea era trist, căci își pierduse-atâția oameni. El se urcase pe o stâncă, înaltă, de pe malul mării, doar, doar s-o mai zări ceva.

În acest timp, zeița mamă a lui Enea se dusese la tatăl zeilor, ce-și are tronul de aur pe Olimp.

— O, tu, care-i conduci pe zei, ca și pe oameni, deopotrivă, se ruga ea, de ce înduri ca fiul meu și cu troienii oropsiți să nu-și găsească, pe pământ, patria care și-o doresc? Tu mi-ai făgăduit, odată, că din troieni o să se nască neamul puternic de romani. Când o să se-mplinească totul?

Zeus, stăpânul din Olimp, a ascultat plin de răbdare pe dulcea zeiță-a dragostei și, surzându-i, i-a atins buzele roșii și frumoase cu mâna lui

plină de har și i-a făcut un semn să tacă, să nu suspine în zadar.

— Frumoasa mea, i-a răspuns Zeus. Să nu ai teamă. Fiul tău, vrednicul Enea, va stăpâni Italia. Va-ntemeia orașe noi, va face legi. Și-i va urma, la rândul lui, Ascaniu-Iulus¹¹, feciorul său. Neamul lui Hector va domni trei veacuri în Italia, până în ceasul când fecioara Ilia¹², mândra preoteasă, va fi-ndrăgită de un zeu, zeul războiului, de Ares¹³. Ea îi va naște lui doi gemeni. Dintre ei, Romulus va fi acel ce-o să zidească Roma, cetatea-n veci nebiruită a zeului războiului. Și-apoi, frumoasă Afrodita, va veni ceasul când romanii vor răzbuna neamul troian. Micena, Ftia, Argosul, toate cetățile aheie vor fi atunci legate-n lanțuri. Pe lume se va naște Cezar, spiță troiană, numit Iuliu, de la strălucitorul Iulus – care va-ntemeia imperiul, ce va avea hotar Oceanul și aștri luminoși din slavă. El însuși va deveni zeu. Atunci o să se curme vrajba. Războiul va fi ferecat, în lanțuri grele, sub romana pace augustă, pe pământ¹⁴.

Astfel a spus mărețul Zeus, mângâind-o pe Afrodita, și-a poruncit zeului Hermes¹⁵ să plece iute-n Africa¹⁶, în ajutorul lui Enea.

ÎN CARTAGINA

Pe-această coastă a Africii se-ntemeiase de curând un regat nou: Cartagina. Regină-aici era Didona, o preafrumoasă feniciană. Didona stăpânise Tirul. Dar fratele ei, Pigmalion, dorind să îi răpească tronul, a pus la cale s-oucidă.

Temându-se de Pigmalion, Didona-și luase averea și se urcase pe corăbii cu câțiva prieteni credincioși. Sosiseră în Africa. Și, sfătuită de-un curtean, Didona-și cumpărase-acolo pământ pentru-o cetate nouă. Legendele ne povestesc că ea ceruse unui rege din Africa să-i vândă numai atât pământ cât cuprindea pielea întinsă-a unui taur. Dar sfetnicul o învățase să taie pielea-n fâșioare subțiri ca firele de ață. Fâșiile le-a înnodat la capete și a făcut un curmei lung, cu care ea a-nconjurat o suprafață nespus de largă de pământ.

Pe-acest pământ își zidea tocmai un nou oraș mândra regină, când a sosit la țarm Enea, gonit de vajnica furtună.

Enea a aflat acolo pe cei mai mulți dintre troieni. Aproape toate vasele, învărtejite de furtună, fuseseră împinse-aici.

Mai mult s-a minunat Enea, când în Cartagina cea largă a zărit în basoreliefuri și în picturi și în statui înfățișate întâmplări din marele război troian. Ochii i s-au umplut de lacrimi, văzând pe Priam și pe Hector și pe alți mulți viteji de seamă căzuți sub armele aheie.

Faima eroilor troieni trecuse peste mări și țări. Așa încât, aflând Didona

că ei, și mai ales Enea, ar fi ajuns în țara sa, mai, mai că nu-i venea să creadă.

În mărețele ei palate, Didona a orânduit ospete mari pentru Enea și pentru ceilalți călători. Regina sta pe-un pat înalt, făcut din aur. Cincizeci de roabe se grăbeau s-aducă-n coșuri bunătați, fripturi și prăjituri, care de care mai gustoase. Iară o sută de bărbați, tot robi și ei, puneau pe mese amforele pline cu vinuri purpurii. Apoi troienii-au fost poftiți să se așeze-n jurul mesei, pe lavițe scumpe de lemn, acoperite cu covoare din lână albă împletită cu firișoare de argint. Și dintr-un colț, cu lira-n brațe, deștepta sunete duioase un cântăreț cu viers divin.

REGINA DIDONA SE ÎNDRĂGOSTEȘTE DE ENEA

In acest timp, privind Didona necontenit pe călătorul sosit din Troia depărtată, și-a simțit inima cuprinsă de-un simțământ tare ciudat. Și ar fi vrut ca acea noapte, plină de stele și parfum, să nu se mai sfârșească-n veci.

— O, tu, Enea, glăsuia dalba regină feniciană, sunt prea mulți ani de când cutreieri pe nesfârșirea mărilor. Nu vrei să povestești acum ce-ai pătit și ce mai speri?

Enea i-a răspuns Didonei:

— Tu-mi ceri să povestesc, regino, nenumăratele-ntâmplări pe care le-au trăit troienii, sub biciuirea asprei Hera. Dorești să-mi reîmprospătez durerile, pe care noi ne străduim să le uităm. Însă dorința ta-i poruncă. Și iacătă-ți voi povesti cum Agamemnon, cu Ulise și cu Ahile cel cumplit au nimicit orașul Troia.

A început atunci Enea să-și depene, din amintiri, cum a fost arsă de-ahei Troia, cum și-au făcut apoi corăbii troienii și-au pornit de-acolo, pe mări, către Hesperia.

A povestit totul Enea, cum vânturile și răutatea zeiței cea cu brațe albe i-a azvârlit încoa și-ncolo. Au socotit că vor pieri. Însă vroiau să-ndeplinească poruncile destinului și să ridice-o nouă Troia, acolo, în Hesperia, de unde le era strămoșul. De-aceea nu s-au lăsat pradă greutăților care-i loveau și au luptat cu îndrăzneală. Și vor lupta și mai târziu.

Didona nu-și dezlipea ochii de pe chipul feciorului dulcinei zeițe Afrodita. Iar dragostea și-a aprins focul și-n pieptul dârz al lui Enea.

Ospățul s-a sfârșit în zori. Dar dragostea dintre ei doi, abia-n-cepută-n acea noapte, s-a-nvolburat, neistovită, în zilele care-au urmat.

Enea parcă își uitase de soții săi, de datorie, sub mângâierile Didonei.

Nu mai trecea pe la corăbii, nu mai gândea să se pornească din nou către Italia. Ci-nveșmântat în haină scumpă, de purpură, argint și aur, el se trudea să-nalțe ziduri puternice Cartaginei. Numai că din Olimp veghea stăpânul cel cu braț de fulger.

— Cum? Nu se luptă să-mplinească îndatorirea-i de troian? A uitat de Hesperia? Înlănțuit de o femeie, se îngrijește să zidească cetăți străine? a strigat.

Și-a poruncit fiului său Hermes, cel priceput la toate, să zboare în Cartagina și să-l trezească pe Enea din dragostea ce-l mistuia.

Hermes s-a dus și l-a muștrat plin de asprime pe Enea, pentru această zăbovire pe țărmurile Cartaginei.

— De te nesocotești pe tine, n-ai dreptul să îl uiți pe-Ascaniu, feciorul tău, ce trebuie să stăpânească în țara vechiului Dardan...

Atunci Enea s-a trezit. Și-a smuls din suflet moliciunea. S-a îndreptat către corăbii, și-a poruncit troienilor să se gătească iar de drum.

DIDONA ÎȘI STRĂPUNGE INIMA DE MÂHNIRE

Insă Didona a aflat. Cu gemete, înlăcrimată, i-a-mbrățișat picioarele și, umilită, l-a rugat să nu cumva s-o părăsească, căci își va pierde zilele.

— Nu plec de voia mea, Didona, i-a dat răspuns fiul zeiței care împrăștie iubirea. Și nu am să te uit nicicând; căci tu mi-ai fost nespuse de dragă. Însă eu am o datorie față de neamul meu troian și de feciorul meu, Ascaniu. Nimic nu mă mai poate ține. Tu nu mai plânge în zadar...

Se povestește că Didona – văzând corăbiile troiene cum s-au îndepărtat de țărm – a fost prinsă de disperare. A poruncit robilor ei să îi clădească-un rug înalt. Pe rug a așternut un pat. Ea, îmbrăcată în veșminte de sărbătoare, s-a urcat pe-acest rug. Și a cerut să se aprindă – cu o făclie – focul, din toate patru părți. Apoi, cu sabia lui Enea, ce rămăsese-n casa ei, Didona s-a străpuns în piept.

Cartagina s-a zguduit aflând că a murit regina. Lumea a început s-alerge pe ulițele pietruite, strigând de groază și mânie.

Și chiar Enea, de pe mare, a văzut focul rugului, ce-și înălța pala spre slavă; dar nu știa ce poate fi...

NOUA PATRIE A TROIENILOR

Privind încă în depărtare, către Cartagina, Enea a simțit stropi sărați pe buze. Vântul îi biciuia obrazii. Vasul se legăna mai tare. Poseidon¹⁷, ridicat din ape, privea la ei cu ochii tulburi. Unii l-au zărit pe zeu și au strigat la el cu spaimă:

— Ce pregătești, tată Poseidon?

Da-ndată a-nceput năvala de ape reci și înspumate peste corăbiile troiene și vuietul s-a întetit. Nu mai vedeau în zări nimica. Doar hăuri negre lângă vase, creste de valuri vinete, nori amenințatori deasupra, ploaie și muget ca de fiare, urlete ce-i înfricoșau, țâșnind mereu din adâncimi. Poseidon își vărsa mânia pentru pierirea fenicienei, la rugămințile zeiței cu brațe albe din Olimp. Astfel s-a scurs o zi și-o noapte în luptă crâncenă cu marea. Și-abia cu greu au izbândit s-ajungă în Trinacria¹⁸.

Se împlinea un an din vremea când mai fuseseră pe-aici și avuseseră mâhnirea să îl îngroape pe Anhise, tatăl eroului Enea. Pentru aceasta, după datini, Enea a orânduit, în cinstea bunului Anhise, jocuri, întreceri și serbări dând premii mari: tauri și arme, vase de-aramă și veșminte, biruitorilor în lupte.

În timpul nopții s-a ivit Anhise însuși, ca o umbră, în visele fiului său, și i-a rostit poruncitor:

— Feciorule, du-i pe troieni, degrabă, spre Italia. Te vei lupta c-un neam sălbatic, acolo, în ținutul Lațium, și-i vei învinge negreșit. Mai înainte, vino însă în țara neagră a lui Hades, jos, sub pământ. Mă vei găsi pe mine însumi nu în Tartar, ci în Câmpiile-Elizee. Și ca s-ajungi până la mine, te va călăuzi sibila, clarvăzătoarea prorocită, care trăiește lângă Cume...

Umbra părintelui Anhise s-a risipit apoi ca fumul, deși, prin somn, bunul Enea o mai striga, o mai ruga să-ntârzie încă o clipă și să-i dea sfaturi înțelepte.

Dar umbra nu s-a mai întors. Enea s-a trezit din somn. A pus doi oameni să adune pe toți troienii cât mai grabnic, pe punțile corăbiilor; și-au săltat ancorele grele, pornind către Italia.

N-a trecut decât puțin timp și, ocrotiți de Afrodita, troienii au ajuns la Cume¹⁹

Ce-au chiuit! Ce-au mai cântat!... Și ce-au danțat pe coasta mării, văzându-și noua patrie!

PE CÂMPIILE-ELIZEE

In Cume au căutat troienii lăcașul sacru-al lui Apolo. Acolo viețuia pe-atunci o prorocită, o sibilă, cu numele de Deifoba.

Ea a făgăduit să-l ducă pe fiul mândrei Afrodita până-n Infern, să-și vadă tatăl. Dar a cerut să i s-aducă mai înainte o crenguță, ce avea frunzele de aur, dintr-un stejar al zeilor.

N-ar fi găsit această creangă Enea-n veci de veci, prin codri, fiindcă era ascunsă bine într-un desiș de nepătruns. Însă zeița Afrodita a trimis niște porumbețe albe ca laptele, ușoare, să zboare lin deasupra lui și să-i călăuzească mersul până-n dumbrava neștiută. Acolo a aflat crenguța, a rupt-o iute; și-a adus-o sibilei, care-n acest timp îi pregătise din făină, boabe de mac și stropi de miere, o prăjitură, ca s-o dea câinelui Cerber, în Infern.

Dulceața-l atrăgea pe Cerber. Macul, în schimb, îl adormea.

Pe o cărare misterioasă, prin gura unei peșteri negre, sibila l-a condus pe fiul zeiței dragostei la Hades. Câinele Cerber a mâncat din prăjiturile sibilei, și, adormind, ei au putut să intre lesne în Infern.

Aici i-a găsit pe eroii uciși în luptele grozave purtate zece ani la Troia. Erau și toți vitejii-ahei. A-ntâlnit-o și pe Didona. Enea i-a cerut iertare c-a părăsit-o din porunca lui Zeus cel ne-nduplecat. Dar ea și-a-ntors încolo capul, mândnită, toată-nlăcrimată și nu a vrut să-i dea iertare.

Pe urmă l-a aflat Enea pe tatăl său, bunul Anhise. Era-n Câmpiile-Elizee. Iar tatăl său i-a prevestit viitorul, pe urmașii lui și gloria cetății Roma²⁰.

RĂZBOIUL ISCAT DIN PRICINA LAVINIEI

Aflând cele ce-i prevestise părintele său preaiubit, Enea s-a înapoiat, călăuzit tot de sibilă, pe țărmul mării, lângă Cume. Și-a adunat în pripă oastea și s-a călătorit spre Lațium, precum îl învățase Anhise.

Stăpân în Lațium era regele cel bătrân Latinus²¹. Latinus se trăgea din spița zeului Cronos²², doborât, de mult, de mult, de-olimpieni, când au fost biruiți titanii. Acest Latinus mai avea și o copilă, pe Lavinia. Regele o făgăduise pe fata sa unui războinic stăpânitor peste rutuli, care avea un

oraș mare, numit și până azi: Ardeea. Războinicul se numea Turnus. Era din neamul lui Danae.

Enea și cu soții săi, plutind de-a lungul coastelor, au poposit între Ardeea și Ostia, acolo unde se înălța cetatea regelui Latinus, adică în Laurentium²³. De-aici pornise altă dată Dardan, strămoșul lui Enea, spre Asia, să-ntemeieze țara Troadei cea bogată. Acuma se-ntorcea urmașul, după voința zeilor, chiar pe pământul strămoșesc.

Solii troianului Enea, trimiși la regele Latinus, i-au dus în dar sceptrul lui Priam, pocalul lui, haina regească și alte daruri prețioase, ce le purta cu el Enea, din Troia nimicită-n flăcări. Latinus i-a primit pe soli cu bunătațe și cu cinste. Și, aflând despre prorociri, s-a învoit să-i dea ca soață eroului sosit din Troia, pe fiica lui, Lavinia.

El s-a-nvoit, însă regina, soața bătrânului Latinus, Amata cea cu păr cărunt, s-a necăjit că-și calcă vorba față de Turnus și rutuli.

De-aicea s-a iscat și sfada. Turnus a început războiul²⁴. Și s-au bătut fără cruțare. Turnus avea și el aliați, mai mulți vecini. Între aceștia, cei mai de seamă-au fost Mezențiu, regele Cerei, și Camila, o fată care se lupta neînfricată cu bărbații, gonind pe calul ei ca vântul.

Enea era sprijinit de-un alt rege bătrân, Evandru, fiul lui Hermes cel șiret. Acest Evandru-ntemeiase pe malul stâng al Tibrului, într-o regiune păduroasă, la poalele unei coline – colină zisă Palatinul – cetatea sa Palanțium²⁵.

Cu ajutorul Afroditei și al lui Zeus olimpienul, cu toate că-i stătea-mpotrivă, mereu, neîmblânzita Hera, Enea și-a învins dușmanii. Turnus a fost răpus în luptă. Enea s-a căsătorit cu frumoasa Lavinia; și-a urmat regelui Latinus, pe tronul său din Lațium.

El a domnit numai trei ani. Și într-o altă bătălie, pe țărmul fluviului Numiciu, pe când pornise o furtună, înconjurat de fulgere și trăsnete nimicitoare, Enea a pierit în slăvi.

Rege atunci a fost ales feciorul său Iulus-Ascaniu. Însă în noaptea ce-a urmat, Enea s-a înfățișat fiului său, noului rege, purtând pe el încă armura și-n mâini o sabie și-o lance. Și l-a vestit pe fiul său că Zeus l-a urcat în slăvi, c-a devenit la rândul său zeu.

În amintirea și spre cinstea acestui zeu strămoș, troienii i-au ridicat și un sanctuar pe țărmul fluviului Numiciu, unde Enea dispăruse, și-au hotărât să i se-nchine sub numele de Indigetul.

Iulus, feciorul lui Enea, a părăsit apoi Laurentium și a clădit un oraș nou, foarte întins, cu ziduri albe, numit de-aceea Alba Longa²⁶.

ÎNTEMEIEREA ROMEI

Si anii au trecut pe urmă, treizeci la număr, pân-s-a stins și Iulus, fiul lui Enea. Iar după Iulus au domnit alți doisprezece regi mai mici. Și apoi s-a urcat pe tron, în Alba Longa, Numitor. Pe el însă l-a doborât fratele său, prințul Amuliu. Și fiindcă Numitor avea și o copilă: Ilia, prințul Amuliu a trimis-o în templul Hestiei, preoteasă. Fiind preoteasă n-avea dreptul să se mărite niciodată și deci nu putea avea fii. Dar zeul Ares a pândit-o pe Ilia când a venit pe malurile Tibrului și-a adormit sub un copac. Atunci s-a coborât, ca Zeus, și-a-mbrățișat-o pe vestală²⁷.

Ilia a născut doi fii. Amuliu, unchiul Iliei, a poruncit ca frații gemeni să fie aruncați în Tiberu.

Numai că Zeus tot veghea să se-mplinească hotărârea ce-o prevestise Afroditei. Și, prin voința lui divină, râul s-a revărsat pe țarm ducând cu el, nevătămați, pe cei doi frați numiți de mamă, de Ilia: Remus și Romulus. Și valurile i-au lăsat la poalele unui smochin, care crescuse pe colina încântătoare, Palatină.

Din fericire, o lupoaică, gășind copiii, i-a hrănit, după poruncile lui Ares, în marea grotă – Lupercal²⁸.

Un păstor i-a aflat pe gemeni și i-a luat în coliba lui. Crescând, ei s-au luptat cu Amuliu. L-au doborât, și-n locul lui s-a urcat Romulus pe tron. El a pus temelia Romei pe Palatin, în locul unde îi hrănise fiara pe fiii crudului zeu Ares și ai sârmanei Ilia²⁹.

Romulus și-a mutat aici poporul său din Alba Longa.

Din neamul lui și-al lui Enea s-au tras apoi și Iuliu Cezar și fiu-i adoptiv, August, amândoi apoteozați și preschimbați în zei romani.

Aceasta e povestea Romei, orașul închinat lui Ares, zeul războiului cel crunt³⁰

Note:

1. Afrodita-Venus, prin Enea, fiul ei, era socotită drept strămoașa romanilor. Și, fiindcă zeița se născuse din sângele lui Uranus, care se scursese în apa mării, romanii se socoteau descendenți direcți din cea dintâi dinastie de zei, deci de origine mai bună decât elinii, care se trăgeau, prin Deucalion și Pira, din Prometeu.

2. Penații sau larii erau zeii particulari ai fiecărei cetăți și chiar ai fiecărei familii.

3. Faptele săvârșite de supraviețuitorii din Troia au fost cântate de poetul latin Virgiliu, care a trăit și a creat în așa-numitul „secol de aur”, în timpul lui August, când pacea fusese statornicită, după nenumăratele războaie crâncene. Atunci și-a instruit Virgiliu lira lui măiastră să cânte, după poruncile Cezarului, triumful poporului roman ajuns pe culmile puterii și pretinsul lui drept la supremația politică și economică în Mediterana. Pe baza legendelor romane, în bună parte cu elemente preluate însă de la elini, Virgiliu a creat o mare epopee: „Eneida”, slăvind eroii care au pus temeliiile, după legendă, Romei antice. Acești eroi își transmiteau, în versurile „Eneidei”, mesajul lor către urmași de a păstra gloria străbună și de-a o crește prin virtuți, cum ar fi mila față de cei în suferință, îndeplinirea datoriei sau dragostea caldă față de popor. În acest fel credea poetul Virgiliu că poporul roman poate contribui din plin la dezvoltarea grandioasă a unei noi civilizații.

4. Hestia-Vesta la romani – zeița ocrotitoare a focului sacru, a căminului.

5. Hesperia înseamnă țara din asfințit, referindu-se de fapt la Italia.

6. Romanii susțineau că Dardan, acela care venise întâiul din Europa în Asia și pusese bazele Troiei, ar fi fost de origine din Italia, nu din Elada. Astfel justificau faptul că troienii scăpați din măcel s-au stabilit în Lațium și au întemeiat cetatea Roma.

7. Fatum era zeul destinului la romani. Mai trebuie adăugat că în poema epică a lui Virgiliu: „Eneida”, eroii nu sunt ca aceia ai lui Homer. Deși sunt puternici, ei nu se străduiesc să înfrunte soarta și să-i calce voința, atunci când este împotriva lor. Dimpotrivă, vor s-o îndeplinească. Se simte astfel diferența dintre legendele elinilor, în care stăruie în bună măsură spiritul popular, și această legendă romană, prelucrată de poetul Virgiliu. Acesta, creându-și epopeea, nu a putut să se sustragă concepției aristocraților. De aceea, în cântecele sale, eroul Enea se supune soartei și caută să-i îndeplinească hotărârile neclintite, așa cum îi poruncesc zeii.

8. În povestirea aceasta – deși are ca temei epopeea romană a lui Virgiliu – folosim tot numirile grecești ale zeilor. Facem acest lucru pentru a păstra unitatea firească a lucrării și a face legătura directă între miturile și legendele eline – homerice – și cele italice, prin contopirea cărora și-a realizat de altfel însuși Virgiliu grandioasa lui epopee „Eneida”. Suntem îndreptățiți și mai mult la această păstrare a unității, întrucât epopeea lui Virgiliu se referă la zei, eroi și acțiuni cunoscute de noi din capitolele anterioare ale „Legendelor Olimpului”.

9. Hera-Junona îl dușmănește atât de mult pe Enea, nu numai fiindcă îl însoțise pe Paris la Sparta, când o răpise pe Elena, sau fiindcă era ginerele lui Priam și luptase cu vitejie împotriva aheilor, alături de Hector, ci în primul rând pentru că salvase câteva cete de troieni și urmărea să înființeze în Hesperia – Italia – o nouă Troie.

10. Vergiliu ne cântă această întâlnire în „Eneida” *.

*„Scila-i pe dreapta, la stânga Caribda cea neîmpăcată,
Care de trei ori înghite-n adâncul gătlej al genunii
Valuri ce nu au sfârșit și de-a rândul din nou către ceruri
Ți le azvârle, lovind și aștrii cu unda-i în spumă.
Scila în tainică hrubă se-nchide și capu-și aruncă
Din ascunziș și atrage spre stânci plutitoare vase.
Chip omenesc are dânsa, fecioară cu piept ce încântă
Pân’la mijloc, și-ncolo-i balenă la trup uriașă...”*

11. Numele fiului lui Enea: Ascaniu sau Iulus, venea de la Ilus – adică cel din Ilion – Troia.

12. Numele preotesei Iliamintește de asemeni Ilionul. Ea se mai numește în legendă și Reea-Silvia.

13. Marte, la romani.

14. Virgiliu, în epopeea lui, ne cântă plin de măreție imaginarul răspuns dat de Zeus-Jupiter zeiței Afrodita-Venus, care-i ocrotea pe călătorii de la Troia. Acest răspuns este celebru. Împărații romani îl invocau adeseori, socotind că el justifica pe deplin pretențiile de stăpânire asupra întregii lumi de atunci și, mai ales, peste Elada. Moștenitorii lui Enea: Iulii, sau dinastia de Cezari, și-n primul rând însuși Octavian-August, pretindeau că soarta și zeii olimpici au hotărât ca ei, romanii, urmașii vechilor troieni, să se răzbune pe ahei, ocupând chiar orașul vestitului rege Agamemnon, acela care-i condusesese pe ahei la Troia, adică splendida Micenă. Să cucerească și întregul Argos, unde domnise Diomedea; Ftia, ținutul păduros, unde văzuse lumina zilei cel mai puternic dintre ahei: Ahile, cel cu braț de fier. Și, în sfârșit, toate acele locuri, care-i dăduseră pe eroii biruitori la Troia. Prin acest închipuit răspuns, atât de drag inimilor imperiale, dat de Zeus-Jupiter, se hotăra de soartă, deci de puterile supreme, că el, August, care era neam de zei și viitor zeu, avea dreptul să stăpânească tot pământul. Se știe doar că Octavian-August ceruse încă din timpul vieții să i se facă un templu și să fie adorat ca zeu.

15. Numit Mercur de romani.

16. Este vorba de coasta Africii de Nord, cam pe unde este astăzi Tunisia

17. Neptun, la romani.

18. Sicilia.

* Virgiliu : „Eneida”, în românește de D. Murășanu, E.S.P.L.A., 1950.

19. Pe lângă Neapole de astăzi.

20. Această imaginară povestire era cântată de Virgiliu, probabil după dorința împăratului August. Cu ajutorul acestei așa-zise prevestiri, Cezar-Octavian August dovedea că e din neamul lui Enea. Prin Enea se înrudea cu Dardan, fiul lui Zeus-Jupiter. După cum, tot prin Enea, se înrudea cu Afrodita și cu cel dintâi zeu, Uranus. Deci, soarta – Fatum i-a hotărât lui August să întemeieze un imperiu, ale cărui granițe să fie marginile lumii.

*„... Ochii îndreaptă-i acuma încoace: privește-ți tu neamul
Și pe ai tăi, pe romani. Este Cezar și spița întregă
A lui Iul, ce-o purcede sub larga tărie albastră.
Iată bărbatul, acesta-i ce-auzi că promis ți-i, adesea,
Cezar August mlădiță de zeu; și dura-va el însuși
Veacul de aur în Latiu...
... imperiu-i*

*Dincolo de zodiac, se va-ntinde, afară încolo
De-ale soarelui căi și pe unde de cer purtătorul
Atlas rotește cu umăru-i bolta-n podoabă de aștri. “*

Enea este numit în versurile lui Virgiliu drept „cel pios”. Căci prin Enea, un luptător neobosit, dar cu respect față de zei, Virgiliu arăta cum doreau împăratul și aristocrații să fie îndeobște un supus cetățean roman. Poetul îndeplinea astfel dorințele stăpânului său Cezar-Octavian August, reprezentantul aristocrației, al stăpânilor de sclavi, care voiau să împiedice orice răscoală populară: a sclavilor, a plebeilor sau a țăranilor aflați în depărtatele provincii ale imperiului; de asemenea, a popoarelor ținute în lanțurile Romei. Să fie adică veșnic o „Pax romana” sau „Pax Augusta”, o pace aspră, asupraitoare, orânduită de la Roma de împărat și de aristocrați.

21. De la el a venit numele de latini.

22. Zeul Cronos sau Saturn, fiind doborât de olimpieni, se refugiase în Lațium, după tradițiile romane.

23. Adică cetatea laurilor sau a gloriei.

24. Legendele eline înnobilează războiul Troiei, arătând că el avusese loc, nu din lăcomia regilor ahei și din dorința lor de a stăpâni orașul Troia, ci ca o urmare a răpirii frumoasei Elena. Ca să nu rămână mai prejos, legenda romană are un conținut asemănător. În loc de a se povesti că oastea cutezătorului Enea a năpădit cu armele ținutul Lațium, ca să-l ia în stăpânire, se arată că războiul a fost iscat de gelozia lui Turnus.

25. Pe colina Palatină or să se înalțe primele ziduri ale Romei. Roma Quadrată din legendă. Aici se vor clădi cele mai mari și mai strălucitoare palate ale orașului.

26. Alba Longa a fost cuprins de Roma.

27. În muzeul din Cracovia se găsește o splendidă camee antică, înfățișând pe zeul Ares-Marte, când se coboară la preoteasa Ilia, – pe malul râului Tibru, unde neîntinată

vestală doarme – ca să o îmbrățișeze.

28. Pe Palatin se ridicase, dealtfel, și sanctuarul numit Lupercal, în amintirea acestei întâmplări. Aici, în sanctuarul Lupercal, se celebrau pe vremuri strălucitoarele serbări lupercalii. Scena aceasta a hrănirii celor doi gemeni de către lupoaică era însăși emblema Romei. Imaginea de bază a fost dată de un bronz turnat în secolul al V-lea înaintea erei noastre. Acestui bronz, care cuprindea numai pe lupoaică, i s-au adăugat mai târziu cei doi gemeni, care sug lacomi laptele hrănitor al mamei adoptive.

29. După cât se pare, legenda are un pic de adevăr. Pe malul stâng al Tibrului, pe colina Palatină, s-au găsit urme omenești cam de la începutul celui dintâi mileniu al erei noastre.

30. Legenda aceasta, prin care urmașii lui August își legitimau închipuitul drept de a cotropi orice teritoriu străin, are pentru noi o deosebită însemnătate. Pe temeiul său au pătruns oștile romane, conduse de împăratul Traian, până în ținuturile noastre. Prin ea putem să apropiem „Legendele Olimpului” chiar de hotarele istoriei poporului român.

CUPRINS

EROII

PERSEU	3
ZEUS SE-NDRĂGOSTEȘTE DE DANAE	4
ACRISIU DESCOPERĂ CRIMA	5
PESCARUL DICTIS AFLĂ PE MARE LADA	6
REGELE INSULEI SERIFOS URZEȘTE UN PLAN	7
SFATUL ZEULUI HERMES	8
PERSEU RĂPUNE MEDUZA	9
LA TITANUL ATLAS	11
DEASUPRA ETIOPIEI	12
PERSEU CUNOAȘTE PE FIICA LUI CEFEU	13
MONSTRUL LUI FINEU ESTE RĂPUS	14
LUPTA CU FINEU	15
ÎNTOARCEREA ÎN ARGOS	17
HERACLE	22
ZEUS VESTEȘTE SOSIREA PE LUME A FIULUI SĂU	23
ALCMENA DEVINE MAMĂ	24
LUPTA CU ȘERPILII ZEIȚEI HERA	25
AMFITRION ÎL TRIMITĂ PE ALCIDE SĂ ÎNVETE MEȘTESUGUL ARMELOR	26
GELOASA HERA ÎL LOVEȘTE DIN NOU CRUNT PE FIUL ALCMENEI	27
LA ORACOLUL DIN DELFI	28
TÂNĂRUL ALEGE DRUMUL VIRTUȚII	29
SOSIREA LA MICENA	30
RĂPUNEREA LEULUI DIN NEMEEA	31
SPRE MLASTINILE LERNEI	33
LUPTA CU HIDRA	34
PĂSĂRILE STIMFALIENE	35
CĂPRIOARA ZEIȚEI ARTEMIS	36
MISTREȚUL DIN ERIMANT	38
GRAJDURILE LUI AUGIAS	40
TAURUL LUI POSEIDON	41
PLECAREA SPRE TRACIA	42
BIRUINȚA ASUPRA MORȚII	43
ADUCEREA CAILOR LUI DIOMEDE	44
CINGĂTOAREA HIPOLITEI	45
LUPTA CU AMAZOANELE	46
VACILE LUI GERIONE	46
ÎN ȚINUTUL LUI HADES	48
RĂPIREA CÂNELUI CERBER	49
ÎNFRÂNGEREA LUI NEREU	50
ELIBERAREA LUI PROMETEU	51
HERACLE ADUCE MERELE DE AUR	53
ÎNȘELĂCIUNEA LUI NESUS	55
HERA URZEȘTE EROULUI NOI SUFERINȚE	56
APOTEOZA LUI HERACLE	57

TEZEU	63
MICUL TEZEU ÎL CUNOAȘTE PE EROUL HERACLE	64
DOBÂNDIREA SABIEI ȘI SANDALELOR LUI EGEU	65
PRIMELE LUPTE ALE FECIORULUI ETREI	66
SCIRION ȘI PROCUST	68
INTRAREA ÎN ATENA	69
EGEU ÎȘI DESCOPERĂ FIUL	70
PLECAREA ÎN INSULA CRETA	72
LA ZEUL MĂRILOR POSEIDON	73
TINERII SUNT SALVAȚI	75
TEZEU AJUNGE REGELE ATENEI	76
PIERDEREA ANTIOPEI	77
O UNELTIRE A ZEITEI AFRODITA	78
TRAGICUL SFÂRȘIT AL LUI HIPOLIT ȘI-AL FEDREI	80
ÎNLĂNȚUIREA DIN INFERN	81
DEDAL ȘI ICAR	87
TAURUL LUI POSEIDON IESE DIN MARE	88
REGINA ODRĂSLEȘTE PE MINOTAUR	89
DEDAL CONSTRUIEȘTE LABIRINTUL	91
CĂDEREA LUI ICAR	92
LA REGELE COCALOS	93
CASTOR ȘI POLUX	97
ZEUS SE PREFACE ÎN LEBĂDĂ	97
ELIBERAREA ELENEI DIN TROIA	98
SPRE ALTE ISPRĂVI	100
CEARTA CU FII LUI AFAREU	101
POLUX ÎȘI ÎMPARTE NEMURIREA CU FRATELE SĂU CASTOR	102
BELEROFON	106
ANTEEA ÎL ÎNVINUIEȘTE PE NEDREPT	107
REGELE PRET ÎL TRIMITE LA MOARTE	108
PRINDEREA CALULUI ÎNARIPAT, PEGAS	109
PIEIREA HIMEREI	110
BELEROFON ÎI CERE SOCOTEALĂ LUI ZEUS	112
ASCLEPIO	115
APOLO O AMĂGEȘTE PE FIICA REGELUI FLEGIAS	115
CORBUL PĂRĂȘTE PE CORONIA ȘI ZEUL O UCIDE	116
MICUL ASCEPLIO ESTE SALVAT ȘI DAT ÎN GRIJA CENTAURULUI HIRON	118
FIUL ZEULUI LUMINII ÎNCEPE SĂ VINDECE BOALELE	119
HADES CERE MOARTEA LUI ASCEPLIO, DAR	120
MELEAGRU	124
ARTEMIS TRIMITE MISTREȚUL ÎN CALIDON	125
ALTEEA SE ÎNVOIEȘTE CU PLECAREA FIULUI SĂU	126
EROII SE STRÂNG ÎN CALIDON	127
LUPTA SE PORNEȘTE	127
CEARTA DIN PRICINA ATALANTEI	128
NĂVALA CUREȚILOR ȘI ULTIMA BIRUINȚĂ	129
ORFEU ȘI EURIDICE	133
UN CÂNTĂREȚ FĂRĂ SEAMĂN	134
PIERDEREA FRUMOASEI EURIDICE	135
ORFEU PĂTRUNDE ÎN INFERN	136
ZEUL HADES SE ÎMBLÂNZEȘTE	137
NUMAI CÂNTECUL ÎI RĂMÂNE	139

ÎNTEMEIEREA TEBEI	142
CADMOS; ZETOS ȘI AMFION; EDIP	142
DOBORÂREA BALAURULUI LUI ARES	143
NAȘTEREA POPORULUI TEBAN DIN COLȚII DE BALAUR	144
URMAȘII LUI CADMOS RIDICĂ TEBĂ CEA CU ȘAPTE PORȚI	145
EDIP ÎȘI UCIDE, FĂRĂ SĂ ȘTIE, TATĂL	146
A DOUA CRIMĂ: CĂSĂTORIA CU IOCASTA	148
PUSTIU ȘI LACRIMI AU HOTĂRÂT ZEII	149
EXPEDIȚIA ARGONAUȚILOR	152
FIUL LUI ESON SE ÎNTOARCE ÎN IOLCO	153
REGELE PUNE LA CALE PIEIREA LUI IASON	154
BERBECELE CU LÂNA DE AUR	155
PREGĂTIREA MARII CĂLĂTORII	156
PLECAREA SPRE ȚARA LUI EETE DE LA CAPĂTUL LUMII	157
EROII SUNT ÎNDEMNAȚI SĂ DUCĂ O VIAȚĂ TIHNITĂ ÎN LEMNOS	158
URIAȘII CU CÂTE ȘASE BRAȚE	159
PIERDEREA LUI HERACLE ÎN MISIA	160
ÎNFRÂNGEREA BEBRICILOR	161
SALVAREA LUI FINEU DE HIDOASELE HARPII	162
ARGONAUȚII ZĂRESC CRESTELE CAUCAZULUI	163
ÎN PALATUL SOARELUI	164
EROS O ȚINTEȘTE ÎN INIMĂ PE MEDEEA	165
EETE VREA SĂ-L TRIMITĂ PE IASON LA MOARTE	166
HERA ÎI TRIMITĂ UN VIS MEDEEI	167
SEMĂNAREA COLȚILOR DE BALAUR PE GLIE	168
RĂPIREA LÂNEI DE AUR	169
FUGA MEDEEI CU IASON	170
CĂSĂPIREA MICULUI ABSIRT	171
ÎNTOARCEREA LA IOLCO	172
PELIAS ESTE FIERT ÎNTR-UN CAZAN CHIAȚ DE CĂTRE FETELE SALE	173
GLAUCA ȘI CREON SUNT CUPRIȘI DE FLĂCĂRI	174
FUGA MEDEEI ȘI PRĂBUȘIREA CORĂBIEI ARGO	175
RĂZBOIUL TROIAN	180
DEALUL GREȘELILOR	180
PRIAM SE URCĂ PE TRONUL LUI LAOMEDON	181
FIUL NOU-NĂSCUT DE HECUBA ESTE PĂRĂSIT PE MUNTELE IDA	182
MĂRUL DISCORDIEI CADE ÎN MIJLOCUL NUNȚII ZEIȚEI TETIS CU PELEU	183
ÎNCEPE CEARTA ÎNTRE CELE TREI ZEIȚE	184
PARIS DĂ AFRODITEI MĂRUL DE AUR	185
RĂPIREA ELENEI CEA FRUMOASĂ	186
SFATUL ÎNȚELEPTULUI NESTOR	186
ULISE SE PREFACE CĂ E NEBUN	187
ÎN CĂUTAREA LUI AHILE	188
UN FLĂCĂU ÎMBRĂCAT ÎN HAINE DE FATĂ	189
ADEVĂRUL IESE LA IVEALĂ	190
ZEII CER O JERTFĂ LA PLECARE	191
PLECAREA SPRE ASIA	192
SE-AȘAZĂ TABĂRA AHEIE	193
NOUĂ ANI DE LUPTE SÂNGEREOASE	194
CEARTA DINTRE AHILE ȘI AGAMEMNON	194
AGAMEMNON ESTE AMĂGIT DE MORFEU	196
OASTE AHEIE VREA SĂ SE ÎNTOARCĂ ACASĂ	197

ZEI AȚĂȚĂ PE RĂZBOINICI.....	197
HECTOR ÎL RĂPUNE PE PATROCLE	198
AHILE SE HOTĂRĂȘTE SĂ INTRE ÎN LUPTĂ.....	199
DOBORÂREA LUI HECTOR	200
PRIAM DOBÂNDEȘTE TRUPUL FIULUI SĂU	201
TROIENILOR LE VIN AJUTOARE	202
ÎNFRÂNGEREA LUI MEMNON, REGELE ETIOPIENILOR.....	203
APOLO ÎNDREAPTĂ SĂGEATA LUI PARIS SPRE CĂLCĂIUL LUI AHILE	204
EROUL RĂPUS ESTE ADUS ÎN TABĂRĂ.....	205
SFÂRȘITUL LUI PARIS	206
ULISE SE STRECOARĂ ÎN TROIA.....	207
CALUL DE LEMN	208
LAOCOON ÎNTELEGE ȘIRETLICUL AHEILOR.....	208
AHEII IES DIN CALUL DE LEMN	209
TROIA ESTE ARSĂ PÂNĂ LA TEMELII	210
ÎNTOARCEREA AHEILOR ÎN ELADA.....	216
MENELAU PORNEȘTE SPRE PATRIE, ÎMPREUNĂ CU ELENA.....	217
AHILE, CA SEMIZEU, SE AȘAZĂ ÎN INSULA LEUCE, CĂSĂTORINDU-SE EL CU FRUMOASA ELENA.....	218
NIMICIREA AMAZOANELOR.....	219
PEDEPSIREA LUI AIAS DIN LOCRIDA.....	219
ÎNECAREA CORĂBIILOR LA CAPUL CAFAREU	221
AGAMEMNON ESTE UCIS LA-NTOARCEREA ACASĂ DE SOȚIA NECREDINCIOASĂ	221
RĂZBUNAREA LUI ORESTE.....	222
PĂȚANIILE LUI ULISE	226
ÎN PEȘTERA CICLOPULUI POLIFEM.....	227
URIAȘUL ESTE ORBIT CU UN TRUNCHI ÎNROȘIT ÎN FOC	228
AHEII SE LEAGĂ SUB PÂNTECELE OILOR ȘI IES DIN PEȘTERĂ	229
ÎN INSULA LUI EOL ȘI ÎN ȚINUTUL LESTRIGONILOR.....	231
PE TĂRÂMUL VRĂJITOAREI CIRCE ȘI ÎN INFERN	232
ÎN INSULA OGIGIA, LA CALIPSO	233
PLUTA ESTE CUFUNDATĂ DE POSEIDON	234
OSPEȚIA LUI ALCINOU	234
ULISE ÎȘI POVEȘTEȘTE RĂTĂCIRILE.....	235
ÎNTOARCEREA ÎN ITACA.....	236
PORCARUL EUMEU ÎI DESTĂINUIE LUI ULISE FAPTELE PEȚITORILOR	237
PLANUL FĂURIT ÎMPREUNĂ CU TELEMAH.....	238
ÎNCĂ O NOAPTE	239
PEDEPSIREA PEȚITORILOR	240
AVENTUROASA CĂLĂTORIE A LUI ENEA	245
PIERDEREA CREUSEI.....	246
HERA ÎNCEPE SĂ-I LOVEASCĂ IARĂȘI PE TROIENI.....	247
ZEI PENĂȚI ARATĂ DRUMUL SPRE ITALIA	248
MOARTEA BĂTRÂNULUI ANHISE	249
ZEUS PREZICE STRĂLUCIREA ROMEI.....	250
ÎN CARTAGINA	251
REGINA DIDONA SE ÎNDRĂGOSTEȘTE DE ENEA	252
DIDONA ÎȘI STRĂPUNGE INIMA DE MÂHNIRE.....	253
NOUA PATRIE A TROIENILOR	254
PE CÂMPIILE-ELIZEE	255
RĂZBOIUL ISCAT DIN PRICINA LAVINIEI	255
ÎNTEMEIEREA ROMEI.....	257

